కాత్యాయనీ గ్రంథమాల.

తంగిరాల జగన్నాథశాస్త్రి
సంపాదకుఁడు

ప్రథమపుష్పము.

శ్రీరస్తు.

శ్రీమత్సరదేవతాయైనమః

దేవీభాగవతము.

సప్తమస్కంధము.

ఇది

శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే
రచియింపఁబడి,

శ్రీ సౌదామినీముద్రాక్షరశాలలో,

కాత్యాయనీగ్రంథమాలవారిచే
ముద్రింపించి ప్రకటింపఁబడియె.

తణుకు.

మొదటికూర్పు 1,000. కాపీలు.

1927.

చందాదారులకు రు 1-0-0 ఇతరులకు రు 1-4-0

శ్రీ మత్పరదేవతాయై నమః

ఉపోద్ఘాతము.

శ్రీ మదనంతానేకపసింహ, మార్తజనసంశోకాపహారాగంబు, దు
స్తరదుఃఖాబ్ధిదరింపనావ, ఘనసంసారౌషధంబంబ! వి
స్తరసౌఖ్యప్రద, మంబుజోదరముఖస్వర్గీయసృత్యాంబు, దు
ష్కరకర్త్రీమణి, మోక్షదాయిని, భవన్నామంబు కాత్యాయని!

అని కాత్యాయనిదేవిని స్తుతియింపుచుండఁ దన్నామంబుతో నొకగ్రంథమొనర్పఁ మనంబుత్సహించి, నా పితృవ్యపుత్త్రులగు బ్రహ్మశ్రీ తంగిరాల వేంకటసూర్యనారాయణ బి. ఎ. బి. యి. గారికి వెల్లడించి తత్ప్రోత్సాహంబున నస్మద్గురువులగు బ్రహ్మశ్రీ చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రి శతావధానిగారి యనుగ్రహవిశేషమ్మున "దేవీభాగవతము సప్తమస్కంధము" ప్రథమపుష్పముగాఁ బడయుభాగ్యముగంటిని. ఇందనేక విధమ్ములగు ధర్మమ్ములును చ్యవనమహర్షి చరిత్రయు, హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానమ్మును, దేవీస్థానమ్ములును, భక్తిధ్యానయోగమ్ములును, దేవీపూజావిధానమ్ము మొదలగునవి సరసముగనై లిపి చదువరుల మనంబాకర్షించునట్లు వ్రాయఁబడినవి. వ్యాసఋషిరచితమగు దేవీభాగవత మాంధ్రీకరించునపు డస్మద్గురువులు ప్రథమస్కంధమున

క. "ఎన్ని పురాణమ్ములఁ దా,
మన్నియు నాంధ్రీకరించి యనుకంపఁగాఁ,
గన్నారె దీనిఁ విమతులా?
నన్నయభట్టాది కవిజనమ్ములు మాకున్. ,,

పోషకులు.

13. బ్రహ్మశ్రీ యీమని సత్యనారాయణమూర్తిగారు.
యీనాందారు. తణుకు.

14. " యీమని వెంకటరామయ్యగారు.
యీనాందారు తణుకు.

15. " చావలి యజ్ఞేశ్వర సోమయాజులుగారు.
బి. ఎ. బి. యల్. వకీలు. నర్సాపురం.

16. " ముదుకుట్ల సుబ్బారాయుడుగారు.
బి. ఎ. ప్లీడరు భీమవరం.

17. మా॥రా॥శ్రీ చిట్టూరి యిందిరయ్య చౌదరిగారు.
బి. ఎ. బి. యల్. వకీలు నర్సాపురం.

18. బ్రహ్మశ్రీ మేడూరి లక్ష్మీపతిగారు.
యీనాందారు మండపాక

19. " మేడూరి సూర్యవర్ధనగారు.
యీనాందారు మండపాక.

అభిమానులు.

20. బ్రహ్మశ్రీ దేవరకొండ పాపయ్యశాస్త్రులుగారు.
యీనాందారు మండపాక.

21. " జోశ్యుల రామచంద్రరావుగారు.
యీనాందారు మండపాక.

22. శ్రీమాన్ సాతులూరి నరసింహాచార్యులుగారు.
యీనాందారు. మండపాక.

[illegible]యసూ[illegible]

పుట.

1 బ్రహ్మోద్యత్తి[illegible]

4 సూర్యవంశవిస్త[illegible]ము.

10 సుకన్యాచ్యవనవి[illegible]హము.

13 అశ్వినులును సు[illegible]ను సంభాషించుట.

15 చ్యవనునికి యౌవనప్రాప్తి.

21 శర్యాతియజ్ఞంబొనర్చుట.

25 రేవతుండు బ్రహ్మలోకమ్మునకరుగుట.

29 శశాదచరిత్ర.

31 మాంధాతృచరిత్ర.

33 సత్యవ్రతోపాఖ్యానము.

38 రాజనీతి.

41 వసిష్ఠుండు త్రిశంకునకు శాపంబిచ్చుట.

47 త్రిశంకుండు స్వర్గమ్మునకరగుట.

50 రోహితోత్పత్తి.

55 హరిశ్చంద్రుఁడు నరమేధంబొనర్చుట.

61 వసిష్ఠవిశ్వామిత్రసంవాదము.

65 విశ్వామిత్రుండు హరిశ్చంద్రుని వంచించుట.

70 హరిశ్చంద్రుండు కాశికిం బోవుట.

74 హరిశ్చంద్రుండు భార్యనమ్ముకొనుట.

78 రోహితుండు క్రీతుండగుట.

పుట.

82 హ[illegible]ండు చాండాలుని [illegible]డగుట.

83 హ[illegible]ద్రుండు శ్మశానము [illegible]టు.

88 శై[illegible]త్రమృతికిశోకించుట.

92 [illegible]లు శైబ్యంగట్టితీసికొని పోవుట.

95 హరిశ్చంద్రుండు తనపత్నినెఱుంగుట.

98 చంద్రమతి పుత్రుడు మృతియైన చందము పతికి దెల్పుట.

100 బ్రహ్మాదిదేవతులు ప్రత్యక్షంబగుట.

104 శతాక్షీమహిమ.

107 శతాక్షి దుర్గముంబరిమార్చుట

110 సనకాదులకు దేవిప్రత్యక్షంబగుట.

114 దేవీస్థానములు.

118 గౌరీజన్మము.

123 దేవివిశ్వరూపప్రదర్శనము.

129 మోక్షమ్మునకు జ్ఞానంబావశ్యకమనుట.

133 యోగమంత్ర వివేచనము.

138 ధ్యానయోగము.

141 భక్తియోగము.

144 దేవీవ్రతోత్సవాదికము.

147 దేవీపూజావిధానము.

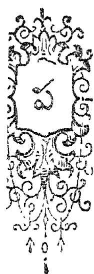
శ్రీమత్పరదేవతాయైనమః.

దేవీభాగవతము

తిరుపతివేంకటీయము.

సప్తమస్కంధము.

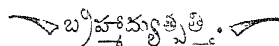

పరతత్త్వాదరనిస్తుల
తరపాండిత్యప్రకర్ష ధర్మోత్కర్షా
భరణ కలుషాపహరణ వి
తరణగుణనిదాన బ్రహ్మతత్త్వాధీనా.

వ॥ అవధరింపు మనంతరంబు శౌనకాదులు సూతుం గాంచి మున్నాలికత నొడువు మనుడు నక్కథకుం డిట్లను నట్లు పురాణకథనోత్సుకుం డగువ్యాసునకు జనమేజయుం డిట్లనియె. ౨

ఉ॥ హిమకరుఁడున్ దివాకరుఁడు నేరికి వంశకరుల్ క్రమమ్ముగా
నమలినకీర్తులై వెలయునమ్మహిపాలురయోగ్యతల్ వినం
గ మనము పుట్టె శక్తిపదకంజరతుల్ గద వీర, లిట్టియు
త్తములచరిత్రకన్న శుభదం బిఁక నెయ్యది మౌనిసత్తమా. ౩

వ॥ నావుడు వ్యాసుండు ప్రీతమనస్కుండై నరేంద్ర! సూర్యవంశచంద్రవంశజుల నృపులయు జన్మమ్ము లాదిగ నఖిలంబును విస్తరించెద నాకర్ణింపుము.

బ్రహ్మోత్పత్తి.

॥ అబ్జలోచను నాభియం దవతరించి, మించి తపమునఁ దేవి మెచ్చించి
వరము, గైకొని జగంబు సృష్టింపఁగా గడంగి, మనుజుల సృజింప
లేక యవ్వనజభవుఁడు. ౪

వ॥ పద్మాన బహుళభంగుల యోజించి మరీచ్యంగిరోఽత్రివసి ష్ఠపులహక్రతుప్రచేతస్సు లనుమానసపుత్త్రుల నేర్పరచి బ్రథమమ్మున నో సరించె నంత రోషమ్మునను రుద్రుండును నుత్సంగమ్మువలన నారదుం డును సంకల్పమ్మున దక్షుండును నుద్భవించిరి. అక్కఁగలసనకాదులు ను బ్రహ్మమానసపుత్త్రులకా నెఱుంగునది వామాంగుష్ఠమునుండి ద క్షపత్నియగు వీరిణి జనియించె. ౬

గీ॥ మఱియును వసిష్ఠ యనఁగ నిమ్మగువ కింక, నొక్కనామమ్ము గల
దీపె కుద్భవించె, నుదల నారదుఁ డనుడు వమ్మాని కిట్టు, లనియె జ
నమేజయుఁడు సంశయంబు గదుర. ౭

క॥ వీరిణికి దక్షునకు న, న్నారదుఁ డేకారణమ్మునన్ జనియించెన్, ధీ
రుం డతనికిఁ బూర్వశరీరం బెటు వోయె నెట్లు మృత్యువు దో
డరెన్. ౮

ఉ॥ నావుడు వ్యాసుఁ డిట్లను జనస్తుత? ధాతయనుజ్ఞ దక్షుఁడుం
జేవ గలట్టిపుత్త్రుల సృజించెఁ గళత్రమునందు నైదువే
లావిమలాత్ము లందఱును నాత్మజులన్ సృజియించి సృష్టి నెం
తే నెలయించునయ్యెడల నిట్లనె నారదమౌని వారికిన్. ౯

వ॥ భూపరిమాణం బెఱుంగక మున్న ప్రజాసృష్టిం బొనర్చు బాలిశు లగుమీర లుపహాస్యత నొందుట నిక్కం బనవుడు నాహర్య శ్వులు తమలోఁ గమ్ము మునివచనంబు విశ్వాసార్హం బని యెంచి కొని భూపరిమాణం బరయ నందఱును బయలువెడలి నలుదిక్కులకుం జనినంత దక్షుండు పుత్త్రులేకటకుఁ జింతించి మరలఁ గొండఱ వక్కా ర్యంబునకుఁ బుట్టించిన వారలు తదాజ్ఞంజేసి సర్గంబున కుద్యమించున డ నారదుండు యథాపూర్వమ్ముగ వారలం జూచి పల్కుడు వారల ను దద్వచనమోహితులై భూపరిమాణం బరయ నరిగిన దక్షుండు త త్పుత్త్రవిరహమ్మున శోకార్తుండై నారదుం గాంచి. ౧౦

క॥ నాకౌమరుల నిటు చేసిన, నీకయ్యెడి గర్భవాసనిష్ఠురదశ నా, కేకౌ
మరుఁడ వగు మనుచున్, వేకసలి శపింపఁ బుట్టె వీరిణి కతఁడున్.

వ॥ పిమ్మట దక్షుం డఱువదిమంది కన్నియల సృష్టించి యందుఁ బదుమూఁగురఁ గశ్యపునకును బదుగుర ధర్మునకును నిరువదియేడ్వుర సోమునకును నిరువుర భృగుపునకును నల్వుర నరిష్టనేమికిని నిరువురఁ గృశాశ్వునకును నిరువుర నంగిరసునకును నిచ్చిన నవ్వారల కెందఱకును సంతానం బుద్భవించె.

క॥ వారల కుదయించినయ, వ్వారలు నవ్వారిసుతులు బలియురు శూ రుల్, ధీరులు పరస్పరమ్మును, వైరులు సుర లసుర లగుచు వర్ధిలిరి నృపా. ౧౩

క॥ నావుడు జనమేజయుభూ,మీవిభుఁ డిట్టులను దెల్పుమీ రవికులమం దావిర్భవించి ధర్మ, శ్రీ వెలసిన నృపవరుల చరిత్రము నాకున్.

వ॥ వ్యాసుం డిట్లను నరేంద్రా! మున్ను నారదుండు నాకెఱిఁగించిన తెఱంగునఁ దెల్పెద నాలింపు మొక్కనాఁ డతండు నేను దపంబొనరించుసరస్వతీతీరమ్మున కగుదెంచిన నమ్మహామహు నర్ఘ్యపాద్యాదికృత్యమ్ముల నర్చించి యాసనస్థితుఁ గావించి యిట్లంటి. ౧౪

గీ॥ పావితుఁడ నైతి నీరాకఁబట్టి యెవు, సప్త ముండగుమనువువంశ మునఁ బుట్టి, జగతి పాలించు రాజులచరితములను, విన వలతు న నఁ గరుణించి మునివరుండు. ౧౬

వ॥ నన్నుం గాంచి యిట్లు చెప్పం దొడంగె.

క॥ విను సత్యవతీసుత! య, వ్వనజాక్షునినాభిఁ బుట్టెఁ బ్రథమమ్మున న, వ్వనజాసనుఁ డీజగమున, కనఘుం డాతండ కర్త యఖిలవిధములన్.

వ॥ సర్వశక్తిమంతుండును సర్వజ్ఞుండును నగునన్నలువ పదివేలవత్సరంబులుతపంబొనర్చి పరదేవతానుగ్రహంబు వడసి శుభలక్షణలక్షితులగుమానసపుత్రుల ననేకుల సృజించె నందు మరీచి యధికుండై సృష్టియందు నేర్పరియై మించె నతనికొమరుండు కశ్యపుఁ డతనికిఁ దక్షసుతలు పదుమూఁగురు భార్యలైరి ౧౮

సూర్యవంశవిస్తారము.

క॥ కశ్యపున కనయుండై రవి కాంతుండయ్యె, సురలు నసురులు యక్షకిన్న రు లురగులు, మనుజులును బశువులుఁ బక్షులును గ్రమముగ, దాని కసృష్టి కాశ్యపి నా ననంగె. ౧౯

వ॥ అందు దేవతలలో సుప్రసిద్ధుండగు వివస్వంతునికొమ రుండు వైవస్వతమనువు, తత్పుత్రుం డిక్ష్వాకుం డతనికతమ్మున సూ ర్యవంశంబు విస్తరించె నితనికి నెనమండ్రు తమ్ములు గలరు వీరి నామంబులు నాభాగుండును ధృష్టుండును శర్యాతియు నరిష్యంతుండును బ్రాంశుండును నృగోద్దిష్టుండును గరూషుండును బృషధ్రుండు నని చె ప్పంబడు వీరలు మానవు లిందు జ్యేష్ఠుం డగునిక్ష్వాకునకుఁ బుత్రశ తకంబు పొడమె నందు మొదటివాఁడు వికుక్షి యనంబడు నాభాగు నకుఁ బుత్రుండంబరీషుండు మఱియు ధృష్టునివలన నుదయించినక్షత్రం బు బ్రహ్మభూతమ్మును బ్రహ్మకర్మరతమ్మును సంగ్రామకాతరమ్మును న యియొప్పె. ౨౦

క॥ అనఘుం డగుశర్యాతికిఁ, దనయుం డానర్తుఁ డనఁగఁ దనరుఁ దరు ణీ, జనరత్నంబు సుకన్యా, ఘనజఘన తనూజ యగుచు వఱ లె నరేంద్రా. ౨౧

వ॥ శర్యాతి యుక్కన్యకను వృద్ధుం డగుచ్యవనున కిచ్చి వివా హం బొనర్చిన నాపె శీలంబుకతన నశ్వినులవలన నతండు సులోచ నుండయ్యె నన జనమేజయుం డిట్లనియె. ౨౨

చ॥ చ్యవనునకున్ మునీంద్రునకు సంఘనకేగతి నిచ్చె నానృపా లవరుఁడు చూచు శీలగుణలక్షణముల్ గలయట్టికన్య ని క్కువలయుమున్ జపూపిచేయుఁ గుత్సితశీలయు నైనపుత్రినే ని వరునకు ంగిహీనునకు నిక్క మొసంగెడి తండ్రు లుండిరే. ౨౩

వ॥ అన నతం డిట్లనియె.

క॥ ఆర్యుఁడు వైవస్వతసుతుఁ, డద్యమపౌత్రుండు సంపదాఢ్యుం డగునా శర్యాతికి నాలుగువేల్, భార్యలుగల రందఱు ననవద్యచరిత్రల్.

క॥ అందఱుఁ బ్రేమము గలవా, రందఱు రూపమున మేటు లందు నతి
నికేత, వింధులు నారలకెల్లను, నందన యొక్కర్తు దగుఁ గనంద
గు పేరిఁ గా. ౨౫

వ॥ అక్కన్నియ సుకన్యా యనునంబరఁగు సత్త్వోదరి యందుఁ దండ్రికిని దల్లులకును బ్రేమం బధికం బగుటఁ జేసి యాపె యొక్కఁడగు గారాబమ్మునఁ బెరుఁగుచుండె. ౨౬

ఉ॥ మానససన్నిభం బనుపమానజలంబు నఁబుస్వపక్షిసం
తాననివాసభూమి సముగంధితపంచవిధాబ్జసంగతం
బై నిఖిలాగమాకరతటాంతగతంబు తటాక మొక్కఁ డిం
పౌ నలభూమిపాలునగరాంతికమందు ద్విజరాజిసేవ్యమై. ౨౭

క॥ అవిరళపాదపవృతత, త్సవిధమునను ముఖమునందు విజనసంస్థితుఁడై భా
ర్గవుఁడు తప మాచరించెన్, జ్యావనుం డనుమౌని యంబ సంతస
మందన్. ౨౮

క॥ మానము గాని జలపానం బేనియు నొనరింపకే జితేంద్రియుఁడై
రొంఁ దే నేను మౌని యఁటంచున్, ధ్యానించు సతండు నాకు వ
య్యేఁ గ్రిమిముగన్. ౨౯

క॥ తనగాత్రం బిటు వల్మీ, కనిభ్యతమై మేటినాటిగడ్డవిధమునన్ దన
రి లతావేష్టితమై పనుపడి యుఁ బిపీలికా విభాజన మగుచున్. ౩౦

వ॥ ఒక్కనాఁడు యుఁ జలింపక యమ్మహానుభావుం డుగ్రతపమ్మున నుండఁ గొండొక కాలమ్మునకు శర్యాతి సుందరీబృందసహితుండై యా కాననమ్మునఁ గ్రీడ లొనరింప నేతెంచి యిష్టవిహారమ్ము నొనరింపుచుండఁ దోనేగిన సుకన్యయుఁ దన నెచ్చెలులం గలసి యందంద పుష్పాపచయంబు సలుపుచుఁ జంచలముంబోలె నవ్వనమ్మునం గ్రుమ్మరుచు నది యొక్కెడఁ జ్యవనుని వల్మీకంబు దిలకించి క్రీడాసక్తం జేసి తత్సమీపమ్మున కరిగి. ౩౧

క॥ దారిన్ సృష్టి నిగుడ్చెన్, గానంబడెఁ గాంతియుగళి; కని కంటకమున్
బూనియుఁ దానిం బ్రెవ్వఁగఁ, దానేగుడుఁ జ్యవనుఁ డంత దానిం
గనిమెన్. ౩౨

క॥ కని సుష్కస్వరము సనో, వనజానన! దీనిఁ బ్రెవ్వ వలవదు దూ
రం, బున కేఁగుము నేఁ దాపస, జనుఁడ ననన్ వినని కతనఁ జయ్యా
స నదియున్. ౩౩

వ॥ డగ్గఱి కరిగి దైవప్రేరణమ్మునఁ గంటకమ్ముంగాని యిదియేమి యని త్రవ్వ నతని నేత్రమ్ములకుం దగిలి భగ్నమ్ము లయ్యె నంత నత్తలో దరి యెంత చేసితి నని కొండొక వగచియుఁ గ్రీడాసక్తి నెప్పటియట్ల గ్రుమ్మరుచుండెఁ బదంపడి చ్యవనుండు భగ్నలోచనుండై వేదన సహింపక శోకించునాలో సైన్యాదిసహితమ్ముగ రాజునకు శకృన్మూత్రబంధనం బలవడిన సైనికులు రాజునకు విన్నవింపుటయు శర్యాతి యింత యనాకును నొక్కపెట్ట నిట్లగుట కేమి కతం బని చింతించుచు గృహంబరిగి యెవ్వఁ డెదుమకృతిం బొనర్చె నని శంకించి సైనికుల కిట్లనియె. ౩౪

క॥ ఈపురిసవిధమ్మునఁ దగు, వాపికిఁ బశ్చిమమునం దప మొనర్చుమహా, తాపసుఁడు చ్యవనుఁ డమ్ముని, కేపాటియుఁ బీడఁ గొల్పి రే మెవ రేనిన్. ౩౫

గీ॥ ఎఱిఁగి యెఱుఁగక తత్తపోవృద్ధు వృద్ధు, నెవ్వఁడేనియుఁ బీడింప
హేళనంబు, సైఁప కమ్ముని మన కిట్టిశాస్తి చేసె, నెవ్వఁ డపరాధి
వాఁడు మీ కెఱుఁగ రాఁడె. ౩౬

వ॥ అని వారల నందఱ నయమ్మున భయమ్మున నన్నరవరుం డడుగ మనోవాక్కాయకర్మ్మముల నించుకేని దోషంబు మే మెఱుఁగ మెఱుఁగమనుడు నవ్వారి నతండు దండింప మొదలు పెట్టిన నయ్యాది సుకన్య విని పీడ్యమానం బగుజనంబు నీక్షించి దుఃఖితుం డగు తండ్రి కిట్లనియె నయ్యా! వనమ్మునఁ గ్రీడింపనేగిన నాకు లతావృతంబై గంధర్వయుసమన్వితం బగు నొక్కవల్మీకంబు గన్పట్టె. ౩౭

గీ॥ అందు ఖద్యోతరీతి నింపొందు రెండు, జోతు లగుపడ నేనును సూ
చిఁ బొడిచి, నంత నయ్యది జలదిగ్ధ మయ్యె నదియుఁ, గాక హాహా
నినాద మొక్కండు వెడలె. ౩౮

క॥ మంద మ్మగుహాహారవ, ముం దగ విని విస్మయమ్ము మొనయఁగ నే
నం, తం దరలి వచ్చితిని సూ, చిం దేనిం బొడిచితినొ వచింప నె
ఱుంగన్. ౩౯

వ॥ నావుడు శర్యాతి యయ్యదియు మునికి హేలనం బని యెంచి నెట్టన నప్పుట్టకడ కరిగి తపోవృద్ధుండును దుఃఖితుండును నగునమ్మాత్మ నిం గాంచి తచ్ఛరీరావృతం బగువల్మీకంబు దెరలించి దండప్రణామం బాచరించి వినయమ్మున నిట్లనియె. ౪౦

క॥ తెలియక మత్పుత్రిక ని, న్నలయించినపనికిఁ గోప మందక తగుశీ
తలదృష్టి మనుపఁగోరెద, నలఘునకోపంబు తాపసాగ్రణులందున్.

ఉ॥ నావుడు మౌని వల్కె జననాథ! యొకించుకయేనిఁ గోపముల్
భావమునందుఁ జేర్చ నొకపట్టుననైన, భవత్తనూజ నా
కీవిధి నేత్రఘాత మొలయించినదానికిఁ గా లభించె నీ
కీవికలత్వ; మేను శపియించితి నంచుఁ దలంపఁ బోకుమీ. ౪౨

క॥ అపరాధం బొండెఱుఁగక, తపమొనరుచు శక్తిభక్తతతి కెవ్వారే,
నపకారం బొనరించి సు, ఖపడుట చొప్పడునె హరుఁడు కనఱక
యున్నే. ౪౩

క॥ ముదుసలిని గ్రుడ్డివాఁడ న, నద నోరాజేంద్ర! యెవరు నా కిఁకఁ
బరిచ, ర్యఁ దగం జేయుదు రని దీ, నదశన్ వగఁ జెందు మునికి న
రపతి పలికెన్. ౪౪

క॥ మునివర్య! చాలినందఱ, నని పెద సేవకుల నీకు ననుగుణముగ సే
వ నొనర్పఁగ; నిఁకనైనన్, మనమునఁ గోపమ్ము విడిచి మన్నింపు
దయన్. ౪౫

చ॥ అనవుడు మౌని వల్కె నకటా! కడు గ్రుడ్డికి నాకు నే గతిన్
బనుపడు నిష్ఠ; యే మొనరుపం దగువా రగుదుర్ త్వదీయులా

[illegible] నిను మాత్రు [illegible] మరియు సేవకుఁ
[illegible] సుఖ [illegible] మున్నది దీన [illegible]. ౪౬

క॥ [illegible] న, నాకుబగిది సేవక [illegible] నన్, కే
[illegible], [illegible] లోకమ్మునకెల్ల సుఖములు గలుగు దేవా. ౪౭

[illegible] దినవాడవయిన న్యాయరీతిని సిద్ధు, త్రి
[illegible] మును సగునా కిడఁగ [illegible]
[illegible] ౪౮

[illegible] సమ్మతివాక్యముఁ [illegible] మిగుల [illegible]
[illegible], [illegible] త్రిగని [illegible], [illegible] చె
[illegible]. ౪౯

చ॥ [illegible] మిగుల [illegible] సుకన్య [illegible] నినా
[illegible] గొనర్చుకొట్టుకొ [illegible]
[illegible] జెద్దయు [illegible]
[illegible]. ౫౦

సీ॥ అక్కటా! [illegible] వృద్ధుని సంధు నెడ్డి, [illegible] పంచ
[illegible], [illegible] యొప్పుమత్పుత్రి వేగునెట్లు, బ్రతికె యున్నంత
[illegible]. ౫౧

వ॥ [illegible] తారసమైనను [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]. ౫౨

క॥ [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] నీయందున [illegible]
[illegible]. ౫౩

వ॥ అని తాఁ బ్రియ [illegible] వేయుంబు వేఱొం
[illegible] యమ్ముని [illegible] తనగృ
హమ్మున కరిగి మంత్రులం బిలిచి యిట్లనుం. ౫౪

క॥ అరయఁడు మత్సుత నమ్ముని, వరునకు నీవలయుఁ గాని పక్షమునం
దా, తురత నిమిషములం బడపలె, నిను దెఱఁగుం వక్క నన్య మిం పొ
కఁ డున్నే. ౫౫

వ॥ నాఁడు మంత్రులు రాజేంద్రా! దుర్భగుం డగునమ్మునికి కన్య ననన్యసామాన్యలావణ్యగణ్య నొసంగుట మాకును ననభిమతం బ యని చెప్పునాసమయమ్మున వారియింగితం బెఱిఁగి సుకన్యయట కేతెంచి యిట్లనియె. ౫౬

ఉ॥ నాకొఱ కింతయాపద గనంగగునయ్య నరేంద్ర! నేన య
వ్యాకులలీల నేగి మునివర్యుని సత్కృతదుష్కృతప్రియా
పాకృతనేత్రు నుద్ధరకృపాయుతుఁగా నొనరింతు నాత్మదా
నాకలనమ్మునన్ సుఖము లందుము స్వస్థత చెంది నావుడున్. ౫౭

చ॥ అవనిపుఁ డిట్లు పల్కె సచివానుచరుల్ వినుచుండ; నక్కటా!
శివశివ! యెట్లొనర్చెదవు సేవన మవ్వనమందు నిల్చి యా
చ్యవనున శక్తిహీనునకు సంతతకోపికి వృద్ధమూర్తికిన్
గువలయనేత్రి! మత్సుఖము గోరి నినున్ ముదిమానికిత్తునే. ౫౮

క॥ ధనధాన్యసమృద్ధునకున్, సునిశిత మగువయసు గల్గుసుందరునకు నం
దని నీఁదగు జనకుఁడు నిర్ధనునకు ముసలికి నిడుట ధర్మంబగునే.

క॥ ఉటజమ్మున నఁట? కాఁపుర, మఁట! ముదుసలి కోపియు నగుసం
ఘుండఁట? యక్కట! నాతనయకుఁ బతియఁట?, ఘటియించిన నాకుఁ
బుట్టగతు లెట్లుండున్. ౬౦

క॥ అమ్మా! విను మేనును రాజ్యమ్మును నమ్మెనఁ గాని జంతుగొన న్ని
న్నమ్ముదునె దీనికై నేత్రమ్ములు లేకున్న ముసలితపసికి నేనై ౬౧

వ॥ అవశ్యమ్మును గాఁదగు కార్యమ్ములు కాక మాన వ ప్పట్లనేను ధైర్యంబు విడువనని పల్కు తండ్రికిఁ బ్రసన్నవదనయగుచు సుకన్య యిట్లనియె. ౬౨

శుకన్యాచ్యవన వివాహము.

ఉ॥ జననిరొ! నాకు కొందఱటయు నమ్మత మెట్లగునయ్యొ? లోకపా
వనుఁడు మహాతపోబలుఁడు మునివర్యుఁడు వృద్ధుఁడనేల? నిత్యసే
వన మొనరించుచుంటి సుఖవాంఛ యొకింతయు నాకు లేదు భూ
జనులకునెల్ల నాకొసఁగ సౌఖ్యము గల్గుట యొండు చాలదే. ౬౩

కం॥ వనమున నమ్మునిసేవన్ సేఁ, వనమునఁ దగులొంది భక్తిపరవశనై యా
ఘనుని సేవసేయక, జనవర! నీకుఁ యశంబు సంపాదింతున్.

వ॥ అనుసమ్మతిని సుకన్యయమ్మునకు మంత్రులును నృపాలుండును
నాశ్చర్యంబు నొందిరి పదంపడి శర్యాతి యమ్మునిపాలికిం జని నమ
స్కరించి మహాత్మా! మత్పుత్రి నొసంగెద ననుగ్రహించి గ్రహింపు మని
విధివిధానంబుగ వివాహం బొనరించిన నతండు సంతుష్టాంతరంగుండై
పరివారంబుఁ గ్రహింపక కేవలకన్యాపరిగ్రహం బొనరించె నంత సైని
కులకును రాజునకును సౌఖ్యంబు వాటిల్లె నిల్లు మునికిఁ జనొసంగి
జనకుండు గృహంబు కేతెంచునయ్యవసరమ్మున నతనికి సుకన్య యిట్లనియె
నయ్యా! నా యీభూషణంబులు గొని నాకు నజినంబును వల్కలంబును
నొసంగుము. ౬౫

కం॥ మునిపత్నీ వేషమ్మును, గొని నీకున్ సద్యశంబు గూర్చెద నాతి నా
కును జరముగూర్పు నిప్పుడె మునిమదికి వచ్చునట్లు వర్తింతు నిటన్.

కం॥ అనసూయ యత్రికి వసిష్ఠునకు నరుంధతియుఁ బోలె సుగుణుండగు నీ
మ్మునికేను బ్రీతిగొల్చెద, ననఘా! నీ వింకఁ జింత నందకు మహాత్మా!

వ॥ నాఁడు శర్యాతి యశ్రువులు కన్నుల నురల నక్కన్నియకు
నజినంబును వల్కలంబును నొసంగె. ౬౮

గీ॥ భూషణములెల్ల విడిచి యప్పువ్వుఁబోఁడి, యంత మునివేషధారిణి
యగుచుఁ గాంచి, జనవరుని భృత్యులెల్ల రోదన మొనర్చి, రధిప!
యక్కన్నె శీల మే మనఁగ వచ్చు. ౬౯

క॥ ఇట్లు [illegible] దాని [illegible] ఆగమనసంతోషం [illegible] చెప్ప
సపరివారమ్ముగ [illegible] పరిగ్రహించి [illegible] [illegible] పరాయణ గాన్పన. ౨౨

సీ॥ నలుగకప్పులకు నేగి నానావిధమ్ములౌ ఫలమూలములు దెచ్చి కజ్జ
నుంచి, యగ్నుల నలరింప ననుగుణం బగుసమిధ్గలంబు [illegible]
సంతరించి, తలలును గుగ్గిలును దెచ్చి [illegible] జత
గూర్చి [illegible] నునిచి. యుష్ణోదకస్నాన మొనరింపఁగాఁ జేసి యంబ
[illegible] [illegible] ఋణకనిష్కారమ్ము
[illegible] [illegible] కర్మమ్ము, పట్టికొని
సంస్కారణామున [illegible] తినుపకు [illegible] నైనభోజనము నెట్టి.

శా॥ నీవారాన్నముఁ గందమూలఫలముల్ నీకేజపత్రాళిఁ యెం
తేవేడ్కన్ భుజియింపఁ బెట్టి [illegible] జేసి [illegible]
గావించున్ గరశుద్ధి [illegible] "గైకొమ్ము తాంబూల మో
దేవా!" యంచు నొసంగు నాసనము పొందించున్ [illegible].

క॥ పెమ్ములఁ దర్భాజ్యఁ గొని దేహమ్మున్ నిలుపంగఁ [illegible] ఫలాహార మ్మ
కొన్నమ్ము గొని సత్కారమ్ముగ, సమ్మునిసన్నిధికి వచ్చి యతిగిన యమునకున్

క॥ పాదమ్ము [illegible] [illegible] మ్మునిమణి [illegible]
నాదమ్ము సంతరింపుచు, [illegible] దగగమొడగితోక్

వ॥ అంతట సాయాహ్నం బగుటయు హోమమ్ముపకుఁ దగిన సంభా
రమ్ములు సంతరించి మధురమ్ములగు ఫలమ్ములఁ దెచ్చి భుజింపఁ బెట్టి తిప్పు
క్తశేషమ్ము గుడిచి సుస్పర్శాస్తరణం బొనరించి యందు శయనింపఁ
జేసి పాదసంవాహనంబు సలుపుచుఁ గులస్త్రీధర్మ్ముల నడిగి తెలిసి
కొనుచు నతఁడు నిద్రించిన [illegible] గోకించి తచ్చరణసికటమ్మున న
[illegible] నిద్రించుచు నప్పుడప్పుడు మేల్కాంచి తగునుపచారమ్ము లొన
ర్చుచుఁ బ్రేమయుక్తమ్ముగ భక్తిపరాయణాయై సేవించు. ౨౩

గీ॥ తన్వి వేసవిఁ దాలవృంతమ్ము విసరి, నిదుర పట్టెడిరీతి ననిలము గొల్పు
మగువ హేమంతమునఁ జలిమంటవైచి, యదుగు "సుఖమగునే"
యని యమ్మునీంద్రుఁ. ౭౮

వ॥ బ్రాహ్మీముహూర్తమ్మున మేల్కాంచి జలపాత్రమ్ముగొని శౌచార్థమ్ము నిజాశ్రమమ్మున కనతిదూరమ్మునకుఁ గొనిపోయి యట డించి తా నొక్కకనుమఱుఁగగు నెడ నుండి పదంపడి సన్నిధికిఁజని కేలువట్టికొని యాశ్రమముఁ బొందించి యాసనమ్మున నుపవేశించి మృజ్జలమ్ములచే నతనిపాదమ్ములు యథావిధిగఁ గడిగి యాచమనమ్మునకు జల మ్మొసఁగి యథోక్తం బగుదంతకాష్ఠమ్ము దెచ్చి యిచ్చి యంత నుష్ణజలమ్ము సన్నద్ధం బొనర్చి యిట్లను. ౭౯

ఆ॥వె॥ ఏమి యాజ్ఞ తెల్పు మీఁక దంత ధావనం, బాయెనే మహాత్మ?
యమలమైన, యుష్ణజలము లివియ యొనరింపు స్నానంబు;హోమ
మసమయ మింక నొక్క త్రుటికి. ౮౦

క॥ ఈరీతి ననుదినమ్మును, నారాజతనూజ మౌని కాయాసేవల్, గూరిమి నొనరించునతిథి, వారముఁ దనియించు నెల్లవారును మెచ్చన్.

వ॥ అంత నొక్కనాఁడు తదాశ్రమమ్మున కనతిదూరమ్మున నున్నతటాకమ్మునఁ గృతస్నానయై యేతెంచు నయ్యతివ నంతకుమున్నె క్రీడార్థం బట కేగుదెంచినయశ్వినులు గనుంగొని తద్రూపమ్మున కచ్చెరువడి నికటమ్మున కరుదెంచి ప్రీతిపూర్వకమ్ముగ నిట్లనిరి. ౮౦

క॥ ఒక్కింత నిలువు మోజలజముఖ్ క్చట? యశ్వినుల మేము మోదమ్మునే నిన్నొక్కటి యడిగెద మిక్కడ, కెక్కతమున వచ్చి తేడ కేగెదు చెపుమా.

గీ॥ పంకజాక్షిరో? నీకు నెవ్వాఁడు భర్త, యెవని కాత్మజ వీవకట, రెండవ సిరి యునఁ, గలుగునీమృదుపదము లిక్కరక్క శంపు, నేలఁ బొరసిన మామది జాలి వైడమె. ౮౨

అశ్వినులును సుకన్యయు సంభాషించుట.

క॥ కమలాక్షి ? విమానమునకు, నమరెడినీ కిట్టియటవియం దంఘ్రిచర
త్వము వొల్చు టెట్లు? దాసీ,సముదాయముతోడ నేల చను దేరవొకో

గీ॥ రాజపుత్రికవో? యచ్చరవొ? వచింపు, మేమహాభాగ నినుఁ గన్న
దిందువదన?, నిన్నుఁ గైకొన్న భర్త వర్ణింపనగఁడె? యువని నీక
ల్మి దేవలోకాధికంబు. ౭౪

క॥ నిను నిత్యము గనుఁగొనునీ, వనమృగములభాగ్యదశయుఁ బక్షుల
పుణ్యం, బును నెన్న శక్యమే? పావనమయ్యెన్ భూమి నీదుపాదరజ
మునన్. ౭౫

క॥ స్తుతిగాదు నీకు నెవ్వఁడు,పతి?జనకుం డెవఁడు?పద్మపత్రాక్షిరొ?యా
కృతకృత్యుల దర్శింపఁగ,మతి వొడమెన్ జెప్పువారిమనికి సదయతన్

వ॥ అను నశ్వినులకు సుకన్య లజ్జాక్రాంతయై యిట్లను.

గీ॥ ఏను శర్యాతికూఁతురమాననీయుఁ, డైనచ్యవనమునీంద్రునకనుఁగు
భార్య, నంధుఁడును ముదుసలి యగునట్టిభర్త, కెల్లపుడు సేవ
సేయుదు నిచట నుండి. ౭౬

క॥ నను నాయనుమతిఁ గొని మా, జ్జనకుం డమ్మునికి నిచ్చె సద్వర్తనుఁడా
యనఘునియాశ్రమ మల్లది, చనుదేఁ దగు మీర లెవరొ సచ్చా
రిత్రుల్. ౭౭

ఉ॥ నావుడు దస్రు లిట్లనిరి నాతిరొ? నిన్నెటు లిచ్చెఁ దండ్రి దు
ర్భావుఁడు గ్రుడ్డియౌ ముసలివానికి; భూషణరాజిరాజితం
బై వరవస్త్రభాజనమునై వెలయం దగుమేను వల్కల
ప్రావృత మయ్యెనే విధికిఁ బాపముఁ బున్నెము లేదె యక్కటా.

ఉ॥ నీసరివచ్చు లేమ సురనీరజనేత్రలయందు నేని లే
దోసరసీరుహాక్షి? యెటు లొమెదు గ్రుడ్డికి భార్యవై; కటా ?
నీసొగసున్ వయస్స్థితియు నేర్పును వమ్ముగ నిట్టు లుండ నే
లా? సముకాంతియుకుఁ డగునన్యు వరింపఁగ రాదె యుగ్మలీ, ౮౦

గీ॥ అంధునరియించి జవ్వనం బపనయించి, జన్మమును నిష్ఫలంబుగ సల్ప
నేల? నక్కులములేద? నీవేద? వసమిదేద?, కొనఁదగదె మాయిరు
పురం దోకొయని సబల. ౯౧

గీ॥ అట్లు వరియించి నందనమందుఁ జైత్రి, రథమునం దెల్లపుడు మనో
రథము వెలయఁ గ్రీడ సల్పఁగ రాదె? యీపోరిశగాని, వృద్ధు నంధు
ని సేవించి యేమిఫలము. ౯౨

క॥ నరపాల పుత్రికవు నీ, కరయంగా రావె తగువిహారంబులు; సం
సరణసుఖ మిట్టివానిఁ, బొరసినఁ జెడకున్నె యెట్టిపొలంతికి నైనన్

గీ॥ ఫలజలాహారణమ్ముల బడలి మృదుల, మైన నెమ్మేనివాసి యుడుగ నేలఁ
గనకె, ఋజన మౌనివ్వనమ్మున వృద్ధదాసి, వగుట మేలని తోఁచెనే
యంబుజాక్షి. ౯౩

క॥ అనునా సత్యులవచనములను విని యక్కన్య లోఁదలంకుచు ధైర్య
మ్మును జెంది ధర్మ్యమగు రీతిని మెల్లన నిట్టులనియెఁ దేఁకువ పేర్మిన్

ఉ॥ మీరలు సూర్యపుత్రులరు మీకు సమస్త మెఱుంగవచ్చు ని
ష్కారణ మన్యకాంత నగుసాధ్విని న న్నిటు లాడుటొప్పునె
య్యా? రవి కర్మసాక్ష్మభవుఁ డారయఁగా కఖిలంబు సాక్షియై
ధీరులు మిమ్ముబోటు లిటు తేఁకువఁ దక్కుదురయ్య యెయ్యెడన్.

క॥ కులకన్యఁగాని నేఁ బుం, శ్చలిఁ గా నధికపరిసంగసంగతికిం బో
వలవదు మారాడిన మిమ్ముల శపియింపఁ గలరాజపుత్రికఁ జుండీ.

వ॥ అని సక్రోధమ్ముగఁ బల్కు నాసుకన్యవచనమ్ములకు భీతిల్లి
యాపెం బ్రిసన్నఁ జేయ నెంచి వినయమ్మున నిట్లనిరి. ౯౪

క॥ శీలము గలబాలలో, నేలీలావతియు నీకు నీ డగునే? యో
లోలాక్షి? వరమొసంగెద, మోలింగైకొమ్మి సౌఖ్య మొందుము
దానన్. ౯౫

ఉ॥ మమ్ముఁ గవీశ్వరుల్ మిగుల మన్నన సేయుదు రెలయందు సం
దమ్మున మేటులంచు; విను తన్విరో? నీహృదయేశు నిట్టి రూ

పమ్మును బ్రాయముం గలుగువానిఁగఁ జేసెద మిందు నొక్కరున్
సమ్మతిమై వరించెదవె చాతురి మీఱఁగ నంచుఁ బల్కినన్. ౧౦౦

వ॥ సుకన్య విస్మయంబంది యాశ్రమమ్మున కరిగి పతిం గాంచి మహాత్మా! యశ్వినులను సూర్యపుత్రు లిరువురు తటాకంబుపొంత నున్నసన్నుం గాంచి కామాతురులై యిట్లనిరి. ౧౦౧

క॥ జరయును నంధత్వము నత్వరముగ నెడఁ బాపి యస్మదాకారము
తో, సరియైనరూప మిప్పుడ, తరళాక్షిరో! పొసఁగఁజేసెదము నీ
పతికిన్. ౧౦౨

క॥ కోమలి! యేకాకృతిఁ దగు, మామూఁగురయందు నీదుమన సెవ్వరియం
దే మఱిగు నాతనిఁ బతిం, గా మోహింపు మని రిందుఁ గపటం
బేమో. ౧౦౩

వ॥ ఇయ్యది నీకు నెఱిఁగింప వచ్చితి భవదాజ్ఞ యెట్టు లట్టు లొనరించెద నావుడుఁ జ్యవనుండు సంతుష్టాంతరంగుండై యిట్లనుఁ. ౧౦౪

క॥ దేవత లసత్యవాదులు, గా వలవదు వారియాజ్ఞఁ గావింపఁగ నెం
తే వేగ మేఁగి యిటకుఁ, రా వెఱవ కొనరింపుమా సురభిషగ్వరులన్.

వ॥ అనవుడు నప్పతివ్రత యశ్వినులకడ కరిగి మీ రొనర్చిన సమయమ్మునకు మత్పతి యంగీకరించె నయ్యెడ కేతెంచి యట్లొనర్పుఁడనిన నయ్యిరువురును దదాశ్రమమ్మునకు వచ్చి యాపె కిట్లనిరి నీపతి వయఃప్రాప్తికై యుదకమ్మున మునుఁగవలయు ననుడుఁ జ్యవనుండు సమ్మతించి యట్లొనర్ప వారిరువురును నతనితో నత్తటాకమ్మున మునిఁగిరి

చ్యవనునికి యౌవనప్రాప్తి.

మ॥ మూఁగురు నేకరూపులు సముజ్జ్వలభూషణు లత్యుదారతే
జోగతులై సుకన్య కడుఁ జోద్యము నందఁగ నీరు వాసి తా
రాగజయాన కిట్టు లని రంబుజలోచన! యెవ్వఁ డిందు నీ
రాగము గల్గువాఁడు ముగురన్ గని యేరికొ నంగఁ జెల్లదే. ౧౦౭

క॥ ఏక్షాకారుల నేక, శ్రీకుల నేకస్వరాను కృతులఁ ముగురఁ
రాకొమిరె గాంచి యెంతే,నాకులపాటొదవ భర్తకై చింతించుఁ.

ఉ॥ చక్కఁదనమ్మునఁ వయసుచందమునఁ ముగు రొక్కరూప యిం
దక్కట? భర్త యెవ్వఁ డని యారయనౌ మరణంబుఁ దక్క వే
ఱొక్క యుపాయ మియ్యెడల నున్నదె? దసురిలరాకకల్మి నీ
చిక్కు తటస్థమయ్యె నెడసేయఁగ వచ్చునె యిందిజాలముఁ. ౧౦౯

క॥ పతి విడిచి యన్యుఁసిఁ స్మృతి వరియించితినయేని మహి నయశ
ము దుర్గతి పరలోకమునందగు, బతిరతి లెల్లరును నవ్వఁ బాలగు
దుఁ గదా. ౧౧౦

వ॥ అని బహుప్రకారమ్ములఁ జింతించి యిందుఁ జగదంబఁదక్క
శరణంబు లే దని నిశ్చయించి మనమ్మున నప్పరశక్తి న్నిల్పి యిట్లు
ధ్యానించె. ౧౧౧

గీ॥ సరసి జోద్భవ? శంకరసాధ్వి? విష్ణుసతి? సరస్వతి? యాగమజనని?
త్రికృతి, కారిణి? త్రిమూర్తి జనని? వికారశూన్య, ప్రకృతి పురుష
స్వరూప? నిఁ బ్రస్తుతింతు. ౧౧౨

ఉ॥ ఎల్లర భుక్తిముక్తు లిడి యేలెద వీ వఖిలేశి? జ్ఞానులఁ
జల్లఁగఁ బ్రోతు జ్ఞానమిడి సౌఖ్య మొసంగెదు సిద్ధి నిత్తు వో
హల్లకపాణి? కీర్తి, జయ, మన్నియు నీ విడునట్టి వజ్ఞ లా
పల్లవ మైనఁ బాయుటకుఁ బాల్పడ రంబరో? ని న్నెఱుంగమిఁ.

ఆ॥వె॥ ముగురు నొక్క రీతిమొ నసి రిం దెవ్వఁడు,చ్యవనుఁ డతనిఁ దెల్పి
సకలజనని, మత్పతివ్రతాత్వమహిమంబు నిల్పి కా, పాడుమమ్మ నీ
న్నుఁ బ్రస్తుతింతు. ౧౧౩

వ॥ ఇట్లు తన్ను మాటికిని సన్నుతించుచు మొక్కులిడెడి యా
పరమపతివ్రిత ననుగ్రహించి పరాంబ తన్మనోంబుజమ్మునందు నెలకొని
దివ్యజ్ఞానంబు నొసంగె నంతరాజపుత్రియు. ౧౧౪

గీ॥ సమవయోరూపముల నొక్కసరణినొప్పు, ముగుర నీక్షించి తనపతి నొగి నెఱింగి, కైకొనియె నశ్వినులు మోదకలితులైరి, గాచికన్ని యశీలమర్యాద చెలిమి. ౧౧౭

వ॥ భగవతీప్రసాదమ్మునఁ దనకాంత తన్ను వరించినందులకుఁ జ్యవనుండు సంతుష్టాంతరంగుండై కన్నులారఁ దననెచ్చెలిం జూచుచు గమనోన్ముఖు లగునశ్వినులకుఁ బ్రీతిపూర్వకమ్ముగ నిట్లనియె. ౧౧౮

మ॥ నయనశ్రీ చెడి వార్ధకంబు గొని విన్నాణంబు లేకుంటచేఁ
బ్రియురాలిం గరఁగింప నేరక వనిన్ బెంపేది యున్నట్టి నన్
దయకల్మిన్ గను కన్నులున్ వయసు సౌందర్యంబు చేకూర్చి పె
ద్దయు సంసారసుఖాత్ముఁ జేసితిరి మిత్రిత్వంబు దైవారఁగన్. ౧౧౯

క॥ ఉపకారులైన మిత్రుల, కుపకారము సేయకుండు నొగి నెవ్వఁడు వాఁ
డపకీర్తికిఁ బాసకము, ఋణపరీతుఁడు వానిజీవనము విఫలమగున్.

వ॥ కావున మీకుఁ బ్రత్యుపకారం బేమియొనర్తు భవదాంఛితంబు వెలువరింపుఁడు నావుడు మునివరునకు నాసత్యులో మహాత్మా! మాకు సన్మత్ప్రకృపప్రసాదమ్మున నఖిలమ్మును గలయదియ మామనోరథమ్ము పూరింప నిచ్చయేని యొక్కండు గలదు వినుము. ౧౨౦

గీ॥ అమరు లెల్లరు సోమపానావసరము, లందు బహివెట్టిరనఘ! మ మ్మధ్వరముల, భిషజు లనునొక్కమిషమునఁ బ్రీతి గల్గె, నేని మాకది సాధింపు మిద్ధశక్తి. ౧౨౧

వ॥ కనకాచలమ్మునఁ జతురాననుఁగుఱించి శకుప్రిండు జన్నంబొనర్చినతఱి మాం కీయవమానంబు ఘటించె నియ్యెడ యొడవ నీవ సమర్థుండవనునాశ్వినేయులకుఁ జ్యవనుండు ప్రీతుండై యిట్లను. ౧౨౨

క॥ మీకతన వయసుఁ గన్నులు, నాకారము గలిగె నాకు ననఘులు మీకున్, బ్రాకారిన్ వారించి ని, రాకులగతి సోమపాన మది నే నిత్తున్. ౧౨౩

వ॥ ఇట్లు సుమహామహుండగు శర్యాతి నృపాలుముఖ్యుండు నవ పుత్రిమ్మును నగు నను పు, వారలు సంతుష్టాంతరంగులై స్వర్గమ్మునకు నరిగిరి. చ్యవనుండును మనోహారిణి యగుసుకన్యం గూడి యాశ్రమమ్మునకుఁ జనియె ననుడు జనమేజయుండు మహాత్మా! దేవబలమ్మునకును మానుష్యశక్తికిని దారతమ్య ముండెడిఁగదా? చ్యవనుండు దేవాధిపు నెట్లు వారించి యాశ్వినేయులకు సోమం బిప్పించె ననుడు వ్యాసుం డిట్లను నట్లు మునివరుండు సుకన్యాసహితుండై స్వాశ్రమమ్మున సకల సంసారసుఖమ్ము లనుభవించుచున్నంత నొక్కనాఁ డక్కన్నియతల్లి చింతాతురయై తనపతి కిట్లను. ౧౨౪

క॥ ముని కంధునకు నొసంగితి, ననవద్యాంగి యగుకూఁతు నక్కట! యది యున్నవనమున మృతిఁజెందెనో? జీవనమున నున్నదియొ చూడ
వలదె యొకింతన్. ౧౨౫

కందమూలఫలమ్ములఁ గాలమెల్లఁ, గడపుమునివేషధారిఁ గన్న
కూఁతుఁ, బ్రాణ మవశేషముగ నుండుపరమసాధ్వి, నొక్కపరి
చూడకున్న నే నోర్చు టెట్లు? ౧౨౬

వ॥ నానృపుడు శర్యాతియు సంశ్రితవ్రతుం డగునమాత్యుని తెల్ల జనిఁ గోలిచి సుఖంబున్నకొమిరెం గన మన మిరువుర మయ్యేడ కేగుట యుక్తం బని తత్సహితుండై రథం బెక్కి చ్యవనాశ్రమమ్మునకుఁ జనునాఁడు ముందట. ౧౨౭

క॥ కనుఁగొనియె రాఁగమున జవ్వనమున నవ్వనమ్ము శోభ వడయుచుఁగ
నొనరించుచు నితాంతకోమలాంగుని, ననఘునిఁ జ్యవనమునిఁ దనకు
నల్లునిఁ గూఁతున్. ౧౨౮

క॥ కఁనుగొని విస్మితుఁడై యే, మనఁ దగు మానివరుఁ జంపి యోఘము
మొదిఁ గట్టన్, బనుపడితి నకట! యెంతటిపని చేసె మదీయపుత్రి
పాపాత్మికయై. ౧౨౯

సీ॥ మధనవేదన నైనఁ బడక సుకాంత పెచ్చు, పెరిఁగి మాతృపితృ, యంధుని వృద్ధు నతిసేవ జేసి యాస్యాగి సహియించె శక్యమగునె, జవ్వనంపు మదం బెట్టిసాధ్వి కేని. ౧౩౦

క॥ మనుకులమున నేటికి మాత్సర్యయుతతనఁ గందు గలిగెఁ దద్దయు నింద్యంబ, బనఁదగదె పుత్రికిం గన్యాజనసుజన్మము గోమిరె బల్ దానం గగు గృహిణికిన్. ౧౩౧

సీ॥ ఎన్నియో పాపములు చేసెనేని వాని, కుదయమందుఁ గుమారిక, యొద్ద వనఁగ, నేల? వృద్ధుని కంధుని కెఱిఁగి యొఱఁగ్గి కన్య నిచ్చితి నాత్మసుఖంబు గోరి. ౧౩౨

క॥ ఏవానిపుత్త్రి కుత్సితయై నాఁ బను నాని జన్మ సుధపారాధము నొందుం తే నెదకి కోమిరె నిడఁదగుఁ, గోవిదునకు ధనకి మాపగుణసహితం నకున్. ౧౩౩

గీ॥ ఎఱిఁగి చేసినఫల మిష్ట యొదుకుకొనియొ, మనుకులం బనుశశికిఁ గం పనువువడియెఁ, గులమునకు హాని దెచ్చితి సాలవ కేగి, తెంపరిని నూఁతు దుర్వృత్తిఁ దుంపవలదె. ౧౩౪

వ॥ అని మఱియును.

గీ॥ పాతకమ్ములకెల్లను బాతకంబు, స్త్రీవధము దానికన్నఁ బుత్రిక వధించు, టెక్కుడగు నింత కెక్కుడై యొక్కుఁ గానె, లోకనింద యుసీ! యెంత శోక మొసఁగె. ౧౩౫

సీ॥ స్నేహశృంఖల తెగఁద్రెంప సాహసంబు, నడయుఁగా నేక లోకాప వాద కెట్టు, లోర్చి తలయెత్తికొందు నెట్లోర్పు దొడరు, ననుచుఁ జింతించె మిగుల శర్యాతి నృపుఁడు. ౧౩౬

వ॥ అట్టియెడ సుకన్య దోదవ్యాల జనకుం గాంచి యెదురు చని వింతాదంతురితాంతరంగుం డగు నమ్మానవపతి చిత్తం బెఱింగి యతని

కం॥ నయనత్రయనేత్ర తాపసి, నతులిత మగుజవ్వనమ్ము నంది యొలయుము
త్వరితంగాంచి చింత నొందక, మతి శంకఁ విడిచి వేవమస్కృతు
లిడుమిదె. ౧౩౮

వ॥ నైశంబ గా రమ్ము సందియం బేల? యనుపుత్రివచనమ్ములకు
సకౌతుకుండై శర్యాతి యిట్లను. ౧౩౯

కం॥ జరఠుం డంధుండును దాపసి, యరయఁగ నీభర్త యాతఁ డవిరామావన
ద్యుర్వ్యసనుఁడు మదోన్మత్తుఁడు సుందరుఁడేగతి నమ్మ వచ్చు ధవుఁ డని
నీకుఁ. ౧౪౦

కం॥ వగుసొంపారఁ జక్క యమ్ముని, వరు నెట్లేనియును జంపి పాపినివై సుం
దరు నొక్కని నాథునిఁగా, వరియింపవుగా కుమారి? వంగడముడుగఁ.

కం॥ అని నీకై శోకమ్మున, మునిఁగెద నెటుఁ బోయె నకటా? మునివరుఁ డీనూ
తనపురుషుం డెటు కేగెక, తన వచ్చెఁ దెల్పుమనుడుఁ దగునగ
వ్వులయఁ. ౧౪౨

వ॥ సుకన్య జనకునికరంబు పట్టికొని సత్వరమ్మునఁ దనపతియున్న
డకుఁ గొనిపోయి చూపి యిట్లను. ౧౪౩

కం॥ అయ్యా? నీయల్లుం డితఁ, డియ్యెడ సందియము వలవ దింతకేయును
బల్, నెయ్యమ్మున నశ్వినులిరువు, చయ్యనఁ గమలాయతాక్షు సలి
పిరి సుమ్మా. ౧౪౪

కం॥ నీకీ ధుకంధరుఁ డగు శ, ర్యాతికి నీ కాత్మజాతనై యే నకటా, పాత
కమున కొడిగట్టుదు, నేఁ తడయుక ప్రొక్కు మతని కెంతయు భక్తిన్.

వ॥ పదంపడి నీ వడిగెదేని నీ కామూలాగ్రమ్ముగ నమ్మునివరుం
డెఱింగించువాఁ డనుడు శర్యాతి త్వరితుండై యమ్మహాభాగునకు నమ
స్కరించి మహాత్మా? నీకెట్లు నయనమ్ములు గలిగె దివ్యసుందరంబగునీ
విగ్రహంబు సంప్రాప్తం బగుటెట్లు వృద్ధత్వం బెటకరిగె నున్నది యు
న్నట్లు వచింపుము నాపుడు మామ కల్లుం డిట్లనియె. ౧౪౬

గీ॥ దైవవశమున నొక్కెడ దస్రులిటకు, వచ్చి కరుణించి యీరూప
మిచ్చి రెలమి, నుపకృతి నొనర్చినవారి కొక్కవరము, ప్రత్యుప
కృతి కొసంగితిఁ బార్థివేంద్ర. ౧౪౭

క॥ మారాజగు శర్యాతిమ,హారాజొనరించు మేటియజ్ఞమున మి,మ్మారా
జూపలక్తి నిడి పెం,పారన్ సోమరస మొసఁగు నట్లొనరింతున్. ౧౪౮

వ॥ పిమ్మట మద్దత్తం బగువరంబు గైకొని వారు స్వస్థానంబున
కరిగి రిందసత్యంబు లవలేశంబును లేదు విశ్వసించి నిర్మలాంతఃకరణుం
డవై యీపీఠమ్మునఁ గూర్చుండుము నావుడు రాజు సంతుష్టుండై యట్లొ
నర్చె నిట్లు భార్యయుం దాను నమ్మునినికటమ్మునఁ బుణ్యకథాశ్రవణ
మ్ముల నుండునెడ శర్యాతికిఁ జ్యవనుం డిట్లనియె. ౧౪౯

శర్యాతియజ్ఞంబొనర్చుట.

చ॥ నరవర? జన్న మొక్కటి యొనర్పుము నన్ గొని యమ్మఖమ్మునన్
సురపతి ధిక్కరించి వెస సోమరసంబు నొసంగువాఁడ నా
వర మని వార్యమై తగ ననారణ దస్రులకున్, సురల్ మునుల్
ధరణిసురుల్ నరేంద్రులు ముదమ్మున నాదగుశక్తి మెచ్చఁగన్.

వ॥ నావుడు శర్యాతి యంగీకరించి తనపురమ్మున కరిగి శుభదిన
మ్మున మఖయత్నం బొనర్చి వసిష్ఠాదిమునులం బిలిచి చ్యవనపురస్సర
మ్ముగాఁ గ్రతు వొనర్చుచుండె నయ్యెడ నింద్రపురోగములై సుర లమ్మ
ఖమ్మునకు వచ్చుటయు నశ్వినులు వారిపిఱుందన వెడలి యట కరుదెంచి
యొక్కెడ నుండిన వారిం గాంచి శక్రుండు సురలం గూర్చి. ౧౫౧

క॥ అకలంకము క్రతు విది యే,మికతమ్మున భిషజులిచట మెలఁగుట
సోమం, బకటా? వీరికి నర్హం,బొకో? పిల్చినవార లెవ్వరో? తెంపరులై

వ॥ నావుడు నమరులు నిరుత్తరులైరి పదంపడి సోమపానావసర
మ్మునఁ జ్యవనుం డశ్వినులభాగంబు తనకరమ్మున నిడికొనుడు నింద్రుం
డతని వారించి వీరలు చికిత్సకు లగుట సోమపానార్హులు వీరల కీగ్ర
హం బీవలవదు నావుడుఁ జ్యవనుం డెదుర్కొని శక్రున కిట్లను. ౧౫౩

గీ॥ సంకరులు గా సకాశ్వతిసతికిఁ బుట్టి, వట్టికొమరులు వీర లేయఘము
చేసిరి రసఘుశేషులు గ్రహార్త్వాతనంది రీమ,ఖమునఁ దెలియంగవలయు
నికర మ్మునకున. ౧౫౮

క॥ ఈమహీపతి నాపుత్త్రిర్ణ,చే మఖ మొనరించె నిందు సిద్ధంబుగ నే
నీమహితులకు కిప్పించెద, సోమరసము నీవు నెల్లసురలును జూడఁగ.

క॥ ఈ యివ్వురు తుర్త్రిలు బసులు న్యుదారులు ముదిమి నెడపి నను దరుణవ
యస్కుఁగ, గా వచింయించిరి ప్రత్యుపకారము నొనరించి ఋణము
గడతేర్పవలెఁ. ౧౫౬

వ॥ నావుడు శక్రుం డామునీంద్రా! వీరలు దేవతలచేఁ జికిత్సకు
లగుకలిన సోమపానానర్హు లని నిందింపఁ బడిరని నుడివితిఁగాదే యిం
తేల? గ్రహంబువీరికి సంతరింపకుమనుడు సక్రోధుండై చ్యవనుం డిట్లను

క॥ ఏఁ జెప్ప నేర్తు వీరం,భోజాప్తనిసుతులు సోమమున కర్హు లలహ
ల్యాజారక్కు, వృత్రహార! న్యక్కర్పజంబిక్కఁ యవ మింక విడుమం దగదే.

వ॥ అని యింద్రునకు నాకూతంబుగ నుత్తరం బొసంగి యాశ్వి
నేయుల భాగంబు తపోబలమ్మునఁ గైకొనునమ్ముని నొక్కండును వారింప
కుండెఁ బదంపడి యింద్రుం డతికుపితుండై చ్యవనుం గాంచి సరభస
మ్ముగ నిట్లను. ౧౫౯

గీ॥ ఎన్నఁడును లేని మర్యాద నేర్పరించు, పాటివాడవె? యోరోరి బ్రహ్మ
బంధుర్,విశ్వరూపుని బలె నిన్ను వేగ చంపి, శత్రుహీనుండ నగుదు
నిష్కంటకముగ. ౧౬౦

వ॥ నావుడుం జ్యవనుండిట్లను.

గీ॥ తేజమున రూపమున ధనాదికమున నిర్వురు నఖండులు నీకనాదర
మువలవ, దెంతివారలుగా కున్న వృద్ధునంధు, నమరతుల్యునిఁ జేయు
నే ర్పమరు లెట్లు. ౧౬౧

వ॥ మహానుభావు లగువీరలు తక్కఁగల దేవతలకు లొచ్చు
గారని నిశ్చయించి కొను మిట్టి పూజ్యుల నెడచేసి నీవును నమరులును

నెట్లు సోమంబు గ్రహించెదరు నావుడుఁ గోపోద్రేకమ్మున నింద్రుం
డతని కిట్లను. ౧౬౩

క॥ ఎన్నివిధమ్ముల పిలువఁ,జన్నమున కనర్హు లీవు సాహస మమరన్
బన్ని తవయోని భాగము, గ్రోన్నని సోమము గ్రోల్లఁగా ఖండింతున్.

వ॥ అనునింద్రవచనమ్ములకుఁ జలరక చ్యవనుండు సోమపాత్రిం
బాశ్వినేయుల కొసఁగిన వారలును బానసక్తులగుట నైశమా గ్రహించి
రంత వాసవుండు వెండియు నిట్లను. ౧౬౪

క॥ ఈవలవదు స్వార్థమ్మున,నై వీరికి సోమపాత్ర మల్లైనియు నీ
పై పై చెడ వజ్రమ్మును, గొనెదనెడ విశ్వరూపుచాడ్పున నీకున్.

క॥ ప్రచుఁ గోపాకులుఁడై, చెపెంద్రుని లెక్కగొనక తివిరి చ్యవనుఁ
డ్వాశ్వినులకు సోమమిడి యృభావిధి గ్రహింపఁ జేసి ధార్ష్ట్య
ముకలిమిన్. ౧౬౬

క॥ కడుఁగనలి యింద్రుఁడమ్మునిఁ,గడతెర్పఁగ నెంచి సురలు గనుఁగొను
చుండఁగ, విడిచె శతకోటిసూర్యుల, నెడపెడిశతకోటి నృపతి కెద
దిగు లొదవన్. ౧౬౭

క॥ తనపైకి నుఱుకు వజ్రమ్మును జ్యవనుఁడు తపముచేవ మొగిపించి జగ,
మ్మున కాశ్చర్య మొదవ స్తంభన చేసెన్ మునుల కెంతే వాసవుఁ
డపఁగన్. ౧౬౮

వ॥ అట్లు వజ్రమ్ము నాఁగి కృత్యచే నింద్రు నడంప నెంచి యగ్ని
యందు సమంత్రకమ్ముగ హోమం బొనరించుటయు. ౧౬౯

ఉ॥ క్రూరుఁడు ధూమకేశ్రమునకున్ సరి వచ్చెడిమేనివాఁడు బల్
దారుణదంష్ట్రలొప్పెడియుదగ్రభుజాబలశాలి ఘోరుఁడున్
వీరుఁడు రక్కసుం డొకఁడు వెల్వడియెన్ మదనామకుండు ని
ర్ధారణ సేయ రా దతనిదర్పము చిల్వలతేని కేనియున్. ౧౭౦

సీ॥ నాలుగుదంష్ట్రలున్నతములై నూఱేసి యోజనమ్ములనిడు పొలయు
వెలయుఁ, దక్కినదంతముల్ దశయోజనమ్ములు ప్రత్యంతపర్వతాభ

ములు బాహు, లాకసం బంటుభయానకం బగుజిహ్వాకంఠంబు గోత్ర
శృంగంబుఁ బోలు, గాటుకకన్నను గడుసల్పు దేహంబు వక్త్రంబు
భయదంబు వానికనులు॥ గీ॥ దావదవతుల్యముల్ కేశతతులుమిగుల
నక్కజము లోక్క హనువు భూమ్యంతరమునఁ, దక్కినది యంబర
మ్మునఁ దనరునిట్టి, మహితరీతిఁ జెలంగు దుర్మదుఁడు మదుఁడు.

క॥ వదనమున వజ్రి మిడికొని, కదనమ్మున కభిముఖమ్ముగాఁ దగునామ
ర్త్యుని మదునిఁగని సురలుఁ, దదధిపతియు భీతభీతిదశనున్న యెడన్

ఉ॥ ఘోరత దృష్టులం గొలిపి కుంభిని యంబర మొందు గాఁగ గం
భీరరవం బొనర్చి మెయి వెంచి జగత్త్రియ మొక్క పెట్ట నా
హారము చేయురీతిఁ గనన్నై సురనాథునిమీఁది కేగె నా
హారవ మాచరించి సుర లందఱు చిందఱ వందరై తగన్. ౧౭౩

వ॥ అట్టియెడ స్తంభితబాహుం డగునింద్రుండు కాలసన్నిభు
నవ్వానిం గాంచి భయమ్మున బృహస్పతిం దలఁచికొన నతండు స్మరణ
మాత్రమ్మున నరుదెంచి యతని కిట్లనియె. ౧౭౪

గీ॥ చ్యవనునితపోబలమ్ము దుస్సాధ మతని,కతన నుదయించె నీతఁ డఖండ
బలుఁడు, మదుఁ డనెడిరక్కసుఁడు వీడమరులకు బలె, నాకును నజే
యుఁ డెట్టిమంత్రములకేని. ౧౭౫

గీ॥ శక్తిభక్తులకోపమ్ము సంహరింపఁ, దరమె యెవ్వారికేఁ దత్త్వము
మాసి, శరణు గొనుమయ్య చ్యవనుని; సంహరింప, నేర్చు నాతండు
దనకృత్య నెమ్మి గ్రమ్మి. ౧౭౬

వ॥ అనుగురువచనమ్ముల వినమ్రుండై శక్రుం డత్తపోధనునికి
నమస్కరించుచు భయమ్మువెంపున నిట్లను. ౧౭౭

క॥ క్షమియింపుమయ్య నీవాక్యము దప్పెనె యశ్వినులకు నయ్యోడి నీఁక
సోమము నీదుతపముశక్తిను, హిమ సూడఁగ నాయొనర్చు టేది
నిక్కముగన్. ౧౭౮

చ॥ అనవుడు నమ్మహాముని “భయంపడనేల” యటంచుఁ జేర్చి న
య్యనిమిషనాథుఁ బిల్చి మృగయామధుపానదురోదరాంగనా
జనములయందు నమ్మదుని సంతతసుస్థిరుఁగా నొనర్చి య
శ్వినులకు నింద్రసమ్మతినిఁ జేసి యొసంగె గ్రహాంబవార్యతన్.

వ॥ తపోబలసంపన్నుండగు చ్యవనుం డివ్విధమ్మున నశ్వినులఁ గృతకృత్యుల నొనర్చె నంత శర్యాతి సమాప్తవ్రతుండై మంత్రులం గలసి యతనిమహత్వమ్మున కద్భుత మందుచు నగరమ్మున కరిగి రాజ్యమ్మొన ర్చుచుండె. ౧౮౦

గీ॥ అతని కానర్తుఁ డుదయించె నఘమూర్తి, తత్సుతుండు రేవతుఁడు
సముద్రమ్మునందుఁ, దగ వినిర్మించెఁ బురిఁ గుశస్థలి యనంగ, నతని
కొకనూఱుగురు పుత్రు లవనినాథ. ౧౮౧

వ॥ అందఁగకుద్మి జ్యేష్ఠుండు మఱియు నా రేవతునకు రేవతి యను నొక్కకొమరితయుం బుట్టెఁ బుట్టి. ౧౮౨

రేవతుఁడు బ్రహ్మలోకమ్మున కరుగుట.

క॥ అనుపమ లక్షణలక్షిత, సునిశితయౌవన విశేషశోభాస్పదమై
తనరంగ నక్కూఁతుం గని, జనపాలుఁడు పెండ్లి సేయ సమకట్టె వెసన్.

వ॥ అతండు స్వపరిపాల్యంబు లగు నానర్త దేశంబుల నెల్లెడల నన్వేషించి తగినవరునిఁ గానక పదంపడి యొక్కనాఁడు బ్రహ్మ నడుగువాఁడై తనపుత్రిక వెంటఁ బెట్టుకొని సత్యలోకమ్మున కరిగె నావుడు జనమేజయుండు మహాత్మా! బ్రహ్మవేత్త యగు బ్రాహ్మణునకు గమ్యం బగు సత్యలోకంబు రాజున కెట్లు పోనయ్యె నిది యిట్లుండ మృతులకు స్వర్గం బిలవడు నని శాస్త్రనిర్ణయంబు కదా? మరల స్వర్గస్థులకుఁ జ్యుతి గల్గెనేని మర్త్యమ్మునం గతి యగుట కేమి నిమిత్తము? నావుడు వ్యాసుండు నరేంద్రా! యింద్రలోకమ్మును వహ్నిలోకమ్మును సంయమనీపురమ్మును వరుణలోకమ్మును గైలాసమ్మును వైకుంఠమ్మును ననునీ లోకము లన్నియును మేరువునం దెసంగెడి. ౧౮౩

ఉ॥ నాకము దానవుల్ చనుట యబ్బురమే? విజయుండు దానవుం
డేకడ? శక్రసన్నిధికి నేగఁడె? యింతకుఁ బూర్వ మెందఱో
రాకలు పోకలుం గలుగు రాజులు దైత్యులు లేరె? వారిలో
నీ కెఱేఁగింతు నొక్కరు ననింద్యచరిత్ర నృపాలశేఖరా ౧౮౪

వ॥ మున్ను మహాభిషుం డను రాజు బ్రహ్మలోకమ్మున కరిగి యచ్చట స్త్రీరూపధారిణియుఁ గించిన్నగ్నయు నగుగంగం గాంచి కామార్తుండై స్మితం బొనర్ప నాపెయు నట్టిద యయ్యె వారి నిరువుర బ్రహ్మ మర్త్యమ్మునఁ బుట్టుటకు శపించె నది యిట్లుండ. ౧౮౫

క॥ దానవుల బాధ కోర్వక, శ్రీనాథునితోడ నెఱుఁగఁ జేయ సురలు
పోఁ,గా నేరరె వైకుంఠము, దీనికి సందియము వలదు ధీరవతంసా.

క॥ అనిమిషలోకం బాదిగ, జన నగులోకమ్ము లెల్ల జనులకుఁ బుణ్యాఁ
బునఁ బొల్చు తాపసులకున్, ఘనులగు మఖకర్తలకును గణ్యస్ఫూర్తిన్.

క॥ అనవుడు జనమేజయుఁడి, ట్లను రేవతుఁ డిట్లు సరసిజాసనుకడకున్,
దనతనయం గొని చనుమీఁ, దనైనవృత్తాంత మేమి తత్త్వజ్ఞనిధీ

చ॥ అని యడుగన్ నృపాలునకు వ్యాసమునీంద్రుఁడు వల్కె నీరజా
సనుఁ గన రేవతుండు తనుజాసహితంబుగ నేగి యంత నా
తనిసభ గాన మెంతయు ముదమ్మున నొప్పుచునుండెఁ గొంత ద
న్కను విని సంతసించి తదనంతర మంజలి మోడ్చి యిట్లనున్. ౧౮౯

ఉ॥ దేవ? నమస్కృతిం గొని మదీయము విన్నప మాలకింపు మీ
పావనశీల నా కొమరె బ్రహ్మవనీశుల నేతదర్థమై
భూవలయమ్మునన్ వెదకి పొందఁగ నేర సదృశ్యుఁ; మీఁద నిం
కేవరుఁ డీవధూమణికి నీడగువాఁడు వచింప వేఁడెదన్. ౧౯౦

క॥ బలవంతునిఁ గులవంతుని, సలలితశీలుని మనోజ్ఞుఁ జాతుర్యమునన్
వెలసెడివాని వచింపుము, సొలవక యొక్కరుని రాజసూనుఁగుమారున్

వ॥ అనవుడుఁ జతురాననుండు రాజా! నీ వెందఱు రాకొమరుల నరసి యుంటి వింతకు వారలందఱును గాలగ్రస్తులై మృతి నొంది రియ్యెడ

సప్తవింశతమంబగుద్వాపరంబు భవదంశజులును నట్లనిహతు లగుట
నీపురంబును దైత్యులుంతతం బయ్యె నని వెండియు. ౧౯౩

క॥ శీతకరవంశతిలకుఁడు, నీతిఖ్యాతుఁడు యయాతి నృపకులజుం డుద్గీత
యశుఁ డుగ్రసేనుఁడు, భూతలపతి మథుర యనెడిపురి నేలు నొగిన్.

క॥ అతనికొమరుండు గంసుఁ డత్యధికబలుఁడు, తండ్రిఁ గారాగృహ
మ్మునఁ దగులఁజేసి, యెల్లలోకమ్ములకు నార్తి యొసఁగ రాజ్య, మేలె
దైత్యాంశభవుఁ డెంతయేని జడుఁడు. ౧౯౪

క॥ ధరణియు భారంబోర్వక, త్వరపడి నను వేఁడ వేల్పుతండంబులకుం
బురికొల్పిన నాయాజ్ఞన, మరు లంశంబులను బుట్టి మహి వెలసి
రొగిన్. ౧౯౫

ఉ॥ ఆయతపుణ్యుఁడై బదరికాశ్రమమం దమరాపగాకన
త్తోయపవిత్రకాయుఁ డయి తొల్లిఁ దపశ్చరణం జెలంగె నా
రాయణమౌని ధర్మసుతుఁ, డమ్మహనీయుఁడ దేవకీసుతుం
డై యలరారె యాదవులయందుఁ గృతార్థుఁడు గృష్ణమూర్తి నా.

క॥ ఆకృష్ణమూర్తి దుష్టుని, నీకంసునిఁ జంపి రాజ్య మిచ్చెన్, గరుణా
వ్యాకులత నుగ్రసేనున, కాకంసునిమామ యధికుఁడఖిలవిధములన్.

వ॥ జరాసంధుండనువాఁ డల్లునిమరణమ్మునకుఁ గోపించి మథు
రనరికట్టి సంగరంబొనర్చి కృష్ణునిచేఁ బరాజితుండై యరిగి కాలయవ
నుం బుత్తెంచిన మహాబలుం డగువానిరాక నెఱింగి శ్రీకృష్ణుండు
యాదవుల నందఱ ద్వారక కనిపి తానును బిఱుందన చని యిప్పటికి
నచ్చట వసింపుచున్నవాఁడు. ౧౯౮

చ॥ అరిమదహారి, శేషఫణియంశమునన్ జనియించినట్టియు
ద్ధురుఁడు హలాయుధుం డతనితో నెవఁ డీడు మహానుభావుఁ డా
హరికిని నగ్రజుండు విను మాత్మజ నాబలభద్రమూర్తి కా
దరమున నిచ్చి పెండిలి ముదమ్మునఁ జేయుము కీర్తిశాలివై. ౧౯౯

వ॥ అట్లొనర్చి నీవు తపఃకాంక్షివై సురారాధ్యంబగు బదరికా
శ్రమమ్మున కరుగుము. నావుడు రాజర్షి తనయం దోడ్కొని ద్వారక
కరిగి బలరామున కక్కన్నియ నిచ్చి వివాహం బొనరించి పిదపఁ దప
మ్మున కరిగి కొండొక కాలమ్మునకు నయ్యమరాపగాతటమ్మునఁ గాయమ్ము
విడిచి దివం బలంకరించె నావుడుఁ బారీక్షితుం డిట్లను. ౨౦౦

ఉ॥ ఎంతయు నక్కజంబు వచియించెద వో మునినాథ! యాదరా
కాంతుఁడు నూటయెన్మిది యుగమ్ములు సత్యమునందుఁ బుచ్చె దా
నంతకు నత్తలోదరికి నబ్బదె వార్ధక; మింతకాల మ
య్యింతికి నానృపాలునకు నేగతి నాయువుగల్గెఁ బల్కుమీ. ౨౦౧

వ॥ అనిన వ్యాసుం డిట్లను.

క॥ జర లేదు క్షుత్పిపాసలు, మరణము గ్లానియును భయ మనురకుం
డెడి నా, సరసిజాసనపదము, స్థిరులగు పుణ్యులకు నృపతిశేఖర! యె
పుడున్. ౨౦౨

వ॥ అని వెండియు.

గీ॥ మెరుగతుఁడైన శర్యాతిధారుణీశు, సంతతిని బట్టి దానవుల్ సము
యఁ జేసి, రథిప! కొందఱు భయభీతు లగుచు నరిగి, రచ్చటచ్చటి
కెంతయు నవద లగుచు. ౨౦౩

గీ॥ మనువునకుఁ బుట్టె నిక్ష్వాకు వనెడినృపుఁడు, తమ్ముకారణమున; నా
సుతునికతమున, సూర్యవంశంబు వర్ధిల్లె నార్యుఁ డతఁడు,నారదోప
దేశమున వనమున కరిగి. ౨౦౪

వ॥ అనవరతదీక్షాపరుండై వంశవృద్ధికై దేవినారాధించి తత్ప్రి
సాదమ్మున నూర్వురఁ బుత్రులం గనియె. నందు వికుక్షి జ్యేష్ఠుం డిట్టి
పౌత్రసంతానుండై యమ్మహీపాలుం డయోధ్య-రాజధానిగ రాజ్యం
బేలుచు శకునిప్రభృతులగు నేఁబదుండ్రఁ గొమరుల నుత్తరాపథమ్ము
నకు నలువది యెనమండ్రు దక్షిణదేశమ్మునకును బ్రభువులం జేసి
యిరువుర నాత్మసేవనార్థంబు సన్నిధి నుంచికొనియె. ౨౦౫

[illegible]

గీ॥ సకలజనులకు సుఖము [illegible] [illegible] [illegible]
వృండు, వనమునకుఁ బంపెఁ గాలము దొష్టుని [illegible]
మునకుఁ జా నంతఁ బిదప. ౨౦౬

క॥ జనకునియాజ్ఞం గొని వన్యమునకుఁ జని శశములను [illegible]
బనువడునూకరముల హరి, ౦నికాయములఁ బడసెని [illegible]
డంతఁ. ౨౦౭

వ॥ పరిశ్రాంతుండై యాఁగొని యష్టకావృత్తాంతన్ము
యందొక్క శశమును భక్షించి నగరమ్మున కరిగి తక్కినమాంసంబు తం
డ్రికి నొప్పఁ జెప్పఁ బిదపఁ బ్రోక్షణార్థంబు తనకడ [illegible]
గాంచి కులగురుండు వసిష్ఠుండు గోపించి యిట్లను. ౨౦౮

క॥ ఇది భుక్తశేష మెగతి, విదితంబుగ శ్రాద్ధమున నివేదింపఁగ నొ
ప్పిద మగు నొకశశముఁ దీ, నఁ దినె న్నికొమరుఁ డనుచు [illegible]
యలుకన్. ౨౦౯

వ॥ వికుక్షిం గని విధిలోప మ్మొనర్చిననీ విట [illegible]
పొమ్మనుడు నతం డది మొదలు శశాదుం డనునామమ్ము [illegible]
గుర్తిమ్మరుచుండె. ౨౧౦

క॥ పదపడి యిక్ష్వాకుఁడు స, ద్విదితయశుఁడు చనిన [illegible]
యం బంతఁ దనజనకురాజ్యము స, మ్మద మలర [illegible]
మణి కైకొనియెన్. ౨౧౧

వ॥ అతండు ధర్మంబు దప్పక యయోధ్యానగరంబు పాలిం
చుచుఁ గొండొకకాలమ్మునకుఁ గకుత్స్థుఁ గనియె నితని కింద్రవాహుం
డనియుఁ బురంజయుం డనియును నామమ్ములు గలవు నాస్రుడు జనమే
జయుండు నామభేదం బెట్లు కలిగె ననుడు వ్యాసుం డిట్లనియె. ౨౧౨

ఏమనమ్మునఁ గలచింత యెయ్యది? నొడువు మద్దానికిఁ బ్రతీకారం బొన రింతము నావుడు నృపాలుం డిట్లనును. ౨౨౭

మ॥ ధనధాన్యమ్ములు మేటిగుఱ్ఱములు భృత్యవ్రాతముల్ నాగముల్
ఘనరాజ్యమ్ము సుఖమ్మునుం గలదు చక్కంగన్ ముదం బిచ్చుబ
వ్వానులు న్మార్యుల్వురుభార్యలాఁ గలరు తద్వ్యామాత్యులం దొక్కయుం
గనక్షైనన్ సుతలబ్ధి లే దిదియు శోకం బెవ్వాడు న్నామదిన్. ౨౨౮

వ॥ అపుత్రునకు గతి లేమి నన్ననుగ్రహించి సంతానార్థినగు నా చేనద్దియే నొకయిష్టిం జేయించి కృతార్థుం జేయవేఁడెద నావుడుఁ దాప సులిందద్రిదేవతాకం బగునిష్టిం జేయించి యజ్ఞశాలయందు సంతానార్థమ్ముగా వేదమంత్రసమ్మంత్రితం బగునొకకలశం బునిచిన నన్నరవరుం డానాఁటిరేయి తృషితుండై తద్గతంబు లగుజలమ్ములం గ్రోలె నంత మునులు మఱునాఁ డక్కలశంబున జలమ్ములు లేకున్న నీభార్యకునై యునిచినజలమ్ము నీ వుపయోగించితివే యనుడు నతండును బిపాసచే నట్లొనర్చితి ననియె వారలును దైవబలమ్మునకు శంకించుచు నిష్టిని సమాప్తి చేసి తమయంతం జనిరి. ౨౨౯

గీ॥ అంత మంత్రిబలమ్మున నన్నృపాల, కునకు గర్భోదయం బయి ఘన
తఁ జెంది, పూర్ణ మగుడు జనించె సత్పుత్రుఁ డొకఁడు, కుడికెలన
నుండి గర్భంబు పొడిచి చించి. ౨౩౦

వ॥ పిమ్మట దేవతలయనుగ్రహమ్మున నయ్యవనీపతి మృతుండు గాఁజే వించెఁబదపడి మంత్రులమాత్యకుం డగునాశిశువునుద్దేశించి "కం *ధాస్యత్యయ"మ్మని విచారించుచుండ నింద్రుండేతెంచి తనతర్జనినాశిశువునోట నిడుచు "మాంధాతా" యనిపలికె నక్కతన నతఁడుమాంధాత్మ నామమ్మునఁ బ్రసిద్ధుండయ్యె. (*ధేట్ పానే, ధాస్యతి, ధాతా.) ౨౩౧

చ॥ అతఁడు జయించి భూవలయ మంతయుఁ; బిమ్మటఁ జక్రవర్తియై
యతులితరీతి నేలె జగ మయ్యవనీపతిభీతిఁ జేసి ద
స్యతతి గిరీంద్రకందరలఁ జొచ్చుట నింద్రుఁ డొసంగెఁ బేరు సా
ర్థతి నలరారి యొప్పఁ ద్రసదస్యుఁ డనంగ ననుగ్రహమ్మునన్. ౨౩౨

చ॥ ఏమలమనోహరాంగి శశిబింబముతనూభవ బింకముత్త్వ
ఖ్య మెఱయు సత్యవ్రత సఖుండయనుండు వివాహ మాడె. నను
త్త్రముఁ బుట్టుగ్ భూగిగాతత్పుకునిఁ బురిగుండు వివ్యార-
గ్రహముగ ... బ్రాహ్మల వద్ధతబుద్ధి నతం డతండ్రిలన్.

క॥ మాగుబన్వన పొదయుంచెను, నకన్యఁ దత్త్ర్యా ... మానవహాభాగుడు
జ్వ్రతవరునకు ప్రసాదన్యం, దరయుఁగ నాథునికి ... పాద్య
ద్వ్యందుర్. ౨౩౪

వ॥ అతఁడగ్నిహోత్రుడై ... తనకు నరుగుండును వాని
సత్యవ్రతుండును ... వివాహమయ్యిన
నొకవిప్రకన్య నపహరించిన నద్దురాచరణంబున ... శాపభీతిఁ
బొగ్గిమొగి నార్తులగుచుఁ జనుటయు నతనితండ్రియగు నరుణుండు
నృశంసుం డగుతనకొమరుం డెద్దియేని నొకదుష్కృత్యమ్మున పిరలఁ జె
నకం బోలు నని శంకించి వానిక కిట్లను. ౨౩౫

క॥ నాకొమరుఁ డెఱిఁగి యొఱుఁగక, మీకేమిగొనర్చె ననుము వే
వెంచక తా, మాకన్నియను బలాత్కృతిఁ, జేకొని యొకఁ డెండ్లి సే
యఁ, జెనఁటివిధమునన్. ౨౩౬

సత్యవ్రతోపాఖ్యానము.

సీ॥ నాఁడుదుఁ గుద్ధుఁడై నృపతి వందనునిఁ గని యిట్లు పల్కె ...
ష్టా? వృథ నీకునామ మకటా? యిది పాతకకృత్య మేమిగా
భానమునం దలంచితివి పార్థివజన్మము నెత్తిచేనె? నా
కీవు సుతుండ వన్నయశమే? యొకకేనియుఁ బొమ్ము గుర్తతెం. ౨౩౭

వ॥ సత్యవ్రతుం డేనేమియు నేగుడు నని మొదిరించి మాఱిరికిని
బలుక్కడు నతం డిట్లను. ౨౩౮

చ॥ శ్వపచులు నేనిఁ జేయనియసత్కృతిఁ జల్పిననీకు నాశ్వపా
కపరిచయంబు న్యాయ్య మగుఁ గాన నటుల్ పొసరింపు మొంతయే

సవయుశ మిచ్చునీకశన నామనె యేను గృహస్థుఁడఁగా గులం
బు వఱలె మహాత్మ నీజనవమ్మున గని యింతకు వంశపావనా. ౨౭౯

వ॥ ఇట్లు వసిష్ఠప్రేరితుం డగుజనకునిచే నిష్కాసితుండై సత్యవ్రతుండు వనమ్మున కరిగి శ్వపాకులం గూడి ధనుర్ధరుండై వర్తించుచు వసిష్ఠునియందుఁ గ్రోధమ్ము గలిగి యుండెఁ బదంపడి నయోధ్యుండు పుత్రార్థమ్ముగాఁ దపం బొనరింప వనమ్మున కరిగె నయ్యధర్మమ్ము కారణమ్ముగ నింద్రుం డారాజుదేశమ్మునఁ బండ్రెండువత్సరమ్ములు వర్షాభావం బొనర్చె నట్టియెడ. ౨౮౦

క॥ ఆనృపతిదేశమునఁ దన, సూనుల నర్ధాంగి విడిచి పాలనకతపముం,
బూనఁ జనఁ గౌశికుఁడును, గా నగ డిడియోటికడకు గాధిజుఁ డె
లమిన్. ౨౮౧

క॥ ఆకౌశికునర్ధాంగి క్షు, ధాకులులై శిశువు లన్న మన్న మనుచుఁ ద
న్నేకడఁ బీడింపఁగ బల్, శోకముపాలై మనమ్ము సంక్షోభిలఁగన్.

చ॥ పతి ధనహీనుఁడై నను బాలకులన్ దృజియించి యేఁగె భూ
పతియును లేఁడు చూచుటకుఁ బట్టణమందు; క్షుధార్తులై నను
బ్రతుకఁగ నీరు తిండికయి బాలకు; లెవ్వఁడు రక్షకుండు? దు
ర్గతి నెటు లీఁగుదాన బ్రతుకంగల రే సుతు లన్నహీనులై. ౨౮౩

ఉ॥ ఎల్లరుఁ జంపుకంటె మఱియిందొకఁ డాగా దెగనమ్ముదాన నే
నుల్లము రాయి చేసికొని; యేమఁగ వచ్చును కక్రియాప్తసం
పల్లవ శిక్షామారులకుఁ బ్రాణము నిల్పఁగఁ గొంతదన్క; నే
తల్లికి నేనిఁ జెప్పడనిధర్మము ధాత విధించె నాకిటన్. ౨౮౪

క॥ అనిదైవగతికిఁ జింతన్, గొనుచున్ మధ్యమునియకుఁ దగఁ గొంకక
దర్భల్, బేనిపినరజ్జువు దగిలిచ్చి,తనగృహమ్మున్ వీడి చనియెఁ దరుణి
వగ దగన్. ౨౮౫

క॥ పలుమఱు మఱుఁగుచు నన్నున్ బిలువఁగ నామునిసుతులు చెలఁగి వాఁగుచు
రా నెం, డులకేని జొప్పునది యిన్నుల సత్యవ్రతునిమార్గమునన్
గనుఁగొనియెన్, ౨౫౭

వ॥ సత్యవ్రతుండు నాఁడు పరీక్షించి యిట్లనియె.

క॥ అకటా! యేడ్చెడి పుత్రకులనకు నన్నుటం దాఁకెడు నన్నాడి నాఁకలి యి
న్నాళ యరిగెడ నెందులకే, యింకఁ జెప్పు తెవ్వ తెల్పు మాసత్యముగన్

క॥ అనవుడు నల్లలనామణి, యను విశ్వామిత్రుఁ డనెడియనఘాత్ముఁడు న
న్నును సుతులన్ విడిచి తపం, బున కరిగె న్నన్నెఱుంగు మునివరు
సతిగా. ౨౫౮

క॥ ధనహీన నై నకతమున, ననద నగుచు సుతులపోషణార్థముగా నం
దనులం దొక్కరుఁ డగువీ, నిని విక్రీతునిఁగఁ జేయ నేర్చితిననఘా.

చ॥ అనవుడు నానృపాలసుతుఁ డమ్మరో! యేమిటి కిట్లొనర్పనే
ననుదినమున్ భవత్సుతులయాఁకటికిన్ దగినట్టిభక్ష్యముం
గొని యరుదెంతు సత్యమునకుం జవదాఁటక తావకాశ్రమ
మ్మున నొకచెట్టునం దిడుదు మాటగఁ గట్టి గృహమ్ము చేరుమా.

వ॥ పదంపడి నీభర్తయును రాఁగలఁడు నావుడు నమ్మునివనిత
సంతసించి తనయాశ్రమమ్మున కరిగె నట్లు మరుండు గళబంధమ్ము కా
రణమ్ముగఁ గాలవుం డనఁ బరఁగె. ౨౬౧

క॥ ఆసత్యవ్రతుఁడును వి, శ్వాసమ్మును భక్తియును గృపయుఁ గలిగి
నదా, దాసుండై మునివనితకు, గ్రాసం బిడు సుతసహితముగా
భుజియింపన్. ౨౬౨

సీ॥ మృగముల వరాహములను మహిషశశములు, ననుదినమ్మును గొ
ట్టి సత్యవ్రతుండు, గాధిసుతునాశ్రమముపొంతఁ గట్టఁ జెట్టు, కొ
మ్మ కొకమున్నెగాఁ జేసి కూర్పుపేర్చి. ౨౬౩

వ॥ విశ్వామిత్రునిభార్య తన్మాంసంబుకతన సుతులఁ బోషించు
చుఁ గాలమ్ము గడపుచుండె నిట్లుండ నట సత్యవ్రతునితండ్రి తపమ్మున

కరిగినది మొదలుగ నతని పురమ్మును నంతఃపురమ్మును వసిష్ఠుండు గాపాడుచు రాజకార్యమ్ముల నెఱవేర్చుచు నయోధ్యయం దుండె నయ్యెడ నరణ్యమ్మునను వసియింపమ్ముఁ దండ్రియానతిం జేసి గుర్తింపఁ బడియున్న సత్యవ్రతుండను నొక్క నాఁడు మృగమ్ము లేమింగాన లోన వసిష్ఠుధేనువుఁ బొడకట్టి దానిం గాంచి యాతండు పూర్వక్రోధమ్మున వధించి తన్మాంసమ్ము గొంతగాని తనవారలకుఁ గొంత నొసంగి తక్కుంగలవానిమ్మా నవప్రదవమ్మున నెప్పటియట్ల బంధించె. ౨౪౫

క॥ అబుధుఁడు పత్నియుఁ దనయుఁడు, నాఁకలకుం బెట్టి గోవుమాంసం బని
తా, నాఁగయ నేరక యెంతే, యాఁగిమి భుజియించె మిగులఁ గుతు
కంబునఁగన్. ౨౪౬

వ॥ అంత వసిష్ఠుండు తన ధేనువు మృతి నెఱింగి కోపాంధుండై పతిఘ్నుం డగు సత్యవ్రతున కిట్లనియె. ౨౪౭

ఉ॥ ధేనువుఁ జంపి యెంతటికృతఘ్నత బొనరించితి వోరి దుష్ట? గో
పానుగతుండవై మును ధరామరదారహరించుటన్ జన
కానిచేఁ దైనతండ్రియవమానము గైకొనుటన్ వృథాగతిన్
ధేనువు నిష్ఠు చంపుటను నిన్నుఁ ద్రిశంకుఁ డనంగ నొప్పెడిన్.

వ॥ నేఁడు మొదలు నీనామమ్మునం బొదలి జనులకుఁ బిశాచాకారమ్మునం బొడకట్టుచుండు మని శాపం బిచ్చిన నతం డారూపమ్ము దాల్చి యయ్యాశ్రమమ్మున నసియించుచు నొక్కమునిపుత్రుని కతన నుపదేశంబు వడసి జగజ్జననిం గుఱించి యఖండతపమ్మొనరించుచుండె నావుడు జనమేజయుండు మహాత్మా! త్రిశంకునకు వసిష్ఠ శాపం బెట్లు తొలఁగె నాఁడున్న మున నతం డిట్లనియె. ౨౪౮

గీ॥ ఆతఁడు పిశాచమై దేవి నాత్మ నిల్పి, తన్నవాక్షరమంత్రతత్పరమ
నస్కుఁడగుచుఁ దప మాచరించి హోమకర్త్రియగుచు నవర్థ విశ్రు
తలకడ కేగియడిగె నిట్లు. ౨౪౯

వ॥ నాయొనర్చెడి నమస్కృతులఁ గొని మత్ప్రార్థనంబు సఫలం బొనర్పఁ గోరెద నేను జిరమునుండి నవాక్షరమంత్రరాజంబు జపియిం

చితి నిపుడు జపదశాంశమ్ముచే హోమంబు సలుప వలయుఁ బారలు ఋత్విజులరై యిక్కార్యంబు నెఱవేర్చి కృతార్థుం జేయ వేఁడెద న న్నరుణపుత్రుం డగు సత్యవ్రతుఁగాఁ నెఱుంగుఁడు నావుడు వార లిట్లనిరి.

క॥ తెలియంగ నయ్యె నీవాఁ, కులగురుఁడు వసిష్ఠమౌని కోపించి నినుఁ
జలిపెఁ బిశాచముగా నీ, కలవడునే వేదవిహిత యగుకృతి నీకున్.

చ॥ అని పలుకఁ దూలనాడుటయు నాతఁడు వందనముఁ జేసి నాఁటికి
వన మిఁక నేమి సేయుదు నపాత్రుఁడ రాజ్యము లేదు కొంప్పుకు
జనకుఁడు చేరికొం డనఁడు యజ్ఞమొనర్పఁగ చెడు మంచు గొప్ప
ప్పనికి నవస్థితం బొరసి పాతకినై బ్రదుకంగఁ జెల్లునే. ౨౬౨

వ॥ అని కృతనిశ్చయుండై సుసమిద్ధుల నెర్చి చితి నేర్పఱిచి యగ్నిఁ జొనిపి యందుఁ బ్రవేశింప నెంచి స్నానము నొన రించి జగజ్జనని నాత్మఁ దలంచుకొంచుఁ దత్పవిత్రమ్మునఁ గృతాంజలియై కూర్చుండునంత నజ్జగదంబ కరుణాశాలినియై యాకసమ్మున నాతనికి దర్శనం బొసంగి వారించి యిట్లను. ౨౬౩

గీ॥ సాహసింపఁగ నేల? యోజనవరేణ్య!, వినుము నామాట నీతండ్రి
వృద్ధుఁ డయ్యె, నీకు రాజ్య మ్మొసంగి యొందేనిఁ దపము, చేయఁ
బోనున్నాఁడు నిశ్చింతుఁ డగుచు. ౨౬౪

వ॥ మదనుగ్రహమ్ముచం జేసి రేపు నిన్నుఁ బట్టాభిషిక్తుం జేయ నీతండ్రియనుమతమ్మున మంత్రు లగుదెంతు రని చెప్పి దేవి యదృశ్య యయ్యెఁ బదంపడి త్రిశంకుండు మరణోద్యమమ్ము విడిచి సుఖం బుండె నంత నారదుం డరిగి వృత్తాంతమ్మెల్ల నృపాలునకుం జెప్పిన నతండు పుత్రమరణోద్యోగమ్మునకు దుఃఖితుండై మంత్రులం బిలిచి యిట్లను.

ఉ॥ హా మునినంత న న్విడిచి పోయి వనమ్మున భాగ్యహీనుఁడై
గుహ్మరుమున్ గురుప్రవరుకోపము తన్నలయింపఁగాఁ బిశా
చమ్మయి దేవిఁ గొల్చి విలసన్మతియై తుద కెంతయున్ విరా
గమ్మున నగ్నిలోనఁ దన కాయము వ్రేవఁగ నెంచె నక్కటా. ౨౬౬

గీ॥ కృప గలిగి దేవి నారింపఁ జేసె సుతునిఁ, బ్రీతిఁ గోరయుఁ గాదెకో
స్నేహము దొగి నాఁకు, జ్యేష్ఠపుత్రునిఁ జెందు నిశ్చింత వాని, కిచ్చి
రాజ్యమ్ము తపమున కేగువాఁడ. ౨౬౭

వ॥ నానృపుఁ మంత్రులు సత్యవ్రతునిపాలి కరిగి యనునయవచనమ్ముల నోదార్చి పురమ్మునకుఁ దీసికొనివచ్చి తండ్రికిం జూపిన నతండు జటాజూటధరుండును గ్రూరుండును శాంతాదంతుగుండును నగుకొడుకుం గాంచి పశ్చాత్తప్తుండై రాజ్యార్హుండును మేధావి యు నగుతనయు ధర్మం బెఱింగియు నిట్లొనరించితి నని సిగ్గిలుచు నాలింగనం బొనర్చికొని తనసింహాసనమ్మునఁ గూర్చుండఁ బెట్టికొని ప్రీతిపూర్వకమ్ముగ నిట్లనియె. ౨౬౮

రాజనీతి

క॥ తనయా ధర్మమ్మున బు, ద్ధిని నిలుపఁగ వలయు నెపుడు ద్విజవర్యు
లు మా, న్యుల సేయ వలయుఁ బ్రజలకు, దనుజులవలెఁ బ్రోవ వల
యు నరనాథునకుఁ. ౨౬౯

గీ॥ ధనము న్యాయాగతంబయి తనరుటొకటి, యనృతమునఁ గాలు నెట్ట
మియును సమార్గ, గామి గాకుంట తపసుల నోముటయును, బరమ
ధర్మమ్ము లియ్యవి పార్థివునకు. ౨౭౦

గీ॥ ఇంద్రియజయంబు పూజ్యుల నెఱుఁగుటయును, మంత్రిగుప్తియుఁ
జోరులమద మడఁచుట, శత్రుశేషంబు సైఁపమి సచివు నన్య, స
క్తుఁ జేర్పమి పతికి యశస్కరంబు. ౨౭౧

గీ॥ శత్రుమిత్రులకృత్యముల్ చారముఖము, వలన నెఱుఁగుటయును
శుష్కవాది గామి, దుష్టసంగంబు దొలఁగుట యిష్టులకును, బూ
జ్యులకు నీఁగియును విధి భూపతులకు. ౨౭౨

క॥ యాగముల నొనర్చుట మృగ, యాగతి నతిరక్తి లేమి యరిగణ్యలం
దు, ద్యోగముల విశ్వసింపమి, యోగమువిహితములు నృపతు ల
గువారలకున్. ౨౭౩

గీ॥ ద్యూతమున దాని నాడెడిసీతిరహితు, డంగ మద్యమ్మునందు వా
రాంగనాజ, నమ్మునందును దగుచు గానమ్మునందు, విముఖుండై ద్వి
జ వర్గొనర్పింప వలయు. ౨౭౫

గీ॥ అరసి బ్రాహ్మముహూర్తమునందు లేచి, స్నాన మొనరించి నియతుఁ
డై శక్తిపూర్వ, భక్తి నొనరింపఁగాఁవలెఁ బ్రతిదినమ్ము, జన్మసాఫ
ల్యమును గోరుచతురమతికి. ౨౭౬

క॥ ఒకసారైన నప్పుర, మకృపానిధి నంబఁ గొలిచి మున్నుసఁ దత్పా
దకమలజలంబు గ్రోలిన, సుకృతికిజన్మమ్ములేదు సూకనిక్కముగన్.

గీ॥ దృశ్యమగు జగమఖిలమ్ము దేవదేవి, జీవుఁడీశ్వరుఁడునుగూడ దేవ
దేవి యని, వినిశ్చితాత్ముం డగున ఘమతికి, సతులితానంద మో
క్షప్రాప్తి దనుఘటించు. ౨౭౭

శా॥ ప్రాతఃకృత్యములన్ యథోచితగతిం బాటించి కొల్వుండి వి
ద్యాతంత్రజ్ఞుల విప్రులన్ బిలిచి శాస్త్రార్థమ్ము లవ్వారిచేఁ
బూతుండై విని పాత్రులై తనరునాభూదేవతాశ్రేష్ఠులన్
బ్రీతిన్ దానము లిచ్చి పుచ్చవలయున్ బృథ్వీశుఁ డెల్లప్పుడున్.

క॥ విను మూర్ఖులైనద్విజులకు, ధన మీవల దిచ్చినేనుదరపోషణకుం, గ
ని పెట్టి యీవలయు లం, ఘన మొనరింపంగఁ దగదు గా? ధర్మములన్

చ॥ అనఘుల భూమిదేవతల సత్యమహాత్ముల నెన్నఁడేనియున్
జన దవమానముం గొలుప క్షత్రికులమ్మున కమ్మహామహుల్
జనకులు; వారి యగ్నికిని క్షత్రియజాతికి విప్రజాతి లో
హనిధులకున్ శిలల్ జనకతాస్పదముల్ విధిచోదితమ్ముగన్. ౨౮౦

ఉ॥ వారలతేజ మ్మెందును నవారితమై యలరారు భూపతుల్
వారలలోన ధీరు లగువారల నెన్ని యఖండదానస
త్కారములన్ మహావినయగౌరవసంపదలన్ మహోన్నతిం
గోరుచుఁ బూజ సేయుదు రకుంఠితకాంతి భవమ్ముల్ సెలంగఁగన్. ౨౮౧

గీ॥ ధర్మశాస్త్రానుసరణంబు దవ్వ కెపుడు, దండనీతి యవశ్యంబు ధరణి
పతికిఁ, గోశసంగ్రహం బెల్లెడఁ గూర్పవలయు, ననుచు బోధించె
నృపతీంద్రుఁ డాత్మజునకు. ౨౮౨

మ॥ తనపాపార్జితములు నశించినసుతుం దత్తన్మహాతీర్థ సే
వనసేవ్యమ్ములచేత మంత్రిసమితిన్ బాలున్ ద్రిశంకుల్ సెప్పి గీ
వనలం జేయఁగ మంచికాలము గని దివ్యస్ఫూర్తిఁ బట్టాభిషే
చనముం జేసి యతండు తద్రాజ్యము తపస్వంశక్తి నేగెన్ వగన్. ౨౮౩

వ॥ ఇట్లు నృపాలుండు గాంతారమ్మునఁ గాంతాసహితమ్ముగఁ దపం బొనర్చి కొండొకకాలమ్మునకు దేహంబు విడిచి దివం బరిగి యచ్చట నింద్రాసన సమీపమ్మున నెడవయింద్రుండై యుండె ననుడు జనమేజయుం డిట్లను. ౨౮౪

ఉ॥ మున్ను వసిష్ఠుధేనువును ముష్కరుఁడై వధియించి శాపముం
గొన్న త్రిశంకుఁ డెట్టులను గుంభినికిన్ ధవుఁ డయ్యె నెందు నే
ని న్నృపతిస్తుతిన్ మహాసనుఁ డగునే మునివర్యుని పాదముల్ గృపన్
గన్న పృథుశాపమోక్షణకథన్ వినిపింపుము నాకు నావుడున్. ౨౮౫

వ॥ వ్యాసుం డిట్లనియె.

చ॥ అతఁడు విశాపుఁ డయ్యె జగదంబిక నాత్మఁ దలంచి తత్కృపా
మృతమున దివ్యదేహము ధరించె వసిష్ఠమహామునీంద్రుస
మ్మతికి నిధాన మయ్యెఁ బిత్రుమాన్యతఁ గాంచె నృపాలలోకవం
దిత యగునప్పరాంబిక నుతించిన నెయ్యది గల్గకుండునే. ౨౮౬

గీ॥ అనఘుఁడై పేర్మి నిట్లు సత్యవ్రతుండు, రాజ్యమును జెంది జన్నముల్
రమణఁ జేసి, యెన్నఁ దగుకీర్తి గాంచి లోకోన్నతుండు, సర్వలక్షణ
యుతు హరిశ్చంద్రుఁ గనియె. ౨౮౭

వ॥ పదంపడి యనుగుణవయస్కుం డగుకుమారునకు యౌవరాజ్యం బొసంగి శరీరమ్ముతో దివమ్మున కరుగఁ దలఁచి వసిష్ఠాశ్రమమ్మున కరిగి కృతాంజలిపుటుండై యిట్లను. ౨౮౮

వసిష్ఠుండు త్రిశంకునకు శాపంబిచ్చుట.

మ॥ అనఘా! యాతనువుం ద్యజింపక యు నే నాసింతు స్వర్లోకసం
జనితానందము నప్సరోవిభుముఖ్యసంసర్గమున్ దివ్యనం
దనసంచారము గల్గఁ జేయు మగు నా ధర్మాంబుజాతప్రభా
ధీనిధి! ద్యత్ప్రలుండవై యాగమును సంప్రీతిం దగం బంపుమా.

గీ॥ అనవుడు వసిష్ఠుఁ డను నాకనివాసము మర్త్యునకుఁ గల్గ
బనఘ! కృతార్థుండవు మృతుఁడైన మీఁదట సుప్రసిద్ధ
మగుఁ దగు సీమనోగమనము యోగ కొలుపర్తివేని వచ్చుత
త్సుపుణ్య పవ్యగస్యముఁ దద్దయుఁ గూడి సుఖంబు నిమ్ముల॥ ౨౦

వ॥ అంతియ కాని పొందిరో నాకసుఖం బొడఁగూర్చుట నా
కశక్యం బనవుడుఁ బూర్వరోషసంయుక్తుం డగు నమ్మహామునికిఁ ద్రిశం
కుం డిట్లను నీవు గర్వావేశమ్మున నన్నుఁ గ్రతువు చేయింపవేని వే
ఱ్క పురోహితుకతనఁ గాదృశం బగుజన్మం బొనర్చువాఁడ నమ్మును
గోపోద్రేకమ్మున నిట్లు శపించె. ౨౧

ఉ॥ గోవధపాపదూషితుఁడవై ధరణీసురాచారహర్తవై
దేవనివాస మన్య మగు దేహము దాల్చినయేని గల్గదా
రా! వెలు పంత లేక నను నాగ్రహయుక్తునిఁ జేయుదే? కృత
ఘ్నా! విను మిష్ట సిద్ధి నగు నా శ్వపచత్వము శాపహేతువై. ౨౨

చ॥ గురుఁ డిటు శాప మీ నతని కుండలముల్ [illegible] నీలతన్
బొరసెను బట్టుపట్టము సముజ్జ్వలమై తగు దివ్యదేహముం
గరి కెన యయ్యె మై నలు దుర్గంధము [illegible]
రగుల నెదిర్చి యెవ్వఁడు సుఖమ్ముఁ బొందు జగత్త్రయమ్మునన్.

శా॥ గాయత్రీజపతత్పరుండు సురలోకజ్యేష్ఠకల్పుండు దు
ర్జ్ఞేయుండైన వసిష్ఠుఁ డిట్లు తను వంచింపన్ మహాం బేది [illegible]
తాయత్తుం డగు యింటికిం జనఁగ నత్యంతమ్ము శంకించి యీ
కాయం బెంతయు హేయ మేలిక ని తత్కాంతారసంచారియై.

[illegible]

[illegible]

[illegible] కేవలాభోగ్యంబు [illegible] [illegible] [illegible] సేవింపుచుఁ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

వ॥ [illegible] సేవకులుగా సేవింప [illegible] [illegible] సమ్మతింపక [illegible] [illegible]

చ॥ చనుఁడు మదాజ్ఞఁ జేసి శ్వపచత్వమునన్ బురిఁ జూడ నోపను
[illegible] జన్నము [illegible] కృతుల్

[illegible] సమర్పణ జేసి [illegible]

వ॥ [illegible]
చేసేమును [illegible]
[illegible]

[illegible] మానవుల [illegible]
[illegible] నాఘుడు జవనేమి
[illegible] [illegible]

మా॥ జనమూ[illegible] [illegible]
[illegible] బట్టుడు గట్టుఁజేసి పికవల్ దేహమ్ము పాలించెనో?
మునిచే [illegible] కెంటెనో? వనిక్ మున్నెట్టు లప్పాట మా
లనిభంగిక్ జరియించెనో నాడువు మెల్లక్ వృత్తము నాన్న [illegible].

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]

క॥ [illegible]
నొ[illegible] [illegible]
లేమిక్. [illegible]

కటి వతిక [illegible] వినువార్త [illegible] [illegible] నిర్ధన
త్వమునఁ జేయు, [illegible] వెలుంగక [illegible] దేశ[illegible], నాఁడు నప్ప
టినుక వస్థ నాతి? వినుము. ౩౦౨

యెం దేనిఁ జనునయ్యెడ సత్యవ్రతుం డను రాకొమరుఁడు చూచి యేమీ
బాలకుం డేమ్చుకతం బనవుడు నే నిట్లంటి నీశిశువు నాచే విక్రయా
ర్థంబుగాఁ గొనిపోవంబడు వాఁడు నావుడు నతండు గరుణించి నీవు గృహ
మ్మరుగుము నీకుటుంబమునకుఁ బ్రతిదినమ్ము చాలినంత యామిషముం
దెచ్చి యే నిచ్చువాఁడ నద్దాన జీవింతువుగాక యిట్లు నీపతియగు
మునీంద్రుండు వచ్చుదనుక నాచేయుట యనిన నేను ముదం బంది
యింటి కరిగితి నతండును బ్రతిదినమ్మును నట్లొనర్చువాఁ డస్మన్నిమి
త్తమ్మున వసిష్ఠుచే శపింపంబడియె నది యెట్లంటేని. ౩౨౨

క॥ ఒకనాఁడు మృగము లెచటఁ, దనకుఁ గానఁగ రాక యీవనము
నెల్లెడ మిన్నక తిరిగి విసివి యతఁడు తుదకుఁ జంపె వసిష్ఠుగోవుం
దన్మునివరుఁడున్. ౩౨౩

క॥ అలిగి త్రిశంకుం డనుపే, రలవడఁగ శపించె మాలఁడై కుందఁగ నా
వలనఁ గదా యాతనికిఁ, గలుషము ఘటియించె ననివగచె మునీంద్రా.

వ॥ కావున నుపకర్త యగు నన్నరవరుఁ డేగతి నైనఁ దపోబలగ
రిష్ఠుండ వగు నీ కుపకార్యుం డని వేఁడిన సతికిఁ బతి యిట్లనియె. ౩౨౪

క॥ నే దవ్వై యున్నప్పుడు, నీదైన యవస్థ చూచి నెఱిఁ బోచినదా
యాదుని దన్నుపచర్యని, సాదరమతి శాప వెడలు నట్లొనరింతున్

వ॥ అని చెప్పి యతనిదుఃఖం బెట్లు నిముక్తంబగునో? యని
యెంచుచుఁ ద్రిశంకుం డున్నపక్కణంబున కరుగుడు నతండు మునిరాక
యెఱింగి యెదురై విస్మయం బొదవఁ బాదమ్ములం బడి నమస్కరించినఁ
గరుణార్ద్రుండై కౌశికుండు లేవ నెత్తి యిట్లనియె. ౩౨౬

క॥ జననాథ! నీవు మిక్కిలి, యనఘుండవు నాతదర్థమై శాపంబుం
గొని చాండాలుఁడ వైతివి, చను నే నాకూరకుంట శక్తుఁడ నయ్యున్

వ॥ ప్రత్యుపకారం బొనర్చి ఋణవిముక్తిం జెంద నుంటి నీ
యభీష్టం బేమనుడుఁ ద్రిశంకుఁడు మహాత్మా! మున్ను మత్కులగురుం

డగు వసిష్ఠుని సశరీరస్వర్గదం బగు జన్నమ్మున నన్నుఁ గృతార్థుఁ జేయు
మని వేఁడిన నతం డొల్లఁ డాయె. 328

క॥ ప్రీతి న్నా కోరిక నిడ, నేతువమ్మోని వినుమయ్యా! నియమమ్మున నా
చేత సశరీరనాకద, మై తనరెడి జన్నమును దయఁ జేయింతే. 329

వ॥ కులగురుం డొల్ల ననిన నే నన్యు గురునిఁ గాఁ గొని యా
యాగంబు నిర్వర్తింపించెద ననుడు నతండు నన్నవమానింప నుంకిం
చితివి గాన చండాలుండవై నవయు మనియె నియ్యది శాపకారణంబు
నావుడుఁ గౌశికుండు దచ్ఛాపంబు గ్రమ్మరించి యుపకృతిం బొనర్ప
నెంచి యజ్ఞసంభారమ్ము లార్జించి మునులం బిలిచిన వారలు మఖయా
థార్థ్యంబు గుఱుతెఱింగి వసిష్ఠనివారితులై యొక్కరును రాకుండిరి.
దానికిఁ గ్రుద్ధుండై కౌశికుండు త్రిశంకుకడ కరిగి వసిష్ఠదౌరాత్మ్య
మ్మున మును లొక్కరును నిటకు రారు. 330

మ॥ ద్విజులే తేరక యున్న జన్న మెటు సంధిపంగ నానిన్ దివం
బజరుద్రాదులు మెచ్చ నంపెదను రాజా! నాతపశ్శక్తి చూ
డఁ జనున్ గైకొను మిష్ట నీ కొసఁగువాఁడన్ బెద్దకాలంబు చే
యుజపం బంచును ధారవోసెఁ దప మాయుర్వీశుహస్తమ్మునన్.

క॥ తనగాయత్రీజపసం, జనితం బగు సుకృత మిచ్చి జనవర! చను మిం
కను స్వర్గంబున కెవ్వఁడు, నను నిన్నడ్డంగఁ జాలఁడు జగత్త్రయిలో

త్రిశంకుండు స్వర్గమ్మున కరుగుట.

వ॥ అని యనుపన్ ద్రిశంకుఁడు రయమ్మునఁ బక్షియుఁ బోలె నాకసం
బునకుఁ దపోబలమ్మున సముద్గతుఁడై దివ మేగు నంత న
య్యనిమిషు లంతరంబున జనాధిపతిన్ శ్వపచాకృతిం గనుం
గొని శ్వపచుండు నాకమునకుం జనుదెంచెడి దేవవల్లభా. 333

ఉ॥ నావుడు దేవనాథుఁడు మనమ్మున విస్మయ మంది యేగి యా
భూవిభునిన్ శ్వపాకునిఁ దపోవిభవమ్మున నాక మేగుదు

ర్వాభ్రుని బూని గిరిఁ గనఁగ భావనఁ జేసియుఁ బ్రొమ్ము ద్రొమ్ము సిరి
దేవగణాన మనశ్శుభ నేగ పొంగుచున్న నేమి సుధ్యం. ౩౩౭

వ॥ అని శోభిల్లఁ బ్రార్థింపఁ ద్రిశంకుండు స్వర్గంబునకుం జను
సమయంబునం బోకె భూమిం బడుచుండ గాధినందనుండు యిట్లు
ప్రార్థించె. ౩౩౮

చ॥ వినుము మునీంద్ర నీ సురశక్తిఁ జేసెదవన్ను దేవతల్
కని సురనాథుఁడొ సనునూఁగా నెత్రఁ ధిగతిఁ జెప్ప నేమునీ
ద్రశ నము గనుంగొనం దగదె ధారుణిపైఁ బడుచుండె నాగ న
న్మాని విని నిల్వుమంచు నృపముఖ్యుని నాఁగెఁ గపమ్ము పెంపునన్. ౩౩౮

వ॥ గాధిజుం డట్లు త్రిశంకుని గగనమ్మున నిలువరించి పిదప
నుదకంబు స్పృశించి సువిస్తరం బగునిష్టి నొనర్చి నూతనసృష్టిగాఁ
వేఱొండు స్వర్గమ్ము నిర్మించుననంత నింద్రుం డెఱింగి సత్వరమ్మున నయ్యెడ
కరుదెంచి వినయమ్మున నిట్లను. ౩౩౯

క॥ కోపించి నూత్నసృష్టిన్, బ్రాపింపఁగ నేల? మౌనివర? భావతా-
జ్ఞాపరిపూర్తి యొనర్చెద, నా పార్థన పాటిసేయు నా మునివరుఁడున్.

చ॥ సురపతి యిట్లు పల్కు బలసూదన? త్వద్భువనమ్మునుండి యీ
ధరఁ బడు నీ త్రిశంకుని మదమ్మున దోడ్కొని స్వర్గలోక సు
స్థిరునిఁ జేయు మిట్లయిన సృష్టికి మాలొనరింప నేనన్
గరము మునీంద్రు దార్ఢ్యమునఁ గంపితుఁడై సురనాథుఁ డోమనెన్.

క॥ తప్పనివిధిచే నీగతి, నొప్పి పిదప దివ్యదేహ మొనఁగి త్రిశంకున్
గొప్పగఁ దనపార్శ్వమునన్, జొప్పడఁగాఁ జేసి యరిగె సురపతి
దివికిన్. ౩౪౦

వ॥ ఏకవిమానసంగతులై యిట్లు ద్రశత్రిశంకులు దివమ్మున కరిగిన
స్వస్థుండై గాధిజుం డాశ్రమమ్మున నుండె. ౩౪౧

గీ॥ స్వర్గగతి తండ్రి కబ్బినవార్త నెఱిఁగి, సంతసంబంది యాహరిశ్చంద్ర
నృపతి, పుడమి నేలుచుఁ దనకూర్మిపడఁతిఁ గూడి, యిష్టభోగమ్ము లను
దిన మొనయుచుండె. ౩౪౨

కం॥ హుతాశనము దవ్వగఁ బెట్టిరి, ... వసిష్ఠకథాని ... మహా మాంత్రికజ్ఞ ... వంశమున ... కెరుంబు ... తప్పుమయా॥ [illegible]

మ॥ కలకాలమ్ములు సంతతిం గని సుఖంబుంబొందలేక బాలున్ న న్నేల సత్పుత్రు మహాశయశాలి మయిన్ దైవమ్మింకనై మంత్రినై త్రిలకుం బ్రోవయి యున్న నీగుణదమన్ ... ... గలకరాక మూ కలు ... గానము పాలిండ్లమ్ము ... ... దే.

వ॥ అని శోకములోస్వామిని బత్తునుజనవగునకు వసిష్ఠుం డిట్లనియె

సీ॥ కనఁగ వసిష్ఠమహాస్త్రమునకున్నను సుఖము లేదు సంపూర్తిగ బనుపదునారికిక్ ధరణీవల్లభ! సంతతి సేఁగ నెంతయుక్ మనఁ దసిరిందు నవ్వయంబు; గర్భమ్మున నాతనిఁబాలఁజేసి నగ ... గొనవమ్ముఁ గత్యపుత్రికి దైవము తోడగునాఁడు ... .

గీ॥ దైవము మనకార్యములు దలఁచి కార్యసిద్ధిఁబొనరించు నుద్యమస్థితికి న గుఁదు, గడఁగ దైవంబుతో జగుఁ గాని లేని, నాఁడు కేవల దైవ మెు నర్చు ... ౩౮౬

వ॥ అని గురుం డుపదేశించి పిదప్పల్పినఁ గృపానమహాగురుండై యుదితెంచి మహారాజుగ్రిందు గంగాతీరమ్మున ఘోరతపంబొనర్చె. ...

కం॥ ఆతని తపమున కెడఁదఁ బ్రీ, చేతంగ ... దెబ్బిది చెచ్చెరఁ గన నైపుత్రికిఁ గొనుము వరమున, భూపతిపతి కేలు మొగిచి పులకిత ... ౩౮౭

కం॥ అనపత్యుఁడనై ... బున ... గడనారు బులి ... ప్ర ... నం, దనుఁ గరుణింపుము నాపు ... ... దనిగొ గగనాన ... ఘుఁ డగుదుక్. ౩౮౮

ఉ॥ నందను నీ కొసంగెదఁ గనందగునందము, వోల్చువాని మి న్నందెడి సద్గుణంబులకు నాకరమై తగువాని భూమిసం

క్రిందన! తత్సుతుం బశువుగా నొనరించి యజించెదే! మదా
నందము గోరి; నావుడు మనమ్మున భూపతి గొంకి యిట్లనున్. ౩౫౦

వ॥ మహాత్మా! వంధ్యతకన్న నియ్యది కొంత మేలగుట నిప్పాట నొనరించువాఁడ సుతుఁ బ్రసాదింపు మనవుడు వరుణుండు నీకు నవశ్యమ్మును గొమరుండు పుట్టు గృహం బరుగుము నావుడు సంతుష్టుండై యతఁడు పురమ్మునకుఁ జని భార్యకు నొడివిన నాపెయు సంతసించెఁ దక్కఁగల భార్యాశతమ్మును ముదమ్మునఁ బొదలె. ౩౫౧

రోహితోత్పత్తి

గీ॥ అతనిభార్యాశతమ్మునయందుఁ బట్ట, రాజ్ఞి యగుశైబ్య యంత గర్భ
మ్ము దాల్చి, నదినెలలు నిండఁ గనియెశుభదినమందు, సుతునిఁ గంద
ర్పసుందరుఁ బతిహితముగ. ౩౫౨

వ॥ హరిశ్చంద్రుండు జాతకర్మం బొనరించి యఖండోత్సవం బాచరించె నట్టియెడ వరుణుండు విప్రవేషమ్మున నట కరుదెంచి స్వస్తివచన పూర్వకమ్ముగఁ దన్నాశీఁగించి యిట్లనియె. ౩౫౩

ఉ॥ నావరదానకారణమునం దగె వంధ్యత లేమి నీకు; స
ద్భావుఁడ వేని యీసుతునిఁ బార్థివ! యజ్ఞపశుం బొనర్చి ను
శ్రీ వెలయన్ యజింపు మనఁ జింతమెయి న్నరపాలుఁ డక్కటా!
యేవిధి నిక్కుమారకుని నీఁ దగు నీ కెటు లోపఁగాఁ దగున్. ౩౫౪

చ॥ వరుణుఁ డితండు విప్రుఁడయి వచ్చె వచోక్కట నీడఁ బోనఁ డె
వ్వరికిని దేవహేళనము భావ్యము గా దతికోమలాంగు నం
బురుహసమాననున్ ముఖముపొంటె వధించినఁ బుత్రశోకముం
దరమె భరింపఁ దక్కటివిధమ్మున నీతఁడు ప్రీతి చెందునే. ౩౫౫

క॥ పెక్కగు బాములఁ బడి తుద, నొక్కరుఁ గని నందులకు సుఖోదయ
మునకుం, దక్కితి నదిగాకయుఁ బ్రెమిక్కిలి శోకింప వలసె మితి
లేనివగన్. ౩౫౬

వ॥ అని చింతించి ధైర్యం బవలంబించి వినయమ్మున నతని కిట్లనుమహాత్మా! పుత్రుండుదయించిన పదిదినమ్ములకుఁ దండ్రి కర్మయోగ్యుఁడగుఁ దల్లి మాసమ్మునకు శుచి యగు యాగమ్మునకు దంపతులు ముఖ్యు లగుట సర్వ సమ్మతం బనవుడు వరుణుండు మాసానంతరమ్మున నరుదెంతు నని చెప్పి చనియె నంత హరిశ్చంద్రుండు పరమానందమ్మున విప్రులకుఁ గోట్లకొలఁది గోవులను దిలపర్వతమ్ములను హేమరాసులను నొసంగి యాత్మజునకు రోహితుం డనునామం బిడి పుత్రవదనసందర్శనజనితానందపరవశుండై యుండునంత మాసమ్ము పూర్ణంబగుడు వరుణుం డెప్పటియట్ల విప్రుఁడై యరుదెంచి యజింపు మనుడు నృపాలుండు దుఃఖసాగరమగ్నుండై యతనికినమస్కరించి కృతాంజలియై యిట్లనియె. ౩౫౭

క॥ పావన మయ్యెఁగా సదనము, దేవర రాఁబట్టి మఖవిధికిఁ బసిబాలుం,
డేవిధి నర్హుఁడు దంత, శ్రీవెలయనివశువు శ్రుతినిషిద్ధము కాదే. ౩౫౮

వ॥ కావున దంతోదయంబు గా వేగను క్రతు వొనర్తు ననుడు నంగీకరించి యతం డరిగెఁ బిమ్మట సంతనమ్మునఁ గొంతకాలంబు గడపి నృపాలుండున్నంతి దంతోదయం బగుట యెఱింగి వరుణుండు యథాపూర్వమ్ముగఁ గ్రతు వొనర్పు మని వచ్చె నంత హరిశ్చంద్రుండు నిర్వర్తితసత్కారుండై యతని కిట్లను. ౩౫౯

గీ॥ అకృతచౌలుండు గర్భకేశాన్వితుండు, సమ్మతుఁడు గాఁడనుట వృద్ధ
సమ్మతంబు, గానఁ దత్కృతి నెఱవేర్చి క్రతు వొనర్తు, నీ వెఱుంగని
ధర్మ మెందేనిఁ గలదె. ౩౬౦

వ॥ అనుటయు,

క॥ తెలిసి వరుణుండు నన్నుం, బలుమఱు త్రిప్పెదవు కపటభావం బడి
నీ, కలవడియె నాత్మజునియం, దలి మోహము ని న్నసత్యతత్పరుఁ
జేసెఁ. ౩౬౧

వ॥ కేశఖండానంతరమ్మునఁ గ్రతువొనర్పవేని దారుణం బగు శాపమ్ము నాచే నీ కీఁబడు నింత నిక్కువ మని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె

మ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] ౧౬౭

వ॥ అని చెప్పి మునిపతికి [illegible] భూపాలుండను [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ౧౬౮

వ॥ రాజేంద్రా! మహాపాతకంబు సంప్రాప్తించుచుండెడి వికట
గోహత్య మొదలగు [illegible] నామస్మరణంబు [illegible]
కృతనామస్మరణంబె [illegible] కల్గును. ౧౬౯

ఉ॥ ఇప్పుడ [illegible] గాని యీచె నెఱుంగుదు నట్లొనర్పఁ గా
[illegible]
[illegible] నొందకుండిన [illegible]; మూఢగుణాత్ము [illegible]
[illegible] జగదోద్భవ [illegible]

వ॥ కావున శూద్రత్వాదుం [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ౧౭౦

క॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] ౧౭౧

వ॥ ఉపనయనంబు యథోక్తంబుగ నొనర్చి యున్నంత వరుణుం డరుదెంచి మఖం బొనర్పు మనుడు రా జిట్లనియె. ౩౨౦

క॥ దేవా! కొమరుం డుపనయ, పావితుఁడై యొప్పె మఖము పచరిం చెదఁ గా, నీ వేఁడికొనెద నిన్నున, సమావర్తనకర్మ మొలయునం తకుఁ దాళన్. ౩౨౧

క॥ అప్పుడు నీమాటకుఁ బ్రీతి, నెప్పున దయచేసి పాదసేవకుని న్న న్నిప్పాట గారవింపుము, యప్పతి! యన నతఁడు కోపియై యిట్లనియెన్.

క॥ వినయమున నన్ బ్రతారణ, మొనరించెదు పుత్రబంధ మొక్కిం తయుఁ దెగి, స్వినయట్లు తోఁప దలు దెగి, స్వినేని నన్నిట్లు త్రిప్పఁ జెల్లునే నీకున్. ౩౨౩

వ॥ కానిమ్ము నీపలుకులయందలివిశ్వాసమ్మున నిప్పుడు సయిత మరిగి సమావర్తనకర్మానంతరమ్మున రాఁబోవువాఁడ నని చెప్పి యతం డరిగెఁ బిమ్మట నృపాలుండు సంతసించి యుక్తకాలమ్మునఁ దక్షిణకా ర్యంబు నిర్వర్తించి రాఁబోవువరుణునకై తలంకి చింతించుచున్నఁ గొమరుం "డిటు లేల చింత సేసెద" వని యడిగి కారణం బెఱిఁగి యాత్మ మరణమ్మునకు భయమంది మంత్రిపుత్రులతో యోజించి యేకతంబ వన మ్మునకుఁ బలాయనం బొనర్చెఁ బదంపడి వరుణభయమ్మున దూతల నం పించి నృపాలుండు వెదకించి కానక దుఃఖాక్రాంతుండై యుండునంత వరుణుండు జన్నం బొనర్పు మని నిర్బంధింప నరుదెంచిన భయత్రస్తుండై యతం డతనికి మ్రొక్కి యిట్లనె. ౩౨౪

చ॥ భయమునఁ బాఱిపోయె జలపాలక! బాలకుఁ డేమి సేయుదు
న్నయపథగామి గామియును నా కనునయ్యె వనమ్ములందుఁ ద
ద్దయు మునిపల్లెలందు వసుధాధరగహ్వరసీమలందు నా
తయినయనుజ్ఞ భృత్యతతి యారసి కానక వచ్చి రయ్యెడన్. ౩౨౫

ఉ॥ ఏమి యొనర్పుమన్న నది యే నొనరింతు మహాత్మ! తప్పు నా
పై మొన సెక్ షమింపుమనఁ బాశి మహాగ్రహుఁడై ననున్ వృథా

కామునీంద్రుఁ బ్రాణకృతిపగో నపలమ్మునఁ బరిని నబ్బునీ .
ద్రోవుమా యని రాజగోదగ మిహమ్మున దీనఁ గ్రుతిరింపు మెప్పుడున్.

వ॥ తల్లి తెపంచి యంతం దరిగిన నరపతివ్యాధిపీడితుండై పుత్రుఁ
గన రాజునకి మంతింత వగచుచునుండు నెడఁ బదపడి యొకవత్సరమునకుఁ
దండ్రియరవస్థ విని కనుఁగొనఁ గాంక్షించి రోహితుండు బయలు వెడలు
నంత శక్రుండు ద్విజుండై పరిగూఢముగ నతని కిట్లనియె. ౩౬౬

ఉ॥ పోకుము రాజపుత్రిక నృపపుంగవుఁ డిమ్మెయి నాత్మసౌఖ్యమున్
జేకొన యాగము న్నెపము చేసి నినుం వధియించు నాత్మసౌ
ఖ్యాకలనంబు గోరునృపు లాత్మజుఁ డంచుఁ దదన్యుఁ డంచు ను
ద్ధకులు సూడఁ జో గకటా! తెల్లఁగ నేల? యకారణమ్ముగన్. ౩౬౭

సీ॥ ఆమయనివృత్తి పొందెనని న్నడఁప రెంచు, తండ్రిఁ గన నేగ నే
యుతండు మ్రానిని, జెంగుపిమ్ము సరిగి యానంద మొదఁగ, రాజ్యభా
రమ్ము వహింపుమ గాదె నీకు. ౩౬౮

వ॥ అని బహువిధంబుల వాసవుండు నిషేధింప నివర్తితగమ
నుండై రోహితుండు మఱియు నొకవత్సరమ్ముదనుక వనమ్మునన
యుండి పదంపడి తండ్రి యత్యంతదుఃఖమ్మునను న్నవాఁ డని విని మనం
బమ్మునకుఁ గృతనిశ్చయుండై గమనోన్ముఖుండగుడు బ్రాహ్మణరూప
మ్మున వాసవుండు యథాపూర్వముగా నేతెంచి యుక్తివచనమ్ముల
వారించెఁ బిమ్మట. ౩౬౯

క॥ భ్రాతలపనీ రోగమ్మున, నాతురుఁడై నుండ వసిష్ఠుఁ బ్రార్థించినఁ దా
నాతఁడు చెప్పె నుపాయము, క్రతువిచే సుఖము చెందు కృతకృ
త్యుఁడవై. ౩౭౦

వ॥ వేదవిదులు క్రతుని దశవిధపుత్రులలో గణియింతురు గావున
వరుణుం డీక్రతమునఁ బ్రీతుండై శాపమోక్షణం బొనర్చు నని
వెండియు. ౩౭౧

క॥ తపములు వ్రతములు దానము, లపరిమితములుగా నొనర్చు మహాత్ములకు న్గన లోభపరితుండై యెవ్వఁడు, కృప లేక ప్రాణి మఖము నొనయ వధించుఁ. ౩౮౫

వ॥ పదంపడి పల్లె యని నృపాలుండు క్రయక్రీతుం డగు కొమరుం దెమ్మని మంత్రిని నియోగించిన నతం డొల్లెడ నరయునంత నజీగర్తుం డను బ్రాహ్మణుండు ధనహీనుం డొక్కరుండు గోడఁట్లె నతనికి శునః పుచ్ఛ శునశ్శేఫ శునోలాంగూలు రను వారలు మూఁగురు కొమరులు.

సీ॥ అతనిఁ గాంచి మంత్రి వరుఁ డగ్రికులోద్భవ! మా నృపాలకుండు
ఆతురుఁడై గుణసమృద్ధితో నరమేధము సేయు నీతనూ
జాతులలోన నొక్కరు నొసంగవె గోధనములు గ్రహించి
క్రీతునిగాఁగ నాఁ నతఁ డొగిఁ ధనహీనతఁ జేసి ప్రీతుఁడై. ౩౮౬

వ॥ లోభమ్మున నొక్కరు నమ్మం దలఁచి యుండఁ గార్యాధికారి యగుకతన జ్యేష్ఠు నీ నేరక కనిష్ఠు నీనెంచుచుఁ దల్లి నాకు వీని యందుఁ బ్రేమం బగ్గలం బనియె నంత మధ్యముం డగు శునశ్శేఫు నొసంగిన మంత్రి యతనిఁ గొని నృపాలున కిచ్చెను. ౩౮౭

— హరిశ్చంద్రుఁడు నరమేధం బొనర్చుట —

క॥ మునిపుత్రునిఁ బశువుంగా, నొనరిచి యుపవనమునఁ గట్టి యుర్వీశుఁడు యాగనియతి నుండుమఁ గని మునిజనులెల్లరు కష్టిపడిరి జననాథ మరిన్. ౩౮౮

వ॥ అట్టియెడఁ బశువిశసనకర్మమునకు శమితృ శస్త్రదానంబొనర్చింపక నయాళుం డగుట నిట్లనె. ౩౮౯

క॥ దీనుని విప్రకుమారు న, నూనమ్ముగ నేచ్చు చాని నారక చంపన్ గా నేరఁ బాపకర్మ, మ్మా నెఱిఁగి యు నిట్టిపనికిఁ గడకొనఁ దగునే.

వ॥ అని యతం డప్పాపకర్మమునకు విముఖుం డగుటయు రాజు సదస్యులం గాంచి కర్తవ్యం బేమని యడిగిన నాసభయం దొక్కవెట్టిఁ

గిలకిలారావం బెసంగె శునశ్శేఫుండు నతిదీనగతి నేడ్చుచుండె నయ్యెడఁ దజ్జనకుం డజీగర్తుండు లేచి యుచ్చైస్స్వరమ్మున నిట్లను. ౩౯౦

చ॥ జనవర! యాతఁ డిప్పనికి సమ్మతి నందఁడయేని నేన మ
త్తనయుఁ డటంచు సందియమొదం గనకే మఖకర్మపూర్తికై
హనన మొనర్తు నిప్పశువు; నవ్వి డొసంగినదానికన్న నే
తన ద్విగుణమ్ముగా నిడెదె? ద్రవ్యము చేయు నెట్టికృత్యముల్. ౩౯౧

వ॥ అనవుడు నృపుడు సంతసించి వల్లె యనుటయు నజీగర్తుండు పుత్త్రహననమ్మున కుద్యుక్తుం డయ్యె నంత సభాసదు లెల్లరు నాతని ఘోరకృత్యమ్మునకు హాహాకారమ్ము లొనర్చుచు నిట్లనిరి. ౩౯౨

క॥ క్రూరుండు పిశాచము కా, కారయ నీతండు విప్రుఁ డగునె మహా
పా, పాకంభుఁడు లోభమునఁ గు, మారుం జంపుటకు నుద్యమం
బొనరించున్. ౩౯౩

వ॥ అని యతని నుద్దేశించి.

క॥ విను మోహవిప్రాధమ! నం, దనుఁ జంపి ధనంబు గొనుట దగునే
వేదం, బునఁ దాన పుత్త్రుఁ డగుచున్, జనియించు నటన్న పలుకు
చదువఁగ లేదే. ౩౯౪

వ॥ ఇయ్యది ధనలోభమ్మునఁ నాత్మహననం బొనరించుటయు కాదే! యని బహుభంగుల దూషించుసమయమ్మునఁ గౌశికుం డట కరుదెంచి రోదనం బొనర్చుశునశ్శేఫునియెడఁ గరుణించి నృపతిం గాంచి వాగించి యిట్లనియె. ౩౯౫

క॥ అకటా! మలకులమణుఁ గుద్వ్యజకుమారున్ జంపు టుడుగు జనవర!
నియమా, గకృతియుఁ బూర్ణం బగు నీ, కకలంకయశంబు రోగహా
నియు నొదవున్. ౩౯౬

మ॥ తన దేహమ్మున కన్యదేహమును ఛిత్త్యం బిచ్చి పాపాత్ముఁ డా
జనకుం డీఁగొని పమ్ముచేసి యఘునన్ సాధింపఁగా నేల? యా

జననింద్యమ్ముగుకృత్యముల్ విను హరిశ్చంద్రావనీపాల! యెం
దును బుణ్యం బనుకంప హింస మిగులన్ దోషమ్ము మున్నాటికిన్.

గీ॥ సర్వభూతములందును సమత గలిగి, యింద్రియోపరమమ్మున నెసఁ
గువాని, కఖిలసుఖములు నొసఁగు నత్యంతరాత్ముఁ, డట్టిదుష్కృతి
సౌఖ్య మొందేని యిడునె. ౧౯౮

చ॥ బ్రతుకుట యిష్ట మెల్లరకుఁ బార్థివ! నీవల నీనికిన్ స్వకీ
యతనువునందుఁ బ్రీతి యగు టబ్బురమే? సకలంబు నాత్మస
మ్మితముగఁ జూచుపూరుషుఁడు మేటి; పురాభవవైరమేని నీ
కితనికి లేదు నిక్క మితఁ డేయుపకార మొనర్చె నక్కటా. ౧౯౯

క॥ జనుఁ డెవ్వాఁడు నిరపరా, ధుని దున్మన్ వాఁడు వాని తొల్లిటి
కృత్యం, బును మఱవక రాఁబో వుజ, ననముసఁ జలపట్టి చంపు
న్యాయ్యం బగుటన్. ౨౦౦

క॥ అకటా! యెంతటిదుష్టుం,డో కదా? ద్రవ్యంబునన్ గడున్ లోభము
వ్వా, ని కనినసుతుఁ గనికరము గ,నక చంపఁగ నొప్పెఁ దజ్జనకుఁ
డు ద్విజుండై, ౨౦౧

క॥ పలువురఁ బుత్రులఁ గనఁదగు, నెలకున్ గయ కేగు నొక్కఁడేనియు
యాగం, బులు సేయు న్వృషభు విడుచున్, సలలితముగుఁగతిని
దనకు సంపాదింపన్. ౨౦౨

క॥ అనుధర్మ్మములు వమ్ముగ, జనకుం డీము సేయు టొప్పె? జనవర! దుష్టా
త్ముని నీతని శిక్షింపఁగ, జన దే? పాపంబు సైఁప జనపతి కసునే.

ఉ॥ ఏన్నృపు దేశమందు వసియించుజనుం డొనరించు పాప పు
ణ్యానను షష్ఠభాగమును దన్నరనాథుఁడు పొందు సత్యముం
డై నతిశాంతభూమిపతి కాత్మభవుండవు పుత్రుఁ జంపు ని
ష్ఠ్యానికి ద్రవ్య మిచ్చి రవివంశమునం దపకీర్తి గూర్తువే. ౨౦౪

క॥ మునిపుత్రుని విడువుము దు, ర్జ్ఞుని నజీగర్తు శిక్ష సలుపుము నాఁడై
నని యోగం బొనరింపుము, పస్తుపశు నీదేహము దపారసుఖముల్.

మ॥ జననాథ! త్రిశంకుఁడు గురు శాపము నొంది శ్వపాకుఁ డయ్యున్నా
సమున్నతి బొందెఁ ద్రిశంకుఁ డనె దివంబునఁ గాయముతోడఁ గౌశిక
ప్రభావమునన్ ద్విజ శ్రేష్ఠు నిమిత్తముగన్ జేయుము బ్రాహ్మణుండయ్యూ
గణితవ్రతు సన్ను వేఁడితిని గావున నాకిపు డీఁగఁ జెల్లదే.

ఉ॥ యాగ పశుత్వ ప్రాప్తిఁ బడ నడు నల్లుఁడ జెప్ప బ్రదుకు గోరు దాని నన
త్యాగతుఁడే తపోధను,, డని యానతి మానిని యొసంగు టొప్పు న
త్యాగికి యాగ పశ్వు ఫలగ్రహ మగు? నే నిది గోరినాఁడ నా
కేఁగఁ దలంచు మిత్రకృప నిచ్చున రేఁడ్రి? సుఖంబు నీకొగిన్.

ఉ॥ నాఁపుడు రాజు వల్కు మునినాథ! యథార్థము పల్కు నీవు స
ద్వ్యాప్తుఁడ వయ్యు నాకుఁ గ్రతుభంగ మొనర్చెదె? వేఱు గోరు మీఁ
గావలసున్ జలోదర మఖండగతిన్ జన్నను బాస పెట్టఁగా
నావరుణున్ యజింపఁగ ధరామరపుత్రకుఁ గ్రీతుఁ జేసితిన్. ౪౦౭

వ॥ సకలధర్మవేత్త వగు నీ విందు బదులు సెప్పకు మనుడుఁ గౌశికుండు కోపాకులుండై శునశ్శేపురోదనంబు విన నోర్వక కరుణారసపూర్ణుండై దుఃఖించు నజీగర్తపుత్రుపార్శ్వమ్మున కరిగి యభయం బొసఁగి యిట్లను. ౪౦౮

ఉ॥ ఈనృపుఁ డేమి సేయు విను మే నొకమంత్రము సెప్పెదఁ దాన
ద్దానిఁ బఠింపు మయ్యది ముదంబిడు నీ కని యట్లొనర్ప శో
కానుగతంబుగా మానసమునం దపి విరాటకిఁ దా జపించె స
ద్ధ్యానుఁ బ్రసన్నుఁ డయ్యె సుఖదాయకుఁడై వరుణుండు వానికిన్.

వ॥ అట్లు స్వస్వరూపమ్మున శునశ్శేపునకుం బొడకట్టిన యద్దేవుం గాంచి యెల్లరును విస్మితులైరి. హరిశ్చంద్రుఁడును బద్ధాంజలిపుటుండై నమస్కరించి యిట్లు సన్నుతించె. ౪౦౯

ఉ॥ దేవ! మహానుభావ! నను దీనుఁ గృతాగసు లుబ్ధు మందునిన్
బావితుఁ జేయ వచ్చితి వపారకృపారసవార్ధివై భవ

త్వైవకుఁడన్ గటాక్షమునఁ జేకొనుమీ యపరాధ మెమ్మెయిన్
దేవర కాచరించితిఁ బ్రతిజ్ఞకుఁ దప్పితిఁ బుత్త్రకాంక్షినై. ౪౧౨

క॥ బెగడయ్యె నా "ఏకపుత్త్రి, స్వా గతి ర్నాస్తి" యనువచనసంశ్రవణ
మునన్, భగవంతుని నిను వంచితు, నిగఁ జేసితి దానఁ గాదె నిగ
మవిధిజ్ఞా. ౪౧౩

చ॥ తెలియనివాని హేలనము ధీవరులోర్చి సహింతు రీ దేవ! నా
కలవడె రోగబాధ పయి నాత్మజు చేసినవంచనంబు; కా
నల కరిగెన్ సుతుండు మరణమ్మునకున్ భయమంది; జన్మముల్
సలుపఁగఁ గ్రీతుఁ దెచ్చితిని సద్ద్విజపుత్త్రకు నీదుప్రీతికై. ౪౧౪

గీ॥ ఏనికతమున దేవ! నీవైనదర్శనంబు నా కబ్బె ననుపమానంబు
మజ్జ, లోదరవ్యాధిబాధయు నుడిగినట్లు, యయ్యె నావుడుఁ బాళి
యిట్లనియెఁ బతికి. ౪౧౫

క॥ రోదనశీలుం డై న, న్నాదరమున ధైర్య మేది యనుపదపున్ స్తో
త్రాదుల నుతించు ద్విజబా, యాదు శునశ్శేపు విడువు మాయము
మెడలన్. ౪౧౬

వ॥ నీజన్మంబు పరిపూర్ణం బయ్యె నీ కింక వ్యాధి వలని భయం
బు లేశంబును లేకుండు నని చెప్పి వరుణుండు శునశ్శేపు విడిపించిన.

క॥ అట్టు కారణంబై జయరవ, మాహుతిచెన్నెన్ యాజ్ఞశాల మహీపతియు
నిర్భా, మయుఁడయ్యె శునశ్శేపుఁడు, భయహీనుం డయ్యె సుఖము
పరిపూర్తిం దగెన్. ౪౧౭

వ॥ ఇట్లు విముక్తుండై శునశ్శేపుండు సభ్యులను నుద్దేశించి
కృతాంజలియై. ౪౧౮

ఉ॥ ఓకృతవిద్యులైనకరుణాకరులార! మహాత్ములార! శా
స్త్రకలనమ్మునన్ దగినయట్లు వచింపుఁడు మీఁద నెవ్వఁడో
నా కగుఁ దండ్రి; మీదువచనమ్మున నాతనిఁ గొల్చువాఁడ సు
శ్లోకుని; ధర్మనిర్ణయము సూక్ష్మమతుల్ వివరించు టొప్పగున్.

క॥ జనపతుల సన్నిధిని బొంకగ, దుస్సహంబగు దోషం బుట్టి పెరిఁగి తుద కీతం డ్రా
శ్రితుఁడౌ గా కేవ్వాఁడిక్, దనయుం డగు నొండు రీతి ధర్మ్యం బగునే.

వ॥ అని నిందించుచున్న యుండ వారిదేవుం డనువాఁ డిట్లనియె.

సీ॥ యుఁగాక యజీగర్తుండు, ధనలుబ్ధుం డగుచు నమ్మె ధరణీపతికిన్
దనయుం డిఁక గాదే, సఘుండు వరుణునకుఁ బుత్త్రుం డగు
వ్యాయ్యక్రమముగన్. ౪_౨౨

గీ॥ అన్నదాత భయత్రాత యాదరమున, విద్య నొసఁగినవాఁడును విత్త
గాత, కనినవాఁడును నేవురు తనకుఁ దండ్రు, లండ్రు ధర్మవిధా
నజ్ఞులైన మునులు. ౪_౨౩

వ॥ నా వుడుఁ గొండఱు కన్నవాని కనియును మఱిగొండఱు వరు
ణుని కనియు నీకఁ గొండఱు నృపతి కనియుఁ దమతమయభిప్రాయ
ములు వెలువరించి వివరింపనయ్యెడ వసిష్ఠుం డిట్లనియె. ౪_౨౪

చ॥ వినుఁడు సభాసదుల్? శ్రుతిగపీపరిశీలనఁ జెప్పుచుంటి నీ
తని ధనలుబ్ధుఁడై క్రయవిధమ్మున భూపతి కిచ్చినప్పుడే
జనకత తండ్రియం దెడలి సంగత మయ్యె నృపాలునందు; యూ
పనియతుఁగా నొనర్చుటను బార్థివుఁ డట్టిఁడ నాఁగఁ జెల్లెడిన్.

చ॥ వరుణుఁడు నన్ను మాటికి స్తవం బొనరింపుటఁ జేసి వీని నా
వరమునఁ గాచె నాతఁడును దండ్రి యనం దగఁ డెవ్వని న్నుతిం
తును మఱి వాఁ డొసంగు ధనతోషపశుప్రభుతాదిసంపదల్
పరమును బ్రాణముల్ దన కపారముగా ముద మబ్బెనేనియున్.

గీ॥ ప్రాణసంకటమునఁ గృపాపరత వీక్ష్య, వంత మగుమంత్రి మిచ్చి
కాపాడె నెవ్వఁ, డతఁడు కౌశికుఁ డితనిపిత సుమతుల, సమ్మతం బిది
నావుడు సభ్యు లెల్ల. ౪_౨౬

క॥ ఇది ధర్మ్యం బని నుడివిన, సదయుండై గాధిజుండు జనకుండై రే
మ్మిది మొదలు నాగృహమ్మునఁ, బొదలుము నాపుత్త్రులందుఁ బుత్త్రుఁ
డవగుచున్. ౪_౨౭

వ॥ నావుడు శునశ్శేఫుండు గౌశికువెంట నరిగెఁ బదంపడి వరుణుండు తనభువనమ్మునకుఁ జనియె ఋత్విజులును సభికులును దమతమ పొందుపట్లకు నేగిరి. ౪౨౯

గీ॥ ఆహరిశ్చంద్రభూపాలుఁ డామయంబు, వాసి కృతకృత్యుఁడై ప్రజా
పాలనం బొ, నర్చె రోహితుఁడు విని జనకునికడకు, వచ్చె దుర్గమ
మైనయవ్వనము విడిచి. ౪౩౦

చ॥ తనయుని రాక చారులు ముదమ్మునఁ జెప్పఁ ద్రిశంకుపుత్రుఁ డం
త నెదురు వచ్చె రోహితుఁడు దండ్రికి దండము వెట్టె దండ
రీతిని బదయుగ్మసన్నిధి నతిప్రతిపత్తిని లేవకున్న నం
దను నొగి లేవ నెత్తి ప్రియమమ్మునఁ గౌఁగిటఁ జేర్చెఁ దండ్రియున్.

క॥ నులివెచ్చని బాష్పమ్ములఁ, దలఁదడుపుచు మూర్కొనున్ ముదమ్మున
నంక, స్థలమున నిడికొని మోమున్, బలుమఱుగనుఁ గుశలమడుగుఁ
బార్థివుఁడు సుతున్. ౪౩౨

క॥ నరమేధయాగవృత్తం, బరిదిగఁ బుత్రునకుఁ జెప్పి యన్నరవరుఁ డా
దరమేదురుఁడై రాజ్య, స్థిరుఁడై జగ మేలుచుండె ధీరులు మెచ్చన్.

వ॥ పదంపడి హరిశ్చంద్రుండు వసిష్ఠుండు హోతగా రాజసూయం బొనర్చి యతని నెక్కుడు సత్కారమ్ముల గారవించె. ౪౩౪

ఆ॥ వె॥ యాగపరిసమాప్తి యగుమీఁద నొకనాఁడు, శక్రసదనమునకుఁ
జనె నరుంధతీమనోహరుండు తివిరి గాధిజుఁడును, నటకు వచ్చె
నింద్రు నరయుపొంటె. ౪౩౫

వసిష్ఠవిశ్వామిత్రసంవాదము

వ॥ ఇట్లిరువురును నొక్కెడఁ గూర్చుండి యుండునంత విశ్వామిత్రుండు హరిశ్చంద్రదత్తబహుమాన భాసురుండగు వశిష్ఠుం గాంచి విస్మయమ్మున నీకీయబ్బురం బగుపూజ యెవ్వం డొనర్చె నొడువుమన నతండు సంతోషపూర్వకంబుగ నిట్లనియె. ౪౩౬

ఉ॥ చంద్రసమానసద్యశుఁడు సత్యవచోనిరతుండు నౌ హరి
శ్చంద్రుఁడు మాకు శిష్యుఁడు ప్రశస్తగుణుం డతిదాత యస్వరా
జేంద్రులు సాటి రా రతనియాగికి మొన్న యొనర్చె దక్షిణా
సాంద్రము రాజసూయ మనునక్రతు వస్థిడె నిట్టిసత్క్రతుల్.

గీ॥ సత్యవాదుల దాతల శౌర్యపరుల, ధర్మవంతుల నెందు భూతంబు
మొదలు, మూఁడుకాలమ్ములందు నీ రేడుభువన, ముల హరిశ్చంద్రు
నకు సాటి గలరె నృపులు. ౪౩౭

వ॥ ఇట్లు వసిష్ఠుండు హరిశ్చంద్రుగుణాతిశయుం బుగ్గడించిన నసూ
యాగ్రస్తుండై గాధిజుండు కోపసంరక్తలోచనుండై యిట్లనియె. ౪౩౮

క॥ కపటప్రియు మిథ్యావా, దపరాయణుఁ బెద్దఁజేసి తద్దయు నుతి చే
సి పలుకఁ దగవే యాతఁడు, నెపమున వంచింప లేదె నీరంధిపురిన్.

చ॥ పలుకుల కేమి? యానృపునిఁ బందెము వెట్టి యసత్యవాదిగా
ఖలునిఁగ దాత గామిఁగ నికాము మొనర్పఁ గలాఁడ నిట్లు నే
సలుపనయేని నాదయినసంచితపుణ్యము రిత్త వోవు ని
ట్లలవడఁ జేయఁ జాలినపు డట్లగునే భవదీయ పుణ్యమున్. ౪౪౧

వ॥ ఇట్లన్యోన్యసంభృతసుకృతమ్ములు పణమ్ముగా వివదింపుచు
నమ్మునివరులు నాకమ్ము విడిచి స్వాశ్రమమ్ములకు వచ్చి యున్నంత నొక్క
నాఁడు హరిశ్చంద్రుండు వనమ్మునకుఁ గ్రుమ్మరువాఁ డొక్కెడ. ౪౪౨

క॥ బోరన నేడ్చెడియొకయం, భోరుహపత్రాక్షిఁ జూచి పొడమిన
కరుణన్, ఘోరవనమ్మున నిటు లే, కారణమున నుంకి యెవఁడు
కాంతుఁడు నీకున్. ౪౪౩

క॥ క్రూరుండు రాక్షసుండు, న్నా రాజ్యమునందు లేఁడు నాతిరో? నీదుః
ఖారంభమ్మున కెవ్వఁడు, కారణము వచింపు వానిగం డఁడగింతున్.

చ॥. అనుసరపాలువాక్యముల కచ్చెలి యుత్తర మిచ్చె నిట్లు రో
దనజనితాశ్రువుల్ వదనతామరసమ్ము నలంకరింప నో

జనవర! గాధిజుం డనెడిసంయమి నన్నును బాధ వెట్టు సా
తనితపమున్ మదర్థ మనఁ దన్నరపాలుఁడు దాని కిట్లనున్. ౨౨౩

వ॥ నీవు స్వస్థచిత్తుండవై యుండువది యేను భవత్పీడాపారాయణుండనై తపం బొనర్చునప్పుడు నివ్వాడ వారించువాఁడ నని యూరార్చి విశ్వామిత్రునాశ్రమమ్మున కరిగి నమస్కరించి వినయమ్మున నిట్లను.

ఉ॥ ఏల తపం బొనర్చెదు మునీంద్ర! వృథాగతి దేహపీడయుం
బోలునె సంయమీంద్రులకు; బొంకక తెల్పుము నీమకోర్కె; భూ
పాలన మే నొనర్చుతఱిఁ బాపపుబుద్ధిని లోకపీడ కీ
వేలఁ దపం బనార్య మగు నెమ్మది పున్నెము పూరుషార్థమా.

వ॥ హరిశ్చంద్రుం డిట్లు వారింప నచ్చోటు విడిచి విశ్వామిత్రుండు తపం బుడిగి సంభృతక్రోధుండై యొండెడ కరుగుచు. ౨౨౬

క॥ దినమునఁ దాను వసిష్ఠుఁడు, వివదించుటయును దపంబు విఘ్నంబు
ను హా, తుప్పులుగఁ గోపము హెచ్చఁగ, నవనీపాలునకు వంచనా
ధ్యాయకుఁడై. ౨౨౭

వ॥ ఒక్క దానవుని సూకరంబుగా నొనర్చి పనిచిన నదియును హరిశ్చంద్రునుపవనంబుఁ జొచ్చి రక్షకులన్ భయపెట్టి కదంబమాలతీయూథికాదులం గదలం జేయుచుఁ బుడమికి దంతాఘాతంబు దొడరఁ జంపక కేతకీమల్లికాదుల నున్మూలించుచుఁ గరవీరాశోకంబులం ద్రవ్వుచు ముచుకుందాశోక తిలక వకుళంబుల నూపుమూపుచుఁ గదనం బొనర్చునంత మాలాకారులు గొండొక పోరాడి శరంబులు పఱఁగించినఁ దలంకకున్న నీది కేవలసూకరంబు గాదనియుఁ గాలరూపమ్మున నిల్లెవ్వండేని రాఁబోలు ననియు శంకించుచుఁ బలాయనం బొనర్చి శరణాగతులైన నృపాలుండు వారల కిట్లను. ౨౩౦

ఉ॥ ఏమి భయమ్ము చెందుటకు హేతువు దేవతలో! సురారులో?
భూమి నెవండు నాకును రిపుండు వచింపుఁడు వాని నింతలో
నేమముమై వధించెద నని న్నను నెక్కుఁ డెదుర్చువాఁడె? త
న్నామము రూపుఁ దావును గుణమ్ములునున్ వివరింపుఁ డింతకున్.

వ॥ నావుడు మాలాకారు లిట్లనిరి.

చ॥ దివిజుఁడు గాఁడు రక్కసుఁ డుదీర్ణబలుండునుఁ గాఁడు దేవ! పు
ష్పవనములెల్లఁ గూల్చె నొకపంది తదీయబలంబు చెప్పఁగా
నవునె! యెదిర్చి పై విడుచు నమ్ముల కోర్చియు నార్చి పేర్చి భీ
తి వడఁగఁ జేసె మమ్ముఁ; జని తీర్పుము దాని మదంబు నావుడున్.

వ॥ హరిశ్చంద్రుండు వాహనంబు నెక్కి సైన్యావృతుండై వనం
బున కరిగి ఘుర్ఘురించునక్రోలంబు దౌదవ్వులం గాంచి దానిచే విశీర్ణం
బులై పడియున్న లతాకుంజపుంజమ్ముల నరసి సంజాతక్రోధుండై. ౪౧౩

క॥ కడుకొని ధనువున బాణము, దొడిగి యెదుకు వచ్చుదాని దుడు
కడఁపఁగ నె, క్కుడు రయమున విడిచిన నది, తడయక పరుగిడి యె
నులివు దశదిశ లలమన్. ౪౧౪

క॥ ఈగతి నాశుగమునకున్, లోఁగక గికురించి వనములోఁ జొరఁబడున,
య్యాగడపుటడవిపందిన్, దాఁ గని కోపించి యేసెఁ దద్దయు శర
ముల్. ౪౧౫

ఉ॥ కొండొకసేపు గన్పడును గొండొకసే పెడమై యదృశ్యమై
గంధునఁ గుప్పురున్ దడయుఁ గ్రాలు నొకానొకచోట నార్చు ను
ద్దండముగాఁగ నొక్కయెడ; దానిపిఱుందన వాజి నెక్కి భూ
మండలనాయకుం డరిగె మానని కోపభరంబు పెంపునన్. ౪౧౬

క॥ రయమునఁ బఱచెడి కోలము, నెయిదఁగ నరపాలుఁ డిట్లు వేగినఁ
దత్సే, న యదాయదలు పదాపద, లయి యాభూపాలు నెయిద
కటునిటు చెదరెన్. ౪౧౭

ఉ॥ ఆనరపాలసూతి యిటు లక్కిటివెంట నధిజ్యచాపుఁడై
సేనకుఁ బాసి యేగి వనసీమలు పెక్కులు దాఁటి సంగత
గ్లానివిదూనమానసుఁ డఖండపిపాసకుఁ డంతఁ గాంచె న
క్కానన మధ్యమం దతులకాండఘనోదార మైనయాపగన్. ౪౧౮

వ॥ కాంచి తత్తీరమ్మున వారువమ్ము డిగి జలమ్ములు ద్రావి శ్రాంచి యుక్కఁ గోలమ్ము నరయరా దని కృతనిశ్చయుండై దిగ్భ్రమంబు కొంత నగరంబున కెట్లు లేగుదు నని యోజించుచున్నంత వృద్ధబ్రాహ్మణరూపమ్మున విశ్వామిత్రుం డట కరుదెంచిన నతనికి నమస్కరించుటయు నతండు స్వస్తివచనపూర్వకముగ నిట్లనియె. ౪౫౯

క॥ ఏమిటి యొక్కఁడవై యీ, భూమికిఁ జనుదెంచితివి నృపుఁడవయ్యు
ను నీ, కేమి పని యబ్బె నిచట న, యోమయ మివ్వనము మనుజు
లుండరు దీనన్. ౪౬౦

వ॥ అని యడిగిన హరిశ్చంద్రుం డిట్లనియె.

ఉ॥ కోల మొకండు పచ్చి సుమసంజములం బడఁగొట్టి యేడ్తెఱన్
బూలవనమ్ములోఁ దిరుగఁ బోఁడిమి దక్కి యెదిర్చి రక్షకుల్
దోల్పఁగ లేక నాకడకుఁ దోంపుభీతిని నేఁడు నేన నే
నోలి వధింప వచ్చి శర మొంపు నిగుడ్చితి నంత నద్దియున్. ౪౬౧

విశ్వామిత్రుండు హరిశ్చంద్రుని వంచించుట.

వ॥ పరుగిడిన దాని వెంటఁ జనితెంచి యిట కరుదెంచితి సైన్యం బెట కేగెనో యెఱుంగ రాదు క్షుత్పిపాస లధికంబుగ బాధించుటం జేసి నగరమ్మున కరుగ నెంచిన దిగ్భ్రమణం బొదవి. మార్గంబు దెలియదు కరుణించి తెరు వెఱింగింపు మని మఱియు నిట్లనియె. ౪౬౨

మ॥ అనయ న్నన్నిటఁ గంగఁ జెప్పెద నయోధ్యానాయకుండన్ సభ
శ్చిరపూర్వ్యంబుగ రాజసూయము మొదల్ జన్నమ్ములం జేసి భా
స్వత్కీర్తిన్ జగమెల్ల నేలెడి హరిశ్చంద్రుండ నాతోడ మా
పురి కేతెంచితివేని నిస్తులధనంబు న్నీకు నే నిచ్చెదన్. ౪౬౩

వ॥ తద్ధనంబునం జేసి జన్నంబొనరించికొందువుగాక నావుడు విశ్వామిత్రుండు నగి హరిశ్చంద్రున కిట్లనియె. ౪౬౪

చ॥ ఇది యొక పుణ్యతీర్థము మహీశ్వర! యిం దవగాహనంబొన
ర్చియుఁ దీర్థసిద్ధ్యర్థము బొనరుపం దగుఁ దర్పణ మాచరించి యీఁ
గఁగఁగ స్వర్గక్షితిద్విజగంబులు మెచ్చఁగ దానధర్మముల్
ననదిఁ గని యీఁ గఁ గోయిజనంబులు చెందుదు రాత్మహంతృతన్.

వ॥ అనుచుఁ జెప్పిన వచనంబు వినవే? యిట్యొడ స్నానంబు సలిపి నీకుఁ గోఁచినయది యన్నా కిచ్చితివేని దాన సంతుష్టుండనై కొండొకనేల వచ్చి మార్గంబు గనఁ జేయువాఁడ ననవుడు నృపాలుం డక్కపటవచనంబులఁ గల తెఱంగెఱుంగక కృతోద్యముండై యున్నదినిఁ గుఱించి పితృతర్పణంబు సలిపి కపటాకారుం డగు నావృద్ధున కిట్లనియె. ౪౬౬

ఉ॥ దాన మొసంగువాఁడ విదితంబుగఁ గైకొనుమయ్య నీకు నే
జేని యభీష్ట మయ్యదియ యిచ్చెదఁ గాంచనమో? గజాశ్వసం
తానమొ? భూమిఖండమొ? ధనంబులో? భూషలో? గోవులో? మహా
ద్యానములో? సతీమణులో? అక్కఱ నెయ్యది యేని దేయముల్.

క॥ మును రాజసూయమున సన్మునిసన్నిధియందు సకలమును గోరిన లే
దన కిత్తు ననుచు వ్రతము, గొనియుంటి మహాత్మ? నీదుకోరిక
చెప్పుమా. ౪౬౭

క॥ అనఘుఁడవు నీవు తీర్థం, బును బావన మిది యొసంగఁ బోలదె నీకో
రినకోర్కె నాదువ్రతినన్, మునిజను లెల్లరును సత్యముగ గణి
యింపన్. ౪౬౮

చ॥ అన మునినాథుఁ డిట్లను ధరాధిప? యంతటివాఁడవాదు స
జ్జనసుత నైననీయశము చాటుదు రెల్లరు సూర్యవంశసం
జనితుఁ డుదారకీర్తియుఁడు త్రిశంకునిపుత్రుఁడు తాదృశుండు లే
డనుచు వసిష్ఠమౌనియును నాడఁగ వింటి నతండు బొంకునే. ౪౭౦

క॥ దాతవు సకలధరిత్రి, నేతవు నీ కొండు కొదవె నృప? నాదుతనూ
జాతునకుఁ బెండ్లి సేయుము, నేతాదృశ మైనకీర్తి నెనయుము పేర్మిన్, ౪౭౧

వ॥ అని గాంధర్వ మాయావశమ్మున దశవార్షికి యగు నొక కన్నియను, సుకుమారుండగు నొక కుమారుని దెచ్చి చూపి వీర వధూవరు లిక్కార్యమ్ము రాజసూయాధిక పుణ్యప్రద మ్మనిచెప్పిన రాజట్లు గాక యని యంగీకృతిం దెలిపి యవ్విప్రప్రదర్శిత మార్గమ్మున స్వపురమ్మున కరిగె, మునియు నటనుండి స్వాశ్రమమ్మునకుఁ జని కృతోద్వాహులం డై వచ్చి యగ్నిహోత్రశాలాస్థితుండగు హరిశ్చంద్రుం గని యియ్యది మొంచినమయ విప్రా వేదీమధ్యమ్మునన నాకు మున్నిచ్చెదనని చెప్పిన దానం బొసంగవలయు ననికోరుటయు వదాన్యశేఖరుండగు నానృపాలుం డిట్లనియె. ౪౨౨

ఉ॥ ఆరయ నీవు బ్రాహ్మణుఁడ వంతియు నేలెడిరాజ నేను సం
సారికి నెంత యుండిన యశంబునకుం గొఱ గాక యున్న ని
స్సారము గాదె వానిదగుజన్మము, ద్రవ్యము శాశ్వతంబె? నీ
కోరిన దేదియేనియును గొంకక యిచ్చెదఁ గోరుకొమ్మిఁక. ౪౨౩

మ॥ అన విప్రుం డనునట్టిదాత వె నరేంద్రా! నీయశం బింతక
న్నను నందందుఁ బొగడ్త కెక్కెఁ జగదానందంబు సంధింప నీ
ఘనరాజ్యం బఖిలంబు నేన్గులు తురంగంబుల్ మొదల్ సంపదృ
ద్ధి నొసంగం గదవయ్య? నీవిటు లె వేదీమధ్యమం దుండఁగన్.

వ॥ అని కోరిన హరిశ్చంద్రుండు మాయామోహితుండై నీ యడిగినట్లు యిచ్చితి ననియె గాధిజుం డయ్యది గ్రహించి యిట్లను.

క॥ దానం బిచ్చితి నాకున్, మానస మింపొందె దక్షిణారహితంబౌ
దానము వ్యర్థం బనియెడి, మానవధర్మంబు వినవె మానవనాథా.

వ॥ కావున దీనికిం దగియెడిదక్షిణ నొసంగి కృతార్థుండవు గమ్మనుడు మునీంద్రా! దక్షిణామానం బది యెంత చెప్పు మనుటయు గాధిజుం డతని కిట్లనియె. ౪౨౬

సీ॥ హేమభారద్వయమ్ము నొకమ్ము నొల్లఁ, ముగను దక్షిణ దానసంపూర్తి
చెందు, వనుచు నొసంగెద నని ప్రతిజ్ఞను బొనర్చె, సత్యపరిపాలకుఁడు
హరిశ్చంద్రమహీభుజుండు. ౪౭౮

వ॥ అట్లు కృతప్రతిజ్ఞుండై హరిశ్చంద్రుండు గాధిసుతునకుఁ బ్రణమిల్లి
విస్మయోపేతుం డగుచు వ్యాకులమ్మున ముక్తారణ్యమ్మునఁ దన్నుం బాసి
చనుదెంచి నిల వెరగంది సేవకు లరుదెంచి స్నానాదికమ్ముల నాచరింపుట
యుఁ జింతాదంతురుఁ డగుచుఁ దన వారల కెద్దియుం జెప్పక యంతఃపుర
మునకరిగి నిజాంతర్గతంబున. ౪౭౯

చ॥ ధనమును రాజ్యముం మొదల దానము చేసితి దాని కేమి యీ
మ్మునికపటం బెఱుంగక సమృద్ధతి దక్షిణ యిత్తు నంటి నిం
క నెద్ది ధన మేడఁ దెత్తు నిది కాలవశంబు గదా యున్న నెం
దును దపసుల్ ప్రతారణమునం బొనరింతురె దక్షిణార్థులై

అని తదేకచిత్తుండై యుండ నెఱింగి యున్నపతిం గాంచి
రాజ్ఞి యిట్లనియె. ౪౮౧

ఉ॥ చింతకు నేమి కారణము చెప్పుము కానననీమనుండి ధీ
మంతులు మెచ్చఁ బుత్రుఁడు క్రమంబుగఁ జేసితి రాజసూయముం
బ్రాంతమునందు ఘోరముగఁ బార్థివసత్తమ? లేఁ డరాతి; నీ
కింత విచార మేలకో వచియింపుము నావుడు భూపవరాళియున్.

వ॥ చింతాకారణమ్మును గొండొక చెప్పి భోజనాదికంబు బొన
ర్పక యారేయి గడపునంతఁ దెల్లవాఱుటయు సంధ్యాదికృత్యంబు
లొనర్పునంతకు మున్న విశ్వామిత్రుం డరుదెంచి కృతనమస్కారుం
డగునృపతి కిట్లనియె. ౪౮౩

క॥ విడువుము రాజ్యమ్మును నాం, కిడ కేఁగుము దక్షిణార్థ మిచ్చెద ననిన
ము, న్నొడిపిన బంగారమ్మును, గడునడి నాకిమ్ము తడయకఁగాఁ
నేఁటికిరా. ౪౮౪

వ॥ అని ధార్ష్ట్యమ్మునం బలుకుగాధిజునకు నరేంద్రుం డిట్లనియె.

క॥ ఇచ్చితి సర్వస్వమ్మును, బుచ్చికొనుము వెడలి యిపుడ పోయెద
నీకుఁ బై, పెచ్చుగ నుడివినదక్షిణ, నిచ్చెదఁ గాలాంతరమున నిప్పు
డీలేమిన్. ౪౮౬

వ॥ అని యమ్మునికిం జెప్పి భార్యాపుత్రుల వీక్షించి యిట్లనియె.

క॥ మనమూఁడుకాయములు గా, క నిఖిలరాజ్యంబు వివిధకరితురగ
ములున్, ధనధాన్యములును నిమ్ముని, జనమాళికి నిచ్చినాఁడ సంతో
షముగన్. ౪౮౭

వ॥ కావున నీక మనమియ్యెడ నుండుటనుచితంబు వెడలుం
డని నిర్గమించునమ్మహీపాలుని వెంటఁ గొమరుండును భార్యయునుఁజింతా
దంతురులై నమ్రవదనమ్ములతో నరిగి రట్లు కట్టుగుడ్డలతోఁ గదలం
బారలయవస్థం గాంచి. ౪౮౮

ఉ॥ పౌరజనమ్ములెల్లరు నపారకృపారస మొల్క నక్కటా!
ధీరుఁడవయ్యు నించుకయుఁ దేఁకువ లేక మునీంద్రుమాయయన్
దారుణపాశముం దవిలి దైన్యము నొందఁగ నయ్యెనే! దురా
చారుఁడు ధూర్తుఁ డెంతపని సల్పె ధరామరుఁ డంచు బోరనన్.

వ॥ అమ్మునీంద్రు నిందించుచు దుఃఖాక్రాంతులై యున్నెడ
భార్యాపుత్రసహితమ్ముగఁ గదలి పురంబు వెలువడినఁ బిఱుందన చని
నిలువరించి గాధిజుండు నిష్ఠురమ్ముగ నిట్లనియె. ౪౯౦

చ॥ జనవర! దక్షిణం దగ నొసంగుమొసంగుట కిచ్చ లేనిచో
"నీన"యని పల్కు మట్టులయినన్ నిను నే నడుగన్ సమస్తముం
గొనుటకు నిచ్ఛ్యమేని యిదిగోఁ గొను మిచ్చెదఁ గానిచోఁ బ్రతి
జ్ఞను జవదాఁట కిమ్ము కనకమ్మును దక్షిణకై యథామతిన్. ౪౯౧

వ॥ అని ప్రాణగొడ్డమ్ముగఁ దవిలినయమ్మునీంద్రునకు నమస్క
రించి దీనాత్ముండై యంజలి ఘటియించి హరిశ్చంద్రుఁ డిట్లనియె. ౪౯౨

ఉ॥ వారక నీఋణం బది యవశ్యము నీఁదగు నిచ్చికాని యం
భోరుహమిత్రవంశమునఁ బుట్టియు మెచ్చఁగ రాజసూయముల్
పూరగతిం బొనర్చియు యశమ్మున మించినదాతనయ్యు నే
నేరమి నన్నముం దినఁగ నిచ్చ యొనర్తు జగంబు నవ్వఁగన్. ౪౯౩

వ॥ నీఋణంబు దీఱుదనుక నే భుజింప నొల్లమియు నిశ్చయంబు గొండొక తాళితివేని దైవానుకూల్యమ్మునం జేసి ధనంబు చేకుఱు నది దక్షిణార్థంబుగఁ బ్రతిశ్రుతం బొనర్చినకనకమ్మునకుఁగా నొసంగెద నావుడు ముని యిట్లనుఁ. ౪౯౪

చ॥ వెడవెడ మాటలాడెదవు పిఱికివే నరపాల? నీకు నె
క్కడ దొరకున్ ధనంబు? ధనకారణమైన సమస్త రాజ్యమి
ప్పుడ మదధీనమయ్యె నిటు బొంకక "లే" దని చెప్పు మింక ని
న్నడిగెడివాఁడఁ గాను జను మాపయి నీమది వచ్చునట్లుగన్. ౪౯౫

మ॥ వనవాసమ్మున కేగువాఁడు నృపుఁ డిప్పాటన్ బ్రయోగించున
మ్మునివాగ్బాణములన్ సహింపక యనున్ మోఘమ్ముగాఁ బల్కువాఁ
డనె? ద్రవ్యంబున కేమి శంక? యొకచోటన్ దేహమే నమ్మి నీ
కనకం బిచ్చెద నిర్ధనుండ నని నన్ గారింపఁగా నేటికిన్. ౪౯౬

ఆ॥ వె॥ తెవులు లేనిమూఁడుదేహమ్ము లుండఁగ, నీఋణంబుదీర్ప నేర
నెట్లు, గ్రాహకుం డొకండు గల్గనే నీయయోధ్యాపురమ్మునందుఁ
జూపు మనఘ. ౪౯౭

హరిశ్చంద్రుండు కాశికిఁ బోవుట.

వ॥ కాదేనిఁ గాశీపురమ్మున మమ్ము విక్రయించికొని నీకు దక్షిణార్థంబు ప్రతిజ్ఞాతం బగుసార్ధభారద్వయపరిమితకాంచనమ్మును నొసఁగుదునని చెప్పి తత్సహితమ్ముగ నరుగువాఁడు ముందట. ౪౯౮

ఉ॥ గౌరిని గూడి శంకరుఁడు కాఁపుర ముండెడిచోటు మేటిభా
గ్యగిరియొద్దునం దనరు కేవలపుణ్యపురాశి కాశి యిం

షారఁగఁ గాంచి యందుఁ గలహర్మ్యములన్ దిలకించి ప్రోలికిన్
ద్వారమునుండి చేసెఁ బ్రణతుల్ గృతకృత్యుఁడ నంచు నెంచుచున్.

వ॥ పదంపడి గంగానికటమ్మున కరిగి యందుఁ గృతస్నానుండై తర్పణాదికం బొనరించి మునిఋణవిముక్తికై మార్గమ్ము నాలోచించుచు సర్వథా యిప్పుణ్యస్థలంబు శివపరిగ్రహంబ కాని మనుష్యపాలితంబు కాదు. కావున నిట నన్నకించిత్కరునైన నెవ్వండేని తదనుమతమ్ము నం జేసి కొని కృతకృత్యునొనర్పవచ్చు నని యెంచుచు సుతసతీసహితమ్ముగఁ గొంతతడవేగి పార్శ్వాగతుండును దక్షిణార్థియు నగు బ్రాహ్మణుం గాంచి వినయమ్మున నిట్లనియె. ౯౯

క॥ ఈనన్ను నాదుకొమరున్, నానారీతిలకమును గనందగుఁ బేర్మిన్
మానివర! యేమిపని మా, కానతి యిచ్చెదవు తెల్పు మర్మిలికర్మిన్.

వ॥ ఇందొక్కరికతన నీఋణంబు దీర్చికొను మనుడు నవ్వి యవ్విప్రుఁడు రాజున కిట్లనియె. ౧౦౧

క॥ ఒకమాన మాయె నను మి, న్నక మాటలు సెప్పి త్రిప్ప నాయమె
భూపా, లక! దక్షిణ యిడి కదలుమ, యకలంకంబైనకీర్తి నందె
దవేనిన్. ౧౦౨

వ॥ నావుడు హరిశ్చంద్రుండు మహాత్మా! మాసం బిప్పటికిని బూర్ణమ్ము గాలేదు దినార్థం బింకను వ్యవధి యున్నయది యించుక ప్రతీక్షించితివేని ఋణవిముక్తుండ నయ్యెద నన నమ్ముని యిట్లను. ౧౦౩

క॥ ఇప్పు డరిగివచ్చెదను స, త్యపరత నపు డీఁదలంపు నందకయున్నన్
శపియించెద నని యరిగెన్, గపటబ్రాహ్మణుఁడు నృపతి కళవళ
మందన్. ౧౦౪

ఉ॥ అంతఁ ద్రిశంకుపుత్రుఁ డకటా? యెటు లిమ్ముని యప్పు దీర్తు? శ్రీ
మంతులు మిత్రు లుండినను మానము దక్కి విభుండ నయ్యు నొ
క్కింతకుఁ జేయిచాఁపుదునె? వృత్తులు మూఁడు విధించె క్షత్రతా
క్రాంతుల కెల్ల బ్రహ్మ; యవిగాక మఱొక్కటి ద్రొక్కఁ జెల్లునే.

వ॥ ఇతనికి ఋణంబు దీర్పక యున్న మృతి చెందితినేని బ్రహ్మస్వాపహారణజనితదోషమ్మున నధమాధమంబగు కిమిజన్మంబు సంప్రాప్తంబగుఁ గాదేనిఁ బ్రేతత్వంబు చేకూఱు నట్లుం గాన నాత్మవిక్రయణం బొనర్పుటయె వరం బని యోఁచి చింతాకులత్వమ్మున నధోముఖుండై దీనుండై యున్నపతికి సతి యిట్లనియె. ౫౦౬

ఉ॥ జనవర! సత్యవంతులకు సాటి మఱొక్కఁడు గాఁడు సత్యవా
క్యనియతి దప్పి ప్రేతసముఁడై వెలిఁజెందు నరుండు; వాని స
ర్వనియమముల్ వృథా ఋతము పాలన సేయుము స్వర్గలోకసా
ధన మగు నెట్లు సత్య; మనృతంబగు దుర్గతి కట్లు హేతువై. ౫౦౭

వ॥ నాథా? యయాతి శతాశ్వమేధంబు లొనర్చి పిదప రాజసూయకర్తయై స్వర్గమ్మున కరిగి యొక్కపరి యసత్యం బాడి యధోగతికి వచ్చెనని వింటి ననుచు రాజిట్లనియె. ౫౦౮

గీ॥ ఎద్దియో చెప్పఁదలఁచితి యిందువదన?, పలుకు మయ్యది కొంకక
బాలకుండు, తండు వంశంబు నెగడింపఁ దగినవాఁడు, కలఁడు వెను
దీయ నెయ్యది కారణంబు, ౫౦౯

వ॥ నావుడు రాజపత్ని యిట్లనియె.

క॥ నరవర? సంతానమ్మున, కరయఁగ సతి యుట్టిఫలము నందితివిఁకన
న్నారులకు నమ్మి ధరామరు,నిఋణము దీర్పంగఁ జనదె నిశ్చలబుద్ధిన్.

వ॥ అనుసైబ్యవచనమ్ములకు దుఃఖాకులుండై.

చ॥ చెలి! దరహాససంగతినిఁ జెన్నలరారెడిపల్కులెల్ల ని
మ్ముల విడనాడి నాహృదయముం గలఁగింపఁగ నిట్టివాక్యముల్
పలుకుట చెల్లునే? మృదులభావము గల్గినదానవయ్యు న
న్నలయఁగఁ జేయుదే? విధికి నన్నము బున్నముఁ లేక పోయెనే.

వ॥ అని కరుణంబుగఁ బల్కి యన్నృపాలుండుదారవిక్రమ్మున కధీరుండై దుఃఖాతిరేకమ్మున మూర్ఛం జెందెనంత గాంచి యప్పతివ్రతయు. ౫౧౪

ఉ॥ హా నరనాథ! దైవమున కంతగ నెల్లిద మైతిమే! జగ
న్మానితులైన భూపతులు మన్ననఁ జేయఁ జతుస్సముద్రము
ద్రానుగతంబు భూవలయ మంతయు నేమహనీయుఁ డేలు న
వ్వానికి నీకు స్థండిలముపై నిటు నెవ్వగఁ గూరఁ బొవ్వునే. ౫౧౩

ఆ॥ వె॥ కోట్ల కొలఁది విప్రకోటులకిచ్చి య, జ్ఞములు చేసి సత్యసంధుఁ
డనఁగ, నెగడునాదుపతికి నీకు నీదురవస్థ, యెట్లు గల్గె! నాకు
నెఱుఁగఁ జెపుమ. ౫౧౪

క॥ అనయము నిందోప్రేందుప్రిల, కెన యీతఁ డనంగఁ బుడమి నేలెడి
ధర్మాత్మున కీదుర్దశ గూర్పఁగఁ, జనునే! దైవమున కింత శంకయు
వలదే. ౫౧౫

క॥ అని పలుమఱు గుందుచు న, వ్వనజానన మూర్ఛ గూరి భర్త
దరిఁ గ్రి, న్ననఁ బడియె నిట్టికష్టము, చన దిఁక నెవ్వానికైని
శత్రుండైనన్. ౫౧౬

వ॥ ఇట్లిరువురును మూర్ఛం జెందియున్నయెడఁ గొమరుండు
రోహితుండు క్షుధాకులుండై. ౫౧౭

క॥ నాలుక యెండెడి నాక,బ్బా! లలి భోజనమునిడక ప్రాణము నిల్పువం
జాలదు క్షుద్బాధకు నేఁ, దాళ ననుచు మొత్తువెట్టుఁ దలిదం
డ్రులకున్. ౫౧౮

గీ॥ అంతలో నంతకుఁడు వ్రాలె నధికకోప, మడర గాధిజుఁ డేతేర నవ
నిపతికి, నధికమై తగె దుఃఖ; మట్లగును గాదె, ఋణికి ఋణదాత
క్రుద్ధుఁడై యెనయుపట్ల. ౫౧౯

వ॥ విశ్వామిత్రుండును మూర్ఛం గూరియున్న నరపాలునిపై శీత
లోదకంబు చిలికి. ౫౨౦

క॥ నరపాల! నీక కాదిది, నరులకు నెల్లరకును ఋణము నీఁదెరువుకా
బోరయనివారికిఁ గలయది, యరయము మై తెమ్ము వంచనాదృతి
మేలే. ౫౨౧

వ॥ అని పలికి హరిశ్చంద్రుండు శోకలోకైక సేచనమ్మున లబ్ధసంజ్ఞుండై క్రోధావిష్టుండును నంతకాపరావతారుండును నగునమ్మునింజూచి మగుడ మోహాయత్తుండగుచు ద్విగుణితక్రోధుండై తపసి నృపున కిట్లనియె. ౫౨

చ॥ సత్యము దప్పవేనియు నొసంగుము దక్షిణ; సత్యహేతువా
దిత్యుని తేజ మిచ్చునని తెల్పును సత్యమునంద నిల్చు నా
దిత్యులలోక మొప్పెడుఁ బ్రతిష్ఠితమై చను సర్వధర్మముల్
సత్యమునందె పొల్చు నొకసత్యమె మిగుల్ శతవాజిమేధముల్. ౫౩

ఆ॥ వె॥ ఇంతయేల నాకు నిపుఁ డస్తగిరి కేగు, నంతలోన దక్షిణార్థమైన
కనక మిచ్చి పుచ్చుఁగా నేరవేని శాపం బొసంగువాఁడఁ బార్థివేంద్ర

హరిశ్చంద్రుండు భార్యనమ్ముకొనుట.

వ॥ ఇట్లు పుడమిఱేఁడ నిష్ఠురమ్ముగఁ బల్కి యతండు సనినపిమ్మట దుఃఖార్ణవమగ్నులై దంపతు లిరువురును గుందుచున్నంత వేదపారగుం డగునొకబ్రాహ్మణుండు బహువిప్రసహితుండై యెటకేనియుం బోవుచుండ రాజపత్ని యాతనిం జూపి పతి కిట్లనియె. ౫౫

ఉ॥ ఎక్కడు విప్రులం గలిసి యిట్లరుదెంచుచునున్నవాఁడు దా
నొక్కమహీసురుం; డతనియొద్దకు నేగి ధనంబు గోరినన్
దక్కక యిచ్చుఁ బుత్రిలకుఁ దండ్రిధనంబు గ్రహించు టొప్పదే?
తక్కినమూఁడుజాతులకుఁ దండ్రిల కారె మహీసురోత్తముల్.

వ॥ అనుసతికిఁ బతి యిట్లనియె.

గీ॥ క్షత్రియుఁడనయ్యు నేఁబ్రతిగ్రహముకొఱకుఁ, జేయి చాఁపుటయెట్లు లక్ష్మి! ప్రతిగ్రహంబు విప్రులసొమ్ము వర్ణంబులకును, వారు గురువులు పూజ్యులు వారిజాక్షి. ౫౭

క॥ గురువుల యాచింపం దగ దరయఁగ దానంబు యజన మధ్యయనంబున్, శరణాగతరక్షణముల్, బరమంబులు క్షత్రియులకుఁ బరిపాలనముల్. ౫౮

గీ॥ "దేహి" యనుమాట వలవదు దేవి! నాకుఁ, గలుగుఁగాకఁ "దదామి" యుక్ పలుకు దెచ్చి, యెట్టులైనను నిమ్మునిఋణము దీర్తు, నడుగుటకు నొంటు గలదె యెందైనఁ గస్తి. ౨౯

వ॥ నావుడు రాజ్ఞి యిట్లను.

క॥ సమవిషమకాలములయెూ, గమునన్ మానం బమానకతయున్ దాతృ, త్వము యాచకత్వ మనునివి, క్రమమున నొడఁగూడుఁ గాలగతి వార్యంబే. ౩౦

క॥ కాదేని ధర్మలతకున్, బాదులు బ్రాహ్మణులు ద్రోహపరులై కస్తిన్ ద్వ్యాదృశుఁ ద్రోయుదురే? మ, ర్యాదాస్ఖాలిత్యములు సమయచోదితముల్. ౩౧

చ॥ అనుసతి కిట్లు పల్కు జలజానన! వాఁడిక రాసిఁ బూని గ్రక్కున రసనన్ సుఖం బలరఁ గోసికొనం దగుఁగాని యొక్కనిం గని ధనలోభ మూని యడుగన్ గమకింతునె "దేహి"యంచు రాజునకుఁ ద్రిశంకుపుత్రునకు శూరున కింతటిదైన్య మొప్పునే. ౩౨

వ॥ కావున నెట్లైన భుజవీర్యార్జితం బగుధనమ్మురులకీయన యభిలషింతుంగాని యాచ్ఞాదైన్యంబొల్లననుడు నప్పతివ్రతాశిరోమణి యిట్లనియె. ౩౩

ఉ॥ అగ్నిన నార్చినన్ మఱియు నందల మెక్కఁగఁ జేసినన్ వివాహమ్మునఁ గొన్నభార్య దగు నన్నిటికిన్ నరపాల! యాచ్ఞకున్ సమ్మతి లేనిచో నను యశమ్మునకై తెగనమ్మి వచ్చు మూల్యమ్మును నిమ్మునీంద్రునిఋణార్థముగా నిడు మింత యొప్పదే? ౩౪

క॥ అనుసతిపలుకులు విని యా, జననాథుఁ డఖండదుఃఖసాగరమునఁ గ్రున్నన మున్గి యింతకష్టమ్మునకు న్నే నొప్ప నెట్లు పూన్దెంతుముఖీ.

వ॥ అనిన నోదార్చి యమ్మగువ మరల నిట్లనియె.

గీ॥ మృ త్యు హేతువు మద్య హేతువును రాజ్య, హేతువును భోగ హేతువు నెయ్యెడ గనఁగ, సత్యసంరక్షణమునకు సాధ్వి నమ్మ, దగదె నీవంటి యుత్త మోత్తమున కధిప. ౫౩౮

క॥ అని మాటిమాటికిని న, వ్వనితామణి యుక్తియుక్త వచనమ్ములఁ ద న్ననుఁ జెప్పి రేఁగఁ దుదఁ గిట్లను నంగీకార మాత్మయం దిగురింపన్.

ఉ॥ ఎవ్వరుఁ జేయరాని పని యిట్టి నొనరించెద నీదుమాటచే జవ్వని! భార్య నమ్మెడినృశంసులు గల్గిరె యేయుగమ్మునం దెవ్వఁగ నిట్టిదుష్కృతికి నిచ్చ యొనర్తు! నభాగ్యమూర్తినై నవ్వుల కాకరంబ నయి నల్వురలోఁ దలవంపు నింపఁగన్. ౫౩౭

వ॥ ఇట్లు చింతించుచు నెట్టకేలకు హరిశ్చంద్రుండు రంగమ్మునఁ బత్ని నవతరింపఁ జేసి గద్గదకంఠుండై యెడనెడ నడుచు నాగరికుల కిట్లనియె. ౫౩౯

గీ॥ నాగరికులార ! కరుణాసనాథులార!, యీతలోదరి నాభార్య యె వరికేని, దాసిగా విక్రయించెదఁ దగినధనము, నీఁ గలుగుదాత గలఁడేని యిందెందుఁ జెప్పుఁడు. ౫౪౦

వ॥ నావుడు వార లందఱుఁ బరమాశ్చర్యసంభృతమానసులై మండలాకారమ్ముగఁ జుట్టువార నిలిచి నీవెవ్వండ విట్లు పత్నీవిక్రయణం బొనర్ప నేమివచ్చె నావుడు వారల కతం డిట్లను. ౫౪౧

క॥ నగపాలు చచ్చి యీదు, ర్భగ కార్యము చేయువాఁడఁ బాపాత్ముఁ డ దుం, డగుఁ డగుర క్కసునికిన్ బో, లఁ గలుగుకఠినుండ నన్ దలంప నఘు మగున్. ౫౪౨

వ॥ ఇట్టినావృత్తాంతమ్ము మీకేల వలసినే నియ్యంగనం దగిన ధనమ్మిచ్చి దాసిగాఁ గైకొనుఁడని యుచ్చైస్స్వరమ్ముగ నొడువునమ్మా నవపతివచనంబులు విని కౌశికుండు వృద్ధబ్రాహ్మణరూపంబు ధరియించి యమ్మెడ కరుదెంచి యిట్లనియె. ౫౪౩

చ॥ ధన మతులంబుగాఁ గలదు తద్దయుఁ జిన్ సుకుమారి యున్నదం
గన పని సేయు దాసిఁ గడుఁ గష్టము చెందుచునుండు నీకుఁ గో
రిన ధన మిచ్చి కొచ్చెదను బేరియుసి సమ్మతు లిక్కువంబె నాఁ
గను బ్రతి చెప్పఁడయ్యె క్షితికాంతుఁడు నూరినవంత పెంపునన్.

వ॥ అట్లు నిరుత్తరుండగు నన్నరపాలున కతండు మరల నిట్లను ధర్మశాస్త్రిముల ద్వాత్రింశల్లక్షణోపేతయు శీలవతియు నగు తరుణికి మూల్యంబు కోటి యనియుఁ బురుషునకు నర్బుదం బనియుఁ జెప్పం బడుఁ గావున. ౨౭౫

కం॥ నీతరుణి కనుగుణం బగు, నేతన్మూల్యంబు గొనుము గృహ మేగద నే
నీతన్విం గొని యనవుడు, నాతఁడు ప్రతి చెప్పఁ డాయె నతి
దుఃఖమునన్. ౨౭౬

గీ॥ అంత నావృద్ధవిప్రుఁ డహంకరించి, ధనము నృపునగ్రమునఁ బోసి
దాసివైతి, రమ్మతడ వేలయనుచుఁ గరమునఁ గొప్పు, వట్టి యీడిచె
నారాజపత్ని నకట. ౨౭౭

వ॥ అట్లు కఠినుండై లాగికొని పోవుచున్న యమ్మునికి నప్పరమ సాధ్వి యిట్లను. ౨౭౮

చ॥ అకట? మునీంద్ర? నన్ విడువుమయ్య? సుతున్ విడనాడ నోప నే
నకల్మష నౌపతివ్రత నయం బొకయించుక లేక నన్ను ము
ట్టకు మని పుత్రుఁ గూర్చి యకటా నృపపుత్రిక! దాసివైన నా
పికలతె చూడుమయ్య నను వీడఁ గదయ్య యిఁకేటికూరుల్లాల్.

చ॥ అనిన నశస్త్రిమున్ విడువ కన్నృపపుత్రకుఁ డంబ? యంబ? యం
బనుగతుఁడై యఖండగతి నశ్రువు లొల్కఁగ నేడ్చుచున్ బునః
పునరుదయత్ప్రసన్నలనమున్ గని యేగుచు నుండ నెంత దు
ర్జనుఁడవో యతండు పొమ్మనుచు రాజసుతున్ గర మెత్తి మొత్తెఁడిన్.

తే॥ వె॥ ఎంత తిట్టి మొట్టి యెడ చేయ నెంచినఁ, దల్లి కొంగు వట్టి
తత్తఱమున, వెనుక నరుగుచుండె విడువఁగ శక్యమే, బాల్యరకును
దల్లి వట్టఁ జేర్మి. ౨౮౧

చ॥ అటు వచించునాత్మ జుని నయ్యముని గాంచి మహాత్మ! నన్ను గొ
న్నటులె మదాత్మ జాతుఁ గొనుమయ్య! ధనంబు నొసంగి; యిట్లొన
ర్చుట నను రక్షసేఁత యొకరుండ సుతుం డగుటన్ విశేషలం
పట మయి మన్ననంబు వనిపాటలకున్ పెనుదీయుఁ గానిచో. ౧౧౨

—— రోహితుండు క్రీతుండగుట. ——

వ॥ ఇంచుకలకుం గొఱగాని నన్నుం గొని యేమి ఫలంబగు నో
యయ్య! యెట్లైన దీన వగున న్ననుగ్రహించి నాకొమరుని గ్రీతుంగా
నొనర్చు మనవుడు నతం డంగీకరించి పురుషునకు సర్వదంబు మూల్యం
బని చెప్పి యమ్మహీనాథునొద్ద తద్ధనం బునిచి మీ రిరువురును వెంబడి
వచ్చునది యని చెప్పి యవ్విప్రుండు బయలువెడలె నంత నమ్మహీపతి
వ్రత భర్తకుఁ బ్రదక్షిణం బొనర్చి పాదమ్ములపై శిరం బిడి యతిదుఃఖ
భరమ్మున నిట్లను. ౧౧౩

క॥ దానమ్ము లొసంగబడెఁ దా గ్నులు, మానింపంబడె ద్విజుల్ సమగ్రమ్ముగ న
న్నానితులై రేనియు నా, కీసరపతి భర్త యౌఁడె యెన్నిభవములన్.

క॥ అని పాదములం బడి వా, రనిభక్తి యుఁ బేర్మి కూర్మి గ్రిందుకొనఁ
గ లే, వనిభార్యం గని దుఃఖాం, బునిధిం బడి యిట్లు పల్కు భూ
పాలకుఁడున్. ౧౧౫

క॥ ఈతిరుణి యీతలోదరి, యాతల కెటు లేగుః భర్తనగునా కెడవై
యేతీరున మనుః వృష్టా, పీతంబై నీడ యొలయు టెందుం గలదే.

వ॥ అని నికటగతుం డగుకొమరు నుద్దేశించి.

మ॥ అకటా! న న్విడనాడి పోయెదె కుమారా! దుర్భగుండైన తం
డ్రికి నీబోటి సుతుండు దక్కునె! యికే న్నెదుఃఖముం జెందెనో
ద్ధరు నేతెంచి నిషేధవాక్యములు దద్దన్ బల్కి యోదార్చి బు
ద్ధికి ధైర్యం బిడువార లెవ్వరు! ననున్ దీనాత్ముఁగాఁ జేసెదే. ౧౧౭

ఉ॥ ధారుణి యెల్లఁ బోయినను ధైర్యము వీడక సుతున్ గుణాకరున్
ధీరమతున్ త్యజించుటెటు దెల్పఁగదయ్య! ద్విజేంద్ర! యంచునా

భూరమణుండు విప్రునకు పూతచరిత్రిఁ సరోజనేత్రిన
న్నీరహిఁ డించి దాసిగయి యేగెదె? దైవబలమ్ము పెంపునన్. ౨౫౮

క॥ ననుఁ నిక్ష్వాకుకులోద్భవుఁ, డనియును రాజేంద్రుఁ డనియు నధినాథుఁ
డనఁగాఁ, గొని నాకారణమున నో, కన్యక దాసి వయి కుందఁ
గాఁ బనుపడెనే. ౨౫౯

క॥ వరబాద్యుక్రగురు దుఃఖా, న్వితుఁడనై కుందుచున్న నెవ్వరు మోదా
న్వితు నోసరింతు రని యా, త్మ్యాతురుఁడై భూపుఁ డడలె నవవి
ధమునన్. ౨౬౦

వ॥ అంత నవ్విప్రుం డేతెంచి క్రోధాకులుండై యా రాజర్షి సమక్షమ్మున నా రాజపత్నిం బట్టి కశాఘాతమ్ములం గొట్టి పుత్రసహితమ్ముగ నీడ్చికొని పోవుచుండ హరిశ్చంద్రుం డేమియుం జేయునది లేక యిట్లు దుఃఖించె. ౨౬౧

చ॥ తరుణి శశాంక వాయువులు తక్కనమానవులున్ మఱెవ్వరే
వరమపతివ్రతం గనఁగఁ జాల్పడ కుందురొ మున్ను; నేఁడు భా
గ్యరహితవై యకారణము యున్మనివారిణి దాసి వయ్యె దు
స్తర మగుదైవపాక మది దాఁటఁగ రాదు విరించికేనియున్.

ఉ॥ మాఱుని గేరువాఁడు సుకుమారుఁడు నాదుకుమారుఁ డీతఁ డం
భోరుహమిత్రవంశజుఁడు పూజ్యతఁ దక్క యభాగ్యుఁడైన నా
నేరమి కారణంబుగ ననిందితుఁ డొక్కనిచేతఁ గ్రీతుఁడై
చోరన నేప్పుడుం జనుట పోలునె? పుత్రులు లేరె ధాత్రికిన్. ౨౬౩

ఉ॥ హా నళినాక్షి! హా తనయ! యెక్కటి? దుష్టుఁడనైన నాదు దు
ర్మానము కారణంబునఁ గ్రమంబున దైవబలమ్ము దక్కె యెం
దేని యుఁ బోతిరే? ఋణము తీరెనె? మీకకను నాకు నేఁటితోఁ
బూనిక నింత చేసియును బోనని ప్రాణము నాకుఁ గల్గెనే. ౨౬౪

వ॥ అని మిన్ను మన్ను నొక్కటిగా విలపించు నా సత్యసంధుని కడకు విశ్వామిత్రుండు సశిష్యుఁడై వచ్చి కోపమ్మున నిట్లను. ౨౬౫

క॥ అసంభృతం బొడకే నత్ప, మ్మునకుం బెట్టువడె నేని మున్నిచ్చెద నీ, కని పల్కి నదక్షిణం గ్రొన్నన నా కిడు మనుడు ధరణినాథుఁడు పేర్మిన్.

వ॥ మునిహృదయంబెఱింగి యితఁడు రాజ్యదానదక్షిణయుం గాక మున్ను నే నితనికి «యాగార్థంబు ధనం బిచ్చెద నయోధ్యకు ర» మ్మని నొడివిన ధనముంగూడ దెమ్మనుచున్నవాఁడు కాని మ్రొక్కిధనం బున సార్థకంబుభారద్వయంబ కాక మఱికొంత మిగిలియే యుండుఁ గావున నుభయమ్మునకుం బర్యాప్తంబగుం గాకేమి యని కెలన నున్న ధనముం జూపి యిందు రాజసూయదక్షిణయుం గలదు దీనిన్ గ్ర హించి నన్నుం గృతార్థుఁ జేయుము నావుడు గాధిజుండీధనం బెట్లు సంగ్రహించితివి నొకావు మనుడు నతం డిట్లు లను.

క॥ మునివర? ద్రవ్యంబును గై, కొను మంత్రియు కాని వేఱు గోరకు మ దినే,విని చిన నికును నాకును, జనుపదు శోకంబు పట్టఁ బగ్గము లేమిన్. ౫౬౮

క॥ నావుడు ముని యిట్లను నో, భూవల్లభ? ద్రవ్య మెట్టిపోఁడిమిచే నీ తావునకు వచ్చె శస్త్రం, బై వెలయక యున్న మాకు నది గ్రా హ్యంబే. ౫౬౯

చ॥ అనవుడు రాజు వల్కె వినుమయ్య మునీంద్ర? పతివ్రతాంగనా జనమణి యైనమత్సతిని సద్గుణశోభిత నమ్మినాఁడ ని ష్కనిచయ మొక్క కోటిగొని; కన్న కుమారకు నర్బుదంబు గై కొని యిడినాఁడ నీధనము గొంకక గైకొనుమయ్య మొ్రక్కెదన్. ౫౭౦

వ॥ అని ప్రార్థించుటయు నమ్ముని యాధనముం జూచి యియ్యది యల్పంబు రాజసూయమ్మునకు దక్షిణ యింత స్వల్పం బెట్లు? మఱి కొంత తెచ్చి నా కొసఁగు మట్లొనరింపవేని. ౫౭౧

గీ॥ నాతపోవీర్య మధ్యయనంపుఁజేవ, మత్ప్రభావంబు నాదగుమహిమ మగుప, శంగఁ జేసెద విప్రు లనంగ నంత, నెల్లిదమె? యిమ్మత క్కిన దిపుడ నాకు. ౫౭౨

అనవుడు హరిశ్చంద్రుండు కొండొక తాళితివేని మఱియుం గొంతధనం బిత్తుననుటయు గాధిజుండు రాజా! యిం దినమ్మున నాలవభాగంబుమాత్ర మవశేషముగా నున్నయది యంతదనుకం దాళువాఁడఁ బిమ్మట మఱుమాట చెప్పిన నే నొప్పెడివాఁడఁగా నని యాధనంబుగొని యరిగెం బిదప హరిశ్చంద్రుండు దీర్ఘనిశ్వాసం బొనరించి యథోముఖుండై యుచ్చైస్స్వరమ్మున నిట్లనియె. ౫౭౩

క॥ ననువిత్తక్రీతునిగా, నొనరిచి ప్రీతత్వ మంది యుండిననాచేఁ, జను నెవ్వని యార్తి యశం,డనుగతుఁడై యిటకు వచ్చు నరుఁ డుండఁడె. ౫౭౪

వ॥ అనునంత నొక్కచాండాలుండు దుర్గంధదూషితశరీరుండు వికృతోరస్కుండు శ్మశ్రులుండు లంబోదరుండు శవమాల్యాలంకృతుండు హస్తజర్జరయష్టి యగుచు నేతెంచి యిట్లను. ౫౭౫

క॥ వినుమేఁ జాండాలకులమ్మునఁ బుట్టి ప్రవీరుఁ డనఁగఁ బొల్పెడి వాఁడన్, జనవర? నాయానతి నృత, జనచేలాపహృతి సలుపఁ జనుము కడంకన్. ౫౭౬

వ॥ నావుడు రా జిట్లనియె.

గీ॥ బ్రాహ్మణక్షత్రియులఁగూర్చి పలికియుంటిఁ, గాని తక్కొరులగుఱించి కాదుజగతిఁ, దనరు నుత్తమమధ్యమాధములకనుగుణంబయిన ధర్మములు విహితంబు లగుచు. ౫౭౭

వ॥ కావున నీవు నన్నుఁ గొన నసర్హుండవన వాఁడును నరేంద్రా! నీవు సామాన్యమ్ముగ నాయెదుటఁ బల్కినకతనఁ గొన నుద్యమించితి సత్యమ్మునకుం దప్పవేని యిట్లొనరింపు మిప్పు డీనియమమ్ములు చెప్పుట పాడి గా దని మఱియును. ౫౭౮

క॥ అవిచారితమతివై తా, నెవఁడును సత్యంబు దప్ప నెఱుఁగని చో ముం, దు వచింపరా సదత్యము, దనిలెడివాఁ డెట్టులేనిఁ దగుఁ బలుకంగన్. ౫౭౯

క॥ అనునమ్మాలనిపలుకులు, విని జనపతి సత్యమునకు వెలియై నరక
మ్మునఁ బడుటకన్నఁ జాండా, లునియతి నుండుటయు కొంత లగ్గగుఁ
గా. ౫౦

క॥ అని యోజించెడియంతలో, నన గాధిజుఁ డటకు వచ్చి నరవర!
నీకో, రినధన మిచ్చెర ననుమా, లనికిఁ దాసుండ వగుట లాఘవ
మగునే. ౫౧

హరిశ్చంద్రుండు చాండాలునిచేఁ గ్రీతుండగుట.

వ॥ అట్లని నా కీఁదగుదక్షిణ పూర్ణం బేవిధమ్మున నగు నని
క్రోధతామ్రాక్షుండై యుదుగు నమ్మునివరునకు జనవిభుం డిట్లను.

క॥ అనఘుండగు సూర్యుని కొలమ్మునఁ బొడమినక్షత్రియుండ మునివర!
నాకుఁ, జను నే? చాండాలుని నే, వనముం బొనరింప ధనమువలని
దురాశన్. ౫౩

వ॥ అనిన మునిం డిట్లను.

ఉ॥ మాలని కెట్లు సేవన మొనర్తు నటంచుఁ దలంకె దేని నిన్
జాలినద్రవ్య మిచ్చి కొనుపత్త్వనుష్యుం గనఁ జేయు మింక నేఁ
డాళి శపించి యేగెదను దామరసాప్తుఁడు వోవు దెంచె నా
కేల విచార మెట్లయిన నీవల దక్షిణ కైకొనన్ వలెన్. ౫౪

వ॥ నీ వెట్లైన ధన మిచ్చుటయు నాకుఁ బ్రధానం బని పాణి
గొడ్డమ్ముగ ధూంకారం బొనర్చు నమ్మునికి నంజలి ఘటియించి పాదమ్ము
లం బడి నృపాలుం డిట్లనియె. ౫౫

ఉ॥ ఓమునినాథ! కొంత కృప యుంచి ప్రసన్నుఁడవై భవత్పదా
జే మదినమ్మియున్నధరణీంద్రుని దీను ననాథు నార్తు న
న్నో మునిగదయ్యె యుంత్రికులయోగము కన్న నినున్ భజించి నీ
ధాముమునందు సేవకపదమ్మున నేఁ బని గొందు నమ్రికన్. ౫౬

వ॥ నీ వేది పంచిన నయ్యది యొనర్చువాఁడ నని పదమ్ముల
నుండి లేవనియున్న రనాథున కతం డిట్లను నీకోరినయట్ల నాకు దాసుం

డ వగుము నే నెద్ది చెప్పిన నయ్యది యొనరింతువే? నావుడు హరిశ్చం ద్రుండు కొంత సంతసించి పునర్జాతునిగాఁ దన్నెంచికొనుచు నమ్ముని కిట్లను. ౫౮౭

క॥ ఓమునిజనమణి! నన్నిఁక, నేమి యొర్చినను మంచిదే నీపాదం
బేమిదిని నమ్మి నీపను, పేమైనన్ జేయువాఁడ నెల్లపుడుఁ దగన్.

వ॥ కావున నీ కేమి యొనర్తు నిప్పుడ నా కాన తిమ్మనుడు నమ్ముని చాండాలుం బిలిచి యిట్లను. ౫౮౯

గీ॥ ఓరి చాండాల! వీఁడు నాయొద్ద దాసుఁ, డయ్యె ద్రవ్యంబు నాకు
ముఖ్యంబు గాని, వీనితోఁ బని లేదు నాయానతిని ధ, నంబు నిడి
విడిఁ గైకొ మ్మనంగ వాఁడు. ౫౯౦

వ॥ గాధిజుం గని మహాత్మా! ప్రయాగమండలంబున దశయోజనవిస్తీర్ణం బగుభూమిని రత్నమయమ్ముగా నొనర్చి నీకు మూల్యమ్మునకుఁ గా నొసంగువాఁడ నాకు నివ్వానికతన నియ్యార్తి యడంగు నియ్యది నీ వొనర్చినయుపకారం బని చెప్పి. ౫౯౧

క॥ రశనములు మౌక్తికమ్ములు, నతులిత ముగుస్పైఁడియున్ సహస్రపు
సంఖ్యన్, మిత మీఱునట్టు లమ్ముని,పతి కిచ్చెఁ బ్రివీన్నఁ డెంత భాగ్య
ము గలఁడో. ౫౯౨

చ॥ అటు మునిచేత విక్రయము నంది త్రిశంకుసుతుండు «నాకు ని
జటిలుఁడు సేవ్యుఁ డీతనివశమ్మున నెయ్యదియైనిఁ జేసినన్
గుటిలత నన్నుఁ బొంద దనుకూలము యిమ్మునియాజ్ఞ సేత యిం
కెటులయినం గృతార్థుఁడ మునీంద్రు ఋణమ్మును దీర్ప నేర్చితిన్.

వ॥ అని నిర్వికారవదనుండై యానందించునెడ నశరీరవాణి యిట్లను. ౫౯౪

ఉ॥ ధన్యుఁడవైతి సత్యమును దప్పక బాముల కోర్చి యెల్లరా
జన్యులు దేవతల్ నినుఁ బ్రశంస యొనర్ప నగణ్యకీర్తి స

న్యాస్యుఁడవై మునీంద్రునిఋణంబు తృణంబుగ నిచ్చి వచ్చి యీ
దైన్యము లెక్కపెట్టక ముదమ్మునఁ బొల్చిన వింత యొప్పునే. ౧౯౫

ఆ॥ వె॥ మేలు? మేలు? నీవు మేదినికెల్లను, భూషణమవు నిన్నుఁ బోల
రాదు, సత్యమున మహోక్కజనునకు నని నుతుల్, గొలిపి సురలు
పూలు గురిసి రపుడు. ౧౯౬

వ॥ పదంపడి హరిశ్చంద్రుండు ద్విగుణితానందుండై కౌశికునికిఁ
గేలు మొగిచి యిట్లనును. ౧౯౭

క॥ తల్లియుఁ దండ్రియు దైవం, బెల్లరు నాకీవ నన్ను ఋణముక్తునిఁ
గాఁ, జెల్లను చేసితి వ్వా, మునివల్లభ? నీయాజ్ఞ నే నవశ్య మొన
రుతుఁ. ౧౯౮

వ॥ నీ వెయ్యది చెప్పినను నాశ్రమ్మునకుఁ గాని యొండు
గాదు నిక్కమ్ముగ నేమి యొనర్తు నాన తిమ్మనుడు నమ్ముని యిది మొద
లీచాండాలునిపనుపున జాగరూకుండవై వర్తింపుము నీకు శుభమ్మగు
నని చెప్పి యరిగె నావుడు జనమేజయుండు మహాత్మా? యతండు
చాండాలసేవకుండై యవ్వానిగృహమ్మున నెట్లు వర్తించె ననుడు
వ్యాసుం డిట్లను. ౧౯౯

గీ॥ అట్లు కౌశికుఁ డరుగుడు నానృపాలుఁ, గని శ్వపచుఁ డిట్లు పల్కు
దొంగవయిపోఁజుమో? మఱి యేమొకో? యిందుబద్ధుండవగుమ, టంచుఁ
గట్టించె రజ్జుల నంటఁ దీసి. ౨౦౦

వ॥ అట్లంటఁ గట్టి యసత్యుండవై పలాయనంబొనర్పకుండువాఁ
డవని దండమ్మునం దాడించుచుఁ దనపక్కణమ్మునకుఁ గొని పోయి.

గీ॥ ఇష్టబంధువియోగార్తు నష్టతేజు, వ్యాకులేంద్రియు నానృపవర్యు
నిగళ, బద్ధునిఁగాఁ జేసి నిద్రకుఁ బడియె శ్వపచుఁ, డకట! యాతని
గతి చూడఁ డాయె మరల. ౨౦౨

వ॥ అట్లు నిగళబద్ధుండును క్షుధావ్యాకులుండునునై భార్యాపు
త్రులం దలంచికొని యిట్లు విలపించు. ౨౦౩

ఉ॥ దీనముఖుఁ డనుదుఃఖితునిఁ దేజము దక్కినవాని బాలుఁ డా
నానతవక్త్రుఁడై కని యనుత్తా! బెగ డొందకుమయ్య యింతలో
మానిబుణంబు దీర్చి నృపమౌళి కృపన్ మన కీయవస్థ యె
ట్లైనియుఁ బాపు నంచు స్మరియించు సతీమణి నన్ను మాటికిన్.

గీ॥ అయ్యయొద్దకు నేగెద ననుచు నేడ్చు, సుతునినోదార్చ నక్కటా!
సుదతియట్లై యేగుదువు గాని యనిచెప్పి యెలమి గల్గఁ, జేసినఁ జూ
పించు నేమియుఁ జేయ రామి. ౬౦౫

గీ॥ అంతియే కాని యకట! యయ్యతివ నేను, మాలనిగృహమ్మునం
దసామాన్యనిగళ, బంధమున నిట్టు లున్నసంబంధ మెటులఁగ. దెటుఁగ
నేనియు మృతి చెందు నిదియ మేలు. ౬౦౬

చ॥ రమణ నెసంగునట్టిఘనరాజ్యము పోవుట బంధుమిత్రసం
ఘములకు దూరమేగుట జగమ్మున కెల్ల మహాపతివ్రతా
త్వము గలభార్యయున్ సుతుఁడు దాస్యమునొందుట నాకు మాలగే
నాను గీ యమాటయును వోపక నొప్పక లోపలందపై బతుకన్.

వ॥ ఇట్లు ప్రతికూలం బగువిధికిఁ దలంకుచు భార్యాపుత్రుల
స్మరించి కొనుచు నొక్కనాలుగుదినమ్ములు గడపునంత నావప్రవీరుం డత
ని బంధనిర్ముక్తుఁ జేసి పరుషదుర్భాషణంబులఁ గర్జించుచు మృతచేలాప
హారణమ్మునకై యిట్లు నియోగించె. ౬౦౮

క॥ ఈసీగరిదక్షిణమున శ్మశానము గల దచట నుండి శవవస్త్రసమా
దానము పనిగా న్యాయ్యం, బై నెగడెడివృత్తి మొలఁగు మనవర
తంబున్. ౬౦౯

వ॥ జర్జరం బగునీదండంబు కైకొని యియ్యది వీరబాహుం
డిచ్చె నని యెల్లరకుఁ దెలియ నుద్ఘోషించునది యని చెప్పి పనిచినఁ
దదాజ్ఞం గొని దండమండితకరుండై. ౬౧౦

ఉ॥ ఆనరనాయకుండు భయమై శవమాల్యయుతంబు పూతిగం
ధానుగతంబు ధూమమయ మామిషలోలుపగృధ్రకంకదు

ర్ధ్వానము సద్యదగ్ధశవదర్శనసంగతవైమనస్యసం
ధానము నాశ్మశానము సదా ప్రలపచ్ఛవకంబు గన్గొనెన్. ౬౧౧

ఉ॥ పెనిమిటి కేడ్చుభార్యలును బ్రేయసి కేడ్చెడిభర్తలున్ దనూ
జున కడలొందు తల్లులును సోదరికై వగచెందునప్పలున్
మనుమల కేడ్చుతాతలును మామల కేడ్చెడిభాగినేయులై
పనుపడు నాశ్మశాన మతిభైరవశబ్దసమాకులంబునై. ౬౧౨

వ॥ ఇట్టి మహాఘోరాకారమ్మునఁ గల్పాంతకాలసన్నిభంబును జ్వాలన్మాంసవసామేదః "శ్చ్బాయ్", చూయ్" ధ్వనిసంకులంబును నగు నమ్మహాశ్మశానంబున కరిగి యాహరిశ్చంద్రుండు. ౬౧౩

చ॥ వెనుకటిరాజ్యమున్ సుతుఁడు భృత్యులుమంత్రులు భార్యయుందలం
పునఁ బొడకట్టఁ దన్మయతఁ బొంది ధృతిం గసలేక "ప్రేయసీ!
ననువిడనాడితే? కులమ ? నన్నెడ చేసితె? పుత్రికా ? ననుం
గనుఁగొనరావుగా? యని యఖండగతిన్ విలపించు ఖిన్నుఁడై.

క॥ కోపనుఁ డగునావిప్రుని,ప్రాపున మీ రెట్టిపాట్లు పడుచుంటిరొ? మీ
యాపదలు నే నెఱుఁగ నా, యాపత్తును మీకు నెఱుఁగ నయ్యెడినె
కటా. ౬౧౫

హరిశ్చంద్రుఁడు శ్మశానమ్మున నుండుట.

క॥ అని చింతించుచు ధర్మంబును దప్పిన నరుఁడు శుభము పొందఁడు
యత్నం, బున నది రక్షించిన స, జ్జనునకు సుఖమును యశంబు
సమకూరు నొగిన్. ౬౧౬

వ॥ కావున నెప్పాటనేని ధర్మరక్షణంబు కర్జం బని తనకు వీరబాహుం డాజ్ఞాపించినచందమ్మున వచ్చుశవమ్ములఁ గనుంగొనుచుఁ దత్తన్మూల్యగ్రహణంబున కటు నిటు నరుగుచుఁ దత్తత్కృత్యమ్ముల జాగరూకుండై రజోదగ్ధసర్వాంగుండై మెలఁగుచు. ౬౧౭

ఉ॥ ఈశవమూలమై మనకు నింతధనం బొడఁగూడె మీఁద నా
యాశవకారణమ్ముగ శతాధికమూల్యము వచ్చు దీన భూ

మిూఁశున కింత, యింతమనయేలికమాలని, కింత నా, కటం
చ్ఛాశమెయిక్ జరించు నెకఁడై ధృతజీర్ణవస్త్రైకకంథుఁడై. ౬౧౮

క॥ నానాశవ్రాదనాదన, దూనానూనక్షుధార్తితోఁ దన్మాల్యా, ధాన
శిరస్కుఁడు దద్భ, స్మానుగతాంగుండు నగుచు నవనిపుఁ డచటన్.

చ॥ పవలును రాత్రియు న్నిదురఁ బాసి వసాదికలిప్తపాణియై
శవములరాక చూచుచు నిమక్తవిలోచనుఁడై శ్వపాక జా
తి వలుకురీతిఁ బల్కుచు మదిన్ మఱి యొండు నెఱుంగ కొక్క ర్యేఁ
డవశత నిట్లు వుచ్చె నది యొూ శతవర్షసమంబు పార్థివా. ౬౨౦

వ॥ అంత నొక్కనాఁడురోహితుండు నవయస్కులగు విప్రబాలురంగూడి పురమ్మున కనతిదూరమ్మున కేగి యచ్చటఁ గొండొక క్రీడించి రాఁబోవు వాఁడు ముందట. ౬౨౧

గీ॥ అల్పమూలమ్ములును మఱియగ్రసహితకుములును గోమలములును
దర్భలను జూచి, యూర్యునకు నివి యుక్తమ్ము లనుచుఁ గట్ట, కట్టి
సమిధాదికమ్ములు దొట్టి భక్తి. ౬౨౨

వ॥ ఇట్లు తనయేలిక యగు విప్రునకుఁ గూర్చువాఁడై పాలాశాదికాష్ఠచ్ఛలతో గట్టిఁ మోపొకటి శిరమ్మున నిడికొని భారంబైన యెడ దింపికొని ఖేదంబు నొందుచు జలంబు సంప్రాప్తంబైనఁ ద్రావుచు వచ్చునెడ నొక్కవల్మీకమ్మునఁ గాష్ఠభారంబు దింపిఁ మరల నెత్తికొనునంత, విశ్వామిత్రప్రేరితంబై యొక్క సర్పం బతిఘోరవిషరూపితం బవ్వల్మీకంబు నిర్గమించి. ౬౨౩

క॥ ఆనృపసుతునిం గఱచిన, మేనెఱుఁగక పడియెఁ దోడ మెలఁగెడి
బాలుర్, దీనులయి వేగ చని రా [illegible]జననిఁ గాంచి కొంత
శోకము గదురన్. ౬౨౪

తే॥ వినుము విప్రదాసి! తనయుంత నీసుతుఁ, డరుగుదెంచె నాట
లాడ నెంచి, యచటఁ బాము గఱచె నంతట భీతిల్లి, వచ్చినార
మిటకు వారఁ దెలుప. ౬౨౫

క॥ అనుపలు రవజ్రపాతం, బున కెనయై రాజపత్ని హా! యని మూర్ఛం
బనుపడి వలికిన కదళీ, ఘనతరువుంబోలెఁ బడియెఁ గష్టముపాలై

వ॥ అంత నవ్విప్రుం డరుదెంచి శీతలోదకంబు చల్లిన లబ్ధసంజ్ఞ
యై పిలుపించు మనా శైబ్యం గని యతం డిట్లనుఁ. ౬౨౭

ఆ॥ వె॥ గృహప్రదోషవేళ నేడ్చుట లక్ష్మీక, రంబు గా దనుచుఁ గరంబు
నెఱిఁగి, నాగృహమ్మునందు నాఁడరో? యేడ్చెదు, సిగ్గు లేదె యిదియుఁ
జెప్పవలెనె. ౬౨౮

వ॥ అని నిష్ఠురుండై తన్నుం దిట్టు నవ్విప్రుని కుత్తరం
బీనేరక తన్మయచిత్తయై. ౬౨౯

క॥ కన్నీరు కాల్వగట్టఁగఁ, ద న్నెఱుఁగక కరుణ మొలయఁ దద్దయు
శోకా, భ్యున్నతి నెలుఁగెత్తుచు నే, డ్చె న్నందనుఁ దలఁచి "యెంత
చేసితి" వనుచున్. ౬౩౦

శైబ్య పుత్రమృతికి శోకించుట.

వ॥ ఇట్లు వికీర్ణకేశియై యొడలెఱుంగక మిన్ను మన్ను నొక్క
టిగా నోరలుచున్న రాజపత్నికి దుర్మార్గుండు వాఁ డిట్లను. ౬౩౧

క॥ ధనము తగినంత యిచ్చితి, నినుఁ దెచ్చితి నింటిపనికి నీవీగతి న
న్నును మోసపుత్తె దాసికిఁ, జను నే యీరీతి నిన్నుఁ జంపెద మొండీ.

వ॥ అని తన్నుఁ గొట్ట నుంకించునక్క తినాత్మున కా రాజపత్ని
మహాత్మా? నన్నుం గొట్టకుము నాసుతుండు సర్పదష్టుండై మృతుం
డయ్యె. ౬౩౩

క॥ కరుణించి యాజ్ఞ యిచ్చివ, నరిగెద నాపట్టి నాకులాభరణము నా
నురగవిషమ్మున నెచ్చట, మరణించె ... చటకు; నన్ను మన్నింపు
మొగిన్. ౬౩౪

క॥ ఇఁక నీజన్మము సకుఁ బు, త్రకు మోక్షం బూచుభాగ్యదశ గల్గదు నే
టికి ఋణము తీరె నీక్కిని, తకరుణ నన్నటకుఁ బంపఁ దగదె
మహాత్మా. ౬౩౫

వ॥ అని కన్నీరు వఱ్ఱుగా రోదనం బొనర్చునమ్మానినికిఁ గ్రుద్ధుండై వృద్ధుం డిట్లను. ౬.౩౬

గీ॥ ఓసి దుర్మార్గురాల? నాదాసివయ్యు, నింటిపనులను డించి నీ వేగితేని
యెవఁడు నీతాత యిప్పని నెల్లఁ జేయు, స్వామికార్యవిఘాతంబు
సలుప నగునె. ౬.౩౭

వ॥ ఎవ్వండేని వేతనంబుగొని స్వామికార్యం బొనర్పఁ డవ్వాఁడు మహారౌరవనరకమ్మునం బడి యొక్క కల్పం బుండి పదంపడి కుక్కుటం బై జనియించు. ౬.౩౮

గీ॥ ఐన నాకేల నీయెడ నఖిలధర్మ, ములను వమ్ముగ వచియింప మూర్ఖు
లందు, నీచులందును వ్యర్థమై నెగడు నీతి, చౌటనేలను బడ్డబీజంబు
వగిది. ౬.౩౯

వ॥ నీ కించుకేనిఁ బరలోకభయంబు గలదేని వచ్చి యింటికార్యమ్ములు చక్కఁబెట్టు మని నిష్ఠురమ్ముగఁ బల్కునద్ధరాసురున కమ్ముగువ వేపమాన యగుచు నిట్లను. ౬.౪౦

క॥ ఒకయింతలోన మృతపు, త్రకు దేహము చూచి వత్తుఁ దడయక
నాపై, సకరుణదృష్టిం జూపుము, ప్రకృతిం బొనరింపు మింత పా
టిగ నేనిన్. ౬.౪౧

వ॥ అని చరణమ్ములం బడి యతికరుణమ్ముగ నేడ్చు నమ్ముగువం గని క్రోధోద్రేకమ్మున నతం డిట్లను. ౬.౪౨

గీ॥ కొడుకు చచ్చినమా కేటిగొడవు? యింటి, పనులు తక్కక చేయుము
గొనము గలిగి, కానిచో మత్తశాఘాతములని వీఁపు, బ్రద్దలగు
ము నెన్నెఱుంగవే పడఁతీ? నన్ను. ౬.౪౩

వ॥ అని పుయిలోడక పల్కునప్పాపాత్మునకు మాఱాడక ధైర్యం బవలంబించి తద్గృహకృత్యమ్ము లొనర్చి పాదసంవాహన మొనరించునంతకు నర్ధరాత్రింబు గతించెఁ బిమ్మట నాపె కాతం డిట్లను. ౬.౪౪

క॥ ఇంకేఁ జనుము నిదుపుత్రిసు. నకు దాహాదికము వేయునర్చి గృహ
ముసో, ద్దకుఁ బొరిద్దు వ్రుడుచునాయిం, తకఁ బను లొనరింప రమ్ము
శేడసెను సుమ్మీ. ౬౮౫

వ॥ ఇట్లు తదనుజ్ఞాతయై యేకాకినియై విలపించుచు యూథభ్రష్ట యగు కురంగివడువున వత్సరహితయగు గోవు విధమున నరిగి పురమ్మునకు నవ్వల వసతిమాత్రమ్మున నుక్కడ మృతుండై పడియున్న పుత్రుం గని హాహానినదమ్ము దనర దరికేగుచు. ౬౮౬

గీ॥ ప్రతిదినమ్మును నెమరేగువాఁడ విప్డు, డేల రా? వింత కోపింప నేల
నీకు, "అంబ"! యని పిల్వ రాదె నాయన్న? యనుచుఁ, దొట్రుపా
టొప్ప నేగి సుతుపయిఁ బడియె. ౬౮౭

వ॥ అట్లు పడి మూర్ఛిల్లి కొంతవడికిఁ దెలిసి బాష్పమ్ము లొలుకుచు నబ్బాలకుని బాహువులం బట్టి కౌఁగిలించుకొనుచు నతని మోమున మోమిడుచుఁ గరమ్ములచే నురమ్మును శిరమ్మును మోఁదుకొనుచు.

క॥ హాపుత్రా! హాపుత్రా!, హాపుత్రా! యనుచు మిగుల నార్తస్వనయై
యూపడఁత యడలి యెంతయు, వాపోవఁ దోడంగెఁ దీర్చువారలు
లేమిఁ గా. ౬౮౯

వ॥ పదంపడి పతిం దలంచికొని.

క॥ ఓనరపాలక! నీసుతుఁ, డీనాఁటికి నిట్టు లాయె నిప్పుడ చనుదే
వే? నేఁడు దక్షిణ నిమ్మనుచు నివక్రింబు మరలఁ జూడం గలవే.

వ॥ అని వెండియుఁ బరిపూర్ణరాకాసుధాకరుం గ్రిందుపఱచు నబ్బాలుని మొగమ్ము జీవితభ్రాంతిం జూచి యుట్లుగానికి మరలఁ బెచ్చు పెరుఁగు దుఃఖాతిరేకమ్మున మూర్ఛితయై కొంతవడికిఁ దెలిసి యబ్బాలుని మొగమ్ము కరమ్మునం దిడికొని యిట్లను. ౬౯౦

చ॥ శయనమునుండి లె మ్మిది నిశాసమయం బిటఁ బ్రేతభూతసం
చయము చరించుచుండెఁ బెలుచన్ గడునార్చుచునుండె నక్కల

ఘ్యాయొ? నిను విడి మిత్రులు రయమ్మున నిండ్లకు నేగిరయ్యా? ని
ర్భయమున నీకు నిట్లునికిఁ గాదిది యేఁటయ్యా? నృపాలపుత్రకా.

క॥ వే యనురాగమ్మున త్వే, వే! యను మనవిప్రునింటి కేగ న్వాలె గా
వే! యనుఁ దల్లిని విడిచెద, వే! యనుఁ బ్రతివచ మొసఁగవే! య
ను నార్తిఁ గా. ౬౫౩

ఉ॥ తల్లిని గాన వేమి? ననుఁ దక్కొరులం బలెఁ జూడ నేల? నా
యుల్లము చల్లఁ జేయుటకు నుద్భవ మొందియనాదరింతె? సం
పల్లవమేని లేక పురిఁ బాసియు నొక్కనియింట దాసినై
చెల్లియ నిన్నుఁ జూచికొని జీవము దాల్చితిఁ గాదె పుత్రకా.

ఉ॥ ఆయువు దీర్ఘమై పృథివి కంతకు నేలికవై నిరంతర
శ్రీయును విద్యయుం యశము చేవయు నీఁగియు విప్రపూజయుం
బాయక తల్లిదండ్రులకు భక్తుఁడునై యితఁడొప్పఁ బుత్రపౌ
త్రాయతి నందుఁ బుట్టినపు డగ్రజు లాడుట కల్లయే సుతా. ౬౫౫

గీ॥ చక్రమత్స్యాదిరేఖలు స్వస్తికధ్వ, జాదిరేఖలు నీదుకరాంబుజమున
నాయురారోగ్యదంబులై యలరు నవియు, వమ్ముచేసితె నాదు పాప
మ్ముకతన. ౬౫౬

శా॥ నీరాజ్యమ్మును నీధనంబు మఱియు స్నిగ్ధుంతులుం నీదు ది
వ్యారామమ్ములు నీదుహర్మ్యములు నీదానాతపత్రంబు ను
శ్రీరంజిల్లెడినీహయమ్ములు కరుల్ సింహాసనం బేడ న
య్యా? రాజేంద్ర! సమస్తము న్విడిచి నీవాలోకముం జేరితే.

వ॥ అని మఱియును బతి నుద్దేశించి వాగనిముఖమ్మున.

సీ॥ కుంకుమాదికముచేఁ గొమరారునీవక్షమతిబాల్యమున నెవ్వఁ డాత్త
చేహ, సంగతమాలిన్యసంగతిచేఁ బంకిలంబుగాఁ జేయు ఫాలమ్ము
నందు, మృగనాభిపంకంబు మెదపితీర్చినతిలకంబును జూచి యంక
స్థుఁడగుచు, నెవ్వఁ డద్దానిని నవ్వుచుఁ దుడుచు నింకెవ్వని మొగము
నా కెల్లవేళ॥ గీ॥ మృత్స్నగూరుల నుయ్యూను మేల్మిముద్దు, వచ్చు

నీమాతనూజుఁ డిన్వాఁడువప మృతి, చెందె నాయీమొగం బరవిం
దతుల్య, మయ్యో నీఁగలకును నెల వయ్యెనధిప, ౬౫౮

గీ॥ దైవమా! పూర్వభవమున గాఁగూఁడనుగు,కృత్య మెయ్యది చేసితిఁ?
నీవు లిట్టు, లేకటమ్మున నాకబ్బె? నేరికేని, గీడులును మేలు లనునవి
కేవలములె. ౬౫౯

క॥ హాపుత్ర! హాకుమారక!, హాపుణ్యనిధాన! హాసుహాఁ రాజతనూ
జా! పాపాత్మిక యిది యని, యీపాటన్ విడిచి పోతివే యలుక
మెయిన్. ౬౬౦

తలవరులు శైబ్యం గట్టి తీసికొనిపోవుట.

వ॥ అని సారెసారెకుఁ జింతిల్లుచు నెలుఁగెత్తి మహాఘోరమ్ముగ రోదనం బొనర్చుచున్న యాపతివ్రతఁ గడకు నారెకు లేతెంచి నీవెవ్వతెవు? పతి యెయ్యెడ కరిగె? నిట్టి నిశీథసమయమ్మున నొంటిపాటున నిప్పాట శోకింప నేమికతన? మ్మని యడిగిన దుఃఖార్ణవమగ్న యగునారాజపత్ని నిరుత్తరయై యెప్పటియట్ల శోకించుచుండ నంతవారలు సంశయగ్రస్తులై

క॥ స్త్రీ గాదు బాలఘాతిని, నాఁగాఁ దగు నెంత పిల్చినన్ బలుకమికిన్
మూఁగయె యిబ్బాలకు నెం, దేఁ గొని భక్షింప నిటకు నేతెంచె
నొకో. ౬౬౧

వ॥ అని చిత్తమ్మున దొదవ్వుల కరిగి ధృతశస్త్రపాణులై యిక్క్యది యెద్దియొని నొకఖేచరి గావలయు నట్లగుటం జేసి 'మనకు వధ్యయని యందఱు నొక్కపెట్టున వచ్చి యంతం గట్టి కేశభారంబు పట్టికొని చాండాలవాటికకుఁ దీసికొని పోయి యియ్యదిబాలఘాతిని యగుఖేచరి గావున వధింపు మన వాఁడేతెంచి కాంచి వారల కిట్లనున్.

చ॥ అనయము నిప్పురంబు గలుగు సర్భకులం దినుచున్న దొక్కఘా
తిని యని విందు నెప్పుడును దీనిఁ గనుంగొన నేరనైతి నే
గ్పున నిటు కట్టి తెచ్చితిరి భూరియశమ్ముగు మీకుఁ బట్టణం
బునకు సుఖమ్ము గల్గె నిది పుట్టిన బాలుర నెల్లఁ జంపెడిన్. ౬౬౨

చ॥ పెలుచనఁ గొంపలం దగులఁ బెట్టెడివానిని దారిఁ గొట్టుదు
ష్కులుఁషుని విప్రులన్ శిశులఁ గాంతలఁ జంపెడివాని మేటి గో
గ్వ్యాల నెదికించువానిఁ గలుగ్రోలెడిదుర్మదు దేశికాంగనన్
గలసినవానిఁ జంపుట నికామమహాసుకృతప్రదంబగున్. ౬౬౫

వ॥ ఇట్టికార్యమ్ము లొనర్చువాఁడు బ్రాహ్మణుం డనియు సంగన
యనియుం జూడక వధ్యు లని చెప్పి యతికోపమ్మునం బట్టి కొట్టి కెలన
నున్నతనయనుచరు హరిశ్చంద్రుం బిలిచి యిట్లను. ౬౬౬

క॥ ఇయ్యది బాలురఁ జంపెడి, దయ్యము స్త్రీ యంచు లోనఁ దలఁపకు
మింకన్, జయ్యనఁ గడతేర్పుము మే, లయ్యెడు లోకమున కనుడు
నాసరవరుఁడున్. ౬౬౭

గీ॥ సత్రిపాతోపమమ్ము నప్పలుకు విని మహాత్మ? యింకెద్దియేనియు
నాజ్ఞయిమ్ము, శక్య మేనియు నయ్యది సలుప నేర్తు, నకట! స్త్రీ
హత్యఁ జేయఁ జేయాడు నెట్లు. ౬౬౮

క॥ అనవుడుఁ జాండాలుం డను, ననుచర! యసి కేలఁ గొని భయంపడ
కిద్దా, నినిఁ దుంపుము పుణ్యం బగుఁ, జనునే! శిశుఘాత సేయు
దాన క్షమింపన్. ౬౬౯

వ॥ వాఁడును నృపాలుండిట్లను.

క॥ వనితల హత్యమ్మునఁ గా, వ నగున్ బురుషుండు జ్ఞానవశమున సజ్ఞా
నసాయతిఁ జంపినదుర్మా, ర్గునకున్ నరకమ్ము గల్గు ఋషిగ ననుచున్.

క॥ ఒకప్రాణమువలనన్ జగ, మకలంకత్వమునఁ బొడలునప్పుడు లోకా
ప్రకృతిస్వభావ దుష్టా, త్మిక దీని న్నణఁకె వలవదే! సుకృతార్థుల్.

వ॥ ఇయ్యది యనేకుల బాలుర వధియించె నిద్దానిం జంపుట
యావశ్యకం. బాయుధంబు కైకొను మనుడు నాతం డిట్లను. ౬౭౧

క॥ చాండాలరాజ! నాకుం, గొండికతనమాది యింతకుం బొలఁతుకలన్
ఖండింప ననుచు వ్రతమి, ట్లుండన్ నన్నిందుఁ జొనుపు టుచితం
బగునే. ౬౭౩

చ॥ అనవుడు స్వామికార్యమున కడ్డము చెప్పుటకేన్న దోస ముం
డునె? మఱియొండు; నాతని కిటుల్ ప్రతి చెప్పెదె? యిట్టి ద్రోహముం
బొనరుచు నీకు నారకసముద్ధృతి యెన్నఁటికేనిఁ గల్గ నే
ర్చునె? తగు వేతనంబు గొని ద్రోహము సేసెదె దుష్టబుద్ధివై.

చ॥ అన నరపాలకుం డను మహాత్మ! జగమ్మున నీకు శత్రుఁ డుం
డిన ననుఁ బంపు మింద్రుఁడు కడిందిబలమ్మునఁ దోఁచు వచ్చినన్
దునిమెద వాని నొక్కపెనుతూపున; మేదినికెల్ల నిన్ను నా
థునిఁగ నొనర్తు నియ్యబలఁ దుంచుట నాపని గాదు నావుడున్.

ఉ॥ "కాలికి వచ్చి పాలికిటు కూయఁగ" వచ్చునె? న్యాయ మేది; చాం
డాలుని యింట దాసుఁడు హుటాహుటి శూరులపల్కు లాడఁగాఁ
బోలునె? చాలుఁ జాలు! నని పూని కరమ్మున సద్దు చెప్ప కీ
బాలకహంత్రిశీర్షము చివాలున ద్రుంచెను నిర్దయాత్మతన్.

వ॥ అని ఖడ్గం బొసంగుటయు స్వామికార్యార్థి గావునఁ గైకొని
దగ్గఱ జని యన్యోన్యజ్ఞానంబు లేమి నాపె కిట్లను. ౩౭౭

క॥ ఓవనిత! నాదుహస్తము, చేనం గడలుకొను నేని శీర్షచ్ఛేదం
బే వెడఁ జేసెద నని స్వద్భావుం డవ్వనితఁ జంపఁ దప్పిగాఁ డగుడున్.

చ॥ తనమరణంబు నెమ్మదిని దద్దయుఁ గోరుచుఁ బుత్రశోక సం
ర్తి నిగుడఁ జేయు నిట్టులను దీనత దోఁపఁగ నోశ్వపాక! నా
తనయుఁడు ద్రెళ్లె నక్కొలనఁ దత్తనువున్నది దానిఁ దెచ్చి నీ
పనుపున నయ్యెడన్ జితను బన్ని దహించెద దాళు మంతకున్.

వ॥ నావుడు హరిశ్చంద్రుండు ధర్మాత్ముండు గావున నట్ల యొన
ర్చుము పోయి రమ్మని యాజ్ఞ యిచ్చిన హా పుత్ర! హా బాలక! హాత
నూజ! యని మాటిమాటికిఁ గుందుచు నరిగి యబ్బాలకుం దెచ్చి
శ్మశానమ్మున నునిచి యాక్రోశించు దానిఁ బాంసుధ్వస్తశిరోరుహ నతి
మలినఁ గృశాంగి జన్మాంతరసంగతి నాఁదగు దాని నప్పురమపతివ్రత
నాత్మపత్నిగాఁ జిరవిరహాసంగతుండగుకతన నెఱుంగక యానృపేం
ద్రుండు కెలని కరిగి శవమ్మున నున్నవస్త్రమ్ము లాగికొనుటయు నయ్యె

దియు నగ్రమ్మున నున్నయతని నతికృశాంగు నన్యరూపు నాత్మధవు
నిఁగా నెఱుంగ దయ్యె. ౬౮౦

క॥ అంకమున బాలు నిడుకొని, కొంకుచుఁ బలుమాఱు దలఁచికొని
యేడుచున, ప్పంకజముఖదరి కరిగిన, జంకె హరిశ్చంద్రుమనము
సంశయమహతిమై. ౬౮౧

హరిశ్చంద్రుండు తనపత్ని నెఱుంగుట.

సీ॥ చంద్రునిఁ గాదనఁ జాలు వక్త్రముసొంపు గండముల్ దర్పణఖం
డములగుఁ, గుంచితాగ్రమ్ములు కోమలములు నీలములు దీర్ఘములు
పెన్నెఱులు దలంపఁ, గనులు రాజీవముల్ ఘనబాహు లున్నతాం
సములు వక్షము విశాల మధరంబు, బింబమ్ము పాదముల్ పృథుల
ము లంగుళుల్ సూక్ష్మముల్ నాభి యసూక్ష్మ బిలము గీ॥ నాతి
యు లక్షణములపేఁడు మానవేంద్రు, నింటఁ బుట్టినకోడు కగు
నింతనిజము, కాలవశమున నిట్టిదుర్గతికిఁ బాలు, వడియె నదిదాఁట
లేఁడుగా బమ్మయైన. ౬౮౨

వ॥ అని కొండొక విచారించి పునఃపునరాలోకనం బొనర్చు
చుఁ గ్రమక్రమమ్మున. ౬౮౩

చ॥ వెనుకటి రీతులెల్ల స్మృతివీధిఁ దగుల్కొని చేరవచ్చి నం
దనుఁ డని నిశ్చయించి పరితాపము పట్టఁగ లేక పుత్రకా?
యని విలపించుఁ గన్నుఁగవ నశ్రులు కాల్వలు గట్ట నాతనూ
జునకై తటస్థ మాయె నిటు శోకము నెట్లు భరింతునక్కటా. ౬౮౪

వ॥ అని పలుతెఱంగుల శోకించుసజ్జంపాలుని భర్తగా శంకించి
శైబ్య యిట్లను మహాత్మా? నీకియ్యెడ నిట్టిదుష్కార్యమ్మున నుండు టెట్లు
కలిగె మ మ్మెట్లు మఱచితి వనుచు దుఃఖావేశమ్మున విధి నుద్దేశించి.

క॥ ఓవిధి? యేవిధఁ జేసితి?, భూవిభునిఁ ద్రిశంకుపుత్రుఁ బూతచరి
త్రుఁ, శ్రీ వెలువరించి సుతభా, ర్యావిక్రయమునకుఁ జొనిపి యాం
త్యజకులుఁగాఁ. ౬౮౬

వ॥ అను నంతనె నాత్మపత్నిగా నిశ్చయించి యీదుఃఖ మంత
యు పతివ్రతారత్నంబై నాకైవచ్చిన యది యని వగచుచు. ౬౮౮

క॥ ఈతగాని నాతలోడఁగి, నాతనయుం డీతనంబు నాపాపము యీ, యా
తనకు హేతువని సంజాతార్తిఁ మూర్ఛఁబొందెజనపరుఁ డంతన్.

వ॥ రాజపత్నియుఁ దనపతిదురవస్థచే వ్యాకులితశోకయై మూ
ర్ఛిల్లి కొంతసేపటికిఁ దెలిసి నరపాలుని బుద్ధిఁ జూచి యిట్లు
విలపించు. ౬౮౯

క॥ అన్నా దీనంబై తనుఁ, జెన్నదఱిగి యున్ననీముచిన్నిమొగము గ
న్గొన్నంత మున్న నము వగ్వల న్నేరకయుండె నిది శిలరొ వజ్రంబో

ఉ॥ హాసుత! హాకుమార! తనయా! వినయాకర! "తాత! తాత!" యం
చాసమెయి న్ననుం బిలుచు నట్టిదత్మమా! యేమిదోసముం
జేసితినో యి! నన్నుఁగని చచ్చెర నువ్వులె వచ్చు మేనిపై
భాసిలుపంచలుఁగొనుగఁ బ్రాభికొనం గదన్ప్రాణ నవ్వుచున్. ౬౯౧

శా॥ అకటా! రాజ్యము బంధుసంతతియు ద్రవ్యాపాయం జాండాలవా
టికి నేతెంచితి పల్లకాటి నిటు లొంటిన్ వాసముం జేసి నే
డిన్ పుత్త్రున్ మృతుమంటె నింపువదియు దైవంబు కోర్వఁగా లేక పు
త్త్రా! పాయుం గఱపించనే! నిను; పనాథ్యంబెద్ది యుద్ధాతకున్

క॥ ఘోరవిషసర్పిఁ బంచత, గూరెఁ నినుఁ గనులఁ జూడఁ గూడెనె
నాకం, బా రాజర్షి పచారా, నీయింపై యెకుకుఁ జేర్చె తెగని వగ
నుతున్. ౬౯౩

క॥ మృతసుతుఁ గౌఁగిట చెక్కి, సుత! సుత! సుత! యనుచు వగవు
శోకభరమునన్, నృపు పెని మూర్ఛితుఁడై పడె, సుతశోకముకన్న
నొండు లోకం బున్నే. ౬౯౪

వ॥ ఇట్లు తేఁకువ సెడి మూర్ఛితుండై పడియున్న నరపాలు
నీక్షించి శైబ్య సర్వలక్షణమ్ముల నీతండు విద్వజ్జనమునశ్చందుండగు
హరిశ్చంద్రుండగా నిశ్చయించ నగు నని వెండియు. ౬౯౫

ఉ॥ ఉన్నతమైన తిలపత్రిసవమో! యన నొప్పెడి నాసతీరు సం
పన్నశినాక్షికిం దగినవక్త్రము చారురదాళిసౌరు పే
రెన్నిక నొప్పు వాక్పటిమ మిన్నిటికిం బయివచ్చు నీతం డో
నన్నరనాథుం డెవ్వనియుదారయశంబు త్రిలోకపూజ్యమౌ.

గి॥ ఆహరిశ్చంద్రుం డీతండ దైన నీశ్మ, శానమున నుండు టేలొకో? సత్య
సంధుం, డనుచు సుతశోక ముడిగి యయ్యతివ సంత, సమును విస్మ
యదైన్యముల్ సనంగం జూచె. ౧౯౭

గీ॥ భర్తృపుత్రశోకమ్ములభార మెక్కు, డై సహింపంగరామి నయ్య
తివ మిన్న, మూర్ఛపడి కొంతవడి లేచి మొనయువంత, మరల నర
నాథుపై దృష్టి మానసముగ. ౧౯౮

చ॥ నిలిపి నృపాల? యెంతకును నిందురుండ కాండె విధాత వానికిం
గలదె జుగుప్సయింక దయయుం గార్య మకార్యము నాంగ;నక్కటా!
యిల సకలంబు ధర్మగతి నేలెడిదేవసమాను నిన్ను పం
తల కెఱ చేసి మాలనికి దాసునిం జేసెను కీర్తి రోయునే. ౧౯౯

గీ॥ రాజ్య మెడచేసి పుత్రదారక్రయంబు, నకుం జొనిపి యంతం బోక
యంత్యకులుంగా నొ, నర్చియును నీడంబోవండు నాథ? యేమి, త
పోనర్చితివ ఫ్విధాత యెడ నీవు. ౨౦౦

మ॥ అకటా? యియ్యెడం గావరావుకద? నీదానాతపత్రంబు ల
చ్చికిం దావై రతనంపుంగూర్పు గలనీసింహాసనంబుల్ యశః
ప్రకటంబై తగుచామరద్వయము పార్శ్వస్థాయిమంత్రాళిదినే
వకబృందంబును మంగళధ్వనులు దివ్యద్వాజిసంఘంబులున్. ౨౦౧

శా॥ ఏ నీ వేగెడివేళ రాజమణులుర్ భృత్యాశ్వముం బూని ముం
దై నేర్పొప్పంగ నాత్మవస్త్రముల రద్వ్యాపాంసుసంశుద్ధి నర్థ
ధానంబుం బొనరింతు రిట్టిధరణీనాథుండవై నీవు నీ
కౌనే? దుర్భగమౌ శ్మశానమున నిట్లావాసముల్ జేయంగన్.

వ॥ వెండియుఁ గంకాలసంకులంబును ఘటీపటాసృగ్దిగ్ధమ్మును మృత
నిర్మాల్యసూత్రాంతర్లగ్నకేశమహాకుణమ్మును వసాసిష్యందసంకుచ
ముహుస్సటలఖండితంబును భస్మాంగారార్ధదగ్ధాస్థిజ్వాలాఘట్టభీషణంబును
గృధ్రగోమాయువాచారమ్మును బస్తక్షుద్రవిహంగమమ్మును జితాభూ
మాయమై వటసిలిమృతదిగంతరంబును గుణపాస్వాదనసంప్రాప్తనిశాచరం
బును నై దూరం బగునిశ్మశానంబున దుఃఖితుండనై నొక్కింటి వని
శోకపరవశయై యుత్తేని నాలింగనంబు చేసికొని. ౨౦౩

చ॥ నరవరమౌళివర్తనిలకసత్యపవీత ! మహామహేంద్ర ! యి
ట్లు రణిఁ ఘటించుటెల్లఁ గల గాదుగదా ? నిజమేని ధర్మత
త్పరునకు నీకు నిట్లయిన ధర్మము తోడికి నేడికా ! యిత
డను లేఁడె ? దివ్య రాజ్యవిధమ్మున నుండెడివాఁ ? డెట్లు పాయుదుక ౨౦౪

తే॥ అని బహువిధములఁగనుమానివృత్తమును నేర్చెఁబాపవిశ్వభయంకరుఁడు వా
లని వాక్యములు గల్గినమ్మేటివృత్తము సెప్పె బలకసింగము యరకగికా.

చంద్రమతి పుత్రుండు మృతుఁడైనచందము పతికి దెల్పుట.

చ॥ ఇటు దలపోసి పెక్కి కడు హెచ్చినశోకముఁ బేర్చి నార్తిలం
పటుఁడగు పారిజానాథుఁడు తాఁ బట్టి మృతిం గనుచంద మెల్ల దు
ర్ఘట మగువంతిపెంపున నగం పనగా నిచియించె నాని యుం
తెట నృపుఁ డాత్మజామనవనమ్మున నక్రియము దోసపు ఖిన్నుఁడై.

వ॥ ఖిన్నయుండై యేమియు నెఱుంగక శోకించుచుండె, నట్టి
భర్తం గని సైబ్యయిట్లను. ౨౦౫

కం॥ స్వామినో హా నేఁడు, మోహమానవనాథ ? నస్సె మఱిగెదె
నా పై, ప్రేముడి నెద నెదు శిరం, బీమేను నలుకుఁ, విధాత
నాదు మొగక. ౨౦౬

చ॥ అని విని రాజు మూర్ఛఁ గొని యంతన లేచి మృగాక్షి ? యింత మా
టలఁ దగునే ? యుత్కృష్టకృపానామనన చేతులు ? నాక కాక యె

వ్యాపితిని' వాఁగ నమ్మగుచు చల్లుచుఁ గుబుసర్పవనమందు నిన్ను నా
థునిఁగ నొనర్పు దేవిక నతుల్ పచరించితి నెమ్మనమ్మునన్. ౨౧౨

క॥ అని సెడ సానని సత్యంబు ఉంటం కుముగాఁగఁ బ్రేమ నుఱఁజేసి శిరం
బాకగ్రాణుచుఁ గున్మకుని మి, న్నక నుదిముంగ నేల నరనాథుఁడవై.

వ॥ నావ్యకు నరపాలుం డఖండం బగుచాక్షావేశమ్మున మూర్ఛ
తుండై యంతన తెలిసి పుత్రు మొగంబు చుంబించుచు భార్య కట్టను

ఉ॥ ఓకమలినాక్షి! యింత భువినుండఁగ నోప శరీరధారినై
కాసఁ గృశానుసంగతిసిఁ గ్రాఁగి పరమ్మున కేగు దెంతు నన్
బ్రాణసమంబుగాఁ గనుశ్వపాకునియాజ్ఞ తిచెంద కిప్పుడి
న్నె నలయా చేయుదో నిపట నిందయు నచ్చుట హానియుం దగున్.

క॥ చచ్చియు నీపాపమ్మున, నచ్చెడిజన్మమ్మునన్ శ్వపాకునిదాస్యం, బచ్చు
పడఁ గాంచ టొప్పనె, చిచ్చులబడి లేనిబ్రతుకు వృథ యెవ్వరికిన్.

గీ॥ ఏది యొల్లైన దుఃఖమ్ము నెనయుకంటె, మేనిసంబంధ మెడలుట
మేలు కాదె, లేక లేకొక్కకొడుకును ఘట్టి లేచినతనిని, సంప మృతి
చెందఁ జూప మేమాచరించె. ౨౧౩

క॥ నాఁడు నెగడించు నీకంఠం, దలఘుం డని నమ్మి యుంటి నకటా!
జగదేకాబలిత్రం బూరికిఁ జూసి చు. నిల్వ మనఁగంటి నొకని
భృత్యుఁడ నగుటన్. ౨౧౪

సీ॥ లేనిస్వాతంత్ర్యమునకు బూని లేవ? యిప్పుడు, ప్రాణములు వాసి
యోగిఁ బనముసేతు, వైతరణి తపంబు వనిక క్రీనమునందుఁ, గలు
గు సంబంధంబు దీనికిఁ దూఁగగాదె. ౨౧౫

చ॥ అలసరో? యొట్టులైనను జ్వాలజ్వాలనమ్మున మాతృపూరుతోఁ
గలసి శరీరమున్ విడుతుఁ గాదని నన్ మరలింప కాజ్ఞ నా
వలన రయమ్మునం గొనుము బ్రాహ్మణునింటికి నేగి దాసివై
యలసక యమ్మహామహుని యాజ్ఞ మెలంగుము జాగరూకతన్.

క॥ దానములు చేసి యగ్న్యాధానమ్ము లొనర్చి గురులఁ దనిపితిమేనిన్
మానిని! మనమాఁగురకున్, దా నగు సంబంధ మమరధామము
నందున్. ౨౧౮

వ॥ అట్టి సంబంధ మింక నీలోకమ్మున దుర్లభం బదియునుం గాక యెన్నండేని రహస్యమ్మునఁ బరిహాసమ్మునకుఁగాని నన్నవమానించి యుండుదు నయ్యది క్షమింపు మింకఁ బునర్దర్శనాకాంక్షిణివై ధర్మమ్మునకుఁ గట్టువడి యుర్వీపతినింట నుండి రాజపత్నిననుగర్వమ్మున వారి నవమానింపక యెద్ది పంచినను సయిపుట నీకుఁ బరసాధనం బని బోధించుపతికిఁ బతివ్రత యిట్లనూ. ౨౧౯

క॥ నరనాథ! నాకిమైనన్, నరకం బయినన్ హితంబు నాతికిఁ బతితో
మరణంబు నేను నిప్పుడ, యురుదెంచెద నీపిఱుంద నవహితమతినై

వ॥ నావుడుఁ బరమపతివ్రతాశిరోమణి యగునీకు నిమ్మాద్రి యొప్పదే? యిట్లొనర్చుపుగాక యని సహగమనం బంగీకరించి చిత నేర్పఱచి యందు మృతకళేబరం బునర్చి భార్యాసహితుండై యంజలి ఘటించి పరమేశ్వరియు శతాక్షియు జగదీశ్వరియుఁ బంచకోశాంతరగతయుఁ బుచ్ఛబ్రహ్మస్వరూపిణియు రక్తాంబరపరీధానయుఁ గరుణారససాగరయు నానాయుధధరియు జగత్పాలనతత్పరయు నగుజగదంబ నాత్మం దలంచుచు నగ్నిసంధానం బొనర్ప నయ్యెడ. ౨౨౧

బ్రహ్మాదిదేవతలు ప్రత్యక్షంబగుట.

ఉ॥ వాసవుఁ డాదిగాఁగలసుపర్వు లఖర్వరయంబు బెర్పున
గ్రేపరుఁ గాఁగ ధర్ము నిడి ప్రీతి మెయిం బొడసూపి ‘‘మేలు భూ
నీసరి వారు లేరు ధరణీధవ! సత్యసహాయ! నాకసం
వాసుల మేము కిన్నరులు వారలు వీరలు సిద్ధచారణుల్. ౨౨౨

వ॥ అనునంతఁ బితామహుం డిట్లను.

గీ॥ ధర్మరూపుఁడ నేను బితామహుండ, వీర లందఱు సురలును జార
ణులును, గిన్నరులు రుద్రు లశ్వినుల్ నిన్నుఁ జూడ, వచ్చినారు
మహారాజ! వైభవమున. ౨౨౩

వ॥ ఇతండు విశ్వత్రయమైత్రీకారణుం డగువిశ్వామిత్రుండు నీకుం బ్రియంబు నొనరింప నరుదెంచి యున్నవాఁడు. విలోకింపుము.

గీ॥ నీతితితిక్షాదిగుణముల నెమ్మి గొలుప, వచ్చితిని ధర్ముఁడను నేను స
చ్చరిత్ర, లంపు నెవ్వరికెక్కుడై యనఘమూర్తి, వైతి పదు
నాల్గు లోకములందు భూప. ౨౨౬

వ॥ ఇంద్రుఁ డిట్లనియె.

క॥ వాసవుఁడ నేను నాపైఁ, గైసేయుము కొంతదృష్టి కాంతయు నీవుఁ
నీసుతుఁడును సుగుణమ్ములఁ, జేసి జగత్త్రియజయమ్ము చేసితిరి నృపా.

క॥ కొమరుఁడు నీవును భార్యయు, విమానసంగతుల రగుచు విచ్చే
యుఁడు దే, హముతోడ స్వర్గమున కని, యమృతమయుం బైన
వృష్టి నాతఁడు గురిసెఁ. ౨౨౭

గీ॥ దుందుభులు మ్రోయఁ బూవులు దొలకరింప, నచ్చరలు మెచ్చు
గా నాడ నాచితాంత, రమున శయనించి యున్నభూరమణ, పుత్రు
పై నమృతవర్ష మప్పుడు పాదుకొనియె. ౨౨౮

క॥ సుకుమారం బగుదేహం, బకలంకం బైనవదన మలరఁగ నా రా
జకుమారుఁడు రోహితుఁడు మ్రొ, తికిఁ దక్కి తనంత లేచె దెసలు
వెలుంగఁ. ౨౨౯

చ॥ నరపతి పుత్రునింగని మనం బలరఁ దగఁ గౌఁగిలించి సు
స్థిరుఁడయి భార్యఁ జూచి సురసేవ్యము లైనయలంకృతుల్ వరాం
బరములుఁ బుష్పమాలికలుఁ బట్టియు భార్యయుఁ దానుఁ దాల్చి మే
రుకతరమోదహారినిధి దోఁగుచుఁ బూర్ణమనస్కుఁడై తగెఁ.

వ॥ అయ్యెడ నింద్రుం డతని కిట్లను.

చ॥ వరమపతివ్రతామణియు భాసురశీలయునైన భార్యతో
నురుగుణుఁడైనపుత్రకు మహోత్తము నంకమునందుఁ జేర్చి పూ
ర్వరచితమైన పుణ్యము కరంబు తిరంబుగనిర్వహింప నె
వ్వరికి నగమ్య మైనతిదివమ్మున కీ వరుదెమ్ము భూవరా. ౨౩౧

క॥ అన సత్యహరిశ్చంద్రుం డనుదేవాధిప! శ్వపాకు ననుమతి గొని పైఁ
జనుదెంచు నాకు నాతం డు నియోగము సేయఁ దగు ఘనుండు
విభుండున్. ౨౩౨

వ॥ నావుడు ధర్ముం డిట్లనియె.

గీ॥ ఓయి నరనాథ! నాదగుమాయకలిమి, నేనచాండాలరూపమ్ము నూని
నాఁడ, భావిసంగతి నెఱిఁగి నీకుఁ బనిగొనంగఁ, బక్కణమ్మున నుంటి
నప్పాట స్ఫుటము. ౨౩౩

వ॥ పిమ్మట నింద్రుం డిట్లను.

క॥ రాజాధిరాజ! దినకర, తేజ! హరిశ్చంద్ర! పుణ్యతేజస్స్వులు వి
భ్రాజితతపముల జేనికి, భా జను లానాకపదము వడయఁగ రమ్మా.

చ॥ అన నరనాథుఁ డిట్లను సురాధిప! మత్పురవాసులెల్ల న
న్నును విడనాడి యుందురె? తనుం గని కొల్చెడివారి వీడువాఁ
డును ద్విజుఁ జంపినట్టి యతఁడున్ మధుపాయియు స్త్రీనిహంత గో
హననపరాయణుండు సము లౌట వచించెడిఁ గాదె ధర్మముల్.

క॥ వారలతో స్వర్గము కాఁ, దారయ నరకంబయేని యది గమ్యము నా
కో రాజ! తన్నుఁ గొల్చెడి,వారల నేచుని త్యజింప వలనగు ననుడున్.

క॥ జనవర! పురవాసుల కెల్లను స్వర్గ మొసంగు టెట్లు లవఘాడి? వారల్
పొనరిచిన పాపపుణ్యము, లన వేఱుగ నుండుఁ దుల్యమగునే?
యెందున్. ౨౩౪

వ॥ నావుడు రా జిట్లను.

గీ॥ వినుము సురనాథ! సేవకజనులకతన, రాజు రాజ్యం బొనర్చు ధర్మ
ములు సేయు, జిన్నముల కియ్యకొను నిందు సంభవించు, సుకృ
తము సమంబు నృపతికిఁ బ్రకృతితతికి. ౨౩౫

వ॥ కావున మదనుష్ఠితంబు లగుపుణ్యంబులు వారలకును నను
వగు నిది యిట్లుండ నింకొక్కటి వచింతు నాదగుసుకృతమ్మున బహు
కాలోపభోగ్యం బగునాకపదంబ వారలం గలసి యొకదిన మనుభవిం

చినం జాలు నట్లగుట మత్సుకృతంబు విభజించి యిట్లొనరించుటకు నిన్నుఁ బ్రార్థించెద నావుడు నింద్రుం డట్ల యగు నని సమ్మతించి ప్రసన్నహృదయుండై ధర్మ విశ్వామిత్రాదిపురస్సరమ్ముగ నయోధ్య కరిగి హరిశ్చంద్రుసముఖమ్మున వారల కిట్లను. ౨౩౯

క॥ శర్మదమై యజ్ఞాదిసు, కర్మము లొనరించువారు గాంచెడి స్వర్గ
మ్మర్మిలి మీకెల్లరకును, ధర్మానుగ్రహముకలిమిఁ దనరారెఁ దగన్.

వ॥ కావున నెల్లవారును నరుదెంచుమనది యనునెడ హరిశ్చం ద్రుండు వారల కిట్లను. ౨౪౧

క॥ దివమునకు వచ్చుటకుమీ, కెవరెవరికి నిచ్చ వొడము నెల్లరు నాతో
నవిరళగతి రాఁ దగు నీ, దివిజాధిపుఁ డట్లు తనమదిం గరుణించెన్.

హరిశ్చంద్రుండు కొడుకునకు రాజ్యంబిడి పౌరులతో స్వర్గమ్మునకరుగుట.

చ॥ అనుతమభూపునానతి సురాధిపునానతి యొందు గాఁగ భో
రనఁ జనుదెంచి రప్డు నగరమ్మునవారలు కొంద ఱాదివం
బునకు విమాన మెక్కి తమపుత్రులపైఁ దగ నాత్మసంస్మృతిం
జొనిపి మనమ్ము స్వర్గమును జూచెడి వేడ్కల మిన్ను ముట్టఁగన్.

వ॥ హరిశ్చంద్రుఁడు తక్కుంగలబంధుమిత్రులను దగుగౌరవమ్ములఁ దనిపి తనకొమరుం డగురోహితునకు సాధుజనసమ్మతమ్మున విధివిధానమ్ముగఁ బట్టాభిషేకం బొనర్చి. ౨౪౪

క॥ తనకాంతామణియును దా, నును స్వర్గమ్మునకుఁ జనిరి నూతనఘంటా
నినదమ్మునఁ బొలుపొందెడి, యనూనపుష్పకము నెక్కి యమరులు
వొగడన్. ౨౪౫

వ॥ అట్లు సత్యనిధియైన హరిశ్చంద్రుండు స్వర్గమ్మున కేగుదెంచునెడ నాలోకించి దివిజకవీంద్రుం డిట్టియర్థమ్ముగల శ్లోకంబు పఠియించె

క॥ ఎంతటిదానం? బెంతటి, శాంతిగుణం? బెంతసత్యసంధత? తగుఁ దా
నెంతకునైనను నీభూ, కాంతుఁడు స్వర్గమొకహెచ్చు గా దిత
నియెడన్. ౨౪౬

మ॥ జనలోకైకవిశుద్ధచర్యుఁడు హరిశ్చంద్రావనీనాథు వ
ర్తనముం జెప్పితి దీని భక్తిగరిమన్ జా నెవ్వఁడే విన్న ని
మ్మున వాఁ డైశ్వర్యదిగోరునయ్యదిసుఖమ్మో? రాజ్యమో? విద్యయో?
ధనమో? సంతతియో? సురాలయమొ? సందర్భించుఁ బారిక్షితా.

క॥ నావుడు జనమేజయుఁ డో, దేవా! దేవతలకన్నఁ దేజమ్మునఁ బెం
పైదై వెలయుశతాక్షీపద, భావు హరిశ్చంద్రు వింటి భావం బలరన్.

గీ॥ ఈశతాక్షి యనఁగ నెట్లుదయించె? నే, తన్మహత్త్వ మెట్లు తనరు
నాకుఁ దెలుపు మెద్ది వినినయలఘుల కశ్వమే, ధశతఫలము ప్ర
తిపదమునఁ బొడరు. ౭౫౦

గీ॥ ఎంత వితఁడియైనను నెంతపాపి, యైనఁ దా నెంత నిర్భాగ్యుఁడైనఁ
బావ, నమ్ము శ్రోత్రసుహారి యిహమ్ముఁ బరము, నిచ్చు దేవీచరి
త్రపై నిచ్చఁ గొనఁడె. ౭౫౧

క॥ అనవుడు వ్యాసుం డిట్లను, జనమేజయ! నీకు దాఁపఁ జనదెద్దియు స
జ్జనుడ వగుకతనఁ దెల్పెద, వినుము శతాక్షీమహాత్త్వవిధ మది
యెల్లన్. ౭౫౨

క॥ దుర్గముఁ డను పేర్వాఁడు నిరర్గళబాహాప్రతాపుఁ డతిలోకుఁడు దు
ర్మార్గుండు హిరణ్యాక్షుని, వర్గియుఁడు రురుసికొడుకు వఱలుం జగతిన్.

వ॥ అతండు దేవతలకు బలం బగు వేదమ్ములు హరించిన వారును నశింతు రని తలంచి హిమాలయమ్మునకుఁ జని వాయుభక్షుం డగుచు సహస్రవత్సరమ్ములు విరించి గుఱించి తపమ్ము సేయుచున్నంత. ౭౫౩

శతాక్షీమహిమ.

గీ॥ క్షోణి యంతయుఁ గంపించెఁ గులమహీధ, రమ్ములు చలించె నతని
తేజమ్ముకతన, నంతఁ జతురాననుఁడు ప్రసన్నాననాబ్జుఁ, డగుచు
హంసము నెక్కి ప్రత్యక్షుఁడయ్యె. ౭౫౪

వ॥ ఇట్లెదుటం బొడకట్టి సమాధిగతుం డగునాదుర్గముం గాంచి నీతపమ్మునకు మెచ్చి భవదభీప్సితంబు నొసంగ వచ్చితి ననునలువకు

మొ్రొక్కి దేవా! జగతీసురులయందును సురలయందును గలవేదమ్ము లును మంత్రమ్ములును నాసమీపమ్మున నుంటయు సురలకుఁ బరాజ యంబు సేయఁ గలుగుటయు నా కనుగ్రహింపవే! యనిన వల్లె యని యవ్విరించి తననివాసమ్మునకుఁ జనియె నంత. ౭౫౬

సీ॥ వేదశాస్త్రమ్ములు విప్రులు మఱచిరి స్నానసంధ్యాహోమజపతపమ్ము లన్నియు నడఁగె హాహాకార మవనియంతయు నిండె సురలును నాకమందు, యజ్ఞాదికమ్ముల హవ్యమ్ము దొరకమి సౌఖ్యమ్ము విడ నాడి నజరులైరి, దుర్గముండును రణోద్యుక్తుఁడై పెల్చిన నమరావ తీపురి నాక్రమించె. గీ॥ వజ్రమయ దేహుఁ డైనయవ్వానితోడఁ, బోరఁగా లేక యమరులు భూమిధరగు, హాంతరంబులయెడకుఁ బ లాయమానులైరి శరణమ్ము గానక ప్రాణభీతి. ౭౫౭

వ॥ ఇట్లు దేవతలు గిరిగుహాంతరనిలయు లగుచు జగదంబం గొనియాడుచున్నంత. ౭౫౮

గీ॥ జన్నములు మాసి ధర్మంబు సున్నయైన,శతన నూఱేఁడు లేకప్రకా రముగ జ, గతి ననావృష్టిదోషంబు గలిగె దాన, నేళ్లుఁ జెఱువులు నూతులు నెండి పోయె, ౭౫౯

వ॥ దానం జేసి పశుపక్షిమృగాదులయందును మనుజులయందును శవసంగ్రహంబు విస్తరించె నిట్లు జగదుపద్రవంబు సంభవించినఁ బదం పడి శాంతచేతస్కు లగుకొందఱు విప్రులు హిమాలయంబు పజ్జకుం జని జగదీశానింగూర్చి సమాధిధ్యానపూజాయోగమ్ముల నిరాహారుల గుచుఁ డదేకాయత్తచిత్తమ్మున నారాధించుచు నిట్లు వినుతించిరి. ౭౬౦

గీ॥ ఓమహేశాని! యపరాధయుక్తులైన, పామరులయెడ దయ లేమి వాడియుగునె!, కోప ముపసంహరింపుము పాపు మీాయ, నర్థ మింకెవరు శరణమమ్మ! మాకు. ౭౬౧

వ॥ అనంతకోటిబ్రహ్మాండనాయికయుఁ గూటస్థరూపిణియుఁ జి దూ్రపయు భువనేశ్వరియు నగునీకు నమస్కారము «నేతినే»తీతివాక్య

మ్ములచే బోధ్యమాన వగుచు సర్వకారణంబ వగుని కంజలి ఘటింతు మైతత్కాలికం బగుదురవస్థం బాపి మమ్ముంగటాక్షింపవే? యనువారి యెలుంగు లాకర్ణించి యప్పరాంబయు నొక్కెడఁ బ్రత్యక్షం బయ్యె.

సీ॥ నీలాంజనముఁ బోలఁ జాలు దేహమ్మును బీనసమోత్తుంగ వృత్తకర్క,
శపయోధరములును శతనయనంబులు భాస్కరకోటిప్రభాసమృద్ధి,
జగదతీత మ్మగుసౌందర్యమును లవణిమయును గలదాని విమలమ
ధుర, రసయుతక్షుత్తృడ్జరాఘ్నశాల్యోదన శాక ఫలయుతహస్తము
లదానిఁ గీ॥ జాప మాయుధములును హస్తములఁ దాల్చి, వెల్గు
దానిని నప్పరాంబికను జూచి, స్తవ మొనర్చిన నాపె నేత్రముల
నుండి, వారిధారలు గురిసె నవారితముగ. ౭౬౩

వ॥ ఇట్లు నవరాత్రమ్ము లొక్కభంగి సకలౌషధీజాలసంతర్పకం బగు నేత్రజలాసారంబు వెల్లివిరిసిన దానంజేసి సదనదీనిర్ఝరమ్ముల నూనమ్ములయ్యె సురలు గిరిగుహాంతరమ్ములనుండి వెలువడి భూసురులం గలసి యంబిక నిట్లు సన్నుతించిరి. ౭౬౪

సీ॥ నిత్యసంతృప్తవు నిరుపమ వఖిలాగమాంతవేద్యవు భువనాధిపతివి,
బ్రహ్మస్వరూపవు భక్తకల్పాగమమవు దేవి! నీవ యీభువన
మెల్ల, మాయచే సృష్టింతు వేయవతార మైనను నెత్తుదువు భక్త
జనులకొఱకు, నమితలోచనముల నలరారునీరూప మంబ! నిర్జర
నిమిత్తంబ కాదె. గీ॥ యెత్తితి శతాక్షి యనుపేర నెసఁగుమింక,
దివిరి మాయాగమమ్ములు తెచ్చి యిచ్చి, కరుణఁ జూడుమ్మ మమ్ము
నాఁకటికిఁ దాళ, లేమి నిన్ను నుతింపఁ గ లేము తల్లి. ౭౬౫

వ॥ అంత నప్పరాంబ తాను దెచ్చినభోజ్యమ్ము లాసురలకిచ్చి యక్కతమ్మున శాకంభరి యనుపేర నెగడి యిట్లు వారలయుమ్మలిక్షమ్ము వాపెఁ బదంపడి దుర్గముండును దూతముఖమ్మున నిది యెల్ల నెఱింగి సహస్రాక్షౌహిణీపరిమితసేనాసముపేతుం డగుచు హిమాలయమ్మున కరిగి యద్దేవినికటమ్మున నున్న దేవతల నరికట్టి విప్రులఁ బీడించిన ౭౬౬

క॥ పోఁ్రవుము పోఁ్రవు మనుచు భూ, దేవత లూఁత పెట్ట నఱవ దేహియుఁ
గరుణా, భావమ్మున నొక ఛత్రము, గా వర్తిలఁ జేసె వివాఁదుగాఁ
జక్రిమ్ముగా. ౭౬౭

శతాక్షి దుర్గముం బరిమార్చుట.

వ॥ ఇట్లు బహిస్థిత యగుచు నొక్కశరం బేసియు నవ్వారిపైఁ బడకుండ సంరక్షించునద్దేవికిని దుర్గమునకును శరపరిచ్ఛన్న సూర్య మండలమ్మును బాణసంఘర్షణసముద్భూతపావకమ్మును గరోరజ్యారణత్కారబధిరీకృతదశదిశాతటమ్ము నగుఘోరసంగరమ్ము కరమ్ము ప్రవర్తిల్లుటయుఁ దచ్ఛతాక్షీదేహమ్మునుండి కాళికయు దారిణియు బాలయుఁ ద్రిపురయు భైరవియు రమయు బగళయు మాతంగియుఁ ద్రిపురసుందరియుఁ గామాక్షియు జంభినియు మోహినియు మున్నగు ద్వాత్రింశచ్ఛక్తులును ననుపదంబ చతుష్షష్టిశక్తులును బొడమి యసంఖ్యాతప్రకారంబున నడరి సాయుధహస్తలై మృదంగవీణాశంఖనాదనాదితం బగురణాంగణమ్మున విజృంభించి శతాక్షౌహిణీపరిమితం బగురక్షస్సైన్యమ్ము రూపుమాపుటయు దుర్గముం డగ్రేసరుండై శక్తులతోఁ బది నాళ్లు పోరొనర్చి పదునొకండవనాఁడు ౭౭౮

సీ॥ అరుణచందనమును నరుణసరమ్ములు దాలిచి గొప్పయుత్సవము చేసి,
పెంపారఁ ద్రిజగతీవీరునిగతి విక్రమించి శక్తుల నుక్కడంచి సోకు,
మూఁకలతోడ వీరైకనియత మగుతే రప్పరమశక్తి తేరు నెదుట,
నిల్పిన వారి కనల్పంపుఁ ఘోరమ్యో యామద్వయంబు భయప్రదముగ. గీ॥ రక్కసునిపైఁ బదేనునారసము లేసి, రెంట లోచనములను నాల్గింట గుఱ్ఱ, ములను నొకశరమున ధ్వజమ్మును భుజముల,
రెంట సారథిఁ గొట్టె నొక్కంట దేవి. ౭౭

వ॥ తక్షణంగలయేనిట నవ్వానివక్షమ్ము చీల్చిన వాఁడును నెత్తురు గ్రక్కుచు నజ్జగదంబపురోభాగమ్మునం బడియె నంతవానికాయమ్మునుండి యొక తేజమ్ము వెడలి యాపెయందు సంక్రమించె. ౭౮౦

మ॥ ఇటు లక్ష్మంటకుఁ దెల్లనేసిన జగమ్ముల్లన్ బ్రిశాంతత్వసం
ఘటితం బయ్యె సమస్త దేవతలు? నోంకారాత్మ? యోదేవి? ఆ
క్షటికం బీద్భశ మేరికిం గలదె? దుఃఖగ్రస్తులన్ మేల్మిఁ బ్రో
చుట కంచున్ నుతియించుచున్ గరముల్ జోడించి రొక్కుమ్మడిన్

వ॥ ఇట్లు నుతించు హరి హరాదుల రాజగదంబ సంతోషక
రిణియై కెలన నంజలి ఘటించి యున్న విప్రుల కిట్లనియె. ౭౦౮

క॥ ఈనామే నధికమ్ముగ, మానింపం దగిన దేను మాటికిఁ బూజా
గానాదికములఁ గొలిచిన, మానినులకు నిహముఁ బరము మానక
యిత్తున్. ౭౦౯

గీ॥ దుర్గముం డనురక్కసుతోడఁ బోరఁ, బెక్కు కన్నులతో నుద్భవించి
వాని, హతము చేసినకతన శతాక్షి యంచుఁ, దుర్గయంచును ననుఁ
గొల్వ దొసఁగు లడఁగు. ౭౧౦

క॥ అని యుపదేశం బొనరిచి, కను మొఱఁగెన్ దేవి యిట్టికత విన్న
ను వ్రా, సినఁ జదివినఁ జదివించిన, జనులకు నాదుర్గయే యొసంగు
నుశుభముల్

వ॥ ఇది పరమరహస్యమ్ముగా గోపనీయం బని మునువు వ్యాసుం
గాంచి జనమేజయుండు పరశక్తిభక్తు లగు చంద్రవంశ్యుల చరిత్రమ్ము
వినవలతు నావుడు నాతం డిట్లనియె. ౭౧౨

క॥ అంబికదయచేత మహాత్త్వంబుం గొనినట్టిచంద్రవంశ్యులచారిత్రం
బును వచియించెదఁ ద, త్త్వంబున్ దగ నిశ్చయించి ధరణీనాథా.

క॥ ఎంతయు నూర్జితమును శ్రీ, మంతమ్మును గడు విభూతిమంతము
నగునీ, యంతయు దేవీమాయ మా, వంతయుఁ దదితర మొకింత
యుగుపడ దరయన్. ౭౧౪

వ॥ సంసారవృక్షమ్మున కప్పరాంబికాపాద సేవనంబుదక్క
జిరియుండు కుఠారంబు గానము ధాన్యార్థి యగువాఁ డుముకం ద్యజి
యించుపగిది నీసర్వంబును బోవిడిచి భువనేశ్వరీపాదమూలంబు సే
వించునది యని మఱియును.

సీ॥ శ్రుతిపల్కు లను నకూపారమ్ము మథియించి యప్పరశక్తి పాదార
విందమ్ము, మనుపత్న్మ మరసి నే నతిధన్యుఁడ నయితిఁ బంచబ్రహ్మాసన
యంచు వినుతిఁ, గన్న యప్పరశక్తి కన్న నన్యము గాన మైదింటి
కన్నను నధికమైన, వస్తు వవ్యక్తమా వస్తువునం దోతమును బ్రో
తమును జగ మనుచుఁ దెలియు, తే॥గీ॥ వలయు,భువనేశ్వరీ పదవా
చ్యమైన యప్పదార్థమ్ము దెలియని యజ్ఞులొందు వారు దుఃఖం
బుతజ్ఞులు, దాని సౌఖ్య భాజనులటంచు నెఱుఁగు మోపార్థివేంద్ర!

వ॥ శ్వేతాశ్వతరశాఖీయులు స్వగుణనిగూఢ యగునాత్మశక్తిని దేవతలు ధ్యానయోగమ్మునం జేసి కాంచిరని నొడివిరి. వేయేల? జన్మసాఫల్యమ్ముకొఱకు సర్వసంగంబు పరిత్యజించి మనమ్మును హృదయమ్మున నిరోధించి లజ్జాభయభక్తులం దెద్దానిచే నైనను దన్నిష్ఠుం డగుచుఁ దత్పరత్వంబు గాంచునది యని వేదాంతసిద్ధాంతంబు. ౨౨౭

క॥ నడుచుచు నిద్రిం బోవుచుఁ, గుడుచుచుఁ గూర్చుండుచున్ సుగుణ
నద్దేవిన్, గడుభక్తిఁ గొలుచునా మ, ర్త్యుఁడపో ముక్తుండు తదిత
రుఁడు గాఁడు నృపా. ౨౨౮

వ॥ కావున విరాట్స్వరూపయు, సూత్రరూపయు, నంతర్యామిరూపిణియు, బ్రహ్మస్వరూపిణియు, సచ్చిదానంద లక్ష్యార్థరూపయుఁ, ప్రపంచోల్లాసవర్జితయు నగు నప్పరశక్తిని సక్రమమ్ముగ భజించి ముక్తుండవు కమ్మని వ్యాసునకు జనమేజయుం డిట్లనియె. ౨౨౯

గీ॥ హరిహరబ్రహ్మలకు మును పంబ రమను, గౌరిని సరస్వతి నొ
సంగెఁ గాన కాఁగ, నంచుఁ జెప్పితి వందుఁ బిదాన్మలయకును, గౌ
రికిని నన్యకన్యాత్వఘటన యెట్లు? ౨౩౦

వ॥ నావుడు వ్యాసుం డిట్లనియె. ౨౩౧

క॥ మును హాలాహల నామక, దనుజులు వరజాత మైన దర్పమ్మున

ను, ర్వాని దేవిలోకములం దము, యుగయుమ్ములు ముక్తిపించు నద
సర మందున. 232

వ॥ హరిహర విరించులును సకలదేవతల వత్సరమ్ములు గొనసి బోధించి రక్కసుల వధియించి, తమ తావులకుం జని, తమతమ శక్తుల యొక్కఁ దమునకు బలాక్రమక్రమమ్ముల నగ్గించుకొని యా దారును సనాదర సూచనంబుగ మంగళాసం బొనరించుచుండియు, నారాయ మాయామోహితులగు కతిపయ గసరి వారలు మునిగ్రాహ్యనమానం దేసం జేసిన నాస్తికులు తన యాజ్ఞ కను బంధింగి వినుటయుఁ బ్రకటించె హరిహరులు శక్తిహీనులై తత్తత్కృత్యములయందు ననర్హులై యుండ నెరించి కొండొక చింతించి కారణం బరసి హరిహరుల కార్యంబులు నైతికము తాన నిర్వర్తించుచు కొంత కాలమ్ము గడిపె నప్పుడు మహర్షులును సనకాదులును నగు తన కొమరులం గలసి మాయా దేవి నారాధించి ప్రత్యక్షదర్శన పాత్రులై హరిహరులకు మరల శక్తి ప్రదానంబు నొ నరించుచు నాఁడు వారలును హిమాలయ కటకమ్ములయందు దేవి మా యాబీజంబు జపించుచు లక్షహోమనంబులు చేసి మెప్పించినంతట. 233

సనకాదులకు దేవి ప్రత్యక్షంబగుట.

సీ॥ వరమిచ్చు కేలు నభయమిచ్చుహస్తంబు పాశ మంకుశము పట్టి
మించ, శాఖద్వయమ్ములు సచ్చిదానందరూపంబును గుణాకారసం
బు వొలుపగు, లోచనత్రయమును లోనగు లక్షణంబులు గల్గి నొప్పు
సర్వభూతజనని, సాక్షాత్కరించిన సాష్టాంగముగ నమస్కారంబు
గావించి సకల మునులు, గీ॥ భక్తి చెన్నారఁ నుతియింప నాప్రకట ప్ర
సాద సూచి కటాక్ష ప్రసార గరిమ, చాలు మెచ్చి యా దేవి కేష్టంబు
దీర్పఁ, దల్లడిల్లి మధురమ్ముగా నంబ పల్కె నిట్లు. 234

సీ॥ [illegible] దుష్టశిక్షా, [illegible]
[illegible]
[illegible] ౨౦౭

వ॥ [illegible] తెలియుడు దేవి జన్మ [illegible] నివాసమ్ము [illegible] విశేషమ్ము [illegible] ప్రార్థించుటయు, జనని [illegible] మనంబున [illegible] కాలంబు మెఱుంగక [illegible] కలన [illegible] సయ్యాదియు, భవసాగర [illegible] సమా [illegible] యని చెప్పి పొంకియు ౨౦౮

క॥ భవకీర్తమున [illegible] కైవ, [illegible] బెత్తు [illegible] మహాప్రభావం,
దివతారా [illegible] నిక్కము, భవునకు [illegible] ౨౦౯

వ॥ అని [illegible] తనకుఁ [illegible] మనియు సర్వజగమ్ములును [illegible] నివాసమ్మనియు, విరాట్స్వరూపంబొండె, [illegible] పరాకారంబొండె, ధ్యేయమ్మనియు, బోధించి [illegible] పాత్రిక [illegible] గణించెను. పదంపడి హరిహరులు స్వస్థానమ్ములకుఁ [illegible] కొంతకాలమ్మునకు. ౨౧౦

[illegible] శక్తి తామస తేజంబు సర్వలోక, హితకరమ్ముగ దక్షుని యింటఁ బొడమె, దేవతలు సంతసించిరి దివ్యపుష్ప, వృష్టి గురిసి ప్రపంచమ్ము వెల్లి విరిసె. ౨౧౧

వ॥ ఒక్కండన వేల, సయ్యంబిక యవతరించిన కతన [illegible] నౌను [illegible] సంతసక్కన్నియకు ప్రతియను పేరిడి [illegible] కాలమ్మున దక్షుండు శంకరున కిచ్చి పెండ్లిచేసినఁ బదంపడ యయ్యంబిక దైవయోగమ్మున జ్వాలజ్వాలన దగ్ధ శరీరయయ్యె నావుడు [illegible] మేజయుం డిట్లనియె. ౨౧౨

చ॥ వినఁ గొఱగాని వార్త నెటువినులుసూడినభంగి విందు నెం, దు
ను ననవద్యమైన గతిఁ దోఁచెడి వస్తువదేల నగ్నిలోఁ బెట్టఁ రె నే
జగజ్జనని పేరు స్మరించిన వారికిఁ భవా, గ్ని నిధనమబ్బ నెట్టి
భవనీరధిపోతము వహ్నిఁ గ్రాఁగునే. ౭౫౧

వ॥ ఇయ్యది యే కర్మవిపాకమ్మున ఘటించెనో దువ్వు మనుడు వ్యాసుండు రాజేంద్రా! మున్ను దుర్వాసుం డొక్కనాఁడు జాంబూనదేశ్వరీ సందర్శనమ్మున కరగి యయ్యెడ మాయాబీజ జపంబొనరించి నం బొడకట్టి యద్దేవియు. ౭౫౨

క॥ నిజ కంఠస్థల గతమై, యజహాత్పరిమళ పరీతమై సతతాళి, వ్రజ
సేవితమై తగు నొక, స్రజముం గరుణించి యిడెఁ బ్రసాదం బనుచున్

వ॥ అతండును దన్మాలిక శిరమ్మున ధరించి యంబరమార్గమ్మున నరుగువాఁడు దక్షు నికటమ్మునకుం జని, యయ్యెడ సతీదేవింగాంచి వినయ వినమితుండై మ్రొక్కినం బిమ్మట దక్షుం డమ్ముని శీర్షమ్మునం దనరు మాలికం గాంచి యీయసాధారణంబగు మాల్యం బెయ్యెడఁ జేకుఱె నావుడు మునియు నాసందాశురి లుదుల నియ్యాదిపర దేవీప్రసాదం బని చెప్పెఁ బిదప దక్షుం డయ్యది తనకిమ్మనుడు. ౭౫౩

క॥ మునివరుఁ డంగీకారమ్మున దేవిభక్తునకు సముఁడు గా దేవ్వాఁ,
డును వాఁడు దేసిఁగోరినఁ, జననీ సనియెంచి యొసఁగె స్రజ మా
తనికిన్. ౭౫౪

వ॥ దక్షుం డామాలికం గ్రహించి తన కేళీసదనమ్మునఁ బదిలపఱచి. ౭౫౫

క॥ పడపడి రాతిరి మోహా, స్పదుఁడై తన్మాల్య గంధవర్ధిత మోదా,
భ్యుదయుండై క్రీడాపర, త దవిలి వర్తించెఁ బేర్మి దళుకొత్తంగన్

వ॥ ఇయ్యపరాధమ్ము కారణమ్ముగ దక్షునికి శివునియందును గూఁతురగు సతీదేవియందును ద్వేషమ్ము ఘటియించె నని వెండియు

క॥ ఇయ్యది కారణమున న, త్తొయ్యలి తజ్జన్యమైన తొల్లిటి కాయం
బొయ్యన యోగాగ్నికి నిడి, యయ్యవనీధరవరునకు నాత్మజ,
యయ్యెన్. ౭౮౯

క॥ అనవుడు జనమేజయుఁ డో, మునివర! శంభునికిఁ బ్రాణమునకన్న
ఎన్నొ, చ్చనొప్పు నా సతీమణి, యనఘ మృతింగనిన మీఁద
నతఁ డెట్లుండెన్ ? ౭౯౦

వ॥ అని మునినాథుఁ డిట్లనును నాఁడయిన వృత్తము దెట్టిదంచుఁ జె, ప్ప
పలవికాడు శంకరు నపారమ్ముఁ గ్రోధము వీరభద్రునం, జనకము
నాఁగ నాఁటేఁడు వెసన్ ద్రుంగమ్ములు సేయుచేయునం, తన జలజాస
నాదులు దుఃఖితమ్ముగ శంకరు నాశ్రయించినన్. ౭౯౧

వ॥ శంకరుండును దద్భయార్థితులగు బ్రాహ్మణులకుఁ దనసేగి
తెక్కొంపక కరుణాకరుండు గావున నభయంబిచ్చి ఛాగవక్త్రమ్మున
నద్దక్షుం బ్రతికించి పదంపడి ఖిన్నాత్ముండై యజ్ఞవాటమ్మున కరిగి
పక్షిల్లకుండం బెల్లెడ వెదకి దహ్యమానయుఁ దత్కాలారూపిణియు
నగు సతిం గాంచి స్కంధమ్మున నిడికొని హా సతీ! హా సతీ! యని
సంతాపశోకమున రోదనం బొనర్చుచు భ్రాంతచిత్తుండై నానా దేశమ్ము
లు పరిభ్రమించుచుండె నంత బ్రహ్మాదులును చింతాక్రాంతులై రి
పిదప విష్ణువు బాణపాతమ్మున నా సతీదేవి యవయవమ్ముల ననేక
ఖండమ్ములుగా ఛేదించిన నయ్యవి తత్తీర్థస్థానమ్ములం బడియె. శంక
రుండును నాయా చోట్ల నానా రూపధరుండై వసియించుచు, దేవ
తలం గాంచి యిట్లనియె. ౭౯౨

క॥ ఈ యీ స్థానమ్ముల శ్ర, ద్ధాయుతులై దేవి నెవరు తద్దయుఁ
బూజల్, సేయుదు రవ్వారికి శుభ, దాయిని యగు నాపె కరుణ
దైవారంగన్. ౭౯౩

వ॥ ఆయా చోట్లం దనయువయువమ్ముల యందు నద్దేవి నిత్యమ్మును సన్నిహితయై యుండుకతనఁ బురశ్చరణాదరులగు మర్త్యుల కయ్యెడ మంత్రసిద్ధి సత్వరంబుగ నగు నదియునుంగాక మాయాబీజం బయ్యెడ జపించెనేని నతిశీఘ్రకాలమ్మున సిద్ధించు నని చెప్పి. ౨౫౪

క॥ విరహాతురుఁడై యా శం, కరుఁడు జప ధ్యాన పరతఁ గాలక్షేపా
దరుఁడై యా యా చోటుల, నరయుచు వర్తించు చుండె నవనీ
నాథా! ౨౫౫

క॥ నావుడు జనమేజయుఁ డ, ద్దేవి స్థానముల సంఖ్యఁ దెలిపి తదీయం
బై వెలయు నామ సంఖ్యయు, వేవినుపింపఁగదె ననుఁ బవిత్రునిఁ
జేయన్. ౨౫౬

గీ॥ అనుడు వ్యాసుండు పల్కె నో జనవరేణ్య!, శక్తిపీఠమ్ములను-
నాదు శక్తికోలంది, తెలిపెదను విను మెవ్వానిఁ దెలిసి నరుఁడు,
పాపముల నీఁగు మిగుల సంపదలఁ దోఁగు. ౨౫౭

—♦ దేవీస్థానమ్ములు. ♦—

వ॥ భూతికాములగు వార లే యే పీఠమ్ములయం దుపాసనాపరులై సిద్ధింబడయుదు రయ్యవి వివరింతు. వారాణసి యందు ♦ విశాలాక్షియు, నైమిశమ్మున లింగధారిణియుఁ, బ్రయాగమ్మున లలితయు గంధమాదనమ్మునఁ గాముకియు, దక్షిణమానసమ్మునఁ గుముదయు, నుత్తరమానసమ్మున విశ్వకామయు, గోమన్తమ్మున గోమతియు, మందరమ్మునఁ గామచారిణియుఁ, జైత్రరథమ్మున మదోత్కటయు, హస్తినాపురమ్మున జయంతియుఁ, గాన్యకుబ్జమ్మున గౌరియు, మలయాచలమ్మున రంభయు, నేకామ్రపీఠమ్మునఁ గీర్తిమతియు, విశ్వమ్మున

♦ ముఖము పడినచోటు వారణాసి. అట వసించు గౌరికి విశాలాక్షి యని పేరు, అని వ్యాఖ్యాత.

విశ్వేశ్వరియుఁ, బుష్కరమ్మునఁ బురుహూతయుఁ, కేదారపీఠమ్మున సన్మార్గదాయినియు, హిమవత్పృష్ఠమ్మున మందయు, గోకర్ణమ్మున భద్రకర్ణికయు, స్థానేశ్వరమ్మున భవానియు, బిల్వకమ్మున బిల్వపత్రికయు, శ్రీశైలమ్మున మాధవియు, భద్రేశ్వరమ్మున భద్రయు, వరాహశైలమ్మున జయయుఁ, గమలాలయమ్మున గమలయు, రుద్రకోటియందు రుద్రాణియుఁ, గాలంజరమ్మునఁ గాళియు, సాలగ్రామమ్మున మహాదేవియు, శివలింగమ్మున జలప్రియయు, మహాలింగమ్మున గపిలయు, మాకోటమ్మున ముకుటేశ్వరియు, మాయాపురియందుఁ గుమారియు, సన్తానమ్మున నంబికయు, గయయందు మంగళయుఁ, బురుషోత్తమంబున విమలయు, సహస్రాక్షమ్మున నుత్పలాక్షియు, హిరణ్యాక్షమ్మున మహోత్పలయు, విపాశయందమోఘాక్షియుఁ, బుండ్రవర్ధనమ్మునఁ బాటలయు, సుపార్శ్వమ్మున నారాయణియుఁ, ద్రికూటమ్మున రుద్రసుందరియు, విపులమ్మున విపులయు, సహ్యాద్రియందేకవీరయు, హరిశ్చంద్రమ్మునఁ జంద్రికయు, రామతీర్థమ్మున రమణయు, యమునయందు మృగావతియుఁ, గోటితీర్థమ్మునఁ గోటవియు, మాధవవనమ్మున సుగంధయు, గోదావరియందుఁ ద్రిసంధ్యయు, గంగాద్వారమ్మున రతిప్రియయు, శివకుండమ్మున శుభానందయు, దేవికాతటమ్మున నందినియు, ద్వారవతియందు రుక్మిణియు, బృందావనమ్మున రాధయు, మధురయందు దేవకియుఁ, బాతాళమ్మునఁ బరమేశ్వరియుఁ, జిత్రకూటమ్మున సీతయు, వింధ్యమ్మునవింధ్యాధివాసినియుఁ, గరవీరమ్మున మహాలక్ష్మియు, వినాయకమ్మున నుమాదేవియు, వైద్యనాథమ్మున నారోగ్యయు, మహాకాలమ్మున మహేశ్వరియు, నుష్ణతీర్థమ్మున నభయయు, వింధ్యపర్వతమ్మున నితంబయు, మాండవ్యమ్మున మాండవియు, మాహేశ్వరీపురమ్మున స్వాహయు,

ఛగలండమ్మునఁ బ్రచండయు, నమరకంటకమ్మునఁ జండికయు, సో
మేశ్వరమ్మున వరారోహయుఁ, బ్రభాసంబునఁ బుష్కరావతియు, సరస్వ
తియందు దేవమాతయు, సముద్రతటంబునఁ బారావారయు, మహా
లయమ్మున మహాభాగయుఁ, బయోష్ణియందుఁ బింగళేశ్వరియుఁ, గృ
తశౌచమ్మున సింహికయుఁ, గార్తికమ్మున నతిశాంకరియు, నుత్పలా
వర్తకంబున లోలయు, శోణసంగమమ్మున సుభద్రయు, సిద్ధవనమ్ము
న మాతయు, భరతాశ్రమమ్మున ననంగయు, జాలంధరమ్మున విశ్వము
ఖియుఁ, గిష్కింధపర్వతమ్మునఁ దారయు, దారువనమ్మునఁ బుష్టియు,
గాశ్మీరమండలమ్మున మేధయు, హిమాద్రియందు భీమయు, విశ్వేశ్వర
మ్మునఁ దుష్టియుఁ, గపాలమోచనమ్మున శుద్ధియుఁ, గాయావరోహణ
మ్మున మాతయు, శంఖోద్ధారమ్మున ధరయుఁ, బిండారకమ్మున ధృతియు,
జంద్రభాగయందుఁ గళయు, నచ్ఛోదమ్మున శివధారిణియు, వేణ
యం దమృతయు, బదరియం దురవశియు, నుత్తర కురుక్షేత్రమ్మున నో
షధియుఁ, గుశద్వీపమ్మునఁ గుశోదకయు, హేమకూటమ్మున మన్మథ
యుఁ, గుముదమ్మున సత్యవాదినియు, నశ్వత్థమ్మున వందనీయయు, వైశ్ర
వణాలయమ్మున నిధియు, వేదవదనమ్మున గాయత్రియు, శివసన్నిధి
యందుఁ బార్వతియు, దేవలోకమ్మున నింద్రాణియు, బ్రహ్మాస్యమ్ము
లయందు సరస్వతియు, సూర్యబింబమ్మునఁ బ్రభయు, మాతలయం
దు వైష్ణవియు, సతులయం దరుంధతియు, రామలయందుఁ దిలోత్త
మయుఁ, జిత్తమ్మున బ్రహ్మకళయు, సర్వశరీరులయందు శక్తియు
నెగడుదు రని వెండియు. ౨౦౮

క॥ ఎనిమిదివందల పీఠము, లును నందలి శక్తులును బొలుచు చోఁ
డెడి నో జనమేజయ యే తత్సం, ఖ్యను విన్న నఘమ్ము లడఁగుఁ
గలుగు శుభమ్ముల్. ౨౦౯

వ॥ సతీదేహ్యంగభూతమ్ములగు నీపీఠమ్ములకు యాత్రార్థమ్ముగా నరిగి పితౄదుల సంతర్పించి భగవతిం బూజించినవారు కృతకృత్యులగుదు రని వెండియు. ౨౬౦

సీ॥ భక్ష్య భోజ్యాది సంపన్నమ్ముగను విప్ర జనులకు భోజనంబు నిడి
యును న్, వాసినీ జనులను వటుకాదులను గుమారికల నట్లుల
యలరింప వలయు, నింతేల? యయ్యెడ నెవ్వఁడేనియుఁ బూజనీ
యుండు కులభేద నియతి వలవ, దయ్యెడ నుండెడి యంత్యజుఁ
డేనియు దేవీ స్వరూపుఁడు తెలియు మధిప? గీ॥ యచటఁ జే సా
పవలదు శక్త్యనుస్మృతిగను, మంత్రము జపింప వలయు నమ్మాత
ప్రీతి, కొఱకు నిష్ఠెవ్వఁ డొనరించుఁ గుజనుఁ డేని, వాని పితరు
లు బ్రహ్మలో కాను గతులు. ౨౬౧

వ॥ వాఁడును సమస్త సుఖమ్ముల ననుభవించి దేహత్యాగానంతరమ్మున దేవీ పురమ్మున ముక్తుండై వసియించు నీ నామాష్టశతంబు జపించి సిద్ధివడసినవార లనేకులు గలరని వెండియు. ౨౬౨

క॥ ఈ నామాష్ట శతమ్మును, దా నెవ్వఁడు పాత్రమందుఁ దగ వ్రా
యు నతం, డూనఁడు గ్రహ మారీ భయ, మో నరవర! వాని
తుల్యుఁ డొక్కరుఁ డున్నె. ౨౬౩

క॥ ఏ మానవుఁ డైనను దా, నామాష్టశతంబు జపమునన్ బొదలిన
వాఁ, డా మాన్యుఁడు దేవతలకు, భూమీశ్వర! శక్తిరూపము
నతం డొందున్. ౨౬౪

గీ॥ ఎవఁడు శ్రాద్ధకాలమ్మున నిది జపించు, నతని పితరులు పరగతి
కరుగు వారు, సిద్ధపీఠమ్ము లియ్యవి సెప్పనేల? ముక్తిదము లని
జ్ఞాన సుముఖము లనియు. ౨౬౫

క॥ నరవర! ప్రశ్నంబున కుత్తర మిచ్చితి నతిరహస్య తత్త్వమ్ము నీకుం

పరమాదరమునఁ దెలిపితి, నరసి మఱింకేద్ది యడిగెదవ నృపుఁ
డనియెన్. ౨౬౬

—♦ గౌరీజన్మము. ♦—

చ॥ మునివర! మంచుకొండపయి మున్నుదయించెఁ బరాంబ యంచు నీవినిచినమాట నెంతయు సవిస్తరరీతి వినంగ నెంతు స
జ్జనని కథామృతం బెవ్వఁడు చాలఁగఁ గ్రోలియుఁ దృప్తిచెందు దీ
ని నెనయు వానికిన్ మృతిజనింపదు గల్గు సుధాశి కేనియున్.

ఉ॥ నావుడు వ్యాసుఁ డిట్లను ఘనం బిటు నీకుఁ బరాంబయందు సం
భావితభావనె? ధన్యుఁడవు మాన్యుఁడ వైతి నరేంద్ర! యా సతీ
దేవి శరీరము న్విడువ దేవనతుండు శివుండు భ్రాంతిమై
నే విషయమ్ములన్ నిలువ కెల్లెడఁ ద్రిమ్మరుచుండె నొక్కఁడై.

క॥ మనమున దేవీ రూపం, బనయము ధ్యానించుచున్ సమాధిగ
తుండై, తన యంతఁ గాలయాపన, మున్ను శంభుఁ డొనర్చుచుం
డె భూపవతంసా. ౨౬౯

చ॥ జగములు శక్తిహీనత నసారములై పొలుపేద రోగముల్
నెగడె గ్రహాది బాధలు జనించె గణింపఁగరాక చింత వృ
ద్ధి గనె నిటుల్ దురుద్ధరగతిం దగు నాసమయమ్మునందు దు
ష్టగుణుఁడు తారకాసురుఁ డసాధ్యుఁడు బ్రహ్మ వరంబు పెంపునన్

గీ॥ మూఁడు లోకమ్ము లేలుచు నాఁడు నాఁటి, కెల్ల సురలను మునుల
ను బల్లిదుఁ డయి, బాధపెట్టఁ దొడంగె నప్పుఁ జంపఁ, దగ
రొరులు శివునౌరస తనయుఁ డొక్కఁ. ౨౭౦

ఉ॥ "అంగనలేని శూలి కెటు లాత్మజుఁ డుద్భవమందు"? సంచుఁ జెం
తం గొని దేవతల్ తమకుఁ దారకు బాధ యపారమై, శమ..

నష్టం గనుకున్న నెల్లరు నవమానమ యంచు వారి స్నుతింప న
య్యంగజుఁ గన్న తండ్రి యిటు లానతి యిచ్చె నుపాయశాలియై

సీ॥ కామకల్పద్రుమంబు లోకజనయిత్రి, గలదు చింతింప నేల? ని
క్కముగ మన య, వయమునం జేసి యాపె మిన్నకయ యుం
డె, మనకు నిది శిక్షయగు నంచు మదిఁ దలంచి. ౨౨౩

కం॥ లాలనమునఁ దాడనమున, నే లలనకు నైన సుతుల యెడ దయ
యుండున్, బాలకులు సేయు దుందుడు, కేలా తల్లులకుఁ గాక
యితరుల కుడుపన్. ౨౨౪

కం॥ కావున జగదంబికయై, భావమ్మునఁ గరుణ యెపుడు పరివేష్టింపన్
జీవులఁ బ్రోచెడి యప్పర, దేవిన్ శరణంబుఁ గొన్న దీనత లున్నే?

వ॥ అను కమలలోచను నాజ్ఞ సురలెల్లరును హిమశైలమ్మున
కరిగి యయ్యెడఁ బురశ్చరణ పరాయణులై దేవీయజ్ఞం బొనరించుచుఁ
దృతీయాది వ్రతమ్ముల నాచరించుచు నుండి రందుఁ గొందఱు స
మాధినిష్ణాతులును, గొందఱు నామపరాయణులును, గొందఱు సూ
క్తాసక్తులును, గొందఱు మంత్రపారాయణపరులును, గొందఱు కృ
చ్ఛ్రచాంద్రాయణ వ్రతనిష్ఠులును, గొందఱంతర్యాగ సంస్థులును,
గొందఱు న్యాససమాదరులును నై భువనేశ్వరీమంత్రమ్మునఁ బరశక్తి
పూజ నొనర్చుచు బహువర్షమ్ములు గడపు చున్నంత. ౨౨౬

ఉ॥ మేలగు చైత్రమాస నవమీ దిన మందలి శుక్రవారమం
దోలి సురాళి కట్టెదుట నొక్క మహాద్భుత తేజ మున్నత
శ్రీలలితంబు కోటిశశి శీతల మర్క సహస్ర కాంతి సం
కీలితమై తటిత్కలనఁ గేరుచు నుద్భవమందె శోణమై. ౨౨౭

వ॥ ఘొండియు. ౨౨౮

సీ॥ మూర్తిమంతమ్ములై మొనసి వేదములు నాలుగు నాల్గు దిక్కు
లఁ బొగడుచుండ, నాద్యంత రహితమై యనవద్యమై యూర్ధ్వ

గతియుఁ దిర్యగ్గతి గనక కర చ, రణ ముఖా ద్యవయవ ప్రావృ
తమ్మును గాక స్త్రీ పుం నపుంసక స్థితి నొలయక, దీప్తిచే సమ
రుల దృక్ప్రసారమ్ముల మిఱుమిట్లు గొల్పుచు మెఱసి యంత, గీ॥
నా మహాతేజ మంగనయై మనోహర స్వరూపమ్ము తనరఁ గర
మ్ము నమర, వరుల మనముల నానంద వార్ధి ముంచె, నా విధం
బట్టి దిట్టిది యనఁగ రాదు. ౭౭౯

సీ॥ కమలకుట్మలముల క్రొమరు గాదనఁ జాలు గబ్బి గుబ్బల నీవి గ
లుగు దానిఁ, గల రణత్కింకిణికా జాలసింజత్సుమంజీర మేఖలల్
మలయుదానిఁ, గనక కేయూరక గ్రైవేయ కాంగద గళబంధ
ముల పొల్పు గలుగుదాని, మొగలిదళముల సొబగుమీఱి ప్ర
సించు నీలకుంతలములు నెగడుదానిఁ, గీ॥ గప్పురఁపుతావి నెల్లెడ
గుప్పు వీడి, యంపు బల్ తావి నొప్పు నాస్యమ్ము దానిఁ, బృథు
నితంబ బింబమ్మున వెలయు దానిఁ, గనక తాటంక యుగళమ్ము
నెసయుదాని. ౭౮౦

సీ॥ అష్టమీచంద్రబింబాభ లలాటమ్ము నాయతభ్రూవిలా సాస్పదం
బు, రక్తారవింద విరాజన్నయన మున్నత ఘ్రాణ మువ్వ దధర
సమేత, మబ్జరేఖాసముద్యచ్ఛిర మమల ముక్తాహార మిద్ధ రత్న
మకుటంబు, కుందకుట్మల దంత కోటీ విలాసంబు కాశ్మీర తిలక
సంకలిత మతుల, గీ॥ మల్లికా మాలతీ కవ న్మాలికాభి, కలిత సు
కేశ పాశంబు కేవ లారు, ణాంబరంబును బాహ్వాది కాయుధ స
ముపేత మగు దివ్య రూపంబు వెలయు దాని. ౭౮౧.

చ॥ పొలుపగు బాడిమ్మా కుసుమ పుంజము నాఁ దగు కాంతిదాని స
జ్జ్వలములు నాల్గుబాహువు లెసంగెడి దాని సమస్తకామముల్
చిలికెడు దాని తేనగవు చెన్నలరారెడు దాని నిత్య శ్రీ
లీల కరుణా సనాథయగు దానిఁ గనుంగొని రంబికన్ సురల్.

క॥ కని మ్రొక్కెడి యానందా, శ్రునిరుద్ధ స్వనులు ప్రేమ చుం
బిత నిజలో, చనులును నై తన్మయమగు, మన మొండేమియు
ను వినమి మాన్పెడి పిదపన్. ౭౮౩

వ॥ ఎట్టకేలకు ధైర్యమ్ము దెచ్చికొని యజ్జగదంబ నిట్లు సన్నుతించిరి. ౭౮౪

సీ॥ రజ్జువున మాలయందు సర్ప భ్రమంబు, వడువున జగమ్ము నీ
యందు భ్రాంతి కల్పి, తం బగు నని తెలియని కతమున నిన్నె,
జేఁగిన మీఁదట భ్రాంతి యడఁగు జగమున. ౭౮౫

క॥ తత్త్వమట కుదాహృతి సంవిత్తును నగు నిన్ను భువన విభ్వ వటంచుం
జిత్తైన్మాత్రి వటలంచున్, బత్తిమెయి నమస్కరించు వారముతల్లీ!

వ॥ అఖిలానందంబును బ్రణవంబును హ్రీంకారమ్మును బ్రత్యగాత్మయును నీస్వరూపమ్ము లాగమ తాత్పర్య భూమికయు నవస్థాత్రియ సాక్షిణియుఁ బంచ కోశాతిరిక్తయు నగు నీకు నమస్కారము. త్వం పదమ్మునకు వాచ్యంబ వగు నిన్ను నా నా మంత్రాత్మక చనుచు నుతింతు మని శ్రీ సూక్తంబులఁ దన్ను నుతించు నిర్జరులం గాంచి సుధా మధుర స్వరంబున నజ్జగదంబ యిట్లనియె. ౭౮౭

క॥ దేవతలార! మదస్థము, మీ వచ్చిన కార్య మేమి? మీ మొగము
లు శో, కావిలత నొంద నేల? ము, దానవహా యగు నేను వరదనై
యుండంగన్. ౭౮౮

క॥ నాయందు భక్తిగలవా, రేయెడ నాపదల నొందిరేనియు సత్యం
బాయాపద దొలఁగించి ము, దీయుల నొనరింతునను ప్రతిజ్ఞ
యెఱుఁగరే? ౭౮౯

చ॥ అనుచు దయా సమేతముగ సానతి యిచ్చిన దేవి పల్కులన్
విని ముదమందుచున్ సురలు నిర్భయులై తమ దుఃఖ మీఁగలిన్

మనవియొనర్చి, రెండు భువనమ్ముల నెచ్చట జేసి నీకునం
గన విన రాని సంగతులు కల్లలు గావె ప్రపంచ మాతృకా. ౭౯౦

క॥ తారకుఁ డసురకులుఁడే, పార సరోజాత భూదయాపాత్రింబై,
కోరిన వరములు గొని దు, ష్ప్రారంభతఁ జేసి మమ్ము బాధిం
చు నొగిన్. ౭౯౧

క॥ శివు వలనం బుట్టిన వాఁ, డు వధించెడి వాని శివుఁ డనుభార్యా
వై, భవ మెఱుఁగని వాఁ డెటు సం, భవమందఁగ గాను లోకం
బు భవ్యపదుఁ దల్లీ! ౭౯౨

చ॥ అని విలపించు దేవతలయందు దయాంతరయై పరాంబ యి
ట్లనియె మదీయ శక్తియు హిమాద్రికిఁ బుత్రిక యై జనించు నా
పెనుఁ బురవైరి కిల్లరికను బెండిలి సేయుఁడు గాన జేసి యా
తనికిఁ గుమారుఁ డింపొదము దారకునిన్ వధియించుఁ బొండిఁకన్

వ॥ అను పరాంబ పల్కులకు సంతసించి సురలతోడం జను
దెంచిన హిమాచలరాజంబ కిట్లనియె. ౭౯౪

క॥ ఏమీ! నాపుణ్యము త, ల్లీ! మా యింటం జనించితే లీలాకృతివై,
కామిత ఫలదాయిని నా, నేమమ్ము ఫలింప నేర్చెనే? యిప్పటికిన్

క॥ జనుఁడన్ మందుఁడ నే నె, క్కడ? చిద్రూపిణి పరాంబికయు ద
యచే నా, కడుపునఁ జనించుటయు నె, క్కడ? జన్మశతములఁ
కైనఁ గలుగునె తల్లీ! ౭౯౬

గీ॥ అశ్వమేధాది యాగమ్ము లాచరించు, సుకృతులేనియు నీరూపు
చూడ లేరు, తాదృశంబగు రూపమో తల్లి! నా గృహమున జని
యించు టరిది భాగ్యంబ కాదె? ౭౯౭

శా॥ మంచుం గొండ! యనేక జన్మముల నేమం బెంతగా నొప్పునే?
యాచు నన్నును నిన్ను భక్తకరుణాయాదఃపతిం గాఁగ న

గ్గించుచున్ లోకము మత్ప్రియత్రాణము విముక్తింజెందు నోతల్లి! ని
ర్మించున్ వేత్రాక పుణ్యలోకమును జేర్మిన్ బ్రహ్మ యవ్వారికిన్.

వ॥ సర్వవేదాంత సారభూతంబగు నీ విశ్వరూపం బొకమరి సాక్షాత్కరింపం జేసి శ్రుతి సమ్మతమ్ములగు భక్తి జ్ఞాన యోగమ్ము లానతిచ్చి కృతార్థుం జేయుము నావుడు హిమవంతునకు వికసిత ముఖపంకజ యగుచు నప్పరాంబ శ్రుతి గూఢంబగు నా రహస్యం బిట్లు వక్కాణించె. ౭౯౯

—॥ దేవీ విశ్వరూప పరిదర్శనము. ॥—

క॥ అమలం బనుపమ మవిత, ర్క్య మనామ యమేకముం బరబ్రహ్మా
ఖ్య, ఖ్యము సంవిత్తును నగు తే, జ మనఁగ విను నేనమూ రసాధర
వశాళీ. ౮౦౦

గీ॥ తత్సహజ శక్తి మాయ నాఁ దనరు నది య, సతియు సతియును
నుభయానుగతియుఁగాక, శశికిఁ జంద్రిక యగ్ని కుష్ణతయు భా
స్క, రునకు దీధితిరీతిగాఁ దనరుచుండు. ౮౦౧

వ॥ స్వీయశక్తిసమాయోగమ్మునం జేసి యేన బ్రపంచమ్మునకు బీజంబ నైతి. నస్మచ్ఛక్తి యనఁగా మాయ. యది తపస్తమోజడాది నానానామంబులు గలయది. ఆ యీ నామమ్ములెల్ల నిగమాదిప్రసిద్ధంబులు. కాని, యున్మెపండితుల స్వకపోల కల్పితంబులు గావు. అమ్మాయ జీవాశ్రిత యగుపట్టున నవిద్యయనఁ బఱఁగు. దానికి స్వాశ్రియ వ్యామోహ కృత్త్వంబొండు దోసంబు గలదు. తద్దోషమ్మునుండి రక్షించి జీవునకు మోక్షం బొసంగుటయు సృష్టికి ముఖ్యప్రయోజనంబు. మాయాప్రతిబింబితమ్మగు చైతన్యంబు సృష్టికి నిమిత్తకారణంబు. మాయసమవాయికారణంబు. దృశ్యంబగుకతన

మాయాజడంబును జ్ఞానమువలన నశించుటంజేసి మిథ్యయునగు. చైతన్యంబు దృశ్యంబుగాదు. కాన నిప్పరవస్తువును జడమనరాదు. ఇయ్యది దీపమ్మెపుడుఁ బరప్రకాశకమ్మును స్వయంప్రకాశమానమ్మును నని యెఱుంగునది. జాగ్రదాద్యవస్థాత్రితయమ్మునం దిదియొక్కటేగతి భాసించు. నియ్యది సంవిదాత్మకంబు, సుఖాత్మకంబు, పరప్రేమాస్పదంబగుకతన నానందాత్మకంబు నిత్యంబు, సత్యంబు, దీనికన్న నితరమ్ము మిథ్య. కావున నప్పరవస్తువున కసంగత్వమును నపరిచ్ఛిన్నత్వమును స్ఫుటముకదా? ఏవంభూతమగు పరవస్తువును నేన. నేను జ్ఞానాత్మికనుగాని జ్ఞానధర్మిణినిగాను. జ్ఞానరూపమ్మును బ్రాహ్మమ్మును ద్వైతజాలవివర్జితమ్మును నగు. పరవస్తువు కామకర్మాదియుక్తయగు స్వీయమాయకతమ్మునను బూర్వానుభూతసంస్కారవశమ్మునను గాలకర్మవిపాకమ్మునను దత్త్వావివేకనిమిత్తమ్మునను సిసృక్షాభాజనంబగుచున్నయది. ఈసర్గంబు బుద్ధిపూర్వకంబుగాదు. ఇంతదనుక నలౌకికమ్మగు నారూపమ్ము నీకుం జెప్పంబడినది. ఇదియ యవ్యాకృతంబును నవ్యక్తంబును, మాయాశబలితమ్మును, సర్వకారణకారణమ్మును, నాదితత్త్వమ్మును, సచ్చిదానందవిగ్రహమ్మును, సర్వకర్మఘనీభూతమ్మును, నిచ్ఛాజ్ఞానక్రియాశ్రయమ్మును, హ్రీంకారమంత్రవాచ్యంబును, నని యెఱుంగునది. ఇద్దాన శబ్దతన్మాత్రరూపకంబగు నాకాశమ్మును దానివలన స్పర్శాత్మకంబగు వాయువును, దానివలన రూపాత్మకంబగు తేజమ్మును, దానివలన రసాత్మకంబగు జలమ్మును, దానివలన గంధాత్మికయగు భూమియుఁ బొడమె, నందాకాశమ్మునకు శబ్దమ్మును, వాయువునకు శబ్దస్పర్శమ్ములును, దేజమ్మునకు శబ్దస్పర్శరూపమ్ములును, నుదకమ్మునకు శబ్దస్పర్శరూపరసమ్ములును, భూమికి శబ్దస్పర్శరూపరసగంధమ్ములును, గుణమ్ములీ భూతపంచకమ్మువలన

వ్యాపకమ్మును వాయురూపమ్మును నగు లింగదేహమ్ముద్భవించె. సర్వప్రాణాత్మకంబగు నియ్యదియ యాత్మకు సూక్ష్మదేహంబని తెలియఁదగు. కారణదేహంబవ్యక్తంబు, దీనియంద జగంబు బీజరూపమ్ముననుండు. నియ్యదియ లింగదేహమ్మునకు హేతుభూతంబు. దీనిం గుఱించి మున్ను వివరింపఁబడియె. పంచీకరణమార్గమ్మునంజేసి పంచమహాభూతమ్ము లుద్భవించెఁ, దత్ప్రకారంబు వివరింతు. ౮౦౨

తే॥గీ॥ ముందుఁ బంచమహాభూతములను రెండు, భాగములుచేసి యం
దొండుభాగమునకు, నాల్గుభాగమ్ములను గల్పనంబొనర్చి, య
వియు స్వస్వేతర ద్వితీయాంశమందు. ౮౦౩

వ॥ యోజింపవలయు,నిట్లుయోజించినసయ్యైభూతమ్ములొక్కొక్కటి పంచావయవమ్ములుగ నేర్పడు. దీనినే పంచీకరణమని చెప్పుదురు పంచీకృతభూతజన్యంబగు దేహంబ నాకుస్థూలదేహమ్ము. పంచభూతసత్త్వాంశమ్ములవలన జ్ఞానేంద్రియమ్ము లైదునుంగలిగె. నవియేకమై యంతఃకరణమ్మనాఁదగె. నది వృత్తిభేదమ్మున నాల్గుభేదమ్ములు గలయది. యందు సంకల్పవికల్పాత్మకంబగునెడ మనంబనియు, నిశ్చితంబగునెడ బుద్ధియనియు, నిత్యానుసంధానపరమ్మగునెడఁ జిత్తమ్మనియు, నహంభావావృతంబగునెడ నహంకారంబనియు, నుడువంబడు. రాజసాంశమ్మువలనఁ గర్మేంద్రియమ్ము లైదునుం గలిగె. నవియేకమై ప్రాణంబునాఁబరఁగు. నది ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానభేదమ్ముల నైదువిధమ్ములుగలయది. యందు హృదయమ్మునఁ బ్రాణమ్మును, గుదమ్మున నపానమ్మును, నాభియందు సమానమ్మునుఁ గంఠమ్మున నుదానంబును, సర్వశరీరమ్మున వ్యానమ్మును, నివసించుఁ ద్వక్చక్షుశ్శ్రోత్రజిహ్వాఘ్రాణమ్ములు, వాక్పాణిపాదపాయూపస్థంబును, ప్రాణాపానవ్యానోదానమ్ములును, బుద్ధియును, మనమ్మును, గలసి లింగం

బనఁదగు నస్మదీయసూక్ష్మశరీరంబు. వెండియుఁ బ్రకృతివిశేషమ్ము లాలింపుము. మాయయనియు, నవిద్యయనియు, రెండుదెఱంగు లందు (1) సత్త్వాత్మికమాయ (2) గుణమిశ్రిత యవిద్యయని యెఱుంగునది యందు స్వాశ్రయసంరక్షకమ్ము మాయ. యందిశిత్ప్రతిబింబంబీశ్వరుం డతండు సర్వజ్ఞుండును, సర్వకర్తయును, సర్వానుగ్రహ కారకుండును, నాఁబడు; నవిద్యాప్రతిబింబంబు జీవుండనఁ బరఁగు; నీయిరువురకు (3) నవిద్యానిమిత్తకంబగు పూర్వోక్తదేహత్రయాభిమానమ్మున నామత్రితయంబుగల దందుఁ (4) బ్రాజ్ఞతైజసవిశ్వ నామమ్ములు జీవునకు నీశసూత్రవిరాట్పదమ్ము లీశ్వరునకుం జెల్లు నందు జీవుండు వ్యష్టిదేహాభిమానియు, నీశ్వరుండు సమిష్టిదేహాభిమానియు నగునని వెండియు. ౨౦౮

క॥ జీవానుగ్రహకామమ్ము, చే విశ్వంబెల్లఁ బానచేయును నానా, భావ
ములఁ నీశ్వరుఁడు మ, ద్భావుండై నాదుశక్తిఁ దగఁ బ్రేరితుఁడై.

చ॥ సకలచరాచరమ్ములును శక్తికృతమ్ముల యట్టి నామమా
యకు మఱినాకు నెన్నఁ బరమార్థతభేదములేదు; చూడ లౌ
కికులకు భేదముండు నది కేవలమత్కృతే మింకఁ దత్త్వద
ర్శకులకుఁ దత్త్వమొక్కటియ శాస్త్రనిదానము భూధరోత్తమా!

ఆ॥వె॥ అట్టి నేను జగమునఖిలమ్ము సృజియించి, ప్రాణమగ్రించుంద ప
రిషవిల్ల, నందుఁజొచ్చియుండు నట్లుకాకున్న లో, కాంతరగతి
ఘటనయగుటయెట్లు? ౨౦౯

1 సత్త్వాత్మక=శుద్ధతత్త్వ.   2 గుణమిశ్రిత=మలినసత్త్వ
3 అవిద్యయన మాయయు, నవిద్యయు నని వ్యాఖ్యాత.
4 కారణదేహాభిమాని ప్రాజ్ఞుండు, సూక్ష్మదేహాభిమాని తైజసుడు, స్థూలదేహాభిమాని విశ్వుండు.

వ॥ ఉపాధిభేదమ్మున ఘటాకాశాదులకు భేదంబు కల్పితంబగుపగిది మాయాభేదమ్మునంజేసి నాయందును భేదమ్ముకల్పితమ్ము. భాస్కరుండు చ్చనీచాదివస్తువుల వెలిగించియు, దుష్టుండు గాని తెలంగున నేనును దత్తద్వస్తుగతదోషమ్ములకు భాజనంబుగాను. బుద్ధ్యాదినిష్ఠంబగుకర్తృత్వమ్మును వివేకశూన్యులు నాయందుఁగల్పింతురు కాని వివేకులిట్లుపొరఁబడరు. ఘటాకాశ మహాకాశమ్ములపగిది జీవాత్మపరమాత్మలకు భేదంబుకల్పితంబు. జీవబహుత్వంబువడువున నీశ్వరబహుత్వమ్మును, మాయాకల్పితంబయగు. నిందిృయసంఘాత వాసనాభేదభేదితయగునవిద్య జీవబహుత్వమ్మునకును, గుణసంఘాత వాసనాభేదభేదితయగునవిద్య యీశ్వరబహుత్వమ్మునకును గారణంబగునని వెండియు

సీ॥ నేన యీశ్వరుఁడను నేనసూత్రాత్ముఁడ నేనవిరాడాత్మ నెలుఁగు
మయ్య, హరిహరబ్రహ్మలు నావైష్ణవియు గౌరియును బ్రాహ్మి
యును నేన; యినుఁడు శశియు, దారకలును నేన; తస్కరవ్యాధచాం
డాలురు నేన; యన్యంబులైన, పశుపక్షులును నేన; పరమోత్తము
లు కర్మఠులు నేన; దుష్కర్మకులును నేన; తే॥గీ॥ యఖిలభూతమ్ము
లందు నాకన్న వేఱు, లేదు ఫణిమాలకాది విభేదములను, నొంది
యును రజ్జువేకమైయుండుపగిది, నేన వెలుఁగుదునెందు నో హిమగి
రీంద్ర! ౮౯

క॥ అని నొడువు వప్పరాంబం, గని హిమగిరి దేవి! నీయఖండాకారం,
బునుఁ గనుఁగోనఁగా నెంచెద, ననవుడు విశ్వస్వరూప మంబయుఁ
జూపెన్. ౯౦.

వ॥ సురలును లోచనభీకరంబగు తద్విరాడ్రూపంబుఁ గాంచి విస్మితులైరి; యారూపంబెట్టిదంటేని? ౯౧

సీ॥ వ్యోమంబు శిరము, సూర్యుండు చంద్రుండులోచనములు, చెవులు

దిశలు, తొలిచదువులు మధురంపుఁబల్కులు, పవనంబు ప్రాణ
ము, ప్రపంచము హృదయము, ధరిత్రి కటి, ఖంబు నాభి, భగ
ణము వక్షము, మహర్లోకంబు మెడ, జనోలోక మాస్యము, ల
లాట మరయఁ దపోలోక, మింద్రులెల్లరు బాహువు, లిదియుఁ
గాక, తే॥గీ॥ నాస గంధంబు, దస్రులు నాసికావివరములు, పవ
లు రాత్రి ఱెప్పలు, జలంబు కాకుదంబు, రసంబు నాల్క, కను
బొమలు బ్రహ్మలోకమ్ము, యముఁడు దంష్ట్రలు, మఱియును.

వ॥ స్నేహంబు దంతమ్ములు, మాయహాసంబు, నేత్రాంతప్రసారంబు స్వర్గమ్ము, వ్రీడ యుత్తరోష్ఠమ్ము, లోభం బధరోష్ఠంబు, ధర్మమార్గంబు పృష్ఠంబు, ప్రజాపతి మేఢ్రమ్ము, సముద్రంబులు కుక్షి, పర్వతమ్ము లస్థులు, నదులు నాడులు, వృక్షంబులు కేశంబులు, బాల్యయౌవనకౌమారవార్ధకమ్ములు గతులు, మేఘమ్ములు లోమమ్ములు, సంధ్యలు వసనంబులు, చంద్రుండు మనంబు, హరి విజ్ఞానంబు, రుద్రుఁ డంతఃకరణమ్మునుగా దంష్ట్రాకరాళంబును, నానాయుధ ధరంబును, బ్రహ్మకుతోద్రదనంబును, సహస్రశీర్షమ్మును, సహస్రనయనంబును, సహస్రపాదమ్మును, గోటిసూర్యప్రకాశమ్మును, విద్యుత్కోటిసమప్రభంబును, భయంకరమ్మును, ఘోరమ్మును, హృదక్షిత్రాసకారకమ్మును నగు నమ్మహారూపమ్ముఁ గాంచి కంపమానహృదయుల్లగుచు దేవతలు మూర్ఛిల్లి పడంపడి కెలననున్న వేదమ్ములు ప్రబోధింప లేచి ముకుళితకరకమలులై. ౮౧౩

శా॥ నీరూపంబు జగద్భయంకరము నెంతేఁజూచి మూర్ఛాభయా
బారంగొంటిమి నీదుసంస్తవము సేయన్నేర్తుమే? త్వత్పదాం
బోరుహద్వంద్వముఁ గొల్చుపామరుల మమ్ముం బ్రోవుమో దేవి! వి
శ్వారూఢంబగు నీస్వరూప ముపసంహారంబుఁ గావించుచున్. ౮౧౪

వ॥ అగ్నియు సూర్యచంద్రులును నోషధులును దేవతలును సాధ్యులునుఁ బశుపక్షిమృగాదులును మనుజులునుఁ బ్రాణాపానంబులును వ్రీహియవంబులును తపంబును శ్రద్ధయు సత్యంబును బ్రహ్మచర్యవిధియు (1) సప్తప్రాణార్చులును సప్తసమిధలును హోమమన్త్రలును లోకంబులును సముద్రంబులును నదులునుఁ బర్వతంబులును సర్వరసంబులును సర్వౌషధంబులును జన్నంబులును యూపంబులను దక్షిణలును ఋగ్యజుస్సామంబులును నెందుండిజనించె నట్టి సర్వాత్మకునకు నమస్కరించెదమని వెండియు. ౪౧౫

తే॥గీ॥ పరమమగు నీదువిశ్వరూపంబు విడిచి, మున్నుకైకొన్న యా
జగన్మోహనంపు, రూపుచూపుము మాభీతిమాపుమంచుఁ, బ్రా
ర్థన మొనర్చు నమరులయందుఁ బేర్మి. ౪౧౬

వ॥ పిదప నంబయు నా విశ్వరూపంబుచాలించి తొంటిరూపంబుకైకొని యమరులకిట్లనియె. ౪౧౭

ఆ॥వె॥ మందభాగ్యులగు నమరులుమీరేడ? నా,విశ్వరూపమేడ? భీతి
నొందు,టబ్బురంబె? నే దయామతి మీకుసా,క్షాత్కరింపఁజేయఁ
గడఁగితిఁజూఁడి. ౪౧౮

—మోక్షమ్మునకు జ్ఞానంబావశ్యకమనుట—

క॥ యాగంబుల దానంబుల, నాగమముల మేటితపములాదిగ నేయే,
యోగముల నైన నన్నుఁ, వే గనుఁగొనఁ జాలుటబ్బునే?
కొంచెనికిన్.. ౪౧౯

వ॥ అనిచెప్పి హిమగిరినుద్దేశించి గిరీంద్రా! ప్రకృతంబాలింపుము పరమాత్మ యుపాధిభేదమ్మున జీవత్వమ్ముఁజెంది కర్తృత్వాద్యనుగ

1 ప్రాణములు, అర్చిస్సులు, అని ద్వంద్వము.

తుండగుచు ధర్మాధర్మైకకారణంబులగు నానాకృత్యములొనర్చుచు నానాయోనులఁ జనించుచు సుఖదుఃఖమ్ములనుభవించుచు మరలఁ దత్తత్కర్మానుభవమ్మునంజేసి నానాశరీరమ్ములు తాల్చుచు సుఖదుఃఖానుభవంబొనర్చుచు ఘటీయంత్రంబుచందమ్మున విరామంబుగొనక యజ్ఞానంబునంబడి పొరలుచుండు. ౮౨౦

సీ॥ కావున మనుజుఁ డజ్ఞానంబు నశియించుపొంటె విద్యాభ్యాసమును
నొనర్పవలయు; జన్మంబు సఫలమగుటయుఁ బురుషార్థసమాప్తియు
నమృతముక్తదశయు నజ్ఞానంబు నశియించుటయ కాదె! యజ్ఞానజ
మగు నుపాస్తియొండె, గర్మంబులొండె నజ్ఞాననాశనమునఁ గారణ
ములు కావు; కాని రాగ, తే॥గీ॥ దోషముఖ్యములైనట్టి దోసఁగు
లెసఁగఁ జేయుఁ గాన ననర్థంపుఁ జేటుఁ దెచ్చు, గర్మములవంకఁ బోక
విజ్ఞానమహిమఁ జెందుపొంటెఁ బ్రయత్నమ్ము చేయవలయు. ౮౨౧

వ॥ కొందఱు కైవల్యమ్మునకు విజ్ఞానంబ కారణంబైనను "కుర్వన్నేవేహకర్మాణి" యను ననుశాసనంబు కలిమిఁ గర్మంబును తత్ప్రాప్తికి సహాయంబనియు హితకారియనియుం బలుకుదురు. హృద్గ్రంథిజన్యంబగు కర్మమ్మునకు హృద్గ్రంథిభేదసాధనంబగు విజ్ఞానంబునకును దమఃప్రకాశంబులకుంబలె యోగపద్యంబు సంభవింపదు. కావున వైదికంబులగు సర్వకర్మంబులును చిత్తశుద్ధికరమ్ములని యెఱింగి శమదమతితిక్షావైరాగ్యసంభవపర్యంతమ్మును గర్మమ్ములొనర్చుచుఁ బిదప సర్వసంగపరిత్యాగంబు చేసి శ్రోత్రియుండును బ్రహ్మనిష్ఠుండును నగు గురువరుఁ గాంచి నిర్వ్యాజంబగు భక్తిఁ దఖుక్తాత్త వేదాంతశ్రవణంబు సేయుచుఁ దత్త్వమస్యాది వాక్యమ్ములకర్థంబు విచారించునది.

తే॥గీ॥ "తత్త్వమసి" యను వాక్యమద్వైతబోధకము తదర్థమెఱింగినవి
మలమతియ యేను; నేనయ తండు; గిరీంద్ర! తేట తెల్లముగను

తదర్థంబు తెలియ వినుము. ౮౨౩

వ॥ తత్పదమ్మునకు సర్వజ్ఞత్వవిశిష్టచైతన్యంబును, త్వం పదమ్మునకుఁగించిదజ్ఞత్వవిశిష్టచైతన్యంబును, వాచ్యంబు. అసి పదవాచ్యంబైక్యం బిదిపదార్థంబు. సర్వజ్ఞత్వవిశిష్టచైతన్యంబును గించదజ్ఞత్వవిశిష్టచైతన్యమ్మును నొక్కటియేయని వాక్యార్థం బట్టియర్థంబు విరుద్ధంబుకావున తత్త్వంపదమ్ములకు జహదజహల్లక్షణచేఁ జైతన్యమాత్రార్థకత్వంబుస్వీకరించి యితరార్థంబు పరిహరింపవలయు. నట్లని చైతన్యంబుచైతన్యంబునొక్కటియేయని యవిరుద్ధంబగు వాక్యార్థంబు లభించునని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె. ౮౨౪

తే॥గీ॥ స్థూలమును, గారణంబును, సూక్ష్మమనఁగ, మూఁడు దేహం
బులాత్మకు మున్నవాఁడు, లవి నశింపఁగ నందున్న నైదుకో
శ,ములనుదాఁటిన నా బ్రహ్మపుచ్ఛమరయు. ౮౨౫

వ॥ పంచీకృతమహాభూతసంభవంబును భోగాలయమ్మును జరావ్యాధిసంయుతమ్మును నగునది స్థూలదేహంబు. జ్ఞానకర్మేంద్రియయుతంబును ప్రాణపంచకయుతంబును నపంచీకృతభూతసంభవంబును మనోబుద్ధియుతంబును సుఖదుఃఖాద్యవబోధకంబును నగునది సూక్ష్మదేహంబు. అనాదియు ననిర్వచనీయమ్మును నగునజ్ఞానంబ కారణదేహంబు. ఈ దేహత్రయమ్ము నశియించినపిదపఁ గేవలాత్మమిగులు. నితనికి జననమరణమ్ములు లేవు. శాశ్వతమ్మును నిత్యమ్మును బురాణంబును నణువుకన్న నణువును మహత్తుకన్న మహత్తును జంతు (1) గుహానిహితంబును. నేతినేతితివాక్యపరిశిష్టమ్మునుహానకర్తృత్వహానకర్మత్వదూరమ్మును నగు నాత్మవస్తువును వితశోకులగువారు సాక్షాత్కరింతురు. ౮౨౬

1 బుద్ధి

సీ॥ రథియాత్మ దేహంబు రథము సారథిబుద్ధి ప్రగ్రహంబు మన మింద్రి
యాళి వారువము లింద్రియములు మనము గూడి తద్గోచరములగు
పలువిషయముల నాత్మ యనుభవించునటంచు మునులందు రయ్య
విద్యయు నమనస్కత్వ మశుచి విధము గలవారలెన్నఁడు గాంచ
రుతత్పదమును సంసృతినిబడి పొరలుచుందురి, తే॥గీ॥ విద్యయును
సమనస్కత్వవిధియు శుచితయును గలుగువారు తత్పదములభిం
తురి, రజ్జువు మనంబు తెలివి సారథిగఁ గల్గువాఁడు తుదముట్టు ను
త్పదార్థమ్ము నందు. ౮౨

వ॥ ఇట్లు శ్రుతిమత్యనుసారంబుగ నాత్మచే నాత్మ నిశ్చయంబొ
నర్చి నిదిధ్యాసనమ్మున నాత్మరూపనగు నన్నుఁ దలంచునది. యోగ
వృత్తికముగ్న దేవీప్రణవంబగు హ్రీం కారమ్మునందలి యక్షరత్రి
యార్థంబు విచారించి హ కారంబు స్థూలదేహంబనియు ర కారంబు
సూక్ష్మదేహంబనియు ఈ కారంబు కారణదేహంబనియు హ్రీం కా
రంబు తురీయంబగు దేవీరూపంబనియు నిట్లు సమష్టివ్యష్టి దేహంబులు
నిర్ణయంబొనర్చి పిదప నవ్వానికైక్యమ్ము నిశ్చయించి నిలీనాక్షుండ
గుచు నాసాభ్యంతరసంచారులగు ప్రాణాపానంబుల సమంబొనర్చి
హతవిషయాకాంక్షత్వమ్మును వీతదోషత్వమ్మును విమత్సరత్వమ్మును
నసర నిర్వ్యాజమ్మగు భక్తి పెంపున నీరావంబగు గుహాముఖంబుఁ బ్రి
వేశించి హ కారరూపుండగు విశ్వాత్మను ర కారరూపుండగు తైజసా
త్మయందును నవ్వాని ఈ కారరూప ప్రాజ్ఞాత్మయందును నవ్వాని
హ్రీం కారమ్మునందును బ్రవిలాపమ్మొనర్చి వాచ్యవాచకతాహీన
మ్మును ద్వైతభావవివర్జితమ్మును నఖండంబును నగు సచ్చిదానంద
మ్మును చైతన్యాగ్నిదీపశిఖాంతరమ్మున భావించుచుఁ దద్భావనంజే
సి మదీయసాక్షాత్కారంబుఁ గాంచి మద్రూపుండగుచు మదైక్య
మ్ముఁ గాంచు నని నవిని హిమవంతుండంబకిటనియె. ౮౩

తే॥గీ॥ తత్త్వదర్శనమునకు సాధనము యోగ, మంబ! సంవిత్ప్రదాయక
మంచు బల్కితి, తెలియఁ జెప్పుము తద్విధి తేటతెల్ల, ముగను భక్తసి
ధి స్వవిధగ దెచేయు? ౨౯

— యోగమంత్రవివేచనము. —

వ॥ అని వినయావనతుండగుచు నడుగుటయు నంబిక "రి
కింద్రా! యోగంబన జీవాత్మైక్యంబకాని వేఱొండుగాదు. తత్ప్ర
కారం బెఱింగింతు. యోగవిఘ్నకరమ్ములగు కామక్రోధలోభమోహ
మదమాత్సర్యమ్ములను యమనియమాసనప్రాణాయామ ప్రత్యాహా
రధారణ ధ్యాన సమాధులనియెడి యష్టయోగాంగమ్ములచే జయింపవ
లయు. నహింసయు సత్యమ్మును నస్తేయమ్మును బ్రహ్మచర్యంబును
దయయు నార్జవమ్మును క్షమయు ధృతియు మితాహారమ్మును శౌచ
మ్మును నను నీపదియు యమంబులు. తపంబును సంతోషంబును నా
స్తికత్వమ్మును దానమ్మును దేవపూజయు సిద్ధాంతశ్రవణమ్మును లజ్జ
యు మతియు జపమ్మును హోమమ్మును నను నీపదియు నియమమ్ములు
పద్మాసనమ్మును స్వస్తికమ్మును భద్రమ్మును వజ్రాసనమ్మును వీరా
సనమ్మును నను నివ్వైదును నాసనమ్ములు. ౩౦

గీ॥ చరణతలములు రెండును సక్థులందుఁ జేర్చి బొటవ్రేళులను రెండు
చేతులఁ గొన, వలయు వ్యుత్క్రమముగు గతిసలయి కెడలి, యదియ
పద్మాసనము భూధరాధినాథ. ౩౧

సీ॥ చరణతలమ్ముల జానూరుమధ్యభాగమ్ముననిడి ఋజుకాయుఁడగు
ట, స్వస్తికమ్మండ్రు 1 సీవని పార్శ్వములయందు గుల్ఫద్వయ
మ్మిడగులఁ గనిల్పి, యండకోశాధస్సమర్పిత పాదపార్ష్ణి యగుచుఁ

1. సీవని = అండస్సాళిరా.

కరములచేతఁబట్టికొనుట భద్రాసనమనియుంద్రు జానుభాగము
లందుఁబ్రత్యఙ్ముఖమ్ములైన, గీ॥ వ్రేళ్లుగలచేతులనిమిడ్చి కాళ్లు
తొడల,యందుఁ గ్రమముగనిడుట వజ్రాసనమగు, నొకపదము
క్రిందఁదొడ మీఁదనొకటియుంచి,యమర ఋజుకాయుఁడగుట
వీరాసనంబు. ౧౩౨

వ॥ షోడశమాత్రాప్రణవోచ్చారణకాలమ్మున నిడానాడిచే బాహ్యవాయువునాకర్షించి చతుష్షష్టిమాత్రాప్రణవోచ్చారణకాలమ్మున సుషుమ్నానాడిచే నద్దానినాఁగి ద్వాత్రింశన్మాత్రాప్రణవోచ్చారణకాలమ్మునఁ బింగళానాడిచే నల్లన రేచించుట ప్రాణాయామమ్మనాఁబడు. నియ్యది సగర్భవిగర్భభేదమ్మున రెండుతెఱంగు లందు జపధ్యానాదిసహితంబాద్యంబు. తదపేతంబుద్వితీయంబు. ౧౩౩

గీ॥ క్రమముగా నిట్టులభ్యాసకలన నెగడు,ధన్యులకు స్వేదకంపభూ
త్యాగములు ల,భించు నందాద్యమధమతమించు రెండ,వయది
మధ్యమమగు మూఁడవయదిమేలు. ౧౩౪

వ॥ స్వస్వవిషయమ్ముల నిరర్గళమ్ముగసంచరించు నింద్రియమ్ములనరికట్టుట ప్రత్యాహారంబు. మఱియు నంగుష్ఠగుల్ఫజానూరుమూలాధారలింగనాభులయందును హృ 1 ద్గ్రీవాకంఠదేశమ్ములయందును 2 లంబికయందును నాసయందును భ్రూమధ్యమస్తకమ్ములయందును యథావిధిగఁ బ్రాణమరుద్ధారణంబు ధారణయనఁబడు, చైతన్యాంతరవృత్తియునుసమాహితమ్ముచునగుమనమ్ముచేనాత్మయందభీష్టదేవతాధ్యానంబు ధ్యానంబునాఁదగు. జీవపరమాత్మలకు సమత్వభావనసమాధినాఁబరఁగు.నిది యష్టాంగలక్షణంబింకమంత్రయోగంబాకర్ణింపుము. చంద్రసూర్యాగ్నితేజోయుక్తమ్మును జీవబ్రహ్మ

1 గ్రీవ = మెడ, కంఠము = కుత్తుక. 2 లంబిక = కొండనాలుక.

క్రియోపకమ్మును పంచభూతాత్మకమ్మును నగువిశ్వంబు శరీరంబు. అందు మూడుకోట్లయేబదిలక్షలనాడులుగలవు. అందును బదిప్రధానంబులు. అందుమూడు ప్రధానతమమ్ములు. వానినామమ్ము లిడాపింగళాసుషుమ్నలు. ఇందిడానాడి చంద్రరూపిణి. పింగళశక్తిరూపయు నమృతవిగ్రహయు పుంరూపయు సూర్యవిగ్రహయునై వెలయు. ఈరెండును మేరుదండస్థితమ్మును సూర్యచంద్రవహ్నిరూపిణియునగు సుషుమ్నానాడికి వామదక్షిణపార్శ్వమ్ములనొప్పెడి. సర్వతేజోమయమ్మగు నీసుషుమ్నానాడియొక్క మధ్యమ్మునందు విచిత్రానామకంబగు నొకయవాంతరనాడియుండు. దానిమధ్యమ్మునందుఁ గోటిసూర్యసమప్రభమ్మును నిచ్ఛాజ్ఞానక్రియాత్మకంబును నగు స్వయంభూలింగమ్ముకలదు. తదూర్ధ్వమ్మున హ్రీంకారాత్మకంబగు మాయాబీజమ్మువఱలు. తదూర్ధ్వమ్మున రక్తవిగ్రహయు దీపశిఖాకృతియు నగు కుండలిచెలంగు. ఏదియ దేవ్యాత్మికయనంబరఁగుఁ దద్బాహ్యమ్మున వకారాది సకారాంత చతుర్దళమ్మును పీతవర్ణమ్మును దప్తహేమసమప్రభమ్మును నగుపద్మమ్మును తదూర్ధ్వమ్మున నవలప్రఖ్యమ్మును వజ్రకాంతమ్మును బకారాది లకారాంత షడ్దళంబును 1 స్వాధిష్ఠానమ్మును నగు 2 మూలాధారంబుకలదు. తదూర్ధ్వమ్మున నాభిదేశమ్మున మేఘాభమ్మును విద్యుత్ప్రభమ్మును బహుతేజోమయమ్మును డకారాది ఫకారాంతదశవర్ణదళసంయుతమ్మును విష్ణ్వధిష్ఠితమ్మును విష్ణ్వాలోకనకారణమ్మునునగు 3 మణిపద్మమ్ముగలదు. తదూర్ధ్వదేశమ్మున ద్వాదశదళయుతంబును నుద్యదాదిత్యసన్నిభం

1 స్వాధిష్ఠానమ్ము, స్వస్య=తనకు. అనగా పరలింగమునకు ఆధారము.

2 మూలాధారము=ఆధారషట్కమ్మునకుమూలము. 3 మణిపద్మము=మణివలెవికసించినపద్మము. మణిపూరమనియుంగలదు.

గును నాసంబిలయుండును కకారాది ఠకారాంత వర్ణఘటితమున్నను రుద్రాధిష్ఠితమున్నగునగు [1] ననాహతపద్మంబు కలదు. తదూర్ధ్వమున్నన షోడశస్వరయుక్తమున్నను ధూమ్రవర్ణమున్నను మహాప్రభమున్నను నగు షోడశదళకంబు వెలుఁగు నయ్యది పరమాత్మావలోకనద్వారమున్నగు నప్పుడు జీవుని హంసోఢగూర్చుటంజేసి విశుద్ధంబనఁబడు. స్థానక నాకాశంబనియు నామాంతరమ్మున్నగలదు. తదూర్ధ్వమున్నన నాజ్ఞాచక్రంబు పొసఁగు. దీనియందు జీవునకు నిత్యకర్తృవ్యతా విషయమ్ముగు పరమేశ్వరాజ్ఞ సంక్రమించుకతన దీని కీనామం బన్వర్థంబగు. నిదియాత్మాధిష్ఠానంబు. ఇయ్యది హకార క్షకారాత్మకద్విదళయుక్తంబు. దీనిమీఁద కైలాసచక్రంబును, దానిమీఁద రోధినీచక్రంబును గలవు. తదూర్ధ్వంబునఁ బరమాత్మస్థానంబగు సహస్రారచక్రంబు గలదు. నియ్యది మూలాధారచక్రంబుల క్రమంబు. ముందుఁ బూరకయోగంబున బాహ్యవాయువుల నాకర్షించి కుంభకంబొనరించి, యుపస్థాయువ్రాతోఁగూడఁ దనమనంబును మూలాధారమందుఁ జేర్పవలయుఁ బిమ్మట మూలాధారచక్రమునందలి [2] కుండలినీశక్తిని మూలాధారగతవాయువుచేఁ బీడించి మేల్కొల్పవలయు. నటులొనర్చి మున్ను వివరింపఁబడిన చక్రములయందలి తేజోమయస్వయంభూప్రముఖలింగములను భేదించుచు నమ్మార్గంబున నక్కుండలిని సహస్రారమును బొందింపవలయును. అనంతరమ్మటనున్న శంభునితో నక్కుండలిని నైక్యంబు భావింపవలయు. నయ్యెడ శివశక్తి సమాయోగంబునఁ బొడమిన ద్రాక్షలాక్షారససమానవర్ణంబగు నానందరసాత్మకామృతంబును గుండలినిచే ద్రావించి పదపడి పూర్వోక్తషట్చక్రాధిష్ఠాన దేవ

1 అనాహతమనగా, తాడనములేకయే ధ్వనికలిగియుండునది.

2 కుండలిని=శక్తి.

తలనెల్ల నయ్యమృతమ్మునను సంతర్పించి, పిమ్మట నామార్గమ్మునం గుండలిని సహస్రారమ్మునందెనో, యామార్గమ్మునను మూలాధార చక్రమ్మునకు దింపవలయు. ౨౩౫

క॥ ఈరీతి ననుదినం జే, వారైన నొసర్తునేని వారు జరామృ, త్యూ హాఘింగాంచక సం, సారమునుదరియింపుదురు రసాధరమాళీ! ౨౩౬

వ॥ వారికి భిన్నాదిదోషదూషితమ్ములగు మంత్రమ్ములు సైతము సిద్ధించు. వేయేల? జగన్మాతనగు నాయందే యేగుణంబు తెనుగు నయ్యవి వారియందును వర్తించెడి. నియ్యది వాయుధారణ ప్రకారం బిట్టిధారణంజేసి దిక్కాలాద్యనవచ్ఛిన్ననగు నాయందుం జిత్తముంచి జీవబ్రహ్మైక్యయోజనంబుకతనం దన్మయుండగునట్లు మలినంబగు. సిద్ధింపనయేని యవయవయోగమ్మున యోగాభ్యాసం బొనరించునది. మదీయంబులగు హస్తపాదాదుల మనంబు గుదికొల్పి క్రమక్రమమ్మునం బ్రతిస్థానమ్ము గడచి విశుద్ధచిత్తుండై మద్రూపమ్మున మనమ్మునిచి, చిత్తలయంబగుదనుక జపహోమాదికంబుల నిష్టమాతాభ్యాసంబొనర్చి జ్ఞానప్రాప్తి నందవలయు. పదపడి పూర్వోక్త యోగాభ్యాసమ్మున కర్హతగలిగెడి. యోగములేని మంత్రమ్మును మంత్రములేని యోగమ్మును లేవని యెఱుంగునది. ౨౩౭

తే॥గీ॥ యోగమంత్రమ్ము లెందు నన్యోన్యసాధ, కములగుచు బ్రహ్మసిద్ధికిం గారణములు, బ్రహ్మమగుపడనగును మంత్రమున దివ్వె, కతనం జీకటి యింటిలోం గలశి పగిది. ౨౩౮

తే॥గీ॥ ఇట్టి యోగమంత్రమ్ముల నెఱుంగంబడెడి, మాయచే నావృతంబాత్మ మోయగేశ!, యోగివిధి దేశికునిగొల్చి బాగుగనెఱుంగంవలె శాస్త్రపఠనమ్ము గఱపలేదు. ౨౩౯

తే॥గీ॥ స్వాప్రకాశంబు బుద్ధి నిష్టంబు బ్రహ్మ, మిందుం గల్పితమా

జగమెల్ల బ్రహ్మ, మరయ నేరికిఁగాదు శక్యంబు దీని, నెఱుఁగు
వాఁడు మృగ్యుండని యెఱుఁగుమచల. ౨౪౦

—|| ధ్యానయోగము. ||—

వ॥ వెండియు సదసద్వరేణ్యమ్మును, బరమ్మును, విజ్ఞానాగోచరమ్మును, వరిష్ఠమ్మును, లోకాధారమ్మును, సూక్ష్మమ్ముకన్న సూక్ష్మమ్మును, స్థూలమ్ముకన్న స్థూలమ్మును, నక్షరమ్మును, నమృతమ్మును, సత్యమ్మును, నగు పరబ్రహ్మంబు నెఱుంగవలయు. నది యెట్లంటేని? ఔపనిషదంబగు ధనువునం దుపాసనంబుచే నిశితంబగు మనంబు శరంబుసంధించి తల్లక్ష్యంబు భేదింపవలయు. మఱియుఁ బ్రణవమ్ము ధనువును, నంతఃకరణమ్ము శరమ్మును, బ్రహ్మంబు లక్ష్యమ్మునుగాఁ జూపట్టుఁ దద్భేదనమ్మునకు నప్రమత్తచిత్తత్వం బపేక్షితంబగు. నది సమకూరినచో శరమ్మునకుంబలె దన్మయత్వం బలవడునని
వెండియు. ౨౪౧

క॥ దివియును నాకాశంబుఁ బృ, థివి మది ప్రాణములు నెందొడన్
వఱలు నద్వయమునాత్మ దీని నెఱుఁగుము, యవితథముగ నితరవిద్య
లవియేమిటికిన్. ౨౪౨

వ॥ ఇదియ మోక్షప్రాప్తికి పరమసాధనంబగు మార్గమ్ము. మఱియు రథనాభియందరమ్ముల తెఱంగున నాడులన్నియు నెందుండు నతండ సర్వాంతర్యామియు బహుధాజాయమానుండనియు నెఱిఁగి యప్పరవస్తువు "ఓం" మనుచు నజ్ఞాననాశనమ్మునకై ధ్యానింపుము. నీకు శుభంబగు నయ్యాత్మ దివ్యంబగువ్యోమరూప బ్రహ్మపురమ్మున నుండునని తెలిసికొనుము. ౨౪౩

తే॥గీ॥ ఆతఁడు మనోమయుండయి ప్రాణదేహ, నేతయయి యన్నఁగ

• తుండయి నెగడునట్టి, కేవలానంద మమృతమీాక్షింతుర్ ధీరు
లైనవారలు తమఘనజ్ఞానపటిమ. ౧౭౪

క॥ ఉడుగనికర్మముల పెం, పడంగుఁ దనహృదయసంశయంబు లడం
గుఁ, విడునొగి హృదయగ్రంథియు, నడరు పరాపరముఁ జూచి
నంతన యొందుఁ. ౧౭౫

క॥ తనరు హిరణ్మయకోశం, బున జ్యోతిర్జ్యోతి విరజమును నిష్కళ
ముఁ, ఘనమును నగు బ్రహ్మము నెఱిఁ, గినవారలె యాత్మవి
దులు గిరికులతిలకా. ౧౭౬

తే॥గీ॥ అచట వెలుఁగడు సూర్యుఁ డబ్జారి తార, కలును మెఱుపులు
వెలుఁగవు వెలుఁగ దగ్ని, యాత్మయె వెలుంగు నవ్వాని నను
సరించి, సర్వము వెలుంగుఁ దత్కాంతి జగము వెలుఁగు. ౧౭౭

తే॥గీ॥ పార్శ్వముల ముందు వెన్క నభమ్మునందు, బ్రహ్మము; జగం
బు సర్వంబు బ్రహ్మమగుచు, ననుభవమ్మున నెఱిఁగిన యట్టి
వాఁడు, ధన్యుండు కృతార్థుఁ డుత్తమోత్తముఁడు గిరిప. ౧౭౮

క॥ రెండవవాఁడుండిన భయ, మొండెడి నవ్వా డలేకయుండిన భయమె, ట్లొండెడి? నద్వైతంబు పండిన శోకలోపమున్నె? పర్వత
వరా. ౧౭౯

వ॥ వానికిని నాకును వియోగంబు లేదు. నాఁడ నేను; నేన
వాఁడని యెఱుంగుము. జ్ఞానవంతుండున్నచోటున నేనుందు. జ్ఞాని
హృదయాంభోజమధ్యమ్మునందెక్కుఁ గైలాస వైకుంఠాదిలోకమ్ము
ల నేనుండుదానఁగాను. ౧౮౦

తే॥గీ॥ నన్నుఁ బూజించుకంటె ననంతకోటి, గుణితఫలమిచ్చు మద్భ
క్తకోటిపూజ, వాఁడధన్యుండు కృతకృత్యు వానితల్లి, వానివం
శంబు శస్తంబు వంద్యమనఘ. ౧౮౧

క॥ ఎవనిమనమ్మునఁ జల్లను, మవు బ్రహ్మజ్ఞానమబ్బు నతనికి తనఁ
బుణ్యావతిథుర యింకనా చెప్పవలసినది నికులేను పర్వతసుతాళీ.

వ॥ ఇది భక్తియుక్తుండును సత్యస్వభావుండును నగు శ్రేష్ఠపు
త్రునకును తాదృశుండగు శిష్యునకుం దక్క వేఱొక్కని కుపదేశింపఁ
దగదు. దేవతాగురుభక్తియుక్తుల కుపదేశించు బ్రహ్మవిద్యము ప్ర
కాశితంబు. తదుపదేష్టయు పరమేశ్వరుండు. బ్రహ్మజన్మప్రదాయ
కుండు. తండ్రికంటెను నధికుండు. వానిఋణంబు తీర్పవాఁడు లేఁడ
నిచెప్పి మఱియు నిట్లనియె! ౧౯౩

ఆ॥వె॥ గురువుప్రోచు శివుఁడు కోపించెనేనియు, గురువు శిష్యునెడలఁ
గోపియైన, శివుఁడుప్రోవలేఁడు; సిద్ధమియ్యది కాన, గురువు
నెడలభక్తిఁ బూరయవలయు. ౧౯౪

క॥ త్రికరణశుద్ధిగ గురునడఁ, బ్రకటింపఁగవలయుభక్తి బ్రహ్మజ్ఞానా,
త్మకమగు విద్యనిడిన గురు, నకు ద్రోహమొనర్చినట్టి నరుఁడసు
మొందున్. ౧౯౫

వ॥ మున్నిందుర్నిచే 1 యధర్వణుండు శిరశ్ఛేదమ్ముపణమ్ము
గాఁ బడసిన బ్రహ్మవిద్య నశ్వుల కుపదేశించినకతమ్మున నింద్రివ
జ్రభిన్నశిరస్కుండై మరల నాభిషగ్వరులచే సంయోజితశిరస్కుండ
య్యె గావున ౧౯౬

తే॥గీ॥ బ్రహ్మవిద్య లభించుట బహుళకష్ట, సాధ్యమదియిాఁదగ ద
పాత్రజనులకెందు, సుజనులకొసంగుచును దాసుసుకృతమందు;
సుకృతమందింపవలయు శిశ్యులను గూడ. ౧౯౭

1 ఈయధర్వణునిపేరు దధ్యఙ్ముని. ఇతని మొదటిశిరస్సును అశ్వినులెనఱికి యశ్వ
శిరము నతికిరి. ఇంద్రు డద్దానినే ఛేదించెను. పిదప పూర్వశిరస్సునే యశ్వినులు
[illegible]ంచిరి.

— భక్తియోగము. —

వ॥ అని యుపదేశించినయంబం గాంచి హిమాలయంబు మ ధ్యమాధికారియగు విరాగికి జ్ఞానలబ్ధికై సుఖోపాయం బానతీ వేయను డు నాపెంట్లనియె. ౨౫౮

తే॥గీ॥ కర్మయోగంబు జ్ఞానయోగంబు, భక్తి, యోగమను మూఁటి
లో భక్తియోగమ సుకరంబు మనుజులకెల్లఁ గరంబు కా
య్యమానసాదులకును బీడలేనికతన. ౨౫౯

వ॥ గుణత్రియ భేదమ్మునంజేసి మనుష్యులభక్తియున్ను మూఁ డు తెఱంగు లందు. ౨౬౦

క॥ పరపీడచేయుటకు మత్సరముఁ గ్రోధంబుఁ డాల్చి దంభమ్ము
పురస్సరముగ నడచెడి నరఘు, స్మరులకుఁ గలభక్తి తామసంబు
గిరిందా్రి! ౨౬౧

క॥ అసమున సక్తియుఁ గోర్కులపసయును భేసమతి భోగిపరతయుఁ
గలమానిసులదయిన భక్తియ రాజసియగుఁ దత్కృతులకుఫల
సక్తతకలిమిన్. ౨౬౨

క॥ పరమేశార్పణముగఁ గర్మరతియు వేదమ్ములందుమాన్యతయును
దివ్యరసాయనమ్ములగు మత్పురాణములు వినుట సత్త్వప్రబత్తి
యగున్. ౨౬౩

వ॥ ఈసత్త్వభక్తియపరభక్తిప్రాపికయగుఁగాని తక్కెంకునుగా నేరవు; మద్గుణశ్రీవణమ్మునను, మన్నామకీర్తనమ్మునను, గళ్యాణగుణార త్నంబులకు నాకరంబనగు నాయందుఁ దైలధారాసమంబుగఁ జిత్తం బునిలుపుటయు, సామీప్య సార్ష్టి సాయుజ్య సాలోక్యమ్ములం బిచ్చితే

కుండుటయు మత్సేవకంబె యనన్యమెఱుంగమియు సేవ్యసేవకభావమ్ము ప్ర
నంజేసి మోక్షమ్మునందనిచ్ఛయుఁ బరానురక్తి కలిమి నన్ను జింతిం
చుటయు స్వాభిన్నంబుగ నన్నుఁ దెలియుటయు, సర్వజంతువులయందు
మద్రూపంబు భావించుటయు, స్వాత్మయందుంబోలెఁ బరాత్మయందుఁ
బ్రీతియుఁ జైతన్యంబులకైక్యం బెఱింగి భేదబుద్ధి లేకుండుటయు, నా
చండాలాంతంబు సర్వప్రవర్తమానయు, సర్వరూపయునుగా నన్నెఱింగి
వారింబూజించుటయు, నమస్కరించుటయు, నెందేనిద్రోహబుద్ధి లే
కుండుటయు, మదాలయసందర్శనంబునందును, మద్భక్తావలోకనంబు
నందును, నాసక్తియు, మచ్ఛాస్త్రమంత్రతంత్రాదిశ్రవణశ్రద్ధయుఁ,
బ్రేమాకులమతియు, రోమాంచితశరీరుండగుటను, గద్గదకంఠుండును,
నానందాశ్రుజలపూర్ణలోచనుండును నగుచు ననన్యభావమ్మున సర్వ
కారణకారణంబ నగు నన్ను యజించుటయు మదీయంబులగు నిత్యనై
మిత్తికవ్రతంబులాచరించుటయు, మదుత్సవదిదృక్షయు, నన్నుమత్సే
వకరణమ్మున, మన్నామంబులయుచ్చైర్గానంబును, దదనుగుణంబగు
నృత్యంబును, నహంకారరహితుండును, దేహతాదాత్మ్యవర్జితుండు
ను, నగుచుఁ, బ్రారబ్ధానుగతమ్ములగు కర్మమ్ములనుభవించుచు నం
దువిచారంబు లేకుండుటయు, మున్నగు గుణంబులుగలవానిభక్తి పర
భక్తియనంబడు. నిట్టిభక్తుండు చిన్మాత్రమ్మగు మద్రూపమ్మున ల
యంబుఁ జెందు. నేతాదృశమ్మగు భక్తినే జ్ఞానమ్మని యెఱుంగఁదగు. సి
ద్ధ్యాదియు వైరాగ్యపరమావధియు నని మఱియు నిట్లనియె. ౧౬౮

క॥ ఏతాదృశుఁడగు భక్తిన, మేతుండును బూర్వకర్మమేళనమున వి,
జ్ఞాతృత్వము వొందనిచో, నాతఁడు మద్ద్వీపమునకు నఱుఁగు
[illegible]! ౧౬౯

వ॥ అచట నిచ్చలేకయు సమస్త భోగమ్ములననుభవించుచు వెద
పఁ జిద్రూపజ్ఞానమ్ముఁ గాంచి ధ్యానంజేసి ముక్తిం బడయు. ఈలోకమ్ము
న నదృష్టతరజ్ఞానమ్ము కలవాఁడు బ్రహ్మతాదాత్మ్యంబుగాంచు. బ్ర
హ్మము నెఱింగినవాఁడ బ్రహ్మమ్మని యెఱుంగుము. భ్రాంతితిరోహి
తంబగు కంఠచామీకరంబు తన్నాశమ్మునంజేసి తెలియుపగిది నజ్ఞాన
చ్ఛన్నంబగు నాత్మను జ్ఞానమ్మునఁ దెలియుట లబ్ధలబ్ధియగుఁ గాని వే
ఱొంపలిగాదు. ౨౬౬

తే॥గీ॥ జగతి వైరాగ్యవంతుఁడై జ్ఞానహీనుఁ, డగుచు మృతిఁజెందె నేని
యయ్యఘచరితుఁ, డంబుజోద్భవలోకంబునందు సౌఖ్య, మ
మర వసియించునాకల్ప మద్రినాథ ! ౨౬౭

తే॥గీ॥ అట్లు వసియించి శ్రీమంతులైనవారి, యింటజనియించు విజ్ఞాన
మెసఁగ మెసఁగ, ముక్తియును జెందుఁ గావున మోక్షకాము,
జ్ఞానమార్జింప యత్నంబు సలుపవలయు. ౨౬౮

వ॥ విజ్ఞానంబన ననేకజన్మసాధ్యంబగుట సద్ధానికై ప్రతిజన్మ
మ్మునను బ్రయత్నంబొనర్పవలయుఁ గాని నాఁడు పూర్వపదభ్రష్టుం
డును గాఁగలఁడు. ౨౬౯

తే॥గీ॥ జన్మములయందు మానవజన్మ మధిక, కష్టసాధ్యంబు దాన స
గ్రజతయును శ, మాదిషట్కంబు యోగసంప్రాప్తి మంచి, గురు
వృదారకుట దుర్లభ మరయనెందు. ౨౭౦

వ॥ ఇయ్యవి దొరకొనినను నింద్రియపాటవమ్మును దను 1 సం
స్కృతత్వమ్మును దుర్లభంబులగు. ౨౭౧

1 వేదోక్తసంస్కారవత్త్వము.

॥క ఏతాదృశసాధన సము, పేతుండయ్యును సుబుద్ధి పెంపున విజ్ఞా, నా
తిశయముఁ గొననెంచని, పాతకిజన్మంబుఁ దలఁప వ్యర్థమగుఁ
జుమీ. ౧౭౨

క॥ జ్ఞానమార్జింపఁ దివిరెడిమానవుండు, ప్రతిపదమ్మును హయమేధ
ఫలముచెందు, సర్వభూతములందు విజ్ఞానముండుఁ, బాలస్మృత
మున్నభాతిగఁ బర్వతేంద్ర. ౧౭౩

వ॥ మనమ్మనుసంధానమ్మున విజ్ఞానంబు తఱచిన దానంజేసి చిదైక్యంబు దొడరునని వేదాంతసిద్ధాంతంబని నొడువునప్పరాంబికకు హిమాద్రియిట్లనియె. ౧౭౪

తే॥గీ॥ అంబ! చూడంగఁదగిన దేశంబులెవ్వి?, సంతసంబిచ్చునట్టి
యుత్సవములెవ్వి?, తనరఁ జేయంగఁదగినవ్రతమ్ములెవ్వి? చె
ప్పుమీయన నిట్లని చెప్పఁదొడఁగె. ౧౭౫

క॥ అన్నియు దృశ్యస్థానము, లన్నియుఁ గృత్యవ్రతమ్ము లన్నియు
మత్స్వోన్నతమహాకాలమ్ములు, కొన్ని వచించెదనునందుఁ గొ
నకొని వినుమా. ౧౭౬

—*దేవీవ్రతోత్సవాదికము*—

వ॥ లక్ష్మీనివాసంబగు కోలాపురమ్మును రేణుకానివాసంబగు మాతృపురమ్మును, హింగుళానివాసంబగు తుళజాపురమ్మును, జ్వాలాముఖీనివాసంబగు సప్తశృంగంబును, శాకంభరీ భ్రామరీ రక్తదంతికా దుర్గా స్థానమ్ములును వింధ్యాచలనివాసినీ స్థానమ్మును, నన్నపూర్ణానివాసమ్మగు కాంచీపురమ్మును, భీమాదేవియు

విమలయు, శ్రీచంద్రిలయుఁ గ్రాశికియు, నుండుచోటులును, నీలాం
బానివాసంబగు నీలాచలంబును, జాంబూనదేశ్వరీస్థానంబగు శ్రీనగ
రంబును, గుహ్యాకాళీస్థానంబగు నేపాళమ్మును, మీనాక్షీస్థానంబగు
(1) చిదంబరంబును, సుందరీసమధిష్ఠితంబగు వేదారణ్యంబును, 2
పరశక్తినివాసంబగు నేకాంబరంబును, దక్షిణదేశస్థితంబగు మహాల
సాస్థానంబును, వరాటదేశస్థితంబగు యోగీశ్వరీస్థానంబును, జీనదేశ
స్థితంబగు నీలసరస్వతీస్థానంబును, వైద్యనాథక్షేత్రస్థంబగు బగళా
స్థానంబును, భువనేశ్వరినగు నాస్థానంబుమణిద్వీపంబును శ్రీమత్త్రిపు
రభైరవీస్థానంబగు 3 కామాఖ్యాయోనిమండలంబును, దృశ్యంబులు.
ఇందుఁ దుట్టతుదిస్థానంబగు యోనిమండలంబు మహామాయాధిష్ఠి
తంబగుకతన భూమండలస్థితంబులగు క్షేత్రమ్ములకెల్లరత్నంబనంబ
రఁగు. దీనికెక్కుడుక్షేత్రం బీధరాతలమ్మునలేదు. ప్రతిమాసంబున
శ్రీదేవి యెచటరజస్వలయగునో 4 తాదృశంబగు కామాఖ్యాయోని
మండలమ్మునఁ గలదేవతలందఱును బర్వతతాదాత్మ్యంబు చెంది వ
సింపుచుందురు. వేయేల? తద్యోనిమండలక్షేత్రమ్మునకు సంబంధించి
న పృథివియెల్ల దేవీరూపమ్ముగానెఱుంగఁదగు. మఱియుఁ బుష్కర
మ్మున గాయత్రియు, నమరేశ్వరమ్మునఁ జండికయుఁ, బ్రభాసమ్మునఁ
బుష్కరేక్షణియు, నైమిశమ్మున లింగధారిణియుఁ, బుష్కరాక్ష
మ్మునఁ బురుహూతయు, నషాఢియందు రతియుఁ, జండముండిమహా
స్థానమ్మునఁ బరమేశ్వరియగు దండినియు, భారభూతియందు భూతి

---

1 చిదంబరము, హాలాస్యస్థానము, 2 పరశక్తి, భువనేశ్వరి. 3 దీనింగూర్చి విస్తరము
రియఁగోరువారు కాళికాపురాణమందగు, కామాఖ్య, సతీదేవి, ఆపెయోనిమం
డలముపడినచోటు. 4 ఈరజస్వలాప్రసక్తింగూర్చి కాళికాపురాణమున విస్తరిం
చి కలదు.

యు, నాకులమ్మున నకులేశ్వరియు, హరిశ్చంద్రమ్మునఁ జంద్రికయు, శ్రీగిరియందు శాంకరియు, జల్పేశ్వరమ్మునఁ ద్రిశూలయు, నామ్రాతకేశ్వరమ్మున సూక్ష్మయు, 1 మహాకాళమ్మున శాంకరియు, మధ్యమేశ్వరమ్మున శర్వాణియుఁ, గేదారమ్మున మార్గదాయినియు, భైరవమ్మున భైరవియు, గయయందు మంగళయుఁ, గురుక్షేత్రమ్మున స్థాణుప్రియయు, నాకులమ్మున స్వాయంభువియును, గనఖలమ్మున నుగ్రయు, విమలేశ్వరమ్మున విశ్వేశయు, నట్టహాసమ్మున మహానందయు, మహేంద్రమ్మున మహాంతకయు, భీమంబున భీమేశ్వరియు, వస్త్రాపథమ్మున భవానియు, నర్ధకోటికమ్మున రుద్రాణియు, నవిముక్తమ్మున విశాలాక్షియు, మహాలయమ్మున మహాభాగయు, గోకర్ణమ్మున భద్రకర్ణియు, భద్రకర్ణికమ్మున భద్రయు, సువర్ణాక్షమ్మున నుత్పలాక్షియు, స్థాణుసంజ్ఞకమ్మున స్థాణ్వీశయు, గమలాలయమ్మునఁ గమలయు, ఛగలండమ్మునఁ బ్రచండయుఁ, గురండలమ్మునఁ ద్రిసంధ్యయు, మాకోటమ్మున ముకుటేశ్వరియు, మండలేశమ్మున శాండకియుఁ, గాళంజరమ్మునఁ గాళియు, శంకుకర్ణమ్మున ధ్వనియు, స్థూలకేశ్వరమ్మున స్థూలయు, జ్ఞానిహృదయాంభోజమ్మున హృల్లేఖయు, నివసింతు, రియ్యవి దేవిప్రియతమస్థానంబు లేతత్క్షేత్రమాహాత్మ్యంబులు మును మున్నవివి తత్క్షేత్రమహాత్మ్యోక్తంబగు విధానమ్మున యజించునది యని మఱియు. ౨౭౭

క॥ ఈ నే నీకుం జెప్పిన, నానాతీర్థములు కాశినాఁ బరఁగల వా, స్థాన
మ్మున నివసించిన, వానికిఁ దత్తత్ఫలంబు వచ్చు గిరీంద్రా! ౨౭౮

ఉ॥ వేకువ లేచి వే హృదయవీధిని నంబికఁ బాదుకొల్పి యా

1 ఉజ్జయిని.

శ్రీకరినామజాలమును బ్రీతిమెయిం జపియించువాఁడు ము
క్తిం గనివాసియగు; నవియె యెవ్వఁడు శాస్త్రమునం జపించు ను
శ్లోకుఁ డతండు తత్పితరులున్ దగఁ గాంతురు పుణ్యలోకముల్. ౨౭౯

వ॥ ఇవి మదీయనివాసస్థానమ్ములు లేక మద్విషయకవ్రతంబులనంతతృతీయావ్రతంబును, రసకల్యాణినీవ్రతంబును, దృతీయాకర్తవ్యంబను నార్ద్రానందకరవ్రతమ్మును, శుక్రవారవ్రతంబును, కృష్ణచతుర్దశీవ్రతంబును, భౌమవారవ్రతంబును, ప్రదోషవ్రతమ్మును, ముఖ్యమ్ములందు దేవసహితుండగు మహాదేవుండు విష్టరోపవేశిత యగు దేవియెదుట నృత్యంబొనరించు సమయంబగుటం జేసి ప్రదోషవ్రతంబుత్తమోత్తమంబు. సోమవారవ్రతమ్ము నిట్టిదయని యెఱుంగుము. ౨౮౦

క॥ వివిధమ్ములు వ్రతములు నన్, నవరాత్రివ్రతము మిగులనాకుం బ్రి
యుండా, నవిను? యవియును శారద, నవరాత్రమ్ములు వసంతన
వరాత్రమ్ముల్ ౨౮౧

క॥ ఈ నా చెప్పినవ్రతములు, పూనికమై నాచరించు పుణ్యాత్ములు
సన్మానితులై మాత్సాయుజ్యానందసుఖానుభవము నందుదు రె
లమిన్. ౨౮౨

—*॥ దేవీపూజావిధానము ॥*—

వ॥ డోలోత్సవంబును, శయనోత్సవంబును, రథోత్సవంబును, జాగరణోత్సవమ్మును, దమనోత్సవమ్మును, పవిత్రోత్సవంబును, దక్కుంగలమహోత్సవమ్ములును, నొనరించుచు, విత్తశాఠ్యమ్ములేక కన్యా సువాసినీ బ్రహ్మచారుల సుమాళంబుగ సుఖాదికంబులఁ

పూజించియు, సంతర్పణంబొనరించియు, నన్నుం గొల్చువారు, మత్కా-
రుణ్యపాత్రులగుచు ధన్యులుగాఁగల రీవడిగిన ప్రశ్నమ్ములకుత్తర
మ్ములియ్యని సంక్షేపమ్ముగాఁ జెప్పితి నెన్నండును నశిష్యునకును
నభక్తునకును నుపదేశింపకు మనవుడు హిమాద్రి విధిచోదితంబగు
భవత్పూజావిధానంబానతీయవే యనికోరుడు శ్రీదేవి యిట్లనియె. బా
హ్యంబనియు, నాభ్యంతరంబనియు, మత్పూజ రెండుతెఱంగు లందు
బాహ్యంబు వైదికంబనియుఁ, దాంత్రికంబనియు, ద్వివిధంబు. వైది
కోక్తదీక్షాపరు లాచరించునదియాద్యంబు. తాంత్రికదీక్షాపరు లా
చరించునది ద్వితీయం బిందాద్యమ్మును రెండువిధమ్ములు గలయది. త
త్ప్రకారంబు ముందువివరించెద. సర్వశక్తిసమాయుక్తంబును, సహస్ర
శీర్షకమ్మును, సహస్రమూర్ధంబును, సహస్రనయనమ్మును, సహస్ర
చరణమ్మును, నగు నీచూచిన నారూపంబ పరంబుకన్నఁబరంబని దా
నింగు మద్దానినిఁ బూజించుటయె వైదికంబగుఁ గావున సమాహితచి
త్తుండవై యహంకారంబువర్జించి శాంతినివహించి. ౧౧౩

క॥ దానిన యజనము సేయుచు, దానిన శరణమ్ముచెంది దానినమది
లో, నూనుచు దానిన యెంచుచు, దానిన ధ్యానింపుమయ్య త
త్పరతఁదగన్. ౧౧౪

క॥ నను యాగములందనుపుచు, మనమున వేఱొండుతలఁపుమాని
పెనుతపం, బున దాన జపములను బ్రి,న్ననువుగ నర్చింపులోకనా
యిక నగుటన్. ౧౧౫

క॥ ఏరు మదాసక్తులు నే, వారలు నన్నన్వయించి భావింతురు? మ
త్కారుణ్యపాత్రులెవ్వరు?, వారల సంసారబాధ వారింతునొ గిరీ

వ॥ ధ్యానమ్మునఁదొండె భక్తియుక్తంబగు జ్ఞానంబునఁదొండె
నన్నుంగననగుఁగాని కేవలకర్మమ్మునఁగాదు. ధర్మమ్మువలన భక్తి

నము, భక్తివలన విజ్ఞానంబును, లభించు. శ్రుతిస్మృతిబోధితంబగునది యగుధర్మంబు శాస్త్రబోధితంబగునది ధర్మాభాసమ్ములగాని ధర్మంబులుకావు. సర్వజ్ఞత్వ సర్వశక్తిత్వ యుక్తుఁడగు వానివలన వేదమ్ములుద్భవించె. న్యాయం బజ్ఞానమ్ములేకుండఁజేసి యుపప్రమాణంబు లజ్ఞానాధీనులగు శాస్త్రకర్తలచే నొనర్పఁబడిన శాస్త్రమ్ములు ప్రమాణంబులుగానేరవు. శ్రుతిస్పష్టార్థప్రకాశకములగుటచేత మన్వాదిస్మృతులును ప్రమాణంబులు. తంత్రోక్తిమ్ములగు ధర్మమ్ములు వేదనిషిద్ధమ్ములగుటం జేసి వైదికగ్రాహ్యమ్ములుగావు. రాజాజ్ఞ సర్వజనమాన్యయగునట్లు భగవదాజ్ఞాపింపఁబడిన వేదమ్ములు సర్వమాన్యమ్ములు. ముముక్షులకు వేదాశ్రయణం బవశ్యకర్తవ్యంబు. మన్వాజ్ఞానుసారంబుగ బ్రాహ్మణక్షత్రియజాతులు సత్కల్పితంబులు. ధర్మజ్ఞానియగుటచేఁ బదిభ్రష్టబ్రాహ్మణుం జేసెను సమ్మె యవతారమ్ములుధరింతు. దేవదైత్యవిభాగంబు [1]దానంజేసికల్పింపంబడియె. వేదోక్తధర్మాభ్యాసంబొనరింపని పాతకులశిక్షించుపొంటె శ్రవణమాత్రభయప్రదమ్ములగు నరకమ్ములు సన్నిర్మితంబులు. వేదవిరుద్ధ శాస్త్రబోధనంబొనర్పువారలు రాజుచే స్వదేశమునుండి నిష్కాసనీయులు. వీరు బ్రాహ్మణులకు సంభాష్యులును బంక్తిగ్రాహ్యులును గారు. భృగుదక్షదధీచుల శాపమ్మున దగ్ధులై వేదమార్గబహిష్కృతమ్ముగాఁ జేసిన విప్రులకొఱకు శైవవైష్ణవాద్యాగమమ్ములు శివప్రణీతమ్ములుగాఁ జెలఁగియుండు. అయ్యాగ వామ కాపాలిక కౌలక భైరవాది నామమ్ములఁ బ్రసిద్ధంబులు. మోహనార్థ ప్రణీతంబులగు న్యాయ యోగాగమంబులును సాధనన్యాయమ్మునఁ గాలాంతరమ్మున ముక్తికారణమ్ములుగా నంగీకరిం

1 వేదములు బంధుములుగ జేసిరియే వేదరక్షకులు దేవతలనియును, తన్నాశకులు రాక్షసులనియు విభాగం బేర్పడినదని భావము.

పందగు వేదాధికారహీనులు తత్పురాణపాఠనాధికారుల్లు. వైదికులకును
పద్గతంబులగు వేదావిరుద్ధాంశమ్ములు గ్రాహ్యమ్ములు. వేదమ్ములనా
శ్రయించి ధర్మసహితమ్మగు విజ్ఞానంబు సంపాదించి దానంజేసి యీ
షణత్రయత్యాగంబొనరించి భూతదయాన్వితత్వమ్మును నహంకారశూ
న్యత్వమ్మును గలిగి నన్నుశరణుఁజెంది మద్గతప్రాణులగుచు సంన్యాస
న్యాసులొండె బ్రహ్మచారులొండె గృహస్థులొండె వానప్రస్థులొం
డె నైశ్వరంబగు యోగమ్మున నన్నుపాసించునది. యని మఱియుఁబల్కె
నియె. ౧౧౮

క॥ సతతాభియుక్తులగు వా, రితమంబజ్ఞానజము హరించెద వినుమో, నిగ
య విజ్ఞానాహ్వ, ర్పతి దివ్యతరప్రకాశపటిమ గిరీశా। ౧౧౯

వ॥ ఇది ప్రథమవైదికపూజాప్రకారం బేక ద్వితీయంబాలిం
పుము. ప్రతిమయందొండె సూర్యచంద్రమండలమ్ములయందొండె
జలమ్మునందొండె యంత్రమ్మునందొండె మహాపటమ్మునందొండె బాణ
లింగమ్మునందొండె స్థండిలమ్మునందొండె హృదయాంభోజమ్మునందొం
డెఁ గరుణారసపూర్ణయు సుగుణయు, నరుణారుణయుఁ, దరుణియు
సౌందర్యసారసీమయు, శృంగారరససంపన్నయు, భక్తార్తికాతరయుఁ,
బ్రసాదసుముఖియుఁ జంద్రఖండశిఖండియుఁ బాశాంకుశాద్యాయుధయు,
నానందరూపిణియు నగునప్పరదేవతను ధ్యానించి తత్తదుపచారమ్ము
ల విత్తానుసారమ్ముగఁ బూజించునది. యీబాహ్యపూజ తనకు నాంత
రపూజాధికారంబు వాటిల్లునంతకనుసరించి పదంపడి త్యజింపవలయు.

క॥ విను మాభ్యంతరపూజన, మను సంవిల్లయము నాకు ననుపాధికమై,
తనరెడి రూపము సంవిత్తనఁగడుఁ దుపారభూధరాధిప
మౌళీ. ౧౨౦

వ॥ ఇట్టి మదూర్ధ్వమ్మున నిరాశ్రయమ్మునం జేతమ్ము నిలుపవలయు. సగుణాదూర్ధ్వాతిరిక్తమ్మగు జగమ్మంతయు మాయామయం బగా దెలియుము. ౨౯౫

తే॥గీ॥ భూతనాథేశ్వర! పంచాననుని మహేశుఁ బాంచి సన్మాత్రకారుని పంచముఖుని నేత్రి, దిగ్వసనుఁ బంచభోగసన్నిహితముగను, దేశమునను బంచి భావనసేయవలయును. ౨౯౬

వ॥ మఱియు శాస్త్రప్రమాణప్రకారం బెట్లం జేసి? నాడ్రితాకారమ్ము లేని పంచకోశమానసమ్మగు సహస్రారమ్మునం గర్ణారమ్ముంబోలె స్వచ్ఛంబును విశాలరూపమనాకారుండును బత్నిసంయుతుండును లసద్వ్యాఘ్రచర్మభూషితుండును సుప్రసన్నుండును నగు శ్రీసదాశివుని ధ్యానింపవలయును. నంతట బతిసంయుతయగు పరాశక్తిని స్మరింపవలయును, ౨౯౭

తే॥గీ॥ [1] కడంగి ప్రథమమానమునం బ్రకాశమాన, యగు పరశివాప్రమాణమ్మున సమ్యగమయగతి నలరి యంతమునఁ బయిండు మొలఁకలబలు, సుందరాకార నెంతు నానందరూప. ౨౯౮

వ॥ ఇట్లు రెండవలనిమధ్యమ్మున ధ్యానించి పిదప శౌచాదిక్రియల నిర్వర్తించి మత్ప్రీత్యర్థ యగ్నినారాధించి హోమాంతమ్మున నిష్టదమ్మునం గూర్చుండి భూతశుద్ధిఁ జేసి మాతృకాన్యాసంబొనర్చి హృల్లేఖామాతృకాన్యాసంబునలిపి పూజాసంకల్పంబొనర్చి నలయుఁ దన్న్యాసక్రమంబుపేసుము. మూలాధారమ్మున హకారమ్మును హృదయమ్మున రకారమ్మును భ్రూమధ్యమ్మున నీకారమ్మును మస్తకమ్ము

1 ఈపద్యభావమెఱుంగ గోరువారు మూలగ్రంథమునందలి 'ప్రకాశమానాం' అను శ్లోకవ్యాఖ్యానము చూడందగు. విస్తరభయమునని౦దుదాహరింపలేదు.

న హ్రీంకారమ్మును బొసఁగించి తత్తన్మంత్రోదితమ్ములగు సకలన్యా
సమ్ములుసయుతము సలుపవలయుఁ, బిదంపడి 1 ధర్మాదులచే నాత్మ
దేహమ్మునఁ బీఠమ్ముఁగల్పించి ప్రాణాయామాదులచే వికాసితమ్మ
గు హృత్పద్మమ్మునఁ బంచప్రేతాత్మకంబగు మదీయస్థానమ్మున న
న్ను ధ్యానింపవలయు. బ్రహ్మవిష్ణురుద్రేశ్వరసదాశివులును పంచ
ప్రేతపదవాచ్యులు. వీరలెల్లప్పుడును మత్పాదమూలమ్మున నుందు
రు. మఱియును వీరు పంచభూతాత్మకులును బ్రహ్మాద్యవస్థాత్మకులు నని
యెఱుంగుము. నేనవ్యక్తచిద్రూపిణినగుటచేత వీరలకతీతనగుటం జేసి వీ
రలు నాకు విష్టరంబగుట శక్తితంత్రప్రసిద్ధంబు. ఇట్లు మానసికమ్ములగు
గు నుపచారమ్ములచే నన్నుం బూజించి జపించి యద్దానిని నాకు సమ
ర్పించి యనంతరమ్ము బాహ్యపూజార్థం బర్ఘ్యస్థాపనం బాచరించి పా
త్రాసాదనంబొనరించి తన్మంత్రపరిశోధితజలమ్ముచేఁ బూజాద్రవ్య
మ్ముల శోధించి దిగ్బంధంబొనర్చి నిర్వర్తితగురునమస్కారుండై యను
జ్ఞవడసి యింతకుమున్ను హృదయమ్మునఁ బాటించు మన్మూర్తిని బ్రా
ణప్రతిష్ఠాపనమంత్రమ్ముచే బాహ్యపీఠమ్మున నావహింపఁ జేసి యర్ఘ్య
పాద్యాచమన స్నానవాసోభూషణగంధపుష్పాదుల భక్తిపూర్వకమ్ము
గ సమర్పించి యంత్రస్థమ్ములగు నావరణమ్ములఁ బూజింపవలయు. ఇ
ట్లు ప్రతిదినమ్మును నొనరింప నసమర్థులగువారలకు నొక్క 2 శుక్రవారం
బ నియమింపఁబడుచున్నయది. అదియుంగాక మూలదేవీప్రభాస్వ
రూపిణులగు నంగదేవతల స్మరింపవలయు. నీత్రైలోక్యమ్మును వ
త్ప్రభాపటలవ్యాప్తంబని చింతింపనొప్పు. మఱియు సుగంధమ్ములగు
గంధపుష్పాదులచేతను నైవేద్యతర్పణతాంబూలదక్షిణాదులచేతను

1 ధర్మజ్ఞానవైరాగ్యైశ్వర్యమ్ములచే. 2 ఇయ్యది యావరణ పూజకుమాత్రమే.

[illegible]త్రములచేతను¹ నామస్మరణముచేతను "అహం బ్రహ్మాస్మి" అను దేవ
[illegible] పదములచేతను [illegible] చేయ[illegible]
[illegible]మంత్రములచేతను మహావిద్యా మహామంత్రములచేతను నున్న నా
[illegible] దేవతాసహితమున్నగు నా కొకం బూజించి [illegible]
[illegible] కీనూపణంబెప్పిరొ. ౯౬

క॥ పులకాంకిత సర్వాంగత, పలుమారును బాష్ప[illegible] నక్కియు
గద, బాలయుంగ స్తుతిగారా, కలదే చెప్పంగ పలెయు [illegible]
ను [illegible]. ౯౭

క॥ దేవనులం బూజామ్ములు, నా[illegible] సిద్ధయము వగంకనం[illegible]
[illegible], త్యాగరము[illegible] [illegible] [illegible]
క్తను హితేనా. ౯౮

వ॥ [illegible] తన దేహమ్ముగు [illegible] మానఘంబా[illegible]
యు. [illegible] ప్రీతిని[illegible] నిర్వర్తించి [illegible] సత్యగారము[illegible]
[illegible]
[illegible] ధ్యానాదికము[illegible]
[illegible] సంహారము[illegible].

సీ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible] స్పష్టధరేశ! ౯౯

వ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]. ౧౦౦

క॥ [illegible] బూజించుచు సతం,

1 [illegible]

డవసిద్ధి! మణిద్వీపమున వసించు సుఖముల నిహామునకాఁ [illegible] పిదపన్. ౧౦౧

వ॥ అట్టివానినెల్ల దేవతలును నమస్కరింతురు. వానికి దుస్తర [illegible] భంగముండదు. [illegible] విధానంబియ్యనియు, ఇదిమొదలు [illegible] [illegible] యజ్ఞ [illegible] చూచినట్టివాని గృతార్థుండని [illegible] [illegible] సత్పుత్రవంతుడును సభక్తుండును [illegible] దుర్గ [illegible] [illegible] భక్తుండును [illegible] [illegible] [illegible] యుండు [illegible] ప్రాప్తి [illegible] యంత [illegible] [illegible] ౧౦౨

క॥ అని [illegible] నావరమున [illegible] దుహ [illegible] వందన [illegible] ని [illegible] నామహాత్మ్యక గీతము [illegible] చూచిన [illegible] ౧౦౩

వ॥ [illegible] యింక [illegible] జను [illegible]

క॥ సురలు [illegible] నగరమున జనించు [illegible] [illegible] [illegible] ౧౦౪

క॥ [illegible] లక్ష్మి [illegible] విషయంబు మంగళమాహాత్మ్యం [illegible] [illegible] గోష్ఠిక, [illegible] [illegible]

వ॥ ఇంక [illegible] వినవిన్నగింతువని [illegible] జనమేజయు నకుం జెప్పనుపక్రమించెను. ౧౦౫

—• స్కంధాంత పద్యములు. •—

ఉ॥ వాఙ్మనసక్రియాతులితవర్తన తత్త్వవిచారధోరణీ
పొఙ్మనసప్రచార గుణవత్ప్రియశిష్యజనోపదేశితా
వాఙ్మహిమప్రకాశబుధవర్ణిత సత్వవచోవిచార వా
ర్యఙ్మహనీయకాయ పరిస్ఫురత్తరరేపణ శాంతిభూషణా. ౧౦౮

స॥ సప్త సంతాననాశాన్, తరగతబహుమూల సాలపత్రాంబువర్ష
త్రిపురపతి వేంకటేశ నాయక, స్ఫురదసద్గుణ వేదాంతమూర్తి శరణ్యా ౧౦౯

భుజంగప్రయాతము.

సన్నుతశ్రీ సంతోషప్రవర్తీ, నిగమప్రచారా భూతిభూషా
సత్క్రీడా శాంతగంభీరా, త్రిగుణాంతరాశీత సత్కీర్తిరాశీ

గద్య

ఇది శ్రీ......... తిరుపతి వేంకటేశ్వర ప్రణీ
తంబగు దేవీభాగవతంబను మహాపురాణ
మున్నగు సప్తమస్కంధము
సంపూర్ణము.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

శ్రీమత్పరదేవతార్పణమస్తు.

శుద్ధపత్రం.

పుట	పంక్తి	తప్పు.	ఒప్పు	పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
4	19	మేజు	మేజు	116	12	[illegible]	[illegible]
9	9	పిప్రియూం	కిప్రియూ	116	15	[illegible]	[illegible]
14	25	కిల	కిల్ల	116	22	[illegible]	[illegible]
15	21	మహారాంగుడు	మహారాజుడు	119	4	మిన్న	[illegible]
34	18	ఎల్లట	ఎల్లక	119	16	[illegible]	[illegible]
43	21	సర్వ	సర్వ	120	11	[illegible]	[illegible]
46	14	[illegible]	[illegible]	121	4	[illegible]	[illegible]
52	13	సద్య	సద్వ	121	14	[illegible]	[illegible]
70	24	ధగ	గంధ	122	11	[illegible]	[illegible]
72	12	[illegible]	[illegible]	122	18	[illegible]	[illegible]
85	6	[illegible]	[illegible]	123	6	[illegible]	[illegible]
90	7	[illegible]	[illegible]	124	4	[illegible]	[illegible]
94	11	జాలు	జాలు	124	16	[illegible]	[illegible]
103	11	[illegible]	[illegible]	125	15	[illegible]	[illegible]
107	18	[illegible]	[illegible]	125	23	[illegible]	[illegible]
109	1	[illegible]	[illegible]	126	19	[illegible]	[illegible]
110	11	[illegible]	[illegible]	126	21	[illegible]	[illegible]
111	21	న	యు	127	20	[illegible]	[illegible]
111	23	[illegible]	[illegible]	128	9	[illegible]	[illegible]
112	2	న	యు	128	14	[illegible]	[illegible]
112	7	[illegible]	[illegible]	128	23	[illegible]	[illegible]
112	17	గాఢా	గాఢ	129	1	[illegible]	[illegible]
113	11	[illegible]	[illegible]	129	3	[illegible]	[illegible]
115	4	[illegible]	[illegible]	130	11	[illegible]	[illegible]
116	2	స్వ	స్వ	130	18	[illegible]	[illegible]

శుద్ధపత్రం.

పుట.	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు	పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
131	4	గించ	గించి	140	21	శిశ్య	శిష్య
131	5	తత్త్వం	దత్త్వం	141	7	యున్న	యును
131	21	తితి	తీతి	141	21	దిచ్చి	దిచ్చు
132	6	ముఖలభిం	మనుగమిం	142	2	సన్నుచిం	సన్నుఁజం
132	22	తానం	దానం	143	1	చుచుపి	చుచుఁబి
133	3	నిద	నిఁద	143	9	యయ్యాఘు	యయ్యాసఘు
136	9	ష్టానం	స్థానం	144	18	బ్రామతి	భ్రామకి
137	11	గు,సిద్ధింగు,	చిత్తంబుసిద్ధిం	145	18	లింగా	లింగ
137	15	మాత్రా	మంత్రా	146	18	మహా	మాహా
137	20	ఁజీకటి	జీఁకటి	147	2	వంజ	సర్జ
138	17	కిప	కిఁబ	147	6	బను	బగు
139	3	కర్మము	కర్మమ్ము	149	20	సిద్దం	సిద్ధం
139	12	వన్క	వెన్క	150	17	శిఖండియు	శిఖండినియు
139	19	చోటున	చోటన	151	2	కాప్రెలి	కాఁదెలి
140	4	తా	దా	151	16	లసీ	లిసీ
140	7	లేడ	లేఁడ				

ఇంతవఱకుఁ జూపిన తప్పొప్పులను జదువరులు శుద్ధిగా సవరింపవలయునని కోరుచున్నాఁడను. ఇందు 108 పుటలు నేను బందరులోనున్న దినములయందే ముద్రితమయినవి. ఇటీవల సశుద్ధిచేయుటచే పెక్కు ఛమీపదము మూఁడేసులును బ్రకటింపఁబడక మూలఁబడియుండె, బందరులోనచ్చైన పుటలలోఁ గడుంగడు పెక్కువగాఁ బ్రమాదములుండుటకును, నిపుడచ్చైన పుటలలో నంతకన్న విస్తరించి ప్రమాదములుండుటకును గత మిపుడు ప్రూఫ్సులు స్వయముగాఁ జూడకపోవుటయేయని చదువరులు గుఱితింతురు గాన విన్నవింపను. మఱి

యు నీక్రింది సవరణలనుగూడ గమనింపఁ గోరెదను.

ప్రథమస్కంధము- 46 వ పుట 270 పద్యములో కం॥ "శంభుండును హరియును" అనుచోట, "శంభుండును నజుఁడును," అనియు తృతీయస్కంధము- 31 వ పుట తుదిపంక్తిలో- "మృగయా" అనుచో "మృగయూ ?" అనియు డిటో స్కంధమునందే 60 పుటలో ౨౮౦ నం పద్యములో నాల్గవచరణమున— "లోఁదలపోయుచు" అనుచో "నక్కలపోయుచు" అనియు సవరించుకోఁగోరెదను.

॥ అచ్చు వేయఁబడుచున్న పుస్తకములు. ॥

1 శ్రవణానందము 2 పాణిగృహీత 3 లక్షణాపరిణయము 4 పాండవజననము 5 పాండవప్రవాసము 6 పాండవాశ్వమేధము 7 మృచ్ఛకటిక 8 ముద్రారాక్షసము 9 బాలరామాయణము ప్రథమ భాగము 11 బుద్ధచరిత్ర 12 వేంకటేశ్వరవిలాసము (చెళ్ళపిళ్ళ సరసకవి విరచితము) 12 పల్లెటూళ్ళ పట్టుదలలు (చక్కని ప్రహసనము). 13 అపూర్వ కవితావివేచనము (స్కూలు పిల్లల ఫారుసహితము) 14 విక్రమాంకదేవ చరిత్ర (వచనము) 15 నానారాజసందర్శనము (రాజులరికార్డు) 16 గీరతము 1వ భాగము 17 చంద్రప్రభ చరిత్ర 18 శృంఖలాతృష్ణకరణము 19 వైరాగ్యశతకము.

చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రి

శతావధాని.

శ్రీతిరుపతి వేంకటేశ్వరులు రచించిన తెలుఁగు పుస్తకములు.

1	రసికానందము.	0—1—6
2	శుకరంభాసంవాదము.	0—4—0
3	పాండవరాజసూయము	0—5—0
4	పాండవోద్యోగము.	1—0—0
5	పాండవవిజయము.	1—0—0
6	సుకన్య.	0—5—0
7	పండితరాయచరిత్ర.	0—10—0
8	అనర్ఘనారదము.	0—8—0
9	దంభవామనము.	0—6—0
10	కామేశ్వరీశతకము. (సర్వరసయుక్తము)	0—4—0
11	శనిగ్రహము. (ప్రసిద్ధికెక్కినది)	0—1—6
12	శతావధానసారము.	0—12—0
13	గీరతము 2 వ భాగము (గురుదక్షిణ)	0—10—0
14	డిటో 3 వ భాగము (విగ్రహారాధనము)	0—8—0
15	గుంటూరుసీమ 1 వ భాగము (పూర్వరంగము)	1—0—0
16	డిటో 2 వ భాగము (ఉత్తరరంగము)	1—0—0
17	డిటో 3 వ భాగము (వేమవరపుశతావధానము)	0—12—0
18	ఎడ్వర్డు పట్టాభిషేకనాటకము	0—6—0
19	అష్టకములు	0—4—0
20	కాళీసహస్రము.(సంస్కృతము)	0—8—0
21	ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము	0—12—0
22	హర్షచరిత్రము	0—12—0
23	దివాకరాస్తమయము	0—12—0
24	బాలరామాయణము 2 వ భాగము	0—8—0
25	ఏలామాహాత్మ్యము	0—4—0

1 *దేవీభాగవతము. (ప్రథమస్కంధము) 0—10—0

2 *డిటో (ద్వితీయస్కంధము) 0—6—0

3 *డిటో (తృతీయస్కంధము) 0—12—0

4 *డిటో (చతుర్థస్కంధము) 0—[illegible]—0

5 *డిటో (పంచమస్కంధము) 0—11—0

6 *డిటో (షష్ఠస్కంధము) 0—12—0

*ఈ గురుతుగల పుస్తకములు కాత్యాయనీగ్రంథమాల చందాదారులకు మొత్తముగా రు 3-0-0 ల కొసంగబడును.

దేవీభాగవతము(సప్తమస్కంధము చందాదారులకు 1-0-0 ఇతరులకు 1-4-0

స్వకృతములగు చిన్న గ్రంథములు.

1 గ్రామసింహము 0—[illegible]—0

2 కవిసింహగర్జితములు 0—2—0

3 భారతవిశేషములు 0—3—0

ఇతరకృతములగు చిన్నగ్రంథములు.

1 విశాలోపాఖ్యానము 0—2—0

2 సంగదోషము 0—[illegible]—0

3 కవితావివేచనము 0—5—0

4 అత్యద్భుత విమర్శనము 0—4—0

వ రా:— ఈగ్రంథములు బ్రహ్మశ్రీ చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రి గారు, శతావధాని, కవియం, [illegible] యనిగారి, దివాకర్ల వేంకటావధానిగారు, [illegible] [illegible] యనిగారి [illegible] [illegible] [illegible].

తంగిరాల [illegible] శాస్త్రి,
సంపాదకుడు.
కాత్యాయని గ్రంథమాల, తణుకు.